

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

КРУП'ЯК ІРИНА ЙОСИФІВНА

УДК 336.1:352

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Дисертація

на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Науковий керівник

Юрій Сергій Ілліч

доктор економічних наук, професор

Тернопіль – 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ	12
1.1. Теоретичні домінанти розвитку депресивних територій у контексті економічної діяльності держави.....	12
1.2. Концептуальні та організаційно-правові засади фінансового забезпечення подолання депресивності територій.....	37
Висновки до розділу 1.....	65
РОЗДІЛ 2. СТАН РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	69
2.1. Аналіз стану, показників та особливостей розвитку депресивних територій.....	69
2.2. Джерела фінансових ресурсів на подолання депресивності територій.....	90
2.3. Програмно-цільове фінансування депресивних територій.....	111
Висновки до розділу 2.....	137
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ	140
3.1. Розробка фінансової стратегії подолання депресивності територій.....	140
3.2. Заходи державного стимулювання розвитку депресивних територій.....	156
3.3. Економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій.....	175
Висновки до розділу 3.....	196
ВИСНОВКИ	200
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	204
ДОДАТКИ	233

ВСТУП

Актуальність теми. Трансформаційні процеси в економіці України, її інтеграція до світового економічного простору зумовлюють необхідність ліквідації асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів, наслідком посилення якої стало виникнення депресивних територій із низьким рівнем фінансового забезпечення їх розвитку. У цьому контексті особливістю регіональної політики є її спрямування на подолання депресивності територій та вирішення найгостріших проблем фінансового забезпечення розвитку цих територій шляхом максимальної концентрації фінансових ресурсів у найбільш кризових галузях економіки, що є запорукою стабільного розвитку депресивного регіону, реалізації оптимальної взаємодії підприємств різних форм власності, оптимізації структури місцевого господарства.

Проблема фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є складною і багатогранною. Вона пов'язана, з одного боку, із значними диспропорціями у територіальній структурі національної економіки, що призвели до неефективного використання переваг територіального поділу праці, науково-технічного та фінансового потенціалу, а з другого – із відсутністю ефективної та збалансованої регіональної політики, зокрема, вагомої її складової – фінансової політики.

На сучасному етапі економічних перетворень відсутні ефективні механізми розв'язання проблем подолання депресивності територій. Зусилля вітчизняних вчених і практиків зосереджені на розробці та реалізації заходів державного стимулювання їх розвитку, пошуку коштів для фінансування депресивних регіонів, опрацюванні національних і регіональних програм подолання депресивності територій. Це зумовлює необхідність глибокого вивчення особливостей фінансового забезпечення розвитку цього типу територіальних утворень для вдосконалення механізмів управління ними, які за темпами реформування відстають від процесів економічних трансформацій в умовах ринкових відносин.

Зазначене вище актуалізує дослідження концептуальних підходів до фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, можливостей

використання нових перспективних форм і методів залучення фінансових ресурсів для подолання депресивності цих територій, удосконалення діючої системи стимулювання їх розвитку. Результати таких досліджень могли б стати визначальними в регіональній політиці держави, сприяти фінансовому оздоровленню депресивних територій, що забезпечить економічну ефективність їх функціонування та розвиток фінансової інфраструктури не лише регіонів, але й держави в цілому.

Дослідження визначеної проблематики в останні роки було актуальним як для вітчизняної, так і зарубіжної науки. Окремі аспекти регіонального розвитку та проблеми депресивності територій знайшли своє відображення у працях вітчизняних вчених: М. Барановського, Л. Борщ, З. Варналія, І. Вахович, В. Галушак, З. Герасимчук, Т. Голікової, Б. Данилишина, М. Долішного, О. Другова, Л. Зайцевої, Ф. Заставного, О. Івашко, І. Камінської, М. Карліна, С. Михайленко, В. Пилипів, С. Писаренко, С. Романюка, Д. Стеценка, Л. Чернюк, В. Чужикова, М. Чумаченка, А. Швецова, Я. Шевчука, І. Школи, С. Юрія та інших. Аналіз проблем і особливостей фінансової політики розвитку регіонів, у тому числі депресивних, здійснювали такі зарубіжні науковці і практики, як Р. Бінгем, С. Вайт, Е. Гіл, Т. Жерейсаті, Д. Кларк, Р. Лукас, Г. Райт, Б. Твіс, В. Стевенс, Р. Хакет, Г. Холіс, Л. Чихладзе.

Однак, будучи досить актуальною та маючи значний практичний інтерес, проблема фінансового забезпечення розвитку депресивних територій не знайшла належного висвітлення у наукових працях. Особливої уваги потребує дослідження наявних джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій та розроблення науково-методичних засад формування фінансових ресурсів, які б відповідали сучасним вимогам і задовольняли потреби суспільства. У сукупності викладене вище зумовило вибір теми дисертаційної роботи, її актуальність, коло досліджуваних проблем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідних робіт, що виконували колективи кафедр фінансів і міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного

університету за комплексними держбюджетними темами «Концептуальні засади розвитку бюджетного процесу в умовах демократичних та економічних перетворень» (державний реєстраційний номер 0109U000048) та «Міжнародні фінанси в XXI столітті: глобальна парадигма та доміанти розвитку» (номер державної реєстрації 0109U000043), у межах яких автор запропонувала напрями вдосконалення системи бюджетного фінансування розвитку депресивних територій.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та визначенні шляхів удосконалення фінансового забезпечення розвитку депресивних територій.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- з'ясувати сутність і значення розвитку депресивних територій у контексті економічної діяльності держави;
- розкрити зміст фінансового забезпечення подолання депресивності територій;
- дослідити організаційно-правові засади фінансового забезпечення розвитку депресивних територій;
- проаналізувати існуючу практику фінансового забезпечення розвитку депресивних територій;
- провести моніторинг основних джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій та оцінити їх вплив на рівень самофінансування цих територій;
- виявити особливості програмно-цільового методу при фінансуванні розвитку депресивних територій;
- сформулювати напрями удосконалення фінансового забезпечення розвитку депресивних територій.

Об'єктом дослідження є процес формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення розвитку депресивних територій в умовах ринкової економіки.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади фінансового забезпечення розвитку депресивних територій.

Методи дослідження. У дисертації застосовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, а саме: методи діалектичного, логічного і системного підходів, концептуального аналізу, метод порівняння, групування – при вивченні теоретичних основ розвитку депресивних територій у контексті економічної діяльності держави та концептуальних і організаційно-правових засад фінансового забезпечення подолання депресивності територій (перший розділ); методи дослідження чинників, явищ та реалій сучасної практики, зокрема, нормативно-розрахунковий, індексний, групування, експертних оцінок, статистичний, багатofакторного аналізу, програмно-цільовий – при дослідженні показників розвитку депресивних територій, джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій та особливостей програмно-цільового фінансування розвитку депресивних територій (другий розділ); нормативно-прогнозний метод досягнення поставлених цілей, групування, економіко-математичного моделювання – при розробленні пропозицій щодо вдосконалення фінансового забезпечення розвитку депресивних територій (третій розділ).

Теоретичною базою дослідження є фундаментальні положення світової економічної науки, наукові досягнення сучасної зарубіжної та вітчизняної фінансової думки, наукові праці провідних фахівців у галузі регіональної економіки і місцевих фінансів.

Інформаційну основу дисертаційної роботи становлять законодавчі та нормативно-правові акти щодо подолання депресивності територій, офіційні дані державних статистичних органів, документи Міністерства економічного розвитку і торгівлі України стосовно здійснення моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, дані Міністерства фінансів України та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, комплексні програми регіонального розвитку і програми подолання депресивності територій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні проблем фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, обґрунтуванні пріоритетів та визначенні стратегічних заходів щодо підвищення його рівня в контексті економічної діяльності держави. В процесі дослідження автор

отримала низку наукових результатів, які характеризують новизну роботи:

вперше:

– обґрунтовано підхід до фінансового забезпечення подолання депресивності територій, що базується на врахуванні його складових і виокремленні фінансових ресурсів, спрямованих на забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку депресивних територій, зокрема тієї їх частини, що залишається після перерахування податків до державного бюджету, сплати єдиного соціального внеску, спрямування кредитних ресурсів банків та інвестицій за межі депресивних регіонів, а також видатків підприємств за межами даних територій, оскільки лише на основі акумуляції залишених у межах депресивних територій фінансових ресурсів здійснюється їх прямий (в межах бюджетних установ) та опосередкований (у розрізі приватних підприємств) розподіл. Це дозволило запропонувати авторське трактування фінансового забезпечення подолання депресивності територій як сукупності принципів, методів, процедур формування і використання фінансових ресурсів, що залишаються в межах депресивних територій після відповідних асигнувань та акумулюються органами місцевої влади з метою забезпечення їх збалансованого соціально-економічного розвитку, розширення фінансових можливостей;

удосконалено:

– трактування сутності дефініції «депресивна територія» як території із недостатнім обсягом власних фінансових ресурсів для забезпечення її збалансованого соціально-економічного розвитку, яка за показниками цього розвитку залишається на низькому рівні порівняно з іншими дотаційними регіонами та характеризується диспропорційністю розвитку, відсутністю розвиненого виробництва, наявністю проблем кризового характеру, низьким рівнем бюджетного фінансування, а також відсутністю дієвих стимулів на рівні держави для активізації її розвитку. На відміну від існуючих підходів, статус депресивних територій запропоновано надавати не лише виходячи із показників соціально-економічного розвитку регіонів, але й враховуючи найнижчий рівень самофінансування дотаційних регіонів;

– підхід щодо визначення рівня фінансового забезпечення розвитку депресивних територій шляхом побудови матриці стандартизованих коефіцієнтів за показниками, що є стимуляторами і дестимуляторами соціально-економічного розвитку таких територій, здійснення на її основі інтегрального розрахунку вказаного рівня та його рейтингової оцінки по регіонах;

– аналітичну оцінку фінансового стану депресивних територій шляхом визначення рівня їх самофінансування та встановлення його недостатньої величини (менше 60%), при якій депресивні території неспроможні себе профінансувати та потребують з боку держави надання інвестиційних та інноваційних субвенцій;

дістало подальший розвиток:

– формування напрямів фінансової стратегії подолання депресивності територій, яка передбачає: залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки шляхом визначення рівня інвестиційних потреб депресивного регіону, пріоритетів інвестування у критичних структуроформуючих галузях економіки, що забезпечить ефективність можливих витрат у довгостроковому розвитку; покращення фінансування розвитку агропромислового комплексу шляхом субсидування видатків по сплаті відсотків за кредитами, застосування фінансового лізингу, нефінансових інвестицій, що дозволить підвищити конкурентоспроможність і стійкість промислового та сільськогосподарського виробництва у депресивних регіонах;

– обґрунтування державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій, зокрема запропоновано: створити в межах депресивних територій СЕЗ та ТПР, а також мережу інвестиційних фондів для залучення додаткового обсягу інвестицій; закріпити за місцевими бюджетами депресивних територій 20% податку на прибуток та 25% ПДВ, що справляються в межах цих територій, а також адмініструвати податок на нерухомість із прогресивною ставкою у діапазоні від 1% до 3% ринкової вартості нерухомості для подолання диференціації податкоспроможності. Це дозволить збільшити власну дохідну базу бюджетів депресивних територій та скоротити обсяг міжбюджетних трансфертів;

– теоретико-методичний підхід до прогнозування розвитку депресивних територій, можливостей зростання обсягів їх фінансування на основі економіко-

математичного моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивного регіону з урахуванням щільних кореляційних зв'язків (коефіцієнт кореляції в межах $0,7 \div 1$), регресійних залежностей ряду показників розвитку даного регіону та джерел його фінансування.

Практичне значення отриманих результатів полягає у сформульованих та обґрунтованих наукових положеннях, висновках і пропозиціях щодо удосконалення фінансового забезпечення розвитку депресивних територій в умовах ринкових перетворень, які мають виражену прикладну спрямованість.

Результати дослідження використано Головним фінансовим управлінням Тернопільської обласної державної адміністрації при проведенні моніторингу стану соціально-економічного розвитку Тернопільської області (довідка № 2.1-11/6-333 від 14.02.2011 р.).

Пропозиції щодо розробки фінансової стратегії подолання депресивності територій враховані Головним управлінням державної служби України в Тернопільській області при поданні пропозицій Тернопільській обласній державній адміністрації до формування програми соціально-економічного розвитку Тернопільської області на 2012 рік та коригуванні Стратегії розвитку Тернопільської області на період до 2015 року (довідка № 204 від 24.10.2011 р.).

Запропонований в дисертаційній роботі алгоритм оцінки фінансового стану депресивних територій шляхом визначення рівня їх самофінансування застосувало Головне фінансове управління Закарпатської обласної державної адміністрації для коригування Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року (довідка № 1501 від 1.06.2012 р.)

Окремі положення дисертації запроваджені у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-06/2275 від 24.10.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно написаною науковою працею. Наукові положення, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані

автором на чотирнадцяти міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема на: студентській конференції «Науково-дослідна робота студентів: формування особистості майбутнього вченого, фахівця високої кваліфікації» (м. Тернопіль, 2005 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2006 р.); науковій конференції професорсько-викладацького складу Тернопільського національного економічного університету «Проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період» (м. Тернопіль, 2006 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми розвитку депресивних регіонів» (м. Ніжин, 2007 р.); науковій конференції професорсько-викладацького складу Тернопільського національного економічного університету «Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період» (м. Тернопіль, 2007 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (м. Тернопіль, 2007 р.); IV Міжнародній інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (м. Тернопіль, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін» (м. Тернопіль, 2009 р.); науковій конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та здобувачів наукового ступеня Тернопільського національного економічного університету «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період» (м. Тернопіль, 2009 р.); VI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (м. Тернопіль, 2010 р.); науково-практичному семінарі «Удосконалення державної служби як складової інституційного забезпечення структурних трансформацій в суспільстві» (м. Тернопіль, 2010 р.);

II Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення» (м. Дніпропетровськ, 2011 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-податкові механізми активізації підприємництва» (м. Львів, 2011 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 21 наукову працю загальним обсягом 5,89 друк. арк., у тому числі 5 – у співавторстві (особисто автору належить 5,32 друк. арк.). Із вказаних робіт – 8 наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації (3,8 друк. арк.) та 13 публікацій апробаційного характеру (2,09 друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 290 найменувань на 29 сторінках та 21 додатку на 62 сторінках. Основний текст дисертаційної роботи охоплює 203 сторінки, що містять 24 таблиці і 28 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

1.1. Теоретичні домінанти розвитку депресивних територій у контексті економічної діяльності держави

Безпрецедентне зростання регіональних диспропорцій за всіма важливими економічними та соціальними показниками, яким характеризується період незалежності України, призвело до виникнення так званих депресивних територій, рівень розвитку яких за даними показниками є найнижчим серед територій відповідного типу.

Особливої актуальності проблеми депресивності територій набули в умовах ринкової трансформації економіки, коли основними чинниками посилення регіональних диспропорцій стали поглиблення кризових явищ у сфері матеріального виробництва, стихійне і необґрунтоване підвищення цін на продукцію різних галузей виробництва, зменшення обсягів капітальних вкладень у розвиток економіки, зростання безробіття. При цьому зусилля держави спрямовувалися на забезпечення макроекономічної стабілізації. У галузевому розрізі головна державна підтримка направлялася в металургійну (для зростання експортного потенціалу) та вугільну (для підтримки соціальної стабільності) промисловість. Оскільки ці галузі мають високий ступінь локалізації у східних областях України, тому саме останнім була надана фінансова підтримка держави. Водночас, у західних і центральних регіонах відбувалася деіндустріалізація, яка супроводжувалася масштабним безробіттям та сприяла появі депресивних регіонів з рівнем соціально-економічного розвитку нижчим від загальнодержавного.

Вирішення практичних питань, пов'язаних з депресивністю територій, фінансовим забезпеченням їх розвитку ґрунтується, перш за все, на теоретичних засадах, які є ключем для виявлення наукових підходів стосовно розв'язання

зазначених проблем.

У широкому розумінні «депресія» (від лат. *depressio* – пригнічення) – застій в економіці, який характеризується відсутністю піднесення виробництва і ділової активності, низьким попитом на товари і послуги, а також високим рівнем безробіття. Депресія настає, зазвичай, після кризи і свідчить, що економічна криза перейшла у завершальну фазу, після якої при певних умовах можна чекати поживлення, а пізніше піднесення в економіці. В умовах депресії найчастіше відбувається втручання держави в процес відтворення. Поширеним є також трактування «депресії» як однієї із фаз економічного розвитку, для якої притаманні падіння виробництва, тенденція до зниження цін і зростання безробіття. Вона характеризується кумулятивним процесом, при якому падіння інвестиційного та споживчого попиту спричиняє зниження виробництва та веде до зменшення використання ресурсів [10, с. 566]. Отже, типовими ознаками депресії є застій в економічних процесах, відсутність розвиненого виробництва, просте відтворення, високий рівень безробіття, причому ці явища досить часто набувають затяжного характеру. Водночас, забезпечення макроекономічної стабільності у посткризовий період вимагає поступової і виваженої зміни характеру державної політики від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулюючих важелів. На наш погляд, для розширення сукупного попиту у фазі депресії доцільним є державне стимулювання залучення інвестицій у недержавний сектор економіки (шляхом зниження ставки оподаткування прибутків, заробітної плати, надання пільг за умови прискореного списання вартості основних фондів) та збільшення обсягу прямих капіталовкладень у державний сектор, зокрема галузі економічної й соціальної інфраструктури.

У науковій економічній літературі депресивними найчастіше вважаються території з негативною динамікою ключових соціально-економічних показників, уповільненим розвитком, господарською стагнацією. Згаданий підхід ускладнюється в період докорінної трансформації економіки.

Так, на думку науковця В. Чужикова, депресивними є території, на яких відбувається зменшення рівня виробництва валового регіонального продукту

порівняно з базовим роком і це зменшення не пов'язується з тимчасовою кон'юнктурою на певні види продукції, які є спеціалізованими для даного формування [268, с. 220]. Таке трактування визначає загальний критерій депресивності територій, тоді як проблеми депресивності територій зумовлені різноманітними причинами і факторами. Вважаємо, що причинами депресивного стану економіки територій є стагнаційні тенденції в інвестиційній сфері (незначний внесок у приріст валового регіонального продукту (ВРП) з боку нагромадження основного капіталу) та сфері банківського кредитування (скорочення споживчого кредитування домашніх господарств), зниження основних фінансових результатів діяльності підприємств, падіння реальних доходів і купівельної спроможності населення, а також ухилення від сплати податків, що призводить до недоотримання доходів бюджетами усіх рівнів.

Досліджуючи депресивні території, професор С. Дорогунцов розглядав їх через призму економічних проблем, зазначаючи при цьому, що депресивні території це регіони, економічна відсталість яких зумовлена стагнацією, спричиненою структурною кризою, що охопила виробництва, які стали неефективними в результаті змін умов розвитку [61, с. 93]. Однак вчений не врахував наявні проблеми соціального характеру, які не тільки унеможливають збалансований соціально-економічний розвиток регіонів, але й можуть бути причиною багатьох негативних економічних явищ. Так, основним джерелом фінансування соціального розвитку депресивних територій традиційно залишаються бюджетні кошти і лише 20% загального обсягу фінансування складають фінансові ресурси підприємств, кошти благодійних організацій та фондів, страхування і кредит. Внаслідок недостатності коштів місцевих бюджетів більша частина їх видатків спрямовується на утримання об'єктів соціальної інфраструктури, і передусім – на виплату заробітної плати як захищеної статті бюджетного фінансування (у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів питома вага заробітної плати сягає 70%). Видатки розвитку, які мали б вирішити суттєві проблеми житлово-комунального господарства, транспортної інфраструктури залишаються недофінансованими.

Окремий науковий підхід щодо визначення депресивних територій із

зазначенням причин появи, особливостей та напрямків розвитку таких територій, презентують наукові позиції наступних учених: на думку З. Герасимчук, депресивними є регіони, які мають достатній потенціал, проте вони перебувають під впливом структурної кризи і характеризуються спадом виробництва, реальних доходів населення та ростом безробіття [38, с. 225]; економіст Л. Зайцева зазначає, що в межах депресивних територій темпи спаду виробництва, зниження рівня життя населення, наростання негативних тенденцій у різних сферах життєдіяльності людини протягом ряду років є вищі загальнодержавних [146, с. 26]; професор М. Карлін депресивними вважає території, у яких виробничо-ресурсна база перейшла у фазу постійного спаду за відсутності нових стимулів розвитку. Держава може надавати допомогу цим територіям у формі: розвитку виробничої інфраструктури; стимулювання потоків інвестицій; податкових і кредитних пільг; дотацій підприємствам з метою забезпечення мінімальної зайнятості. Однак через обмеженість фінансових ресурсів держави основним напрямом розвитку депресивних регіонів є забезпечення саморозвитку на основі використання власного потенціалу та конкурентних переваг [196, с. 33, 111]. Отже, маючи достатній економічний потенціал території, за відсутності державного стимулювання їх розвитку та перебуваючи під впливом структурної кризи, набувають ознак депресивності (при яких їх виробничо-ресурсна база переходить у фазу постійного спаду) та втрачають своє економічне значення. При цьому криза окремих галузей економіки територій є основною причиною поширення депресії, визначає її глибину і тривалість. Депресивні території виникають внаслідок того, що перестають функціонувати базові механізми і стимули економічного розвитку, деградують основні фактори суспільного виробництва. Подолання депресії стає можливим лише внаслідок системних реформ, які здійснюються на основі багатьох законів, що формують їх правову основу.

На думку вітчизняного науковця І. Сторонянської, виникнення депресивних територій та посилення поляризації соціально-економічного розвитку регіонів були зумовлені низкою факторів: запровадженням механізму ринкової конкуренції, який розподілив регіони України за їх конкурентними перевагами та недоліками;

послабленням регулюючої ролі держави, що проявилось в скороченні державних інвестицій у регіональний розвиток, відміні більшості пілг і дотацій; виникненням фактичної нерівності регіонів в економічних відносинах із центром, яка часто була немотивована об'єктивними економічними реаліями [230, с. 64-65]. Таким чином, в умовах депресивності територій забезпечення фінансової стабільності (як такого стану їх економіки, за якого потреби суб'єктів господарювання у фінансових ресурсах для ефективної економічної, інвестиційної та фінансової діяльності будуть повністю задоволені) передбачає: зміцнення конкурентоспроможності економіки депресивних регіонів; вирівнювання диспропорцій соціально-економічного розвитку та посилення на цій основі інтеграційних зв'язків у межах національної економіки; створення дієвого інфраструктурного забезпечення для впровадження комплексу структурних перетворень економіки даних територій.

У визначеннях вказаних вище авторів основними причинами виникнення депресивних територій є структурні трансформації економіки, криза виробництва та погіршення умов економічного розвитку в результаті запровадження ринкових механізмів. Однак більшість вчених, встановлюючи причини появи депресивних територій, не зазначають конкретних ознак, що дозволили б виділити депресивні регіони з-поміж інших регіонів країни.

В контексті виокремлення ознак депресивних територій заслуговує на увагу здійснена науковцем В. Галушак класифікація ознак проблемності регіонів. На її думку, в найбільш загальному вигляді ознаки проблемності бувають внутрішніми та зовнішніми. У свою чергу, перші з них можна поділити на умовно статичні (недостатність ресурсного забезпечення території, відсталість економічних процесів у регіоні, несприятливі історико-географічні передумови) та набуті (малоефективна система управління регіональним розвитком, нераціональна структура економіки, невідпрацьований механізм використання наявних ресурсів, спад інтенсивності економічних процесів, низький рівень життя населення) [189, с. 16]. Саме за домінуючими набутими ознаками автор пропонує виділяти депресивні регіони з-поміж інших регіонів. Незважаючи на те, що окремі ознаки депресивності територій розглядаються також іншими вченими, на нашу думку, комплексний

підхід до їх класифікації дозволяє виявити основні проблеми депресивних територій та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Дослідження депресивних територій із визначенням причин, наслідків та параметрів явища депресивності були здійснені також російським вченим Б. Штульбергом. Автор зазначає причини і наслідки появи депресивних територій шляхом виділення характерних ознак депресивності, зокрема:

- інтенсивність кризових явищ і деструктивних процесів в економіці на загальному фоні існуючої кризи;

- стійкість кризових процесів у часі, пов'язану як із впливом макроекономічних факторів, так і з відсутністю або недостатністю внутрішніх стимулів до саморозвитку, діючих внутрішніх резервів забезпечення стійкого економічного росту при умові досягнення макроекономічної стабілізації в країні в цілому;

- зумовленість кризових явищ стагнацією традиційних, профілюючих галузей економіки даного депресивного регіону, що складають основу його господарської спеціалізації;

- локалізація явищ депресивності, як правило, на обмеженій території;

- системний характер наслідків депресивного стану економіки, що проявляється, зокрема, в зниженні рівня життя населення, зростанні безробіття, наростанні негативних демографічних процесів [274, с. 165]. У такий спосіб вченому вдається ідентифікувати регіони за характерними ознаками депресивності. Однак, автор при визначенні депресивних територій не враховує рівень забезпечення їх економіки відповідними фінансовими ресурсами, спроможність депресивних територій підтримувати відносно сприятливе фіскальне середовище та спрямовувати частину бюджетних надходжень на цілі створення сприятливих умов для розвитку, оскільки недостатність власних фінансових ресурсів не лише обмежує можливості розвитку цих територій, але й ставить в залежність від зовнішніх джерел фінансування.

На думку професора В. Федосова, достатні фінансові ресурси є хоч і важливою, але лише передумовою виробництва. Вони не гарантують ні досягнення відповідного обсягу валового внутрішнього продукту (ВВП), ні позитивних фінансових результатів, однак для того, щоб функціонувати в ролі виробника,

потрібно мати достатню кількість фінансових ресурсів з метою організації виробництва певних товарів, їх реалізації та отримання відповідної суми грошей, що перевищує витрачену [254, с. 145]. Поділяючи думку вченого і виходячи із того, що депресивні регіони є завжди дотаційними із рівнем самофінансування менше 60%, вважаємо, що недостатність власних фінансових ресурсів на рівні регіону може розглядатися як одна із ознак депресивності територій. Недостатність фінансових ресурсів регіону є причиною невирішення найбільш важливих економічних і соціальних проблем, внаслідок чого сповільнюється розвиток та послаблюються конкурентні позиції регіону. Таким чином, депресивна територія – це територія із недостатнім обсягом власних фінансових ресурсів для забезпечення її збалансованого соціально-економічного розвитку, яка за показниками цього розвитку залишається на низькому рівні порівняно з іншими дотаційними регіонами. Депресивні території виникають внаслідок стагнаційних тенденцій в інвестиційній сфері, зниження основних фінансових результатів діяльності підприємств, ухилення від сплати податків, падіння реальних доходів та купівельної спроможності населення. Особливістю цього типу територій є відсутність дієвого стимулюючого впливу фінансових відносин на їх розвиток. Наслідками депресивного стану економіки територій є: дестабілізація банківського сектору, зокрема нівелювання рефінансування як інструменту регулювання ліквідності, високі вимоги до платоспроможності позичальників замість інструментів компенсації ризиків, ігнорування завдань впровадження системи довгострокового інвестиційного кредитування, що призводять до фактичного виключення банківського сектору з числа чинників стабільного економічного розвитку цих територій; невиконання дохідної частини місцевих бюджетів, у результаті неточних прогнозів темпів економічного зростання та зниження прибутків підприємств; активізація процесів вивільнення працюючих, що помітно підвищує рівень безробіття та має негативні як економічні (скорочення споживчого попиту), так і соціальні (посилення соціальної напруженості) наслідки. Депресивні території характеризуються також низкою притаманних їм ознак (рис. 1.1).

Диспропорційність розвитку депресивних територій означає, що: по-перше, не

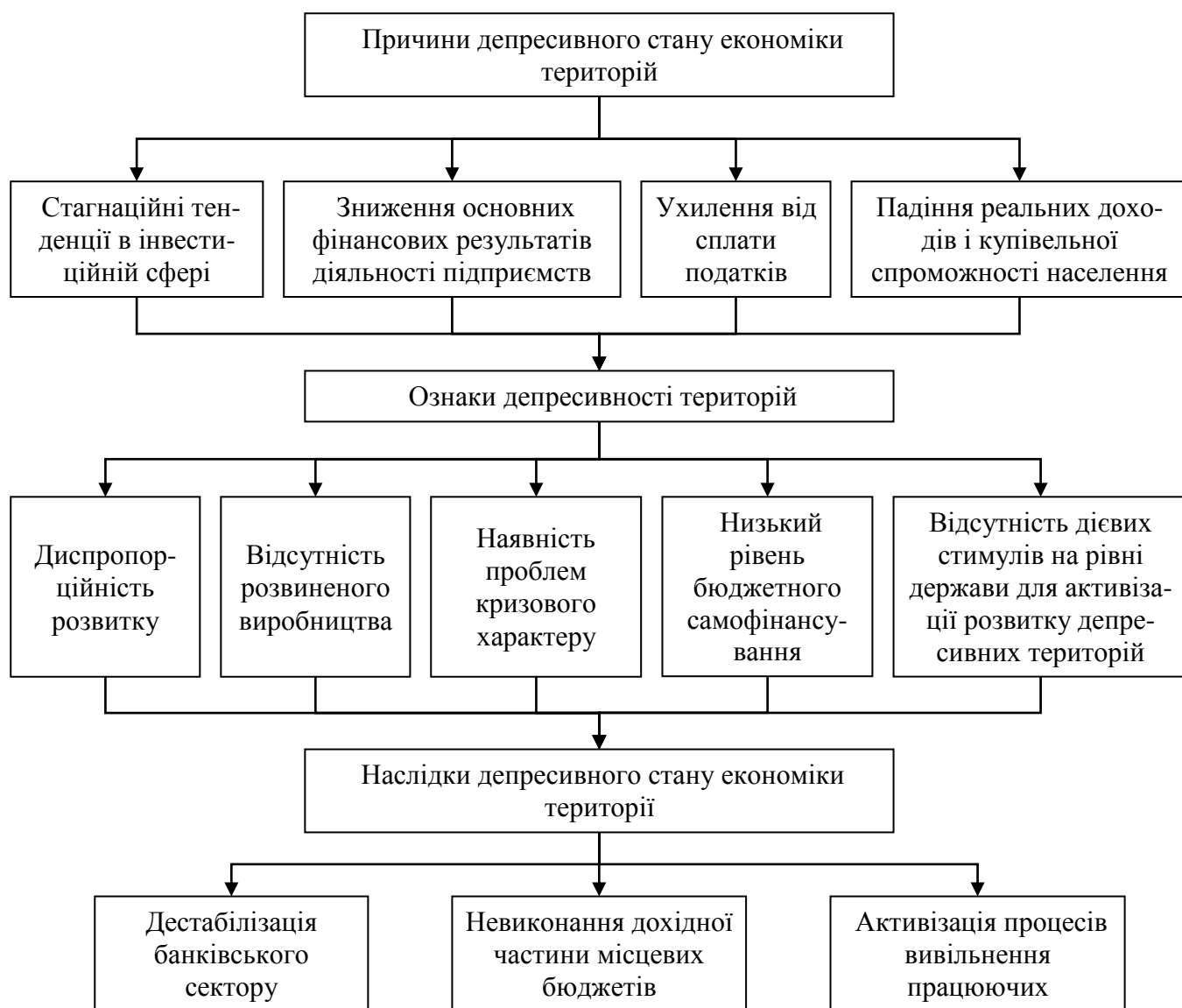

Рис. 1.1. Класифікація ознак депресивності територій, причин і наслідків її виникнення¹

¹Примітка. Розроблено автором.

забезпечується сталий розвиток; по-друге, поширеною і глибокою є дезінтеграція між системними утвореннями регіону, а також між складовими того чи іншого системного утворення (дезінтеграція між економічним і природо-екологічним системними утвореннями, між техніко-економічною і фінансовою складовими економічного системного утворення); по-третє, далеким від оптимального є співвідношення відкритості та самодостатності регіону. З одного боку, надмірна відкритість може призводити до інвестиційного та ресурсного «виснаження» регіональної економіки, а, з іншого, – розрахунок на самодостатність може

позбавити регіон ефективних зв'язків з іншими регіонами. Диспропорційність розвитку депресивних територій відображається у поляризації показників соціально-економічного розвитку, з одночасним зростанням міжрегіональних розбіжностей.

Про відсутність розвиненого виробництва в депресивних регіонах свідчать такі індикатори: найменший порівняно з іншими регіонами обсяг валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу наявного населення; високий рівень зношення основних фондів, незначний обсяг інвестицій в основний капітал і від'ємне сальдо чистого експорту. На низький рівень бюджетного самофінансування депресивних територій вказують: найменший порівняно з іншими регіонами обсяг доходів місцевих бюджетів без офіційних трансфертів в розрахунку на одну особу; незначні податкові надходження до бюджетів та невелика сума податків і зборів до державних цільових фондів (без врахування бюджетного відшкодування податку на додану вартість) на одну особу. З огляду на такий контекст у депресивних регіонах проблеми кризового характеру в середньостроковій перспективі можуть перейти в розряд катастрофічних. Для їх вирішення регіон немає в розпорядженні достатньої кількості власних фінансових ресурсів. Звідси – необхідність залучення лівової частки зовнішніх. При цьому відсутність дієвих стимулів на рівні держави для активізації розвитку депресивних територій вимагає застосування цілої низки інструментів і важелів стимулювання соціально-економічного розвитку цих територій.

Важливе значення для отримання нових теоретичних знань про депресивні території, можливості їх фінансового оздоровлення має класифікація цих територій (розподіл на окремі групи за конкретною ознакою). Серед критеріїв класифікації депресивних територій пропонуємо виділяти: диспропорційність розвитку таких територій, рівень їх самофінансування та наявність проблем кризового характеру у депресивних регіонах (рис. 1.2).

Залежно від того, яким є розрив між показниками соціально-економічного розвитку депресивних територій, їх можна поділити на території з наростаючою (при зростанні розриву протягом 5 років), сталою (при незмінних значеннях розриву) і сповільненою (при зменшенні розриву) депресією. При цьому домінування

Рис. 1.2. Класифікація депресивних територій¹

¹Примітка. Розроблено автором.

певного виду проблем з кризовим характером дозволяє розрізняти депресивні території з кризовим характером економічних проблем та депресивні території з кризовим характером соціальних проблем. За часткою власних фінансових ресурсів у загальному обсязі фінансових ресурсів регіону депресивні території можна поділити також на високофінансовоємні (частка власних фінансових ресурсів в загальному обсязі більше 55%), середньофінансовоємні (частка від 50 до 55%) та низькофінансовоємні (частка менше 50%).

На думку економіста Л. Зайцевої, для проведення державних регулятивних дій до кожного типу депресивних територій важливе значення має характеристика локального рівня депресії, ресурсних можливостей депресивних територій та регіональної і міжрегіональної гостроти депресії. Локальний рівень депресії характеризують показники спаду основних параметрів рівня і якості життя

населення (тривалість життя, надання соціальних послуг), економіки (формування дохідної частини місцевого бюджету), а також стану навколишнього середовища. Причому ресурсні можливості вирішення депресивної ситуації можуть характеризувати показники бюджетної забезпеченості (з урахуванням всіх видів державної підтримки, що надається), наявності майна і ресурсів, що задіяні в процесі виходу з депресивного стану, а також показники, що характеризують можливості диверсифікованості, конверсії і реструктуризації виробництва. Гострота депресії, тобто відносне погіршення параметрів ситуації, що розглядається, визначається як темпи спадання в межах депресивних територій і як порівняння зазначених параметрів з аналогічними характеристиками однотипних територій регіону (або із середніми по регіону) а також із аналогічними характеристиками інших регіонів [146, с. 35]. Отже, не доцільно порівнювати стан депресивного селища із станом великого обласного центру, однак важливим є порівняння із станом інших селищ. Відзначимо, що параметри ситуації можна було б оцінювати в динаміці, щоб обґрунтувати депресивність як тенденцію, а не як статичну характеристику території.

Різностороння класифікація депресивних територій також закріплена законодавчо (ст. 9 Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів»). Згідно даної класифікації депресивними визначаються:

- регіони, в яких протягом останніх п'яти років середній показник обсягу валового регіонального продукту на одну особу є найнижчим;
- промислові райони, в яких протягом останніх трьох років рівень зареєстрованого безробіття та частка зайнятих у промисловості є значно вищими, а обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу та рівень середньомісячної заробітної плати є значно нижчими за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи;
- сільські райони, в яких протягом останніх трьох років щільність сільського населення, коефіцієнт природного приросту населення, рівень середньомісячної заробітної плати та обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції (робіт, послуг) на одну особу є значно нижчими, а частка зайнятих у сільському

господарстві є значно вищою за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи;

– міста обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення, в яких протягом останніх трьох років рівень зареєстрованого, зокрема довготривалого, безробіття є значно вищим, а рівень середньомісячної заробітної плати є значно нижчим за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи;

– населені пункти, на території яких з 1996 року були ліквідовані вугледобувні та вуглепереробні підприємства, але не були здійснені в повному обсязі заходи щодо вирішення соціально-економічних та екологічних питань, передбачені проектами ліквідації зазначених підприємств.

Депресивними є промислові та сільські райони, а також міста обласного значення, показники розвитку яких відповідають одночасно всім критеріям, визначеним частиною першою цієї статті [75].

Оскільки відповідно до наведеної класифікації депресивність територій визначається на основі показників їх соціально-економічного розвитку, тому для дослідження територіальних проблем депресивності найбільш прийнятними, на наш погляд, є показники оцінки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів запропоновані професором З. Герасимчук (рис. 1.3). Останні дозволяють не тільки оцінити фінансовий стан території, але й вказують на напрями необхідної фінансової підтримки цих територій з боку держави.

Таким показником є доходи населення у розрахунку на одну особу, оскільки вони враховують усі види надходжень (у вигляді оплати праці для всіх категорій працюючих, пенсій, доходів від власності, стипендії, надходження від продажу продуктів сільського господарства та іноземної валюти тощо). Визначаються також наявні доходи в розрахунку на одну особу. Цей показник є порівняльним як за територією, так і за галузями, тому що його в усіх випадках приводять до спільного знаменника, яким найчастіше виступає одна особа.

Оцінку фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій доцільно здійснювати також на основі показника витрат населення (слід

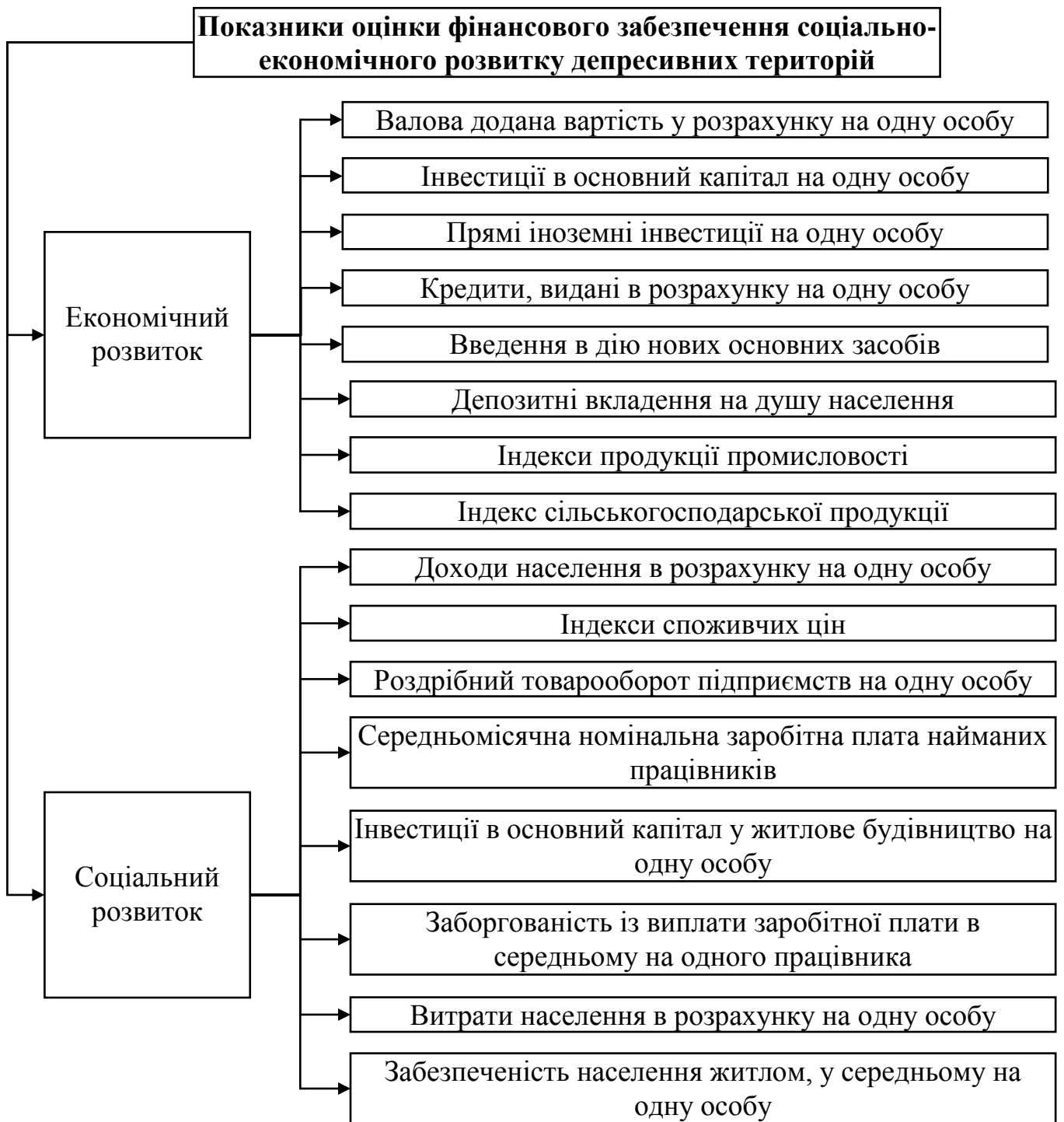

Рис. 1.3. Склад та структура показників оцінки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій¹

¹Примітка. Складено автором на основі [262, с. 106, 126].

зауважити, що підсумок наявних доходів, а також підсумок витрат населення в регіонах не відповідає їх сумі в Україні, оскільки різниться на величину грошових переказів та гуманітарної допомоги, отриманих від нерезидентів).

При збільшенні обсягу інвестицій в основний капітал депресивний регіон має

перспективи активізувати свою господарську діяльність. Отже, інвестиції в основний капітал є своєрідним індикатором оцінки інтенсивності економічної діяльності певної території в майбутньому, а тому, і зниження її депресивності.

Іншими показниками оцінки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій є показники, що характеризують рівень життя населення, стан ринку праці, соціальної інфраструктури, промислове та сільськогосподарське виробництво.

Як інструмент для оцінки рівня забезпеченості депресивного регіону відповідними бюджетними і фінансовими ресурсами використовуються також відносні показники, зокрема:

- показник фінансової забезпеченості (відношення сумарної величини власних фінансових ресурсів регіону до чисельності населення);

- показники власної і повної бюджетної забезпеченості (розраховується на душу населення на основі даних про власні доходи місцевого бюджету, а також з урахуванням розміру фінансових ресурсів, залучених до бюджету);

- питома вага власних доходів (ВД) бюджету області в його видатках. Цей показник характеризує, по-перше, ступінь забезпеченості регіону власними джерелами фінансування, по-друге, рівень державної підтримки регіону;

- показник вибору методів державної підтримки регіонів (відношення надходжень у державний бюджет до видатків на території регіону). За величиною цього показника регіон може бути віднесений або до регіонів-донорів (якщо $ВД > 1$), або до регіонів-реципієнтів (якщо $ВД < 1$). Використання цього показника спрямоване на вибір форм і методів державної підтримки регіонів;

- показник впливу господарського потенціалу (визначається як величина фінансових ресурсів підприємств різних видів діяльності та форм власності у розрахунку на одного жителя регіону) [18, с. 66].

Зіставлення величини власних бюджетних коштів депресивних територій з основними напрямками їх використання у перспективі дозволить оцінити фінансовий стан депресивного регіону і його можливості у вирішенні соціально-економічних завдань.

При відборі показників для дослідження територіальних проблем депресивності територій використана інформація має забезпечувати всебічну оцінку депресивності, виявляти найсуттєвіші явища й процеси, бути об'єктивною і нагромаджуватись протягом досить тривалого часу. Остання обставина набуває принципового значення, оскільки дозволяє вивчати процес у динаміці, виявити певні часові тенденції й закономірності.

Таким чином, розв'язання актуальних проблем депресивності територій потребує створення належних умов розвитку цих територій. Однак, незважаючи на широке застосування у науково-практичній діяльності поняття «розвиток депресивних територій» однозначного визначення цього терміну немає. Депресивність територій розглядається в рамках дослідження регіонального розвитку. Так, у трактуванні вченого М. Пістуна, регіональний розвиток є сукупністю позитивних, науковообґрунтованих, функціонально-територіальних змін соціально-економічної та екологічної діяльності людей за певний проміжок часу [184, с. 21; 185, с. 14]. Прихильником такої точки зору є також російський науковець Г. Приваловська, на думку якої, соціально-економічний розвиток регіону – це якісні зміни станів соціально-економічних цілей, які проявляються на території цього регіону [195, с. 10]. Однак, вважаємо, що таке трактування розвитку зводиться лише до прогресу (напрямку розвитку, що характеризується переходом на вищий рівень організації об'єкта). В цьому контексті розвиток є процесом переорієнтування всієї економічної та соціальної системи, що передбачає поряд із збільшенням доходів і виробництва здійснення радикальних змін в інституційній, соціальній і адміністративній структурах. Водночас, зворотною стороною прогресу є регрес, тобто відступ на нижчі щаблі соціально-економічного розвитку. Отже, регіональний розвиток може набувати як прогресивного, так і регресивного характеру, наслідком якого є внутрішні зміни і процеси, що ведуть до глибинної функціональної перебудови та характеризують його відповідну стадію, зокрема, зростання, кризи чи депресію.

Однозначно на присутність явищ депресивності у рамках регіонального розвитку вказує російський вчений С. Тархов, у розумінні якого розвиток

складається із низки стадій: зародження, росту, стагнації, занепаду (деградації), повторного росту [237, с. 24]. На думку професора М. Барановського, регіональний розвиток, характеризуючись неоднорідністю та багатовекторністю, окрім позитивних змін може включати явища регіональної деградації та депресії, що робить правомірним використання терміну «розвиток» у контексті вивчення депресивних територій [7, с. 67-68]. Таким чином, формування депресивних територій відбувається у рамках відповідної стадії регіонального розвитку, яка характеризується поширенням негативних тенденцій. При цьому утворення депресивних територій по-різному трактується, виходячи із альтернативних концепцій і підходів регіонального розвитку (табл. 1.1). Так, відповідно до більшості

Таблиця 1.1

Формування депресивних територій відповідно до різних концепцій та підходів регіонального розвитку [7, с. 78]

Концепції та підходи	Формування депресивних територій
«Центр - Периферія»	Закономірний результат поляризації простору між центральними та периферійними територіями внаслідок концентрації в останніх галузей і виробництв минулих економічних циклів
«Полюсів росту»	Наслідок асиметричності регіонального розвитку між головними центрами та відсталими територіями
Стадійності регіонального розвитку	Функціональна форма прояву регіональної депресивності як стадії регіонального розвитку
Синергетичний підхід	Різновид дисипативних процесів, наслідок втрати регіональними системами стану рівноваги
Циклічності регіонального розвитку	Стадія регіонального розвитку як результат загальної циклічності економічних і регіональних процесів
Регіональної конкуренції	Результат загострення конкуренції, внаслідок чого формуються гіперактивні осередки та маргінальні зони
Нового регіоналізму	Закономірне явище, наслідок неоднакової швидкості глобального руху капіталів

концепцій регіонального розвитку формування депресивних територій є певною

закономірністю, наслідком циклічності та стабільності економічних і регіональних процесів.

Розглядаючи депресивність територій як одну із стадій регіонального розвитку, вітчизняний науковець Р. Лозинський виокремлює «економічно депресивні регіони» та «регіони, які перебувають на стадії економічної депресії». Автор вважає, що депресивні регіони – це регіони, які майже повністю втратили можливості для саморозвитку й потребують допомоги ззовні. Тому депресивність – це сповільнення або взагалі припинення розвитку. При цьому регіони, які перебувають на стадії економічної депресії не втратили можливості саморозвитку, вони лише перебувають напередодні нового циклу економічного розвитку, а депресія й, відповідно, низькі показники розвитку, або його відсутність, зумовлені якісною перебудовою структури економіки. Саме на цю перебудову витрачають ресурси. Для економічно депресивних регіонів характерні сповільнення або взагалі відсутність розвитку впродовж тривалого періоду, а також відсутність структурних змін [137, с. 230]. Таке розмежування є логічним, оскільки регіони, що перебувають у стадії депресії (якщо це закономірний етап їхнього розвитку, який вони раніше чи пізніше подолають), не потребують додаткової фінансової підтримки з боку держави, на відміну від економічно депресивних регіонів, що втратили можливість для саморозвитку. Отже, розвиток депресивних територій як своєрідна динаміка кількісних та якісних соціально-економічних змін станів даних територіальних систем може характеризувати не лише процес зміни їх структури, а й зміну способу функціонування. Ці зміни мають системний характер, тому що в результаті розвитку виникає новий стан об'єкта (інший рівень організації об'єкта), його складу, структури. Регіональна депресивність є однією із стадій регіонального розвитку, причини появи якої обумовлюють утворення різних типів депресивних територій. Розвиток депресивних територій передбачає прогресивну зміну кількісних та якісних параметрів їх функціонування для переходу на наступну стадію регіонального розвитку. Саме тому, на нашу думку, розвиток депресивних територій є похідним від подолання депресивності територій, оскільки депресивність територій визначається на основі показників їх соціально-економічного розвитку, а

її подолання означає забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку цих територій і перехід на наступну стадію регіонального розвитку.

В контексті економічної діяльності держави зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, сприяння активізації інвестиційних процесів, підтримка вітчизняного виробництва стають дієвими за умов виокремлення функціональних напрямів розвитку депресивних територій (оскільки останній, базуючись на циклічній повторюваності та стійкості, є достатньо прогнозованим і керованим). Вважаємо, що такими напрямами є:

- орієнтація розвитку депресивних територій на формування такої структури їх економіки, що відповідає наявним умовам розвитку і цілям здійснюваних соціально-економічних перетворень;
- обґрунтування завдань розвитку депресивних територій, виходячи із соціальної спрямованості розвитку, а також виробничо-ресурсного потенціалу цих територій;
- стимулювання розвитку депресивних територій на основі створення сприятливого інвестиційного клімату в їх межах, застосування програмно-цільового підходу до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку.

Для забезпечення умов ефективного розвитку депресивних територій особливо важливе значення мають фінансові інструменти, до яких відносять безпосередні дотації, «м'які» кредити (із зниженими або субсидованими відсотковими ставками), податкові концесії, субсидії для підприємців, опосередковані банківські гарантії, надання гарантій банкам. Використовуючи такі інструменти, держава сприяє збалансованому соціально-економічному розвитку депресивних територій на основі фінансової політики розвитку регіону.

Фінансова політика розвитку регіону – це система стратегічних і тактичних заходів та інструментів, за допомогою яких органи управління виконують покладені на них функції із забезпечення збалансованого розвитку регіонів шляхом мобілізації фінансових ресурсів, їх оптимального розподілу та ефективного використання за пріоритетними напрямками розвитку [28, с. 85]. Її суб'єктами виступають центральні, регіональні і місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які виходячи зі своєї компетенції вирішують питання,

пов'язані з фінансовим забезпечення розвитку регіонів. Об'єктами регіональної фінансової політики є фінансові відносини, що виникають у економічній та соціальній сферах регіону.

Фінансова політика розвитку регіону за структурою досить складна. Основними у ній є такі блоки: бюджетна, податкова, кредитна, соціальна, інвестиційна, політика підтримки та фінансування інноваційних проектів. Кожен з цих блоків можна деталізувати за основними напрямками формування фінансової політики розвитку регіону (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Структура фінансової політики розвитку регіону¹

¹Примітка. Розроблено автором.

Важливим у реалізації фінансової політики розвитку регіону є визначення та обґрунтування депресивних регіонів для розробки системи заходів і стимулів, специфічних для цього типу територій. Для таких територій доцільними є: передбачення економічним механізмом значних податкових пільг для одержання додаткового чистого прибутку; зниження ставок плати за регіональні ресурси; додаткові субсидії з бюджету регіону на реалізацію програм подолання депресивності територій.

Реалізація бюджетної політики в депресивному регіоні передбачає врахування обмеженості його фінансових ресурсів, тому для здійснення ефективної політики, спрямованої на досягнення сталого економічного розвитку, важливе значення має визначення напрямів та сум витрачання бюджетних ресурсів, а також врахування їх впливу на галузі і сфери, які сприятимуть економічному розвитку депресивного регіону. Загальною метою бюджетної політики в депресивному регіоні на короткострокову перспективу є забезпечення оптимального перерозподілу валового регіонального продукту через місцеві бюджети для фінансового забезпечення розвитку пріоритетних напрямів соціальної сфери з метою задоволення найважливіших соціальних потреб. Ефективність реалізації бюджетної політики в депресивному регіоні можна оцінити на основі показника бюджетної забезпеченості (самодостатності) регіону [18, с. 63]:

$$БЗ_1 = (БР_1 / ПБР_1) \times 100 \% \quad (1.1)$$

де БЗ₁ – бюджетна забезпеченість за першим напрямом соціально-економічного розвитку регіону;

БР₁ – бюджетні ресурси регіону;

ПБР₁ – потреби в бюджетних ресурсах за першим напрямом.

Потреба в бюджетних ресурсах визначається за такими напрямками:

- створення умов для функціонування і розвитку соціокультурної сфери;
- фінансування пріоритетних напрямів розвитку економіки регіонів;
- здійснення інвестиційних проектів.

Так, регіони з високим рівнем соціально-економічного розвитку переважно характеризується фінансуванням в повному обсязі всіх трьох напрямів бюджетного

фінансування. Коли бюджетних ресурсів достатньо тільки на два перших напрями – такий стан регіону є середнім (задовільним). Регіон належить до групи слабозабезпечених або незабезпечених, при недостатності власних ресурсів регіону для фінансування першого напрямку (соціокультурної сфери). В Україні до останньої групи відносяться більшість депресивних територій.

Фіскальна політика є визначальною у реалізації цілей збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі депресивних, оскільки на її основі здійснюється формування економічного середовища, сприятливого для розвитку конкурентних переваг економіки цих регіонів. Завданнями вказаного виду політики є:

- забезпечення максимального накопичення фінансових ресурсів регіону;
 - стимулювання регіональних організаційних структур різних типів до самофінансування та самозабезпечення;
 - визначення пріоритетів спрямування фінансових ресурсів за цілями розвитку;
 - забезпечення об'єктивної оцінки потреби у фінансових ресурсах для реалізації цілей сталого розвитку;
 - жорсткий контроль за витрачанням фінансових ресурсів регіону [28, с. 81].
- Водночас, вважаємо, що підвищення «жорсткості» фіскальної політики у депресивних регіонах при неефективному механізмі податкового адміністрування призводить до зменшення обігових коштів підприємств і збільшення витрат суб'єктів господарювання на виконання умов оподаткування та звітності. Зростання трансакційних витрат підприємств у межах депресивних територій є результатом заходів щодо протидії корупції, детінізації прибутків і мінімізації обсягів ухилення від оподаткування.

Ефективність реалізації податкової політики у депресивних регіонах залежить від можливостей регіону щодо сплати податків, оскільки для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку депресивних територій важливе значення має відповідність планових податкових надходжень податкоспроможності цих територій. Причому остання визначається соціально-економічними аспектами розвитку регіону та формується під впливом різноманітних зовнішніх і внутрішніх

факторів. Саме тому, лише за умов врахування особливостей розвитку депресивних територій, відмінностей в їх соціально-економічних умовах та в розвитку виробничої і соціальної інфраструктури податкова політика є інструментом активного впливу на соціально-економічний розвиток цих територій, рівень його фінансового забезпечення.

Зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів відбувається за рахунок досить потужних економічних регуляторів, зокрема податків. При цьому відповідний рівень оподаткування в депресивних регіонах може як стимулювати суб'єктів господарювання, сприяючи активній підприємницькій діяльності, так і скорочувати їх реальні доходи, забезпечуючи розвиток «тіньової» економіки. Для збалансованого соціально-економічного розвитку депресивних територій важливою є така система оподаткування, за якої при податковому навантаженні, нижчому середньоукраїнського, підприємці використовуватимуть прибуток у більшому обсязі для розширення виробництва, що стане основою збільшення податкових доходів бюджетів. Отже, лише ліберальна податкова політика на основі гнучких інструментів оподаткування (за допомогою яких можна ефективно та адекватно реагувати на відповідну економічну ситуацію, оптимально реалізувати фіскальну та регулюючу функції податків) стимулюватиме підприємницьку діяльність у депресивних регіонах та покращить їх інвестиційну привабливість.

Підвищенню рівня конкурентоспроможності депресивних територій практично не сприяє кредитна політика банків, що пояснюється дефіцитом позичкового капіталу в депресивних регіонах. Причиною цього є низькі доходи населення, які визначають його платоспроможність, а також функціонування значних коштів поза банками, у «тіньовій» економіці. Отже, кредитна політика в депресивних регіонах, як система заходів, спрямованих на фінансову підтримку їх розвитку, не враховує пріоритети цього розвитку, можливості кредитної підтримки суб'єктів господарювання та населення з метою посилення стимулюючого впливу кредиту на соціально-економічні процеси депресивних територій. На нашу думку, для залучення додаткових кредитних ресурсів в економіку цих територій доцільним є формування ефективної кредитної політики як одного із важелів реформування

економіки та структурних перетворень шляхом збільшення обсягів кредитів та раціонального їх спрямування для забезпечення пріоритетного розвитку наукоємних галузей і підприємств; впровадження пільгового кредитування інноваційних і експортоорієнтованих проектів, що передбачені державними програмами пріоритетного розвитку. Водночас, для подолання депресивності територій важливе значення має також розвиток мікрокредитування, що дозволяє реалізувати спеціальний підхід до оцінки кредитоспроможності малих підприємств, здешевлює мікрокредити для позичальників за збереження достатньо високого рівня рентабельності.

В умовах ринкової трансформації економіки важливими є активізація інвестиційних процесів на регіональному рівні та формування раціональної інвестиційної політики. При цьому можливість реалізації державної інвестиційної політики в депресивних регіонах залежить від умов функціонування ринкового механізму та формування прогресивних територіально-галузевих пропорцій. Як наслідок, ефективне інвестування депресивних територій є можливим при вирішенні таких завдань:

- ліквідація глибинних структурних деформацій депресивних територій, що зумовлюють зниження інвестиційної активності, нівелювання негативних наслідків несприятливих стартових умов входження в ринок;
- запобігання руйнації наявного виробничого і науково-технічного потенціалу через різке скорочення інвестування при критичному рівні зносу основних фондів, що істотно обмежує можливості активізації економічної діяльності;
- удосконалення механізму державного регулювання інвестицій для стимулювання довгострокових вкладень фінансових ресурсів і створення сприятливого інвестиційного клімату [40, с. 145].

На нашу думку, в умовах депресивності територій врахування особливостей функціонування підприємств дозволяє здійснити вибірково інвестиційну підтримку останніх з першочерговим наданням окремим з них централізованих фінансових ресурсів. Важливим аспектом інвестиційної діяльності в межах депресивних територій є також визначення структури об'єктів і суб'єктів інвестиційного ринку,

який характеризується пропозицією інвестицій як капіталу зі сторони інвесторів і попитом на них зі сторони потенційних покупців. Водночас, при стимулюванні розвитку депресивних територій інвестиції доцільно спрямовувати на підтримку основних галузей їх економіки, виробничу діяльність структуроутворюючих підприємств з метою нівелювання дії чинників, що викликають депресивний стан цих територій.

Напрямами регулювання інвестиційної діяльності в межах депресивних територій є наступні:

- встановлення державного замовлення на виробництво і поставку інвестиційних матеріальних ресурсів;

- відстрочення плати податків на прибуток у перші роки функціонування підприємств, створених (перепрофільованих) у депресивних регіонах, що випускають продукцію для задоволення як загальнодержавних, так і регіональних потреб;

- пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті завершення спорудження і виведення на повну потужність об'єктів незавершеного будівництва, що придбані у інших підприємств і розташовані в депресивних регіонах, особливо у разі перепрофілювання їх на випуск соціально значущої продукції;

- звільнення від усіх податків до місцевих бюджетів підприємств, що створюють у результаті інвестування нові робочі місця, на строк до двох років з моменту заповнення вакансій [225, с. 280].

Вважаємо, що направлення інвестиційних ресурсів на розвиток депресивних територій з достатніми трудовими ресурсами, відносно сприятливими політичними та екологічними умовами запобігатиме розпорошенню ресурсів за численними об'єктами, та дозволить швидко освоїти їх і забезпечити своєчасну окупність.

Проблемою розвитку депресивних територій в контексті економічної діяльності держави є недостатність фінансування соціальної сфери, відсутність системного підходу до формування державних соціальних гарантій та інструментарію вибору пріоритетів соціальної політики для вирішення проблем найбільш незахищених прошарків населення. Наслідком нерівномірності територіального розвитку країни є

також можливість виникнення відцентрових тенденцій та формування локальних осередків соціального невдоволення в окремих депресивних регіонах. Саме тому, на нашу думку, одним із основних завдань соціальної політики, в межах цих регіонів є забезпечення функціонування механізму відтворення трудового потенціалу, недопущення виникнення соціальних конфліктів, а також зняття напруги підвищеної соціальної небезпеки.

Важливе значення для забезпечення ефективного розвитку депресивних територій має також інноваційна політика. Вона передбачає державне стимулювання науково-технічної діяльності з метою широкого впровадження наукових досліджень і розробок у кінцевий виробничий результат – нові конкурентоспроможні види продукції, нові технологічні процеси, організаційні рішення. На основі проведення політики підтримки та фінансування інноваційних проектів депресивний регіон має можливість підтримувати свій науково-технічний та освітній потенціал на належному рівні, а отже і конкурувати з іншими регіонами. Однак, депресивний стан економіки територій обумовлює відсутність умов інтеграції малого підприємництва у процеси інноваційного розвитку вітчизняної економіки, що обмежує доступ інноваційно активних підприємств до економічних ресурсів та ринків збуту. Вважаємо, що для заохочення децентралізованого фінансування інноваційної діяльності в депресивних регіонах доцільним є запровадження гнучких форм поєднання капіталів банків і підприємств через створення пайових інвестиційних фондів з метою акумуляції капіталу для реалізації інноваційних проектів.

Таким чином, аналізуючи особливості окремих видів фінансової політики в депресивних регіонах, відзначимо, що в Україні, де більша частина регіонів можуть розглядатися як депресивні, особливо важливо знайти оптимальне поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів. Надаючи бюджетну допомогу територіям, доцільно виходити з пріоритетів стабілізації й прискорення загальноекономічного зростання та необхідності нівелювання міжрегіональних відмінностей в умовах життєдіяльності населення. Цим зумовлюється переважаюча орієнтація на бюджетну самостійність господарюючих суб'єктів у вирішенні їхніх

внутрішніх соціально-економічних проблем.

1.2. Концептуальні та організаційно-правові засади фінансового забезпечення подолання депресивності територій

В умовах трансформації сучасних економічних процесів, коли існують об'єктивні та суб'єктивні причини обмеження інвестування розвитку депресивних територій, особливої актуальності набуває розробка теоретичних підходів до формування системи фінансового забезпечення подолання депресивності територій.

У вітчизняній фінансовій літературі визначення фінансового забезпечення розвитку депресивних територій відсутнє. Однак, вчені обґрунтовують загальне визначення фінансового забезпечення відповідно до різних ланок фінансової системи.

Так, професор О. Романенко вважає, що «... фінансове забезпечення – покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою» [208, с. 18]. Наведене визначення заслуговує на увагу, оскільки вказує на основну мету фінансового забезпечення, але не відображає його механізм, тому не може застосовуватись до всіх ланок фінансової системи.

На думку вітчизняного науковця В. Опаріна, фінансове забезпечення – це структурна підсистема фінансово-кредитного механізму, система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер суспільства. Фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватися через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування [167, с. 56]. Автор розглядає фінансове забезпечення лише як складову макроекономічного механізму, при цьому не акцентує уваги на фінансовому забезпеченні господарської діяльності всіх суб'єктів економічних відносин.

Професор С. Юрій зазначає, що «... фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання» [280, с. 94]. В такому контексті фінансове забезпечення

подано як один із методів фінансового механізму, що забезпечує розподільчі та перерозподільні процеси з метою утворення доходів і фондів грошових коштів. Автор визначає також елементи фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, що робить це поняття значно ширшим.

Найпоширенішим у науковій літературі є визначення фінансового забезпечення як способу формування та використання фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення фінансового забезпечення вітчизняними науковцями¹

Автор	Наукова думка автора
Т. Дорошенко	Визначає фінансове забезпечення як «забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для реалізації його інвестиційної діяльності» [62, с. 6].
І. Кириленко	Розглядає фінансове забезпечення як «здатність підприємства формувати власні і позикові кошти для здійснення операційної й інвестиційної діяльності» [99, с. 41].
М. Крупка	Вважає, що фінансове забезпечення інвестиційної діяльності слід розглядати «як систему заходів, на формування фінансових ресурсів і їх ефективного вкладення у процесі реалізації інвестиційних програм і проектів» [130, с. 16].
С. Онишко	Формулює таке визначення фінансового забезпечення: «Фінансове забезпечення в контексті і загальнотеоретичної, і практичної площини визнано цілісним процесом, який охоплює власне фінансове забезпечення, можливості нагромадження і відтворення фінансових ресурсів, а також його регулятивний потенціал. При цьому безпосередньо фінансове забезпечення є процесом вкладення фінансових ресурсів в господарську діяльність суб'єктів підприємництва» [164, с. 36].
М. Дем'яненко	Розглядаючи фінанси агропромислового виробництва трактує фінансове забезпечення як постійний процес утворення, формування і використання фінансових ресурсів за рахунок різних джерел коштів для задоволення потреби сільськогосподарського виробництва [259, с. 52].

¹Примітка. Складено автором.

Вищезгадані автори, досліджуючи зміст поняття фінансове забезпечення, не акцентують свою увагу на його складових, засадах організації та механізмі реалізації. Вважаємо, що на забезпечення збалансованого соціально-економічного

розвитку депресивних територій спрямовуються не всі фінансові ресурси, сформовані суб'єктами підприємництва, домогосподарствами, бюджетними установами та населенням цих територій, але лише та їх частина, що залишається після перерахування податків до державного бюджету, сплати єдиного соціального внеску, спрямування кредитних ресурсів банків та інвестицій за межі депресивних регіонів, а також видатків підприємств за межами даних територій. Місцеві органи влади, акумулюючи залишені в межах депресивних територій фінансові ресурси, здійснюють прямий (в межах бюджетних установ) та опосередкований (в розрізі приватних підприємств) їх розподіл. Основними засадами організації фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є нормативно-правове забезпечення, визначення джерел, обсягів фінансових ресурсів, напрямів використання та можливостей їх резервування.

Вчений О. Москаль, досліджуючи механізм фінансового забезпечення, трактує його як сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність територіальних одиниць та господарюючих суб'єктів. Фінансове забезпечення реалізується через систему фінансування, що може здійснюватися в трьох формах: самофінансування, кредитування і безповоротне фінансування з бюджету [157, с. 6]. Визначення механізму фінансового забезпечення дозволяє також ширше розкрити зміст цього забезпечення, характеризує його складові, джерела на рівні територіальних одиниць та суб'єктів господарювання.

Досліджуючи методологічні засади формування системи фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, вітчизняний економіст М. Долішній враховував концептуальне положення, що «...фінансово-кредитні методи регулювання мають вирішувати цілий комплекс завдань поточного та перспективного розвитку, створюючи матеріальне середовище для швидкого розвитку ринкових відносин і підтримуючи за допомогою фінансових інструментів рівновагу в економіці» [205, с. 462]. Отже, фінансове забезпечення розвитку будь-якого регіону, базуючись на принципах територіального самоврядування, соціально-

економічної достатності та оптимізації джерел фінансових ресурсів, зберігатиме цілісність і субординацію всіх рівнів господарського комплексу держави.

Підсумовуючи вищесказане, звужуючи загальні визначення до об'єкта нашого дослідження, а також враховуючи те, що при визначенні фінансового забезпечення вчені не акцентують своєї уваги на його складових та засадах організації, вважаємо, що фінансове забезпечення подолання депресивності територій – це сукупність принципів, методів, процедур формування і використання фінансових ресурсів, що залишаються в межах депресивних територій після відповідних асигнувань (відрахувань податків до державного бюджету, сплати єдиного соціального внеску, спрямування кредитних ресурсів банків та інвестицій за межі депресивних регіонів, а також видатків підприємств за межами даних територій) та акумулюються органами місцевої влади з метою забезпечення їх збалансованого соціально-економічного розвитку, розширення фінансових можливостей. Засадами організації фінансового забезпечення подолання депресивності територій є відповідне нормативно-правове забезпечення, визначення джерел та обсягів фінансових ресурсів, встановлення напрямів їх використання та обґрунтування можливостей резервування. Водночас, система фінансового забезпечення подолання депресивності територій, в основі якої лежить кругообіг фінансових ресурсів цих територій, характеризується низкою процедур, зміст яких полягає в акумуляції відповідного обсягу фінансових ресурсів, необхідних для розвитку депресивних територій, їх розподілі для задоволення потреб господарського комплексу й населення цих територіальних утворень та цільовому використанні коштів, призначених на фінансування розвитку депресивних територій, виконання програм подолання депресивності територій (рис. 1.5).

Формування фінансових ресурсів депресивних територій відбувається шляхом їх перерозподілу між суб'єктами господарювання і домогосподарствами, з одного боку, та державою, з іншого, за допомогою використання податкового та неподаткового методів. Особливість першого методу полягає у встановленні державою обов'язкових і безповоротних грошових платежів, які мобілізуються у бюджет відповідного рівня у визначених розмірах та протягом певного інтервалу часу.

Рис. 1.5. Засади організації та складові елементи фінансового забезпечення подолання депресивності територій¹

¹Примітка. Розроблено автором.

При застосуванні податкового методу формування фінансових ресурсів здійснюється

відповідно до законодавчо визначених суб'єктів і об'єктів оподаткування, ставок податків та неоподаткованого мінімуму. Мобілізовані неподатковим методом фінансові ресурси мають здебільшого цільове спрямування та незначне фіскальне значення.

Одним із основних завдань фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є оптимізація обсягів фінансових ресурсів депресивного регіону, що спрямовуються на реалізацію цілей його розвитку. В умовах обмеженості фінансових ресурсів важливе місце на різних етапах фінансового забезпечення розвитку депресивних територій належить також розподілу коштів, оскільки вдалий та обґрунтований розподіл може стати основним інструментом вирішення нагальних завдань, що потребують першочергового розв'язання, попередження або ліквідації наслідків кризових ситуацій на згаданих територіях.

Важливим джерелом фінансових ресурсів депресивних територій стає залучення коштів іноземних інвесторів, що сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу цих територій. В умовах недостатності внутрішніх фінансових ресурсів у депресивних регіонах, зовнішні інвестиції означають можливість використання акумульованих за кордоном коштів для розвитку конкретного підприємства, що сприятиме розвитку економіки регіону. Водночас, існують об'єктивні причини, які зменшують можливість залучення іноземних інвестицій. Найвагомішими перешкодами залучення інвестицій в економіку як України в цілому, так і окремих регіонів є недосконалість законодавства стосовно іноземного інвестування та його нестабільність, нерозвиненість інфраструктури, постійні зміни в рівнях митних платежів.

Джерелом фінансового забезпечення подолання депресивності територій є також банківський кредит, що виражає економічні відносини між банками і суб'єктами кредитування, якими можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Банківський кредит пов'язаний з акумулюванням тимчасово вільних грошових коштів, а також з емісією грошових знаків в обіг через систему кредитування. Будучи важливим джерелом фінансування основних засобів і оборотних активів,

кредит сприяє збалансуванню економіки депресивних територій, оскільки впливає на формування структури виробництва: співвідношення між фондами заміщення, нагромадження і споживання, вирівнювання норми прибутку, а також на товарно-грошову збалансованість.

Критерієм доцільності використання коштів для здійснення заходів з розвитку депресивних територій може служити порівняння темпів приросту інвестиційних ресурсів з величиною кредитної процентної ставки. Залучення позичкових коштів ефективне, коли вказані темпи за своєю величиною більші від процентної ставки.

Одним із головних джерел накопичення грошових коштів для фінансування витрат на розвиток депресивних територій є місцеві податки та збори. Складові елементи системи оподаткування, механізм збору податків і загальний рівень оподаткування депресивних територій визначаються сукупною потребою в суспільних благах, для надання яких держава мобілізує необхідні кошти за допомогою податків. При цьому способи мобілізації грошових коштів у дохідну частину місцевих бюджетів базуються на загальних методах і джерелах фінансування. До них належать: пряме вилучення частини доходів з комунального сектора до місцевих бюджетів; отримання доходів від продажу комунального майна і надання власних послуг бюджетних установ; перерозподіл доходів юридичних і фізичних осіб за допомогою податків.

Вітчизняні науковці Є. Бойко та М. Горин вважають, що при виборі складових системи фінансового забезпечення подолання депресивності територій доцільно врахувати такі концептуальні положення:

- в основі планування фінансово-інвестиційного забезпечення розвитку депресивних територій повинен знаходитися проблемний підхід, як головний елемент системи розподілу бюджетних коштів, який передбачає визначення пріоритетів для інвестиційних програм і проектів, що має стимулювати розвиток конкурентоспроможних галузей, створення новітніх технологій;

- розвиток депресивних територій включає комплекс адміністративних та організаційно-технічних заходів, спрямованих на реорганізацію суб'єктів господарювання з метою підвищення його ефективності, адаптації до ринкового

середовища, зростання добробуту населення тощо [12, с. 6].

На нашу думку, врахування цих концептуальних положень при виборі складових системи фінансового забезпечення подолання депресивності територій забезпечить не лише ефективний розподіл бюджетних коштів відповідно до потреб депресивних територій, але й дозволить передбачити можливість взаємозамінності та комбінування у використанні інвестиційних ресурсів, а також нетрадиційних джерел фінансування.

Основним компонентом фінансового забезпечення подолання депресивності території є фінансові ресурси. Фінансовий словник трактує термін «фінансові ресурси» як сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання. Основним джерелом їх формування є ВВП [72, с. 204]. Дане трактування практично ототожнює поняття фінансових ресурсів і грошових коштів, водночас фінансові ресурси характеризуються як результат створення валового внутрішнього продукту.

У вітчизняній фінансовій науці фінансові ресурси розглядаються здебільшого на макрорівні. Проте, окремі економісти використовують різні підходи до пояснення змісту фінансових ресурсів держави та фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Так, професор В. Опарін розглядаючи фінансові ресурси як категорію фінансів суб'єктів господарювання підкреслює: «Фінансові ресурси – це сума коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби підприємства. Це авансовані кошти, що вкладаються в оборот і мають обов'язково повернутися» [165, с. 133]. В такому трактуванні фінансові ресурси дуже близькі за змістом з капіталом. При цьому, вважаємо, що фінансові ресурси не є джерелом фінансування капіталу, а лише однією із форм його розміщення.

Однак використання у науковому обігу поняття «фінансові ресурси» дає можливість точніше визначити й обґрунтувати форми і методи впливу фінансів на хід суспільного розвитку. Відмінна риса фінансових ресурсів, як об'єктивно необхідної умови здійснення процесу відтворення на всіх його стадіях, порівняно з грошовими ресурсами, полягає у відображенні ними зміни фінансового результату процесу відтворення. Вважаємо, що фінансові ресурси вказують на наявні

можливості, але тільки з огляду на обсяги та стан їх використання, не торкаючись при цьому інших параметрів.

Разом з тим, професор О. Василик визначав суть фінансових ресурсів як « ...грошових фондів, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту у продовж певного часу в державі», підкреслюючи при цьому, що: «...фінансові ресурси є матеріальними носіями фінансових відносин, а це дає змогу виокремити фінанси із сукупності інших економічних категорій, які не характеризуються матеріальним носієм» [25, с. 75]. Отже, будучи фінансовим результатом процесу відтворення, фінансові ресурси використовуються для фінансування капітальних вкладень, приросту оборотного капіталу, витрат на соціально-культурні потреби, науку, оборону, утримання органів державного управління та інше.

Вітчизняний науковець К. Павлюк розглядає фінансові ресурси «як грошові нагромадження і доходи, які утворюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб» [172, с. 24]. Наведене визначення суттєво відрізняється від охарактеризованих вище підходів, оскільки фінансові ресурси пов'язуються не з грошовими коштами, а лише з грошовими нагромадженнями і доходами, при цьому обмежуються рамками «відповідних фондів». Визначаючи склад фінансових ресурсів, автор включає до них ресурси усіх секторів економіки, у тому числі і приватного сектору. Однак, професор В. Опарін зауважує, що «фінансові ресурси відбивають не результат створення, розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, а передумови створення відповідного обсягу ВВП. Адже цей результат відображається не в ресурсах, а у фінансових результатах – доходах окремих суб'єктів» [165, с. 131]. Відтак, вчений розглядає фінансові ресурси у двох аспектах: по-перше, як основу забезпечення платоспроможності, тобто фінансової здатності відповідних суб'єктів розраховуватись за своїми зобов'язаннями, по-друге, як фінансову основу забезпечення виробництва ВВП. Відповідно до цього фінансові ресурси доцільно розглядати як передумову виробництва ВВП, а також як

результат його створення, розподілу та перерозподілу, внаслідок якого відбуваються зміни в обсягах фінансових ресурсів – приріст або зменшення.

Заслуговує на увагу також визначення поняття фінансових ресурсів дане російським економістом В. Сенчаговим. Автор зазначає: « ...фінансові ресурси економіки є сукупністю грошових нагромаджень, амортизаційних відрахувань й інших грошових коштів, які перетворюються в процесі створення, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту» [211, с. 49]. Характерною особливістю цієї дефініції є ув'язка фінансових ресурсів з грошовими нагромадженнями та їх розуміння як результату розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту. Вчений робить також спробу чіткіше визначити джерела ресурсів, хоча даний перелік є не зовсім повним.

Аналізуючи вищевикладені визначення, поділяємо думку вчених С. Юрія та Т. Кізими [260, с. 28] про те, що фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу і використання ВВП за певний період (макрорівень). Із трансформацією вартості валового внутрішнього продукту у відповідні фонди грошових коштів, що у своїй сукупності складають фінансові ресурси, починається вплив фінансів на процеси розширеного відтворення, в результаті чого вони діють як складова частина економічного механізму.

На сьогодні немає єдиної думки стосовно визначення фінансових ресурсів. Поняття «фінансові ресурси» є досить складне, проте, вважаємо, що кожен із представників різних економічних шкіл вносить своє раціональне «зерно» у розуміння суті фінансових ресурсів.

Коли мова йде про фінансове забезпечення депресивних територій, замість загальноприйнятого терміну «фінансові ресурси» у вітчизняній економічній літературі вживають поняття «регіональні фінансові ресурси». Формування та використання фінансових ресурсів регіону є важливою складовою економічного розвитку та ефективного використання усіх регіональних ресурсів. Відмінною рисою регіональних фінансових ресурсів є їх здатність протягом тривалого часу трансформуватися у будь-які необхідні ресурси, що спричиняє нестачу фінансових ресурсів у більшій мірі, ніж інших ресурсів регіону.

На практиці визначити величину фінансових ресурсів регіону, необхідних для реалізації запланованих стратегічних цілей розвитку депресивних територій, досить складно, оскільки немає ні чіткого визначення самого терміну «регіональні фінансові ресурси», ні загальноприйнятої методики аналізу та оцінки фінансового стану регіону.

В науковій літературі термін «регіональні фінансові ресурси» обмежують зведеним бюджетом області та децентралізованими грошовими ресурсами, що залишаються в розпорядженні підприємств регіону. Однак, науковець І. Вахович тлумачить фінансові ресурси регіону як результат діяльності суб'єктів господарювання на певній території [27, с. 32]. Вважаємо, що найбільш достовірним є визначення суті фінансових ресурсів регіону, як сукупності грошових ресурсів, утворених суб'єктами фінансових відносин внаслідок перерозподілу валового регіонального продукту.

Значна частина фінансових ресурсів депресивних територій створюється у сфері матеріального виробництва, а також за рахунок надходження податків на доходи населення. Провідне місце у структурі фінансових ресурсів депресивної території займає прибуток підприємств. До надходжень в регіональний бюджет додаються і кошти, що формуються в основному, за рахунок податків від реалізації боргових цінних паперів і грошових лотерей.

Фінансові ресурси депресивної території доцільно поділити на чотири групи:

- ресурси, що формуються на депресивній території;
- ресурси, що надходять зі сторони;
- ресурси, що залишаються в межах депресивних територій за напрямами використання;
- ресурси, що вилучаються за межі депресивної території (рис. 1.6).

Дана класифікація покладена в основу визначення загального обсягу фінансових ресурсів, що утворюються і використовуються на відповідній депресивній території, обґрунтування розподілу фінансових ресурсів за напрямами їх використання, виявлення резервів регіональних фінансових ресурсів і шляхів їхнього використання має важливе значення для розвитку депресивної території.

Рис. 1.6. Класифікація фінансових ресурсів депресивних територій за напрямами їх формування, розподілу та використання¹

¹Примітка. Розроблено автором.

Вищезгадана класифікація є вихідною базою, що дозволяє також оцінити фінансовий стан депресивного регіону на основі двох показників, а саме рівня самофінансування регіону (P_c) та коефіцієнта відносної податкоспроможності в даному регіоні (K)

$$P_c = \Phi_T / \Phi_3 \cdot 100, \quad (1.2)$$

де P_c – рівень самофінансування;

Φ_T – ресурси, що формуються і залишаються в депресивному регіоні, грн.;

Φ_3 – загальні фінансові ресурси депресивного регіону, грн.

Коефіцієнт відносної податкоспроможності визначається як відношення показника сформованих фінансових ресурсів на одну особу в певному регіоні ($K_{\text{фі}}$) до показника сформованих фінансових ресурсів на душу населення у країні в цілому ($K_{\text{ф}}$).

На основі показників $K_{\text{фі}}$ та $K_{\text{ф}}$ можна розрахувати міжбюджетні трансферти області. Якщо $K_{\text{фі}} = K_{\text{ф}}$, то регіон працює на засадах самофінансування (тобто не є дотаційним). Якщо $K_{\text{фі}} < K_{\text{ф}}$, то він має можливість перераховувати фінансові ресурси до державного бюджету. Якщо $K_{\text{фі}} > K_{\text{ф}}$, то регіон є дотаційним, здебільшого мова йде про депресивні території, для яких слід розраховувати обсяги трансфертів [145, с. 43; 151, с. 560].

На думку професора З. Герасимчук, якщо показник обсягу сформованих суб'єктами господарювання фінансових ресурсів депресивного регіону є нижчим загальнодержавного, то для цього регіону необхідно проводити з боку держави активні інвестиційні та інноваційні дотації, що регулюються відрахуваннями до державних централізованих фондів. Середньодушовий дохід населення депресивних територій також нижче середньодержавного, тому автор вважає, що державні органи повинні планувати більші розміри субсидій населенню та організаціям цих територій [40, с. 58].

Отже, при формуванні та використанні фінансових ресурсів депресивних територій доцільно враховувати особливості цих територій, які визначаються обсягом і структурою наданих державних фінансових ресурсів. У депресивних регіонах з потужною податковою базою зростають можливості місцевих органів

влади щодо розподілу і перерозподілу бюджетних коштів. Істотною регіональною особливістю формування та використання фінансових ресурсів є участь депресивних територій у загальнодержавних інвестиційних та економічних програмах. Вважаємо, що коли на державному рівні управління регіональні особливості будуть враховуватися у системі програмно-індикативного розподілу ресурсів між територіальними утвореннями, це сприятиме збалансованому соціально-економічному розвитку останніх.

На наш погляд, з метою розширення інформаційної бази щодо фінансового забезпечення розвитку депресивних територій доцільно згрупувати фінансові ресурси цих територій за джерелами їх утворення (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Класифікація фінансових ресурсів депресивних територій за джерелами їх утворення¹

¹Примітка. Розроблено автором.

Одним із джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій є ресурси Державного бюджету України, що спрямовуються на фінансування програм подолання депресивності територій. Обсяги фінансування реалізації угод щодо виконання програм подолання стану депресивності територій щорічно передбачаються у Законах про Державний бюджет України та рішеннях про місцеві бюджети, відповідними бюджетними програмами. Сума коштів державного бюджету, що передбачається на фінансування всіх вказаних програм протягом одного року, не може бути меншою, ніж 0,2 відсотка дохідної частини цього бюджету за відповідний період. Під час визначення обсягів коштів, призначених на подолання депресивності територій, не враховуються суми дотацій вирівнювання та субвенцій, що спрямовуються на виконання органами місцевого самоврядування власних та наданих законом повноважень, а також кошти, що спрямовуються згідно із законодавством на ліквідацію наслідків надзвичайних екологічних ситуацій, техногенних катастроф та стихійного лиха.

Джерелом фінансових ресурсів депресивних територій є також ресурси місцевих бюджетів. Податкові та неподаткові надходження місцевих бюджетів формуються за рахунок: відповідних часток податку з доходів фізичних осіб; єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва; державного мита; плати за ліцензії та патенти на проведення певних видів господарської діяльності, видачу сертифікатів, за здійснення державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності виконавчими органами відповідних рад; надходжень адміністративних штрафів; коштів від приватизації майна; повернення кредитів; орендної плати. Однак, на нашу думку, більшість із цих видів податків і платежів, а саме за ліцензії та сертифікати, державну реєстрацію, за торговий патент, штрафи, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва не є стабільними джерелами надходжень, за винятком податку на доходи фізичних осіб, що викликає необхідність покриття бюджетних дефіцитів за рахунок коштів державного бюджету. Це обмежує повноваження та рівень автономності органів місцевого самоврядування у визначенні пріоритетів бюджетних видатків, позбавляє їх самостійності у вирішенні нагальних проблем розвитку депресивних територій.

Формування фінансових ресурсів депресивних територій за допомогою коштів, одержаних від приватизації державного і комунального майна також відіграє важливе значення. Однак, через невідпрацьований механізм здійснення приватизаційних процесів ці кошти є незначними. Недоліком у формуванні фінансових ресурсів депресивних регіонів за допомогою здійснення приватизаційних процесів є те, що з початку приватизації поза податковою системою опинився рух приватного капіталу. Це призвело до того, що депресивні території втратили значну частину потенційних фінансових ресурсів у вигляді несплачених податків з приватного капіталу, а також виникли сприятливі умови для приватизації за рахунок тіньових доходів.

Важливим джерелом вирішення соціальних проблем депресивних територій є численні державні цільові фонди. Саме вони (пенсійний та три спеціалізовані фонди соціального страхування) виконують функцію головного фінансового демпфера соціальних наслідків реформ у депресивних регіонах. Навіть при загальній складності фінансової ситуації обсяги коштів, що проходять через вказані фонди, дають змогу вирішити низку проблем розвитку депресивних територій. Проте, однією із серйозних проблем функціонування цих фондів у регіональному контексті є нерівномірний розподіл фінансових ресурсів по території України, які через недосконалість фінансового механізму, як правило, концентруються в регіонах з відносно благополучною ситуацією при їх гострому дефіциті в депресивних регіонах.

Джерелом фінансових ресурсів на подолання депресивності територій є також пряма державна фінансова допомога у вигляді міжбюджетних трансфертів. Завдяки останнім здійснюється перерозподіл бюджетних доходів між регіонами. Держава вилучає значну частину доходів, зібраних у регіонах, після чого частину з них розподіляє між бюджетами. Дана система створює значні антистимули для розвитку економіки депресивних територій, як наслідок багаті – розвинуті регіони стають багатшими, бідні депресивні – відносно біднішими, а відстань між такими полюсами постійно збільшується. На нашу думку, в системі міжбюджетних відносин доцільною є поступова фіскальна децентралізація шляхом реформування системи

трансфертів.

Інвестиції, як джерело фінансових ресурсів у межах депресивних територій, не можуть бути отримані в достатньому обсязі без створення розгалуженої системи гарантійно-страхових фондів. Лише високорозвинуті і багаті природними ресурсами регіони можуть зробити це самостійно, власними силами і за рахунок своїх активів. У депресивних регіонах для створення гарантійних фондів потрібна активна участь з боку держави. Як зазначають науковці, для залучення інвестицій у депресивні регіони мають використовуватися гарантії державного бюджету [274, с. 165-166]. На нашу думку, механізмом такої підтримки є прямі бюджетні інвестиції, надання урядових гарантій при залученні іноземних інвестицій, державні дотації сільськогосподарським товаровиробникам на придбання техніки шляхом компенсації їм частини вартості складної техніки, компенсація державою відсотків за довгострокові кредити на придбання такої техніки, створення за участю державного бюджету лізингових фондів та надання інвестиційних податкових кредитів, звільнення від платежів за користування землею і надрами тощо. У процесі реалізації програм залучення інвестицій у депресивні регіони доцільно запровадити практику державного протекціонізму, звільняти учасників програми від оподаткування в розмірі відрахувань до місцевих бюджетів.

Механізм банківського кредитування забезпечує активний вплив на підприємства депресивних територій, які допускають створення понаднормативних запасів через різні недоліки в їх діяльності, запобігає залученню кредиту для покриття запасів цих цінностей. За допомогою такого механізму банк володіє значними можливостями впливу на склад, структуру і величину запасів, оскільки кредит в даний час широко використовується для здійснення розрахунків за придбані господарськими організаціями матеріальні ресурси.

Основною складовою фінансових ресурсів підприємств є оборотні кошти, що опосередковують створення та продаж матеріальних і нематеріальних благ, забезпечуючи при цьому приріст доходів підприємства. Однак переважна частина оборотних коштів перебувають у непрацюючому стані: дебіторська і кредиторська заборгованість. Таким чином, згадані кошти є начебто помітним резервом

фінансового потенціалу, проте реально ці ресурси можна вважати втраченими.

Незважаючи на зростання обсягів прибутків підприємств депресивних територій темпи їх зростання залишаються незначними. До того ж, високою є частка вказаних підприємств, які упродовж тривалого періоду отримують негативний результат фінансово-господарської діяльності, тобто не мають достатніх коштів не тільки для розвитку, а й для забезпечення поточної діяльності.

Потенційним джерелом нарощення фінансових ресурсів депресивних територій є заощадження населення. Водночас, серед наявних форм заощаджень у межах депресивних територій досить високий ступінь ліквідності характерний лише для заощаджень іноземної валюти у готівковій формі. Вважаємо, що ця форма накопичень не є стабільним фінансовим активом через високу ймовірність ревальвації гривні. Перевагою гривневих депозитів є здатність компенсувати вплив інфляції, проте їх ліквідність на строковому депозиті різко знижується.

Таким чином, фінансове забезпечення подолання депресивності територій є однією із визначальних умов їх саморозвитку і залежить не тільки від розподілу й перерозподілу певного обсягу фінансових ресурсів, а й від наповнюваності місцевих бюджетів. При цьому участь держави у процесі фінансового забезпечення подолання депресивності передбачає пряму та непряму підтримку. Пряма державна фінансова підтримка – це або безпосередня фінансова допомога економіці депресивних територій, або надання податкових пільг, які зменшують регіональні витрати. Збільшення суми міжбюджетних трансфертів на користь депресивних регіонів відбувається в міру прискорення економічного зростання в країні. З державного бюджету також виділяються кошти на здійснення програм подолання депресивності територій. Непряма фінансова підтримка полягає у фінансуванні з державного бюджету об'єктів економіки, що знаходяться на території депресивного регіону.

Виходячи із специфіки предметної сфери дослідження, а також враховуючи висновки, отримані вище, вважаємо за доцільне дослідити сам механізм фінансового забезпечення розвитку депресивних територій. Актуальність дослідження теоретико-методологічних основ згаданого механізму обумовлена необхідністю

активізації відтворювальних процесів в економіці депресивних регіонів і пошуком ефективних джерел фінансових ресурсів для підвищення рівня їх соціально-економічного розвитку.

В науковій економічній літературі відсутні комплексні дослідження механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій. Однак, розглядаючи механізм фінансового забезпечення як підсистему фінансового механізму, вчені трактують останній як сукупність форм, методів і важелів фінансового впливу на формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення суспільного розвитку. Фінансове забезпечення є узагальнюючим методом фінансового механізму, оскільки включає окремі часткові методи фінансового впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Водночас, професор С. Юрій виділяє п'ять основних елементів фінансового забезпечення суб'єктів господарської діяльності: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда, інвестування [260, с. 41]. Вважаємо, що таке виокремлення має раціональну основу, оскільки формування і використання фінансових ресурсів здійснюється шляхом поєднання різних джерел і форм фінансового забезпечення. Однак, застосовуючи вищезазначене до нашого дослідження доцільно також виділити цільові орієнтири фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, організаційні методи, форми, важелі та інструменти фінансового впливу на соціально-економічний розвиток цих територій.

Отже, механізм фінансового забезпечення розвитку депресивних територій – це сукупність організаційних методів, форм, важелів та інструментів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток депресивних територій з метою підтримки їх власної фінансової бази та залучення зовнішніх інвестицій. Структуру механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій можна представити у вигляді схеми (рис. 1.8).

Вихідною формою фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є самофінансування, оскільки без наявності власних фінансових ресурсів неможливим є відтворення економіки депресивних територій. Як зазначають науковці, позитивною стороною даної форми фінансового забезпечення є максимально

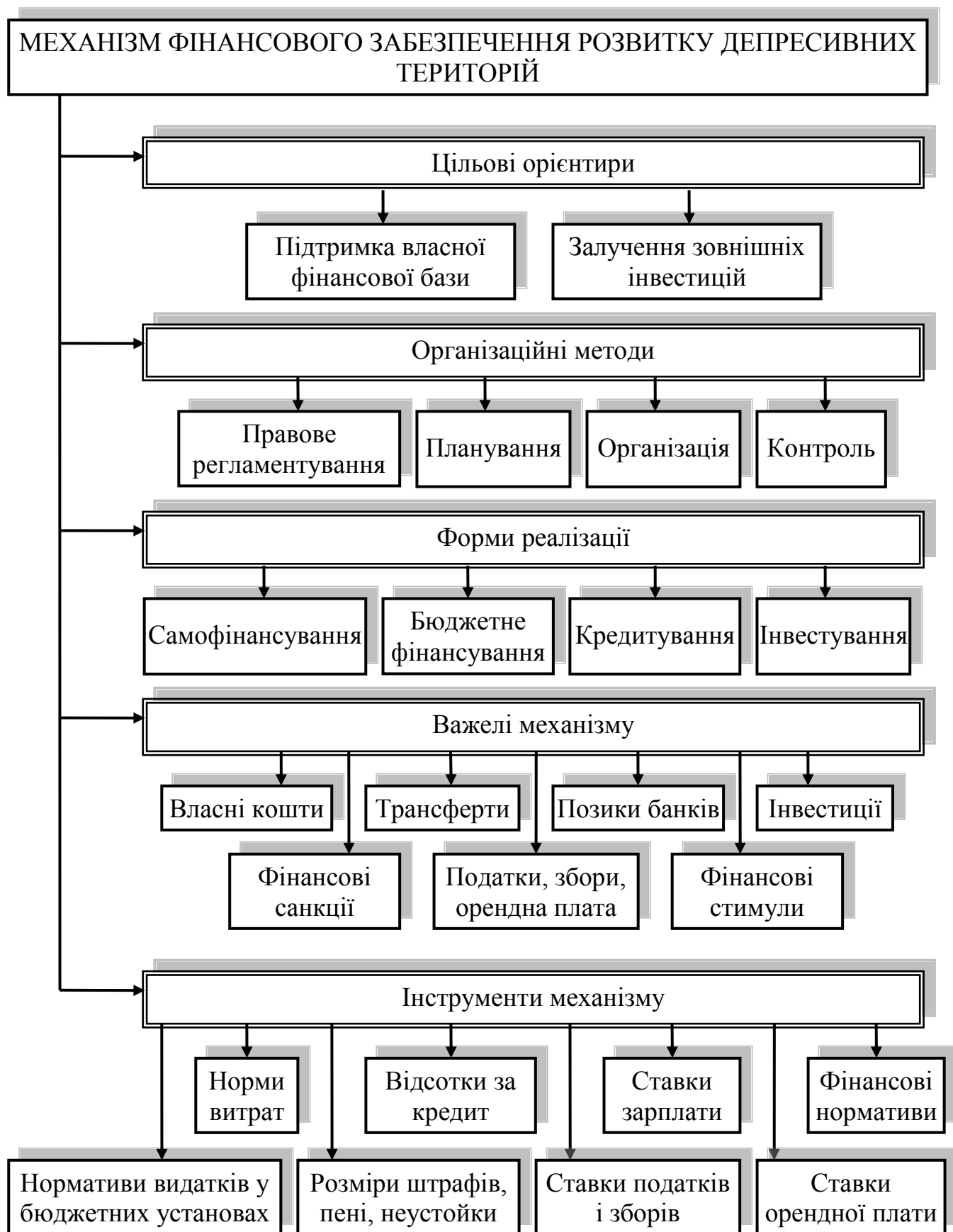

Рис. 1.8. Структура механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій¹

¹Примітка. Складено автором.

ефективне використання наявних ресурсів за рахунок прискорення термінів їх кругообігу [262, с. 56]. При цьому збільшення питомої ваги залучених фінансових ресурсів, навпаки, уповільнює їх кругообіг, а відповідно і темпи соціально-економічного розвитку депресивних територій.

Бюджетне фінансування як форма фінансового забезпечення розвитку депресивних територій передбачає фінансування цих територій на основі міжбюджетних трансфертів. З державного бюджету депресивним територіям також виділяються кошти на реалізацію угод регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій. Досить часто, особливо в період фінансової кризи, саме бюджетні асигнування є основним джерелом асигнувань в економіку депресивних територій, оскільки неможливим стає використання інших джерел.

Кредитування є також важливою формою фінансового забезпечення соціально-економічних потреб депресивних територій, що полягає у тимчасовому використанні позичкових ресурсів. Дана форма фінансового забезпечення розвитку депресивних територій реалізується на принципах поворотності, терміновості, платності, матеріального забезпечення кредитів. Суб'єкти господарювання депресивних територій на основі кредитування використовують одні й ті ж фінансові ресурси, що прискорює їх фінансовий оборот та стимулює підвищення ефективності економічної діяльності депресивних територій.

Інвестування як форма фінансового забезпечення розвитку депресивних територій реалізується на основі інвестицій – довгострокових вкладень капіталу в соціально-економічну сферу. Розрізняють інвестиції реальні (капіталовкладення) та фінансові (портфельні) інвестиції, тобто вкладення коштів в акції, облігації, інші цінні папери, що дають можливість на одержання прибутку від власності. Прикладом останніх є муніципальні зобов'язання органів місцевої влади.

Важелями фінансового впливу на соціально-економічний розвиток депресивних територій є власні кошти, які формуються в межах цих територій, податки, збори, орендна плата, трансферти, позики банків, інвестиції, відповідні фінансові санкції та стимули. Звичайно, що серед всіх фінансових важелів особливе місце займають податки та збори, за допомогою яких держава й органи місцевого самоврядування

мобілізують кошти для виконання покладених на них функцій, а також впливають на підприємницьку діяльність в межах депресивних територій, стимулюють її та сприяють інвестиційній активності.

Для зацікавлення суб'єктів господарювання депресивних територій в досягненні певних результатів діяльності використовуються фінансові стимули. До них належать бюджетне фінансування пріоритетних напрямів розвитку економіки (в тому числі дотації підприємствам), фінансування підготовки і перепідготовки кадрів, фінансові пільги (пільги по податках та можливість проведення прискореної амортизації), податкові канікули, списання заборгованості, відстрочення платежів.

Серед фінансових важелів важливе місце займають фінансові санкції як особливі форми організації фінансових відносин, які посилюють матеріальну відповідальність суб'єктів господарювання депресивних територій за виконання взятих зобов'язань (договірних умов сплати податків і зборів тощо). В межах депресивних територій найбільш розповсюдженими є санкції за нецільове використання бюджетних коштів, несвоєчасне здійснення платежів, за порушення фінансового законодавства.

Основними інструментами механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є норми витрат, фінансові нормативи, ставки податків і зборів, відсотки за користування кредитом, ставки орендної плати, розміри штрафів, пені, неустойки, ставки зарплати, норми видатків у бюджетних установах.

Ефективне функціонування механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій потребує відповідного правового регламентування, планування, організації та контролю розподільчих відносин у депресивному регіоні, в окремих галузях і сферах державного регулювання, а також на окремих підприємствах, саме це й визначає характер дії даного механізму.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що підвищення дієвості механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій безпосередньо пов'язане із забезпеченням джерел фінансування розвитку даних територій. Одним із напрямків забезпечення необхідного рівня концентрації фінансових ресурсів депресивних територій є оптимізація джерел фінансових ресурсів, що передбачає не

лише збалансований соціально-економічний розвиток депресивних регіонів, але й оптимізацію структури їх економіки.

Збільшення кількості депресивних територій в Україні вказує на доцільність ефективної та системної політики щодо підтримки таких територій. Вважаємо, що головним механізмом державної політики з подолання депресивності територій є законодавче врегулювання проблеми фінансового забезпечення розвитку депресивних територій. Встановлення правових норм – необхідний, і разом тим, визначальний компонент ефективного державного регулювання, тому що саме тут закладаються його основи, визначаються найважливіші параметри, здійснюється регламентація відповідних суспільних відносин.

На сьогодні сформована відповідна законодавча база, що регламентує визначення депресивних територій, критерії їх класифікації та заходи державного стимулювання розвитку. При цьому тільки окремі нормативно-правові акти присвячені проблемам фінансового забезпечення подолання депресивності територій. Так, Концепція державної регіональної політики лише частково передбачає фінансування розвитку депресивних територій (регіонів чи їх частин, у межах яких визначені показники економічного та соціального розвитку значно нижчі, ніж відповідні середні показники в державі), однак цим питанням відводиться другорядна роль.

Відповідно до вказаної концепції фінансовому забезпеченню розвитку депресивних територій сприятиме запровадження особливих механізмів бюджетної, цінової, грошово-кредитної, інноваційної та інвестиційної політики щодо таких територій. З цією метою в Указі Президента України «Про концепцію державної регіональної політики» зазначена доцільність здійснення наступного:

- вироблення чітких критеріїв і термінів виділення депресивних територій з метою застосування у них заходів державної підтримки, стимулювання ефективного використання внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу таких територій, прискорення соціально-економічного розвитку і подолання депресивного стану;
- підтримка соціальної активності та мобільності населення;

- створення максимально сприятливих економічних, правових та інституційних умов у їх межах для прискорення формування і ефективного функціонування нових суб'єктів господарювання;
- забезпечення соціального захисту населення [249, с. 23].

В зазначеному документі вперше особлива увага приділяється створенню центрального органу виконавчої влади з регіональних питань та агентств регіонального розвитку, запровадженню конкурсних засад щодо розміщення у депресивних регіонах інвестиційних проектів.

На нашу думку, недоліком даної концепції є те, що в ній не були сформульовані концептуальні підходи до науково обґрунтованого визначення обсягів фінансування депресивних територій, величини трансфертів, що виділяються з державного бюджету на подолання депресивності територій. Саме це стало головною перешкодою на шляху ефективного державного фінансування соціально-економічного розвитку цих територій.

У Постанові Верховної Ради України «Щодо стану та перспектив розвитку депресивних регіонів, міст та селищ України» (2003 р.) відзначається, що в державі відбувається подальше збільшення кількості депресивних територій. Загострюється соціально-економічна ситуація в малих містах, які є найчисельнішою групою міст України. Більше 33% малих міст є депресивними. Зокрема, це стосується малих шахтарських міст таких, як Стаханів, Брянка, Шахтарськ та інших. Більшість із них створювались на основі одного-двох підприємств, що призвело до вузької спеціалізації промислових комплексів. У результаті цього наповненість місцевих бюджетів, робота соціальних закладів повністю залежать від фінансово-економічного стану цих містоутворюючих підприємств. Їх закриття призводить до виснаження місцевих бюджетів.

З метою вирішення вищезгаданих проблем у постанові вказується також на доцільність: формування комплексу заходів щодо фінансового забезпечення розвитку депресивних територій на основі аналізу діючих в Україні спеціальних економічних зон (СЕЗ) і територій пріоритетного розвитку (ТПР), з урахуванням світового та європейського досвіду; передбачення видатків на фінансування окремої

бюджетної програми, спрямованої на стимулювання розвитку депресивних територій у процесі підготовки проекту закону про Державний бюджет України та опрацювання проекту закону України про засади стимулювання розвитку регіонів з метою законодавчого визначення та забезпечення державної підтримки розвитку депресивних територій [190, с. 6-7].

Порівняно із Концепцією державної регіональної політики в Постанові Верховної Ради України «Щодо стану та перспектив розвитку депресивних регіонів, міст та селищ України» більш широко розглядаються проблеми фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, однак також не визначаються конкретні механізми здійснення такого фінансування.

8 вересня 2005 року був прийнятий Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», який чітко визначив організаційно-правові засади фінансового забезпечення подолання депресивності територій.

В законі зазначено, що з метою фінансового забезпечення розвитку депресивних територій у їх межах можуть здійснюватись такі заходи:

- цільове спрямування державних капітальних вкладень у розвиток виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури;
- надання державної фінансової підтримки малим підприємствам, сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, таких як бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні та консалтингові центри, венчурні фонди тощо;
- спрямування міжнародної технічної допомоги на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, а також здійснення інших найважливіших заходів;
- сприяння зайнятості населення, забезпечення цільового фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів, стимулювання трудової міграції, удосконалення соціальної сфери, зокрема житлового будівництва, охорони здоров'я та охорони довкілля;
- надання іншої державної підтримки розвитку таких територій [75].

Однак на практиці в межах депресивних територій другі – четверті заходи

фінансування їх розвитку практично не реалізувались, лише в 2007 році була прийнята Постанова «Про затвердження Порядку надання та використання у 2007 році субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам для стимулювання розвитку регіонів, у тому числі депресивних територій», що регламентувала механізм розподілу бюджетної підтримки депресивних територій [193, с. 45]. Відповідно до даної постанови, основна частина коштів (із 100 млн. грн.) спрямовувалась на стимулювання розвитку регіонів, в тому числі депресивних, та окремих шахтарських міст. Участь місцевих бюджетів у фінансуванні заходів підтримки депресивних територій встановлювалась Міністерством фінансів України залежно від рівня розвитку регіону, але не менше 10% загального обсягу виділених на ці цілі бюджетних ресурсів. Зазначеною постановою з врахуванням низької фінансової самодостатності бюджетів органів місцевого самоврядування, звільнялися від дольової участі у фінансуванні заходів стимулювання депресивних регіонів сільські та селищні ради.

Пропозиції щодо визнання території депресивною розробляються за результатами щорічного моніторингу розвитку регіонів, районів та міст обласного значення відповідно до показників, визначених Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів». Даний моніторинг здійснюють центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики та місцеві органи виконавчої влади на підставі даних державної статистичної звітності, інших даних центральних органів виконавчої влади в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Для визначення депресивних територій моніторинг здійснюється із застосуванням граничних рівнів відхилення соціально-економічних показників від середніх показників розвитку територій відповідної групи. Граничні рівні відхилень визначаються як добуток середніх показників розвитку територій відповідної групи на спеціальні встановлені коефіцієнти: 0,75 – для таких показників, як обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу, рівень середньомісячної заробітної плати, щільність сільського населення, коефіцієнт природного приросту населення, обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції (робіт, послуг) на одну особу; 1,25 – для таких показників, як рівень зареєстрованого

безробіття, частка осіб, зайнятих у промисловості, частка осіб, зайнятих у сільському господарстві, рівень зареєстрованого, зокрема довготривалого, безробіття [192, с. 101-102].

Фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України та рішеннях про місцеві бюджети (Автономної Республіки Крим, обласні, міські міст обласного (республіканського – Автономної Республіки Крим) значення та районні бюджети) на відповідні роки, та інших джерел відповідно до законодавства. Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики щорічно подає на розгляд Кабінету Міністрів України доповідь про виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій, використання виділених на ці потреби коштів Державного бюджету України.

Головним розпорядником коштів Державного бюджету України, що виділяються для подолання депресивності територій, є центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади. Для подолання депресивності територій центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики за участю інших центральних органів виконавчої влади, відповідних місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування розробляється програма подолання стану депресивності територій [75].

Програма подолання стану депресивності території – взаємопов'язаний за змістом, термінами виконання, можливостями і виконавцями комплекс заходів правового, організаційного, економічного, фінансового, соціального спрямування, у забезпеченні яких задіяні фінансові ресурси держави і регіону [75]. Програма розробляється, виходячи з глибокого аналізу причин депресивного стану й спрямована на досягнення чітко визначених результатів. Вона затверджується Кабінетом Міністрів України. На фінансування програм подолання депресивності територій виділяються кошти з державного бюджету в розмірі 0,2 % його дохідної частини.

На нашу думку, зазначені в законі інструменти фінансового забезпечення розвитку депресивних територій передбачають, що головним джерелом фінансування залишаються кошти державного й частково місцевих бюджетів. Водночас досвід інших країн доводить, що більш ефективними інструментами стимулювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є опосередковані, спрямовані на створення сприятливих рамкових умов для розвитку приватного бізнесу. В свою чергу, підтримка регіонів-лідерів шляхом бюджетного дотування є також малоперспективною. З нашої точки зору, доцільніше здійснювати стимулювання розвитку регіонів-донорів шляхом пільгових комерційних механізмів (податкові преференції, пільгові кредити, інвестиційні дотації, цільові трансферти тощо) і на певних умовах, зокрема, при реалізації проектів з розвитку інфраструктури, інтеграції з депресивними регіонами.

Головними розробниками, виконавцями й контролерами заходів щодо фінансування розвитку депресивних територій залишаються центральні і місцеві органи влади. Участь у цих процесах громадськості й недержавних організацій є лише декларативною.

В Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року затверджено пріоритетні напрями розвитку для кожного регіону, виходячи із загальнодержавних інтересів та особливостей фінансового потенціалу регіонів. Ці пріоритетні напрями й визначили заходи із фінансового забезпечення розвитку депресивних регіонів. Так, для стимулювання розвитку регіонів, у тому числі депресивних територій, у Державному бюджеті України на 2007 рік вперше було закладено субвенцію місцевим бюджетам в сумі 100 млн. гривень. Субвенція спрямовувалася на фінансування окремих заходів, передбачених програмами соціально-економічного розвитку за пріоритетними напрямами, що визначені у Державній стратегії регіонального розвитку. Зокрема, це реструктуризація економічної бази окремих регіонів і створення умов для її диверсифікації на новій технологічній основі, розбудова і модернізація виробничої та соціальної інфраструктури, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій, розвиток соціально-

культурної сфери, охорони здоров'я та покращення екологічної ситуації. До пріоритетів також належать вирішення проблеми зайнятості та соціальна й економічна реабілітація, передусім, малих шахтарських міст і селищ, де закрито вугільні шахти, а також гірських населених пунктів та інших територій, що потребують державної підтримки для розв'язання проблем розвитку [191]. Субвенція призначалася за умови попереднього пропорційного фінансування з місцевих бюджетів та інших джерел. При цьому частка участі місцевих бюджетів не повинна бути меншою, ніж 10 % обсягу фінансування заходу за рахунок субвенції [193, с. 45]. Субвенції на подолання депресивності територій призначались також у 2008 році. Однак, на практиці реалізація даного механізму була пов'язана з такими проблемами як використання субвенції на не затвержені переліки об'єктів будівництва. Саме це й стало перешкодою ефективному фінансовому забезпеченню розвитку депресивних територій.

Таким чином, у нормативних актах, присвячених розвитку депресивних регіонів, доцільно було б прописати чіткий механізм його фінансового забезпечення, методи державної підтримки та санації депресивних територій, а також сторони і процедури контролю за використанням спрямованих у депресивні регіони державних та інших ресурсів. Це, в свою чергу, дозволить усунути суб'єктивізм при наданні державної селективної підтримки тим чи іншим регіонам, встановивши нормативну залежність між отриманням ресурсів з державного бюджету та результатами регіонального моніторингу.

Нормотворчий процес у сфері регулювання розвитку депресивних територій доцільно також спрямовувати на гармонізацію партнерських відносин держави та регіонів, оптимізацію міжрегіональних взаємин та забезпечення соціально-орієнтованого, сталого, збалансованого розвитку всіх без винятку регіонів країни.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного дослідження теоретичних аспектів розвитку депресивних територій у контексті економічної діяльності держави, концептуальних та

організаційно-правових засад фінансового забезпечення подолання депресивності територій можна зробити ряд висновків:

1. Розвиток депресивних територій, як своєрідна динаміка кількісних та якісних соціально-економічних змін станів даних територіальних систем, характеризує не лише процес зміни структури системи, а й зміну способу її функціонування. Це зумовлено наявністю в межах депресивних територій проблем кризового характеру, відсутністю розвиненого виробництва, диспропорційністю їх розвитку, низьким рівнем бюджетного самофінансування, а також відсутністю на рівні держави дієвих стимулів для активізації розвитку депресивних територій.

2. Узагальнено теоретичні аспекти становлення і розвитку депресивних територій із зазначенням причин, наслідків та характерних ознак депресивності. Встановлено, що основною ознакою депресивних територій є недостатність власних фінансових ресурсів для забезпечення їх збалансованого соціально-економічного розвитку. За цією ознакою запропоновано депресивні території відносити до переліку територій із найнижчим серед дотаційних регіонів рівнем соціально-економічного розвитку.

3. У результаті дослідження особливостей функціональних видів фінансової політики в депресивних регіонах з'ясовано, що для здійснення в них ефективної бюджетної політики важливе значення має визначення напрямів і сум витрачання бюджетних ресурсів, а також врахування їх впливу на фактори, які сприятимуть економічному розвитку депресивного регіону. Можливості депресивного регіону зі сплати податків визначають ефективність реалізації податкової політики, оскільки для забезпечення збалансованого розвитку депресивних територій важливою є відповідність планових податкових надходжень податкоспроможності цих територій. Для залучення додаткових кредитних ресурсів в економіку депресивних територій доцільно впровадити пільгове кредитування інноваційних і експортно-орієнтованих проектів, що передбаченні державними програмами пріоритетного розвитку. Можливість реалізації державної інвестиційної політики в депресивних регіонах залежить від умов функціонування ринкового механізму та формування прогресивних територіально-галузевих пропорцій. Завданнями соціальної політики,

в межах депресивних територій є розроблення чітких принципів, критеріїв, форм і методів фінансування даної сфери, що призведе до забезпечення функціонування механізму відтворення трудового потенціалу, недопущення виникнення в депресивних регіонах соціальних конфліктів. На основі проведення політики підтримки та фінансування інноваційних проектів депресивний регіон має можливість підтримувати свій науково-технічний та освітній потенціал на належному рівні, а, отже, і конкурувати з іншими регіонами.

4. Обґрунтовано доцільність здійснення оцінки фінансового забезпечення розвитку депресивних територій на основі низки показників, що вказують на напрями необхідної фінансової підтримки цих територій з боку держави та запропоновано класифікацію фінансових ресурсів депресивного регіону за джерелами їх утворення, яка дозволяє визначити загальний обсяг фінансових ресурсів, що утворюються і використовуються на відповідній території. Встановлено, що при формуванні та використанні фінансових ресурсів депресивних територій доцільно враховувати особливості цих територій, які визначаються обсягом і структурою державних фінансових ресурсів.

5. За результатами дослідження концептуальних основ фінансового забезпечення подолання депресивності територій встановлено, що фінансове забезпечення подолання депресивності територій є однією із визначальних умов їх саморозвитку і залежить не тільки від розподілу й перерозподілу певного обсягу фінансових ресурсів, а й від наповнюваності місцевих бюджетів. Пряма державна підтримка це або безпосередня фінансова допомога економіці депресивних територій, або надання податкових пільг, які зменшують регіональні витрати. Збільшення суми міжбюджетних трансфертів на користь депресивних регіонів відбувається в міру прискорення економічного зростання в країні. З державного бюджету виділяються також кошти на здійснення програм подолання депресивності територій. Непряма підтримка полягає у фінансуванні з державного бюджету об'єктів економіки, що знаходяться на території депресивного регіону.

6. Необхідність активізації відтворювальних процесів в економіці депресивних регіонів та пошук ефективних джерел фінансових ресурсів для підвищення рівня

соціально-економічного розвитку цих регіонів обумовлюють актуальність дослідження механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій. На відміну від наявних визначень фінансового механізму, при визначенні механізму фінансового забезпечення розвитку депресивних територій вважаємо за доцільне виділяти цільові орієнтири фінансового забезпечення розвитку таких територій і детермінувати механізм фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, як сукупність організаційних методів, форм, важелів та інструментів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток депресивних територій з метою підтримки їх власної фінансової бази та залучення зовнішніх інвестицій.

7. Акцентовано, що суперечливість та неузгодженість організаційно-правової бази фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є однією із причин неефективного їх фінансування. В контексті цього, доцільно у нормативних актах прописати механізм фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, методи їх державної підтримки, а також сторони і процедури контролю за використанням спрямованих у депресивні регіони державних та інших ресурсів. Це, в свою чергу, дозволить встановити нормативну залежність між отриманням ресурсів з державного бюджету та результатами регіонального моніторингу.

Основні результати розділу опубліковані у таких наукових працях автора [111; 116; 117; 118; 119; 120; 123; 128].

РОЗДІЛ 2

СТАН РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1. Аналіз стану, показників та особливостей розвитку депресивних територій

Сучасні умови функціонування депресивних територій характеризуються наявністю великої кількості дестабілізуючих факторів, пов'язаних із значним скороченням виробництва, зростанням рівня безробіття, падінням рівня життя населення, зниженням чисельності працездатного населення та ін. Дія цих факторів призводить до виникнення диспропорцій у русі фінансових потоків і є загрозою сталому функціонуванню регіональних систем. Зважаючи на це, важливе значення має дослідження соціально-економічного розвитку депресивних територій та оцінка рівня його фінансового забезпечення, що сприятимуть розробці механізму ефективного використання фінансового потенціалу не лише окремих регіонів, а й держави в цілому.

Вважаємо, що дослідження соціально-економічного розвитку депресивних територій та оцінку рівня його фінансового забезпечення доцільно здійснити у декілька етапів. На першому етапі необхідно виділити депресивні регіони з-поміж усіх регіонів України на основі середнього значення узагальненого показника соціально-економічного розвитку – валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу за останні сім років (збільшення досліджуваного інтервалу з п'яти років, що є законодавчо обумовлені, до семи дозволяє оцінити можливість збереження територією її статусу – депресивної протягом семи років, що також закріплений даним законодавством). Другий етап передбачає аналіз соціально-економічного розвитку депресивних територій в порівнянні з іншими регіонами. На третьому етапі здійснюється інтегральна оцінка динаміки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку усіх регіонів для порівняння з депресивними. Четвертий етап – це групування регіонів за рівнем фінансового забезпечення

соціально-економічного розвитку. П'ятий етап передбачає визначення рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних регіонів.

Аналізуючи середнє значення валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу за сім років, спостерігаємо найнижчу його величину в Чернівецькій, Тернопільській та Закарпатській областях (табл. 2.1). У Чернівецькій області

Таблиця 2.1

Середнє значення та темп зростання валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу у 2005-2011 роках¹

	Середнє значення ВРП за 7 років (грн.)	Темп зростання ВРП (%)						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ²
Україна	18143,9	128,9	124,1	133,4	132,2	96,7	118,9	112,6
АР Крим	12706,6	130,4	125,4	130,5	131,4	100,3	118,5	117,9
Вінницька	11176,0	126,9	122,8	124,9	131,7	100,7	118,0	120,3
Волинська	11138,3	131,7	117,7	131,3	127,1	95,6	117,9	118,7
Дніпропетровська	25597,4	138,3	127,9	136,9	148,2	89,7	125,1	108,9
Донецька	22644,7	128,6	125,9	128,4	128,9	88,9	125,3	110,2
Житомирська	10857,9	126,3	119,5	127,8	136,1	98,9	127,9	121,4
Закарпатська	9806,6	126,8	122,4	128,5	125,7	94,9	121,8	124,3
Запорізька	19402,7	132,0	125,1	134,8	128,9	88,7	114,8	110,9
Івано-Франківська	11899,6	132,0	117,9	123,3	128,7	96,5	118,7	121,0
Київська	18893,4	130,3	125,9	137,7	136,9	105,7	120,1	111,4
Кіровоградська	12049,6	124,8	120,8	123,6	141,6	96,9	118,6	119,4
Луганська	15616,1	136,2	124,0	135,1	134,5	90,3	119,5	115,1
Львівська	12788,9	123,4	125,4	130,7	127,4	101,4	116,0	117,7
Миколаївська	15294,1	121,4	125,2	125,2	132,3	105,4	118,9	117,2
Одеська	17262,1	122,6	120,4	133,2	142,0	103,6	110,8	113,1
Полтавська	21587,7	130,9	123,8	129,1	121,5	99,4	132,7	108,7
Рівненська	11138,7	130,1	123,2	125,5	126,0	95,8	117,8	120,3
Сумська	12248,7	129,7	120,8	130,6	132,9	100,1	115,3	115,7
Тернопільська	8884,0	130,9	126,3	129,1	129,0	105,7	114,4	107,7
Харківська	18229,6	125,7	125,8	137,8	136,1	99,7	111,4	107,5
Херсонська	10781,4	125,7	118,0	120,4	147,1	102,6	117,1	113,9
Хмельницька	10717,6	126,7	121,8	129,6	131,1	98,7	115,5	116,3
Черкаська	13008,6	137,7	122,9	125,8	141,1	98,7	120,4	112,8
Чернівецька	8675,0	129,7	121,4	130,4	132,6	96,0	116,6	118,5
Чернігівська	11990,7	125,3	119,2	130,7	131,1	99,3	117,4	116,4
м. Київ	54344,4	124,4	122,3	141,4	123,7	99,2	115,3	104,4
м. Севастополь	15478,7	127,4	135,2	128,6	128,0	102,3	120,6	116,6

Примітки:

¹Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

²Попередні дані.

значення даного показника складає 8675,0 грн., в Тернопільській – 8884,0 грн. та в

Закарпатській 9806,6 грн., тоді як середнє значення по Україні значно вище і становить 18143,9 гривень в розрахунку на одну особу. Максимальне середнє значення валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу характерне для м. Києва та Дніпропетровської, Донецької, Полтавської областей.

Таким чином, згідно зі статтею 9 Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» території Тернопільської, Чернівецької та Закарпатської областей визначаються як депресивні та потребують відповідного фінансування з боку держави [75]. При цьому доцільно зазначити, що для даних областей характерний досить високий темп зростання валового регіонального продукту. Так, у 2005 році в Тернопільській області темп зростання валового регіонального продукту склав 130,9%, максимальне значення даного показника було характерне для Закарпатської – 128,5% у 2007 році та для Чернівецької областей (1312,6% у 2008 році). Проте, згадані темпи є недостатніми для подолання депресивності територій та їх конкурування з іншими регіонами України.

Однак, валовий регіональний продукт є інтегральним, узагальнюючим показником оцінки розвитку регіонів, у той час як депресивність через свою багатоплановість зумовлює необхідність одночасного врахування впливу багатьох чинників, тобто потребує багатовимірного комплексного підходу. Цей підхід передбачає заміну одного інтегрального показника на кілька окремих показників, кожен з яких відображає лише один з аспектів депресивності та забезпечує достовірніші результати дослідження, оскільки багатоплановий процес депресивності оцінюється різнобічніше. Важливим є також і той факт, що залишаючись депресивною (відповідно до значення валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу за сім років) територія може займати лідируючі позиції по окремих показниках розвитку. Врахування цього аспекту та аналіз більш ширшого кола показників дозволить не тільки дослідити розвиток, але й виявити проблеми депресивності територій.

Протягом 2005-20011 років суттєво зростає активність інвестиційних процесів у депресивних регіонах. Найбільший приріст інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу спостерігається у 2006 році (в порівнянні з 2005 роком) у

Чернівецькій (92,8%) та Закарпатській (81,4%) областях, лише в Тернопільській області даний показник знижується і складає 37,3%. В 2008 році максимальне значення приросту інвестицій в основний капітал досягається в Чернівецькій області (60,3%). Через поглиблення фінансової кризи 2009 рік характеризується зниженням приросту у всіх областях. У 2011 році спостерігається зростання обсягу інвестицій в основний капітал на 10,8% у Тернопільській області, на 34,6% та 20,9% у Закарпатській та Чернівецькій областях (рис 2.1).

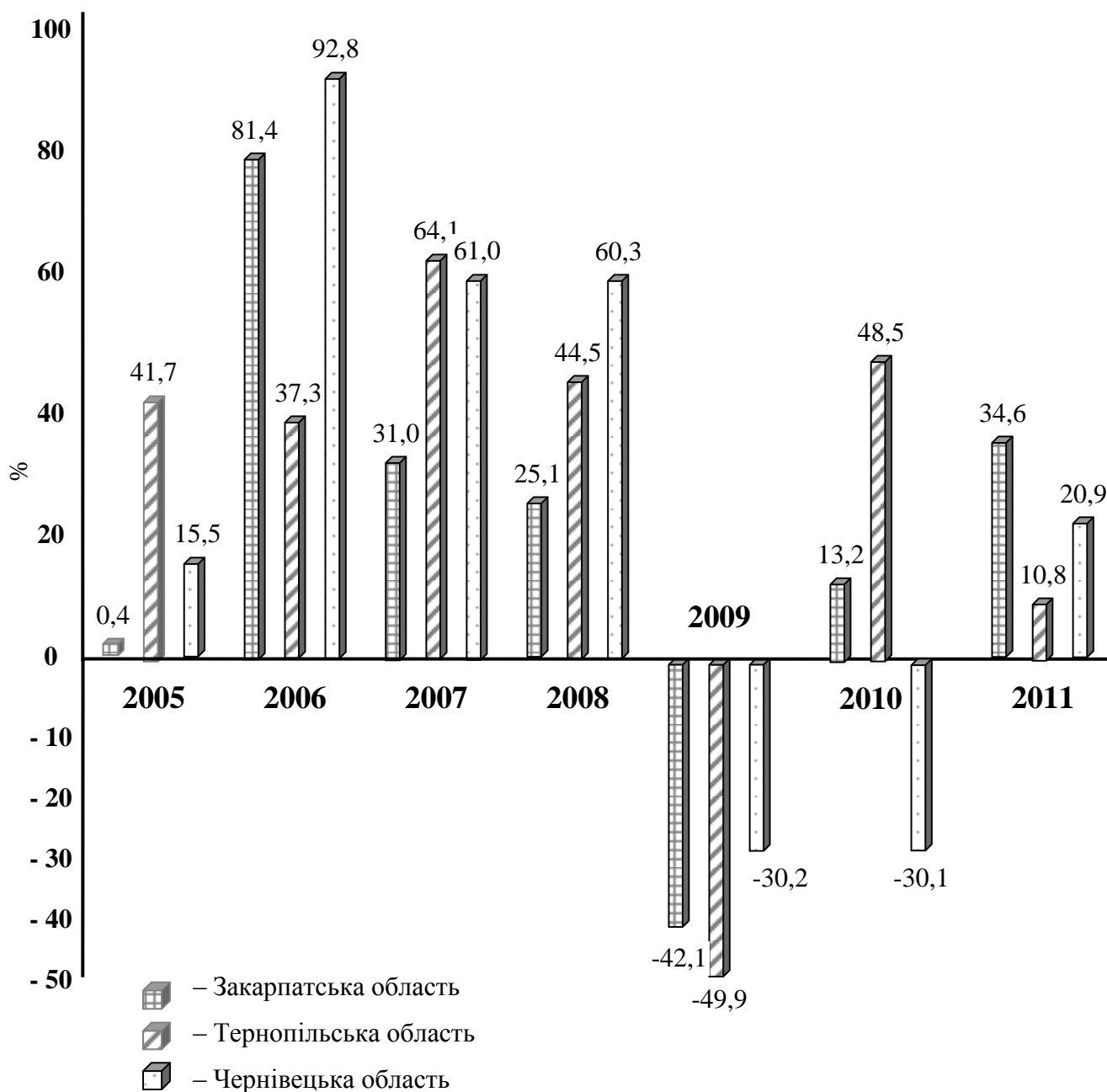

Рис. 2.1. Приріст інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу у депресивних областях протягом 2005-2011 років¹

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Таким чином, протягом 2005-2008 років у всіх депресивних регіонах (не зважаючи на різні значення приросту) обсяг інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу зростає, однак ці області продовжують займати аутсайдерські позиції, адже фактичні значення даного показника у кожному з чотирьох років у 2 рази нижчі, ніж середні по Україні. Так, якщо розглядати структуру інвестицій в основний капітал, що припадає на душу населення по регіонах України, то найбільша їх кількість у 2005 році спостерігається у м. Києві (7378,5 грн.), Київській (25459,6 грн.), Дніпропетровській (2253,0 грн.), Одеській (2149,4 грн.) областях. Найменше їх зосереджено у депресивних Тернопільській (799,7 грн.), Чернівецькій (832,4 грн.) та Закарпатській (895,9 грн.) областях. Протягом 2006-2007 років обсяг інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу активно зростає в депресивних регіонах, проте фактичне значення даного показника у 8 раз менше, ніж у м. Києві та у 3-4 рази порівняно з високорозвинутими областями. У 2008 році через невисокий приріст інвестицій в основний капітал у Тернопільській та Закарпатській областях, їх обсяг в розрахунку на одну особу зріс лише на 533,9 грн. (Закарпатська область) та 800,8 грн. (Тернопільська область), тоді як в Київській області обсяг інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу зростає на 2517,8 грн., в м. Києві на 2952,9 грн. Виняток складає лише 2009 рік, у якому значення обсягу інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу для усіх регіонів України зменшується майже у 1,5 раз, незначне пожвавлення характерне для 2010-2011 років (додаток А). Такі ж тенденції можна простежити щодо інвестицій в основний капітал у житлове будівництво (додаток Б) [53].

Депресивні регіони відрізняються також можливостями щодо залучення інвестицій. Так, іноземні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, з розвинутою інфраструктурою, з наявною кваліфікацією трудових ресурсів. Загальний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на 1 січня 2006 року становив 16,8 млрд. дол. США, протягом 2008 року обсяг зростає до 35,7 млрд. дол. США, та до 44,7 млрд. дол. США на початок 2011 року [219, с. 748; 53]. При цьому за регіонами іноземні інвестиції розподілені дуже

нерівномірно. Найвищий інвестиційний рейтинг характерний для м. Київ: в його економіку на початок 2006 року залучено 23,3% загального обсягу іноземних інвестицій, в 2008 році цей показник зростає до 37,3% та до 49,4% у 2011 році. Порівняно високі показники мають також Дніпропетровська (16,7% загального обсягу іноземних інвестицій у 2010 році), Київська (4% на початок 2007 року та 3,8% у 2009 році), Донецька (понад 5% протягом 2010-2011 років) області. Водночас питома вага у загальному обсязі іноземних інвестицій депресивних Тернопільської та Чернівецької областей є найнижчою порівняно з іншими регіонами та становить менше 1% протягом семи років, лише для Закарпатської області характерна більш позитивна динаміка в залученні іноземних інвестицій (їх частка в загальному обсязі складає понад 1% протягом 2005-2008 років) (табл. 2.2).

Отже, незначна частка іноземних інвестицій, яка припадає на економіку депресивних територій, пояснюється тим, що в їх межах невіршеними залишаються питання підвищення економічної зацікавленості в інвестуванні вітчизняних та іноземних інвесторів, збільшення обсягів інвестицій з усіх можливих джерел та їх спрямування на реалізацію стратегічних цілей економіки держави.

Нестійкими тенденціями характеризується розвиток у депресивних регіонах однієї з найважливіших складових економіки країни – сільського господарства. Так, у 2005-2011 роках індекси продукції сільського господарства у депресивних Тернопільській, Чернівецькій та Закарпатській областях незмінно демонстрували позитивну динаміку, однак якщо прийняти рівень виробництва продукції сільського господарства в 1990 році за 100%, то протягом семи років цей показник становив 55,1% (2005 р.), 63% (2008 р.) та 76% (2011 р.) у Тернопільській області, змінювався від 70,5% (2005 р.), 75,8% (2008 р.) до 89,3% (2011 р.) у Чернівецькій області та досяг максимального значення 89% (2005 р.), 93,7% (2009 р.) та 96% (2011 р.) у Закарпатській області, що на 25,5% (2005 р.), 23,7% (2009 р.) та 14% (2011 р.) більше, ніж значення цього показника по Україні (додаток В).

Таким чином, протягом 2005-2011 років за показником індексу продукції сільського господарства жодна із депресивних областей не досягнула рівня 1990 року, при цьому у Закарпатській та Чернівецькій областях значення даного показника

**Питома вага прямих іноземних інвестицій по регіонах України в загальному
обсязі іноземних інвестицій у 2005- 2011 роках¹**

(на початок року; %)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Україна	100	100	100	100	100	100	100
АР Крим	2,7	2,7	2,4	1,8	1,8	1,8	2,4
Вінницька	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
Волинська	0,7	1,3	1,3	1,1	0,8	0,5	0,5
Дніпропетровська	10,3	10,9	9,9	7,5	7,0	16,7	16,2
Донецька	3,6	4,2	4,6	4,2	4,1	5,1	5,1
Житомирська	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7
Закарпатська	1,5	1,4	1,2	1,0	0,9	0,8	0,7
Запорізька	3,2	2,8	2,6	2,3	2,2	2,1	2,0
Івано-Франківська	0,8	0,8	1,3	1,3	1,5	1,1	1,3
Київська	3,8	4,0	3,7	3,6	3,8	3,6	3,5
Кіровоградська	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Луганська	1,6	1,3	1,0	0,9	1,4	1,5	1,6
Львівська	2,5	2,4	2,6	2,6	2,8	2,8	2,8
Миколаївська	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3
Одеська	3,5	3,3	3,0	2,8	2,6	2,5	2,5
Полтавська	1,7	1,5	1,2	1,4	1,1	1,2	1,4
Рівненська	0,5	0,5	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6
Сумська	1,0	0,7	0,6	0,4	0,6	0,8	0,7
Тернопільська	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Харківська	2,9	4,6	4,3	4,5	5,1	6,1	5,6
Херсонська	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Хмельницька	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4
Черкаська	0,6	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
Чернівецька	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Чернігівська	0,6	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
м. Київ	23,3	27,2	32,8	37,3	39,4	48,7	49,4
м. Севастополь	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
Нерозподілені за регіонами обсяги інвестицій	31,2	25,7	22,1	22,5	20,1	0,2	–

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

було вищим, ніж по Україні, що свідчить про досить високий сільськогосподарський потенціал цих регіонів. Саме тому, для забезпечення зростання індексу продукції сільського господарства та досягнення рівня 1990 року у депресивних регіонах

важливе значення має ефективне державне регулювання цієї стратегічної галузі.

Депресивні Тернопільська, Чернівецька та Закарпатські області належать також до областей, в яких криза промислового виробництва була найпомітнішою. Основу промислового потенціалу в цих регіонах становить незначна кількість великих підприємств, переважно приладобудування та електроніки, розташованих в обласних центрах. Однак, починаючи з 2005 року в депресивних регіонах спостерігається стійка тенденція до зростання індексу продукції промисловості в порівнянні з 1990 роком. Так, в 2005 році індекс продукції промисловості в Закарпатській області перевищив рівень 1990 року на 80%, у 2007 році – 176%, у 2009 р. на 145% та 111% у 2011 році. Для Тернопільської області характерним є перевищення рівня 1990 року за результатами 2006-2011 років (індекс продукції промисловості зростає від 107% у 2006 році до 127% у 2008 році та становив 124% у 2011 році), а для Чернівецької області лише за результатами 2007-2008 років (індекс продукції промисловості зріс від 110% у 2007р. до 116% у 2008 році) (рис. 2.2).

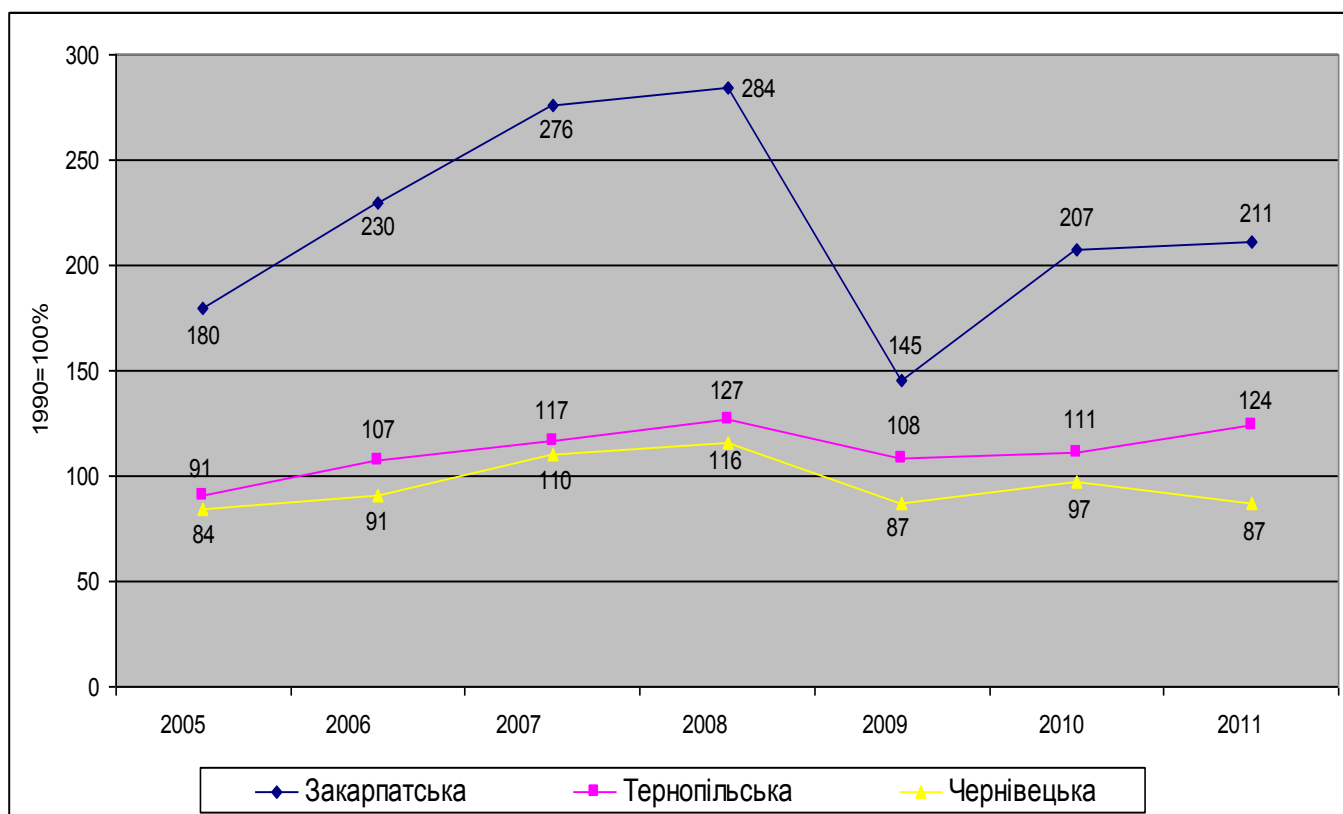

Рис. 2.2. Динаміка індексів продукції промисловості депресивних територій у 2005-2011 роках (%)¹

¹Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

На нашу думку, позитивній динаміці індексів продукції промисловості депресивних територій (за винятком Чернівецької області – індекс продукції промисловості скоротився з 116% у 2008 році до 87% у 2011 році) сприяла направленість промисловості на екстенсивний шлях розвитку, який характеризувався зростанням індексів продукції промисловості за рахунок використання вільних виробничих потужностей у посткризовий період. Проте, для забезпечення більш збалансованого розвитку промислового виробництва, який характерний для Одеської, Миколаївської, Київської областей та міст Києва і Севастополя (індекс продукції промисловості у період 2005-2011 рр. відображає стійку тенденцією до зростання: Миколаївська область від 124% до 140%, Київська область від 114% до 146% та м. Севастополь від 263% до 342%) (додаток Д) доцільною є активізація дії механізму ринкового саморегулювання, що забезпечить необхідний динамізм економічного зростання депресивних територій.

Суттєвими є також відмінності щодо показників загальної суми кредитів, наданих в економіку депресивних територій у розрахунку на одну особу: у 2005 році сума наданих кредитів в економіку депресивної Тернопільської області в розрахунку на одну особу була найменшою (після Київської області 926,2 грн.) і складала 928,1 грн., при цьому співвідношення максимального значення (м. Київ 22124,3 грн.) та значення даного показника по Тернопільській області склало 23,8 і у 2009 році зросло до 26,2 та до 33,7 у 2011 році. Значно вищим є обсяг кредитування економіки депресивних Чернівецької та Закарпатської областей в розрахунку на одну особу (Чернівецька від 1111,4 грн. у 2005 році до 5213,3 грн. у 2011 році та Закарпатська від 1176,5 грн. у 2005 році до 3887,2 грн. у 2011 році), тобто за період з 2005 по 2011 роки цей показник зріс приблизно на 230,4% у Закарпатській та на 369% у Чернівецькій області. Однак з таким обсягом кредитування депресивні регіони поступаються лідерам у розміщенні кредитів – Дніпропетровській Харківській, Одеській, Донецькій областям (додаток Е), що свідчить про диференціацію фінансового стану регіонів та різний рівень їх привабливості для здійснення поточної господарської діяльності.

Відрізняються депресивні території і за показником обсягу депозитних вкладень

на душу населення. У 2005 р. співвідношення між максимальним (8959,3 грн. у м. Києві) і мінімальним (543,3 грн. у депресивній Закарпатській області) рівнем становило 16,4, однак у період з 2005 до 2008 року воно зменшилось до 14,4 та знову зросло до 26,2 у 2011 році. В Тернопільській та Чернівецькій областях протягом 2005-2011 років спостерігалось трикратне зростання обсягів депозитних вкладень на душу населення в порівнянні з Закарпатською областю, проте ці обсяги вкладень були нижчими більш, ніж у два рази, від середніх по Україні (додаток Ж). Отже, наявна різниця у залученні коштів на депозитні рахунки фізичних і юридичних осіб за регіонами вказує на різний ступінь їх взаємодії з комерційними банками, на високий рівень недовіри до діяльності банківських установ, а також на незначні доходи населення та недостатність вільних грошових коштів підприємств у депресивних регіонах.

Показником розвитку депресивних територій є також обсяг введених в дію нових основних засобів. За даним показником у 2005 році на депресивні Тернопільську, Чернівецьку та Закарпатську області припадає лише 2,8% загального обсягу введених в дію нових основних засобів, у 2008 році цей показник зріс до 4,9% та до 6% у 2011 році. Однак ці території не можуть конкурувати з такими регіонами як м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Одеська, Полтавська, Харківська області, на які у 2005 році припадало понад 60% загального обсягу введених в дію нових основних засобів, у 2008 – році понад 58% та 56% у 2011 році (додаток З). Таким чином, не зважаючи на зростання у депресивних регіонах обсягу введених в дію нових основних засобів у 2005-2011 роках, його величина є незначною в порівнянні з іншими регіонами, та засвідчує аутсайдерські позиції Тернопільської, Чернівецької, Закарпатської областей за згаданим показником.

Важливим показником оцінки соціального розвитку депресивних територій є доходи населення. Протягом 2005-2011 років в Україні склалися великі територіальні контрасти щодо величини доходів населення в розрахунку на одну особу. Якщо, у 2005 році в м. Києві доходи населення в розрахунку на одну особу склали 16,4 тис. грн., то в депресивних: Закарпатській області лише – 6 тис. грн., Тернопільській – 6,2 тис. грн., Чернівецькій – 6,3 тис. грн. Така ж тенденція

спостерігається протягом 2006-2008 років. У 2011 році доходи населення в розрахунку на одну особу зросли порівняно з 2005 роком і склали в Закарпатській області – 19,1 тис. грн., Тернопільській – 20,5 тис. грн., Чернівецькій – 20,2 тис. грн., тоді як в м. Києві вони становили – 59,1 тис. грн., а в індустріально розвинених областях наведений показник перевищував середнє значення по країні (Донецька область – 30,5 тис. грн., Дніпропетровська – 30,6 тис. грн., Запорізька – 28,9 тис. грн., по Україні – 27,5 тис. грн.) (додаток И). При цьому для окремих депресивних областей (у відповідних роках) характерні досить високі темпи зростання доходів населення в розрахунку на одну особу (табл. 2.3). Так, у 2005 році вказаний показник

Таблиця 2.3

Темп зростання доходів населення в розрахунку на одну особу в депресивних регіонах України у 2005-2011 роках¹

(у відсотках до попереднього року)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	139,9	124,7	132,8	136,4	106,2	123,7	114,0
Закарпатська область	137,9	121,9	132,6	132,4	102,9	126,4	113,7
Тернопільська область	141,9	125,8	131,3	132,6	105,3	125,5	112,9
Чернівецька область	139,8	121,7	131,2	133,2	103,5	127,7	112,8

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України

у Тернопільській області склав 141,9% і на 2% перевищив темп зростання в середньому по Україні, у 2010 році дане перевищення зменшилось до 1,8%. Протягом 2007-2011 років (за винятком 2010 року) у депресивних регіонах спостерігаються нижчі, ніж в середньому по Україні, темпи зростання доходів населення в розрахунку на одну особу. Таким чином, у 2005-2011 роках доходи населення депресивних територій постійно зростали, однак нижчими темпами порівняно з іншими областями України, що вказує на нереалізовані можливості, гострі соціально-економічні проблеми та низькі темпи розвитку даних територій.

Враховуючи те, що стан матеріальної забезпеченості та його диференціацію за рівнем добробуту громадян у депресивних регіонах точніше характеризують показники витрат, вважаємо за доцільне, проаналізувати витрати населення депресивних територій в розрахунку на одну особу. Так, у депресивних регіонах

середньодушові витрати населення протягом 2005-2011 років суттєво зростали: у Тернопільській області з 4521,9 грн. у 2005 році до 18450 грн. у 2011 році, з 6044,9 грн. до 17901,6 грн. – Закарпатській області та з 5701,3 грн. до 19578,9 грн. в Чернівецькій області (додаток К). При цьому у багатьох регіонах держави витрати населення значно перевищують його наявні доходи. Найбільші перевищення мали місце в 2005 році для м. Києва (9456,3 грн.) та м. Севастополя (2658,4 грн.), Харківської (2064,4 грн.), Одеської (1881,6 грн.) областей, а також для депресивних Закарпатської (1223,7 грн.) та Чернівецької (623,3 грн.) областей, у Тернопільській області витрати були менші доходів населення на 510 грн. В 2008 році перевищення зростають для м. Києва (25763,4 грн.), м. Севастополя (8597,8 грн.) та Харківської області (4797,8 грн.), також в Закарпатській (2567,4 грн.) і Чернівецькій (3378,1 грн.) областях. У 2011 році перевищення спостерігалися у всіх вищезгадуваних регіонах і в трьох депресивних областях: Закарпатська (3238,7 грн.), Тернопільська (2438,7 грн.) та Чернівецька (3944,5 грн.) [53]. Отже, зростання витрат населення у депресивних та інших областях України вказує на зростання доходів населення, однак наявність великого перевищення витрат населення над його наявними доходами в депресивних та інших регіонах вказує також на зростання рівня тіньової економіки цих регіонів.

Показником оцінки рівня життя населення депресивних територій, а отже і показником їх розвитку, є також середньомісячна номінальна заробітна плата. Починаючи з 2005 року, в Україні здійснюється послідовна політика щодо підвищення рівня заробітної плати, внаслідок чого її середньомісячна величина в 2005 році (806,16 грн.) у 1,8 раз перевищила законодавчо встановлений прожитковий мінімум для працездатних осіб (453 грн.). При цьому регіональна диференціація розміру заробітної плати (максимальний показник у м. Києві – 1313,96 грн., мінімальний у депресивній Тернопільській області – 553,47 грн.) становила 2,4 рази у 2005 році; 2,3 – 2006 році, 2,4 у 2007 рік, 2,3 – у 2008 році та 2,1 у 2011 році. Рівень заробітної плати в усіх регіонах у 2011 році порівняно з 2005 роком зріс більш ніж у 3 рази і був вищим за прожитковий мінімум [53].

Надмірна регіональна диференціація розмірів заробітної плати зумовлена її

відмінностями за видами економічної діяльності підприємств. Найвищу заробітну плату у 2005-2011 роках отримували працівники підприємств м. Києва та регіонів, де сконцентровані підприємства гірничо-металургійного комплексу: Донецької, Дніпропетровської, Запорізької областей. Найнижчими були показники у Волинській, Житомирській, Хмельницькій областях та в депресивних регіонах. Зокрема, в Закарпатській, Тернопільській та Чернівецькій областях рівень середньомісячної заробітної плати у 2005-2011рр. складав не більше 84% від середнього рівня в державі (рис. 2.3).

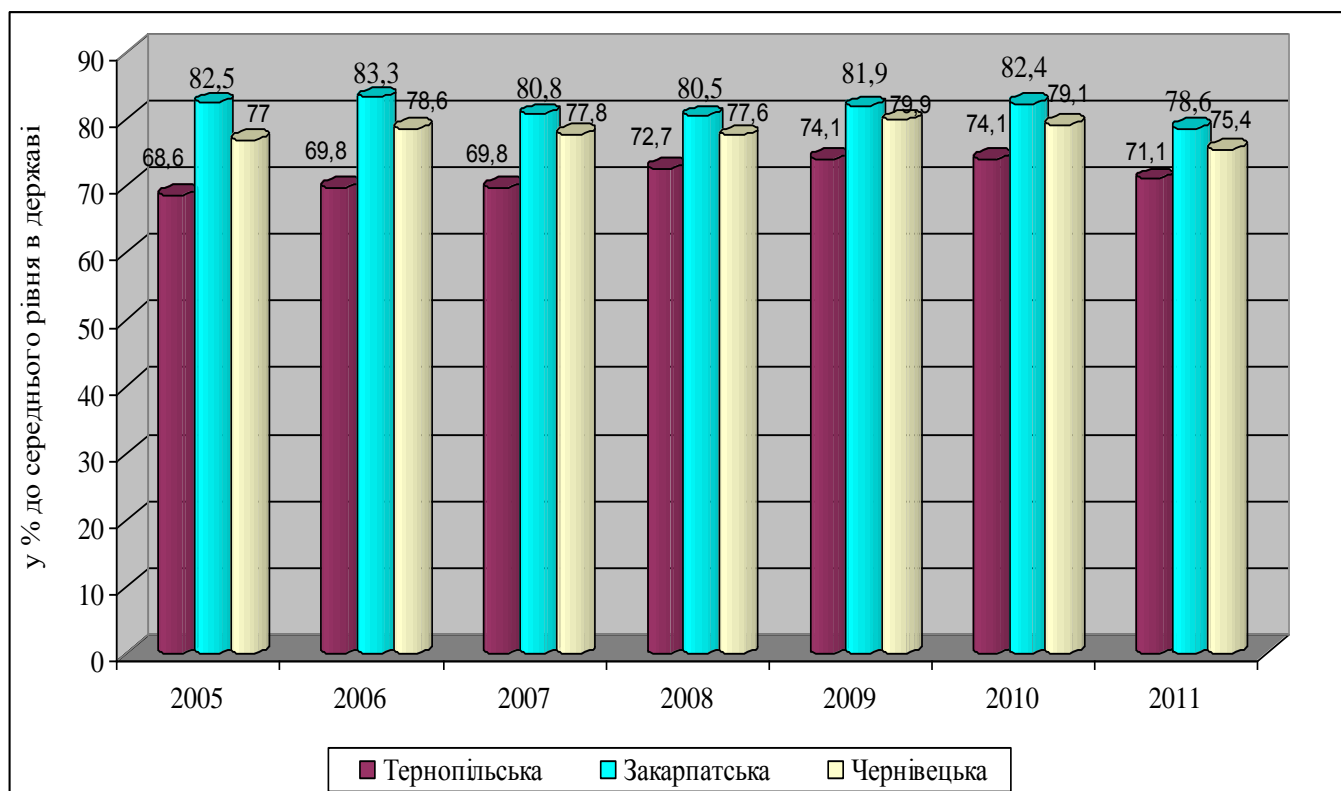

Рис. 2.3. Динаміка рівнів середньомісячної номінальної заробітної плати в депресивних регіонах України у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Таким чином, незважаючи на те, що середньомісячна номінальна заробітна плата в депресивних регіонах протягом досліджуваного періоду активно зростала, її рівень не досягав середнього рівня в державі і був найнижчим серед регіонів.

В процесі зростання середньомісячної номінальної заробітної плати в депресивних регіонах спостерігається також зростання заборгованості із виплати заробітної плати в розрахунку на одного працівника. Однак, ситуація із

заборгованістю з виплати заробітної плати у 2005 – 2011 роках була неоднозначною для кожної з депресивних територій. Так, якщо у Закарпатській області заборгованість із виплати заробітної плати в середньому на одного працівника у 2005 році становила 10,2 грн., 17,7 грн. в 2007 році та 43,6 грн. в 2008 році, то в 2009 році цей показник зріс до 65,8 грн. та до 71,1 грн. у 2011 році (рис. 2.4). Отже, для

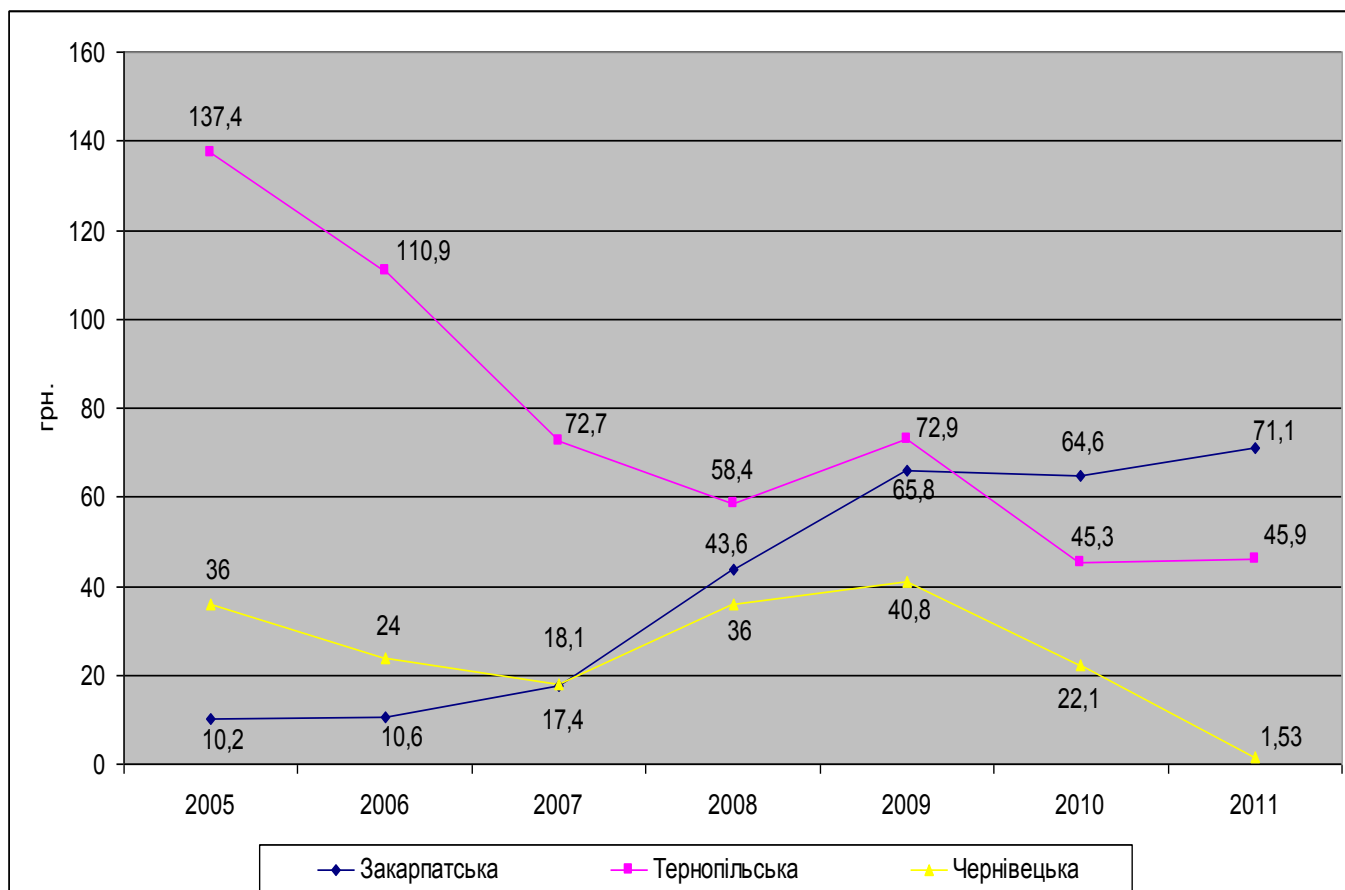

Рис. 2.4. Динаміка заборгованості із виплати заробітної плати в розрахунку на одного працівника у депресивних регіонах у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

цієї області характерним є постійне зростання заборгованості із виплати заробітної плати, хоча сам темп зростання коливається від 104% у 2006 році до 250% у 2008 році та 166% у 2011 році. На відміну від Закарпатської, у депресивній Тернопільській області заборгованість із виплати заробітної плати в середньому на одного працівника (незважаючи на значно вищі абсолютні значення) зменшувалася з 137,4 грн. у 2005 році до 58,4 грн. у 2008 році та 45,9 грн. у 2011 році. Зростання заборгованості із виплати заробітної плати в середньому на одного працівника

спостерігалось також у депресивній Чернівецькій області з 18,1 грн. у 2007 році до 36 грн. та 40,8 грн. у 2008-2009 роках (темп зростання складав відповідно 190% та 113%) і лише в 2010-2011 роках значення даного показника скорочується з 22,1 грн. до 1,53 грн. Однак, якщо порівняти депресивні регіони з іншими регіонами країни, то в абсолютному виразі найбільші обсяги заборгованості з виплати заробітної плати сформувалися у Донецькій, Луганській, Кіровоградській областях (понад 20% загальної суми боргу) (додаток Л). Така ситуація створює загрози з погляду на суспільно-політичну стабільність у цих стратегічних регіонах і в державі в цілому. Проте, низький рівень заборгованості з виплати заробітної плати у депресивних регіонах не завжди вказує на високий рівень розвитку цих територій, а лише на низький рівень середньомісячної номінальної заробітної плати.

Важливим показником оцінки розвитку депресивних територій, що характеризує забезпеченість населення цих територій соціальними благами, є роздрібний товарооборот підприємств. Порівняльний аналіз роздрібного товарообороту підприємств у розрахунку на одну особу за регіонами висвітлив відносно різні його величини в областях України. Найбільше значення даного показника протягом 2005-2011 років спостерігалось в м. Києві та Дніпропетровській області: в 2011 році порівняно з 2005 роком це значення зросло на 256% у м. Києві і склало 23527 грн., та на 272% в Дніпропетровській області та склало відповідно 8985 гривень. Найменше значення роздрібного товарообороту підприємств в розрахунку на одну особу у 2005-2011 роках було характерне для Івано-Франківської, Вінницької, Сумської та депресивної Тернопільської областей, що у 2 рази менше від показника у Дніпропетровській області та у 6 разів – у м. Києві. В депресивних Закарпатській та Чернівецькій областях роздрібний товарооборот підприємств протягом досліджуваного періоду був не найнижчим, проте не досягав середнього рівня по країні (додаток М). Цікавим для дослідження є також розрив між доходами населення і роздрібним товарооборотом, який у депресивних регіонах складав 3-5 разів. Таким чином, роздрібний товарооборот підприємств депресивних територій у 2005-2011 роках активно зростав, однак не досягав середнього рівня по країні, при цьому розрив між доходами населення і роздрібним товарооборотом у

депресивних регіонах вказує на високу соціальну поляризацію рівня життя окремих верст населення.

Показником соціального розвитку депресивних територій, що визначає купівельну спроможність населення цих територій, є індекс споживчих цін. На ринку товарів і послуг України протягом 2005-2011 років ціни активно зростали, так у 2005 році ціни зросли на 10,3%, у 2007 році – 16,6%, та максимальне зростання цін характерне для 2008 року – на 22,3%, у 2011 році ціни зростають на 4,6%. При цьому у депресивних областях також мало місце помітне підвищення цін на товари та послуги. Найбільші значення індексу споживчих цін в порівнянні з попереднім роком серед депресивних регіонів спостерігалися в 2008 р. у Закарпатській області (115,4%), у 2007 році в Тернопільській області (120,1%) та в 2008 році у Чернівецькій області (119%) (табл. 2.4).

Таким чином, значення індексу споживчих цін у депресивних регіонах є нижчими ніж максимальні в інших регіонах (2005 рік – Київська область (112,6%), 2006 рік – Дніпропетровська (119,8), 2007 рік – м. Київ (121%), 2008 рік – Львівська область (125,1%), 2009-2011 рр. – м. Севастополь (113,9%, 112,8%, 106,7%)), однак ці значення у відповідних роках є близькими або і перевищують параметри індексу споживчих цін у середньому по країні, що не могло не позначитись на купівельній спроможності населення депресивних територій.

Суттєвими для депресивних територій, в порівнянні з іншими регіонами, є диспропорції в обсягах інвестицій в основний капітал житлового будівництва. За даним показником в розрахунку на одну особу у 2005-2011 роках депресивні Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька області поступалися економічно розвинутим регіонам, в які надходило найбільше інвестицій, зокрема в Київську (від 493,1 грн. у 2005 році до 1935,4 грн. у 2011 році), Одеську (від 391,9 грн. у 2005 р. до 754,9 грн. у 2011 році) області, а також м. Київ (від 1439,5 грн. у 2005 році до 2318,9 грн. у 2011 році) та м. Севастополь (від 256 грн. у 2005 році до 2133,9 грн. у 2011 році) (додаток Б). При цьому надходження інвестицій в економічно розвинуті регіони майже в 2 рази, а в окремих випадках в 4 рази (м. Київ) переважали їх обсяг у депресивних регіонах, що, в свою чергу, вказує на достатньо низьку інвестиційну

Індекс споживчих цін за регіонами України у 2005-2011 роках¹

(% , грудень до грудня попереднього року)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3	109,1	104,6
АР Крим	111,5	111,5	115,6	123,3	114,8	109,6	106,0
Вінницька	110,7	111,5	117,8	119,1	111,2	107,0	102,8
Волинська	109,1	109,6	115,1	121,3	110,0	108,1	103,2
Дніпропетровська	108	119,8	114,4	124,4	113,0	109,3	104,3
Донецька	111,9	112,1	113,9	124	113,1	110,3	105,0
Житомирська	110,8	110,3	113,9	120,8	111,9	108,9	103,9
Закарпатська	111,6	108,7	111,3	115,4	111,8	108,5	103,0
Запорізька	111,9	110,3	115,2	123,6	113,0	109,7	104,6
Івано-Франківська	110,3	106,0	114	121,8	110,3	108,3	102,9
Київська	112,6	111,7	114,3	125,6	109,5	107,9	103,9
Кіровоградська	110	109,1	113,4	121,4	109,7	108,5	103,7
Луганська	112	116,1	115,4	123,3	112,8	110,5	105,6
Львівська	108,4	107	116,8	125,1	113,4	109,7	104,9
Миколаївська	111,5	109,1	118,1	121,8	112,8	110,0	104,4
Одеська	108,8	110	119,2	123,7	114,4	110,5	105,4
Полтавська	113,7	111,2	118,3	123,5	112,8	108,4	103,7
Рівненська	110,3	109,6	116	122,1	112,0	108,3	103,4
Сумська	112,2	113,3	115	121	110,8	108,9	103,6
Тернопільська	108,4	110	120,1	118,6	111,2	105,5	103,7
Харківська	108,9	112,7	119,1	123,8	112,9	109,0	104,1
Херсонська	109,2	109,2	118,3	121,9	112,6	110,6	104,5
Хмельницька	108,5	110,8	117,9	122,7	113,0	109,6	104,0
Черкаська	111,4	110,2	117,9	122,3	111,5	109,0	103,5
Чернівецька	111,3	109,2	117,3	119	110,1	108,2	102,4
Чернігівська	109,9	111,6	115	123,1	112,7	109,5	103,6
м. Київ	110,5	109,2	121	121,6	113,4	109,8	106,1
м. Севастополь	110	111,7	118,2	119,5	113,9	112,8	106,7

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

привабливість останніх.

Низька інвестиційна привабливість депресивних територій щодо залучення інвестицій в основний капітал житлового будівництва не могла не позначитись на забезпеченні населення цих територій житлом. Так, у 2005-2011 роках у депресивних регіонах забезпеченість населення житлом в середньому на одну особу коливається від 21,1 м² у 2005 році до 23,1 м² у 2011 році у Закарпатській області,

від 21,7 м² до 23,1 м² у Тернопільській області та від 21,3 м² до 22,9 м² у Чернівецькій області, при цьому дані показники протягом досліджуваного періоду були нижчими від середніх по країні та значно поступалися їх аналогічним значенням по Вінницькій (від 25,4 м² до 26,8 м²), Київській (від 27,7 м² до 32,1 м²) та Черкаській (від 25,3 м² до 26,4 м²) областях (додаток Н). Таким чином, за показником забезпеченості населення житлом депресивні території також займають нижчі, ніж середні по країні позиції, що вказує на наявність низки невирішених соціальних проблем в межах цих територій.

Таким чином, проаналізувавши соціально-економічний розвиток регіонів України та дослідивши його особливості у депресивних регіонах, проведемо оцінку рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі депресивних, скориставшись методикою багатофакторного порівняльного аналізу, розробленою вченими З. Герасимчук та І. Вахович [262, с. 107].

Для застосування даного підходу всі показники, що характеризують той чи інший напрямок фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, необхідно поділити на дві групи: показники (стимулятори), зростання яких позитивно характеризує рівень розвитку регіону та його фінансове забезпечення; показники (дестимулятори), зростання яких негативно відображається на результативності рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону (в нашому випадку це індекс споживчих цін та заборгованість із заробітної плати).

Для показників-стимуляторів визначається максимальне значення ($\max x_i$), на яке діляться всі значення даного показника (x_{ij}), а для показників-дестимуляторів визначається мінімальне значення ($\min x_i$), яке ділиться на всі інші значення. В результаті одержуються матриці стандартизованих коефіцієнтів [262, с. 107]:

$$a^c_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max x_i}, a^d_{ij} = \frac{\min x_i}{x_{ij}} \quad (2.1)$$

де a^c_{ij} і a^d_{ij} – відповідно стандартизовані і-ті показники-стимулятори та показники-дестимулятори для j – го регіону;

x_{ij} – і-тий показник фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку j-го регіону;

$i = 1 \dots, n$ – показники, на основі яких проводиться дослідження;

$j = 1 \dots, m$ – регіони, що досліджуються.

На основі аналізу шістнадцяти показників фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів у 2005-2011 роках та шляхом визначення вищезгаданих співвідношень одержимо відповідні матриці стандартизованих коефіцієнтів (додаток П).

Для оцінки загального рівня фінансового забезпечення розвитку регіонів доцільно здійснити інтегральну оцінку впливу усіх факторів. При цьому інтегральна оцінка здійснюється із застосуванням методів порівняльного аналізу, групування та ранжування.

Для інтегрального розрахунку рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, застосуємо модифіковану формулу середньої геометричної у вигляді [35, с. 65; 187, с. 121]:

$$x_{\text{аіі}} = \sqrt[n]{\prod(1 + x_n)} - 1 \quad (2.2)$$

Даний підхід дозволить найбільш детально врахувати кожен із факторів впливу на рівень фінансової безпеки регіону.

На основі модифікованої формули середньої геометричної визначаємо рівні фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі депресивних, та здійснюємо його рейтингову оцінку за регіонами у 2005-2011 роках (табл. 2.5).

У 2005-2011 роках за рівнем фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку (R_j) лідируючі позиції займали м. Київ, Дніпропетровська та Київська області. Вказаний рівень цих регіонів був високим і знаходився в межах інтервалу $0,3774 \leq R_j \leq 0,8799$. Рівень вище середнього ($0,3101 \leq R_j \leq 0,4154$) спостерігався у Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Львівській, Одеській, Полтавській, Харківській областях та м. Севастополі. Середній рівень у 2005-2011 роках був у Черкаській, Чернівецькій та Миколаївській областях ($0,2851 \leq R_j \leq 0,3578$).

**Рівні фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку та його
рейтингова оцінка по регіонах України у 2005-2011 роках¹**

Регіони	Рівень фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону							Місце регіону за рівнем фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
АР Крим	0,3072	0,2979	0,3043	0,3203	0,3264	0,3319	0,3477	15	16	14	16	16	15	9
Вінницька	0,2889	0,2926	0,2879	0,3120	0,3124	0,3193	0,3063	19	18	19	18	18	17	17
Волинська	0,3045	0,3099	0,3171	0,3248	0,3114	0,3025	0,2903	17	14	11	15	19	21	22
Дніпропетровська	0,4182	0,3991	0,3876	0,4132	0,4335	0,4739	0,4344	2	3	4	3	3	2	3
Донецька	0,3657	0,3786	0,3640	0,3750	0,3805	0,3661	0,3742	7	4	5	6	5	7	4
Житомирська	0,2702	0,2663	0,2681	0,2785	0,2752	0,2899	0,2847	26	25	24	26	27	23	23
Закарпатська	0,3580	0,4010	0,3284	0,3550	0,3329	0,3293	0,3113	8	2	10	9	14	16	15
Запорізька	0,3684	0,3454	0,3379	0,3574	0,3687	0,3559	0,3349	6	8	8	8	8	8	12
Івано-Франківська	0,3166	0,3212	0,3143	0,3488	0,3571	0,3478	0,3101	12	12	13	11	11	11	16
Київська	0,3774	0,3775	0,4010	0,4277	0,4586	0,4715	0,4611	4	5	3	2	2	3	2
Кіровоградська	0,2838	0,2866	0,2697	0,2932	0,2885	0,2845	0,2962	22	21	23	24	25	25	19
Луганська	0,3050	0,2876	0,2886	0,3025	0,2962	0,2926	0,2946	16	20	18	21	22	22	20
Львівська	0,3330	0,3237	0,3148	0,3289	0,3328	0,3389	0,3356	10	11	12	14	15	14	11
Миколаївська	0,3202	0,3106	0,2904	0,3200	0,3332	0,3518	0,3197	11	13	17	17	13	9	13
Одеська	0,3841	0,3661	0,3435	0,3846	0,4154	0,4002	0,3678	3	6	6	5	4	4	5
Полтавська	0,3503	0,3416	0,3404	0,3601	0,3744	0,3682	0,3597	9	10	7	7	6	6	6
Рівненська	0,2916	0,2947	0,2850	0,3069	0,3041	0,3166	0,2993	18	17	20	20	21	18	18
Сумська	0,2784	0,2613	0,2623	0,2765	0,2816	0,2743	0,2761	24	27	27	27	26	27	26
Тернопільська	0,2654	0,2636	0,2629	0,2985	0,3046	0,3059	0,2789	27	26	26	22	20	20	24
Харківська	0,3730	0,3432	0,3360	0,3497	0,3719	0,3484	0,3524	5	9	9	10	7	10	8
Херсонська	0,2760	0,2785	0,2648	0,2939	0,2952	0,2878	0,2765	25	23	25	23	23	24	25
Хмельницька	0,2830	0,2792	0,2814	0,3080	0,3233	0,3060	0,2908	23	22	21	19	17	19	21
Черкаська	0,3111	0,3019	0,2988	0,3311	0,3456	0,3393	0,3180	13	15	15	13	12	13	14
Чернівецька	0,2851	0,2902	0,2970	0,3328	0,3578	0,3442	0,3438	21	19	16	12	10	12	10
Чернігівська	0,2858	0,2728	0,2762	0,2840	0,2931	0,2791	0,2735	20	24	22	25	24	26	27
м. Київ	0,8799	0,7710	0,7822	0,7461	0,8175	0,7912	0,7816	1	1	1	1	1	1	1
м. Севастополь	0,3092	0,3618	0,4019	0,3942	0,3595	0,3753	0,3536	14	7	2	4	9	5	7

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України та Національного банку України.

Рівень фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку нижче середнього ($0,2728 \leq R_j \leq 0,3477$) характерний для АР Крим, Вінницької, Волинської, Луганської, Рівненської, Хмельницької та Чернігівської областей. Низький рівень фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку ($0,2613 \leq R_j \leq 0,3059$) спостерігався у Житомирській, Кіровоградській, Сумській, Тернопільській, Херсонській областях.

При цьому у депресивній Тернопільській області рівень фінансового

забезпечення соціально-економічного розвитку є низьким, у Чернівецькій – середнім і лише Закарпатська область характеризується рівнем фінансового забезпечення, що є вищим середнього. Отже, будучи депресивною, будь-яка територія не завжди характеризується низьким рівнем фінансового забезпечення її соціально-економічного розвитку, що вказує на нераціональність використання коштів, вкладених в економіку регіону та спрямованих на підвищення рівня соціального захисту його населення.

Однак у депресивних регіонах динаміка рівнів фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку у 2005-2011 роках була дуже різноманітною (рис.2.5). Так, у депресивній Закарпатській області згаданий рівень в 2006 році

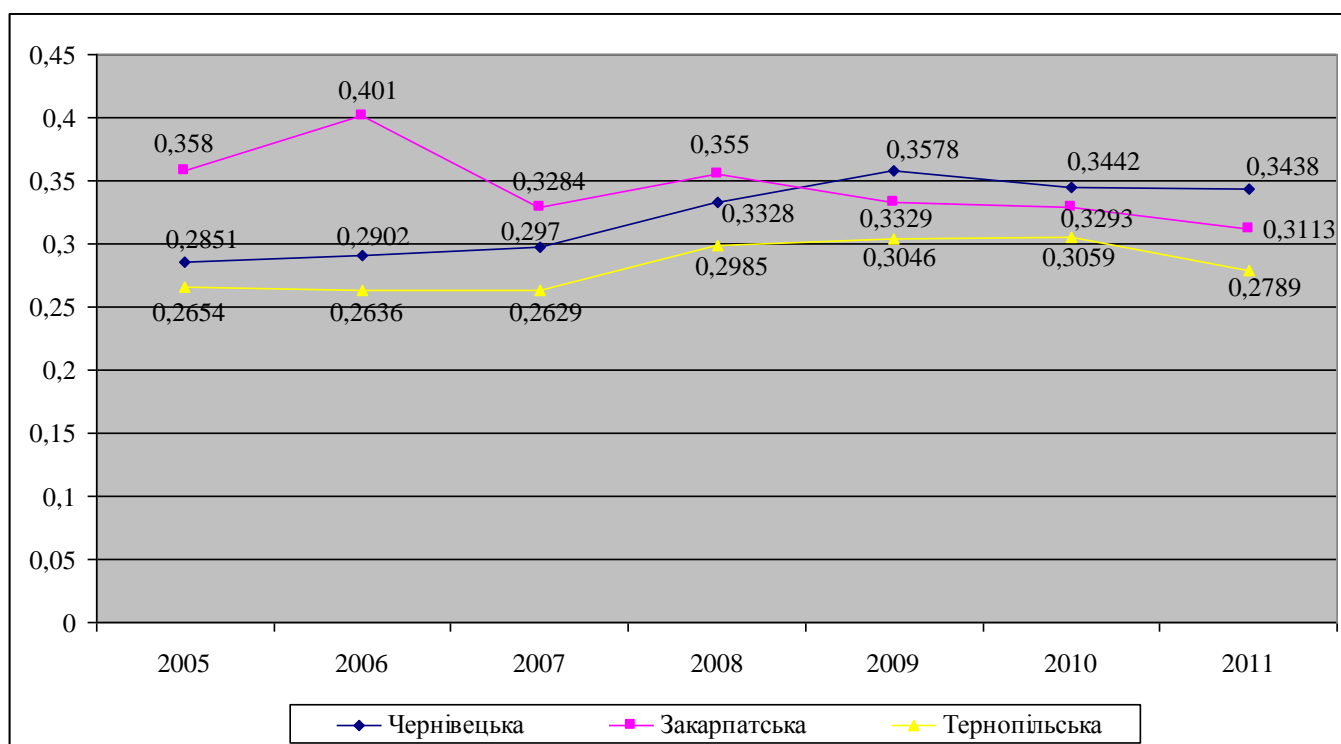

Рис. 2.5. Динаміка рівнів фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій України у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

значно зріс в порівнянні з 2005 роком (з 0,3580 до 0,4010) і стрімко знизився у 2007 році (до 0,3284), незначне зростання значення цього показника спостерігається у 2008 році (до 0,36187) та суттєве скорочення протягом 2009-2011 років (до 0,3113). Чернівецька область характеризується поступовим зростанням рівня фінансового

забезпечення (з 0,2851 до 0,3438). У Тернопільській області спостерігається зниження рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку з 0,26540 у 2005 році до 0,26298 у 2007 році та незначне зростання значення даного показника протягом 2008-2010 років (до 0,3046), проте стрімке скорочення у 2011 році (0,2789).

На основі оцінки динаміки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій доцільно розробити механізм ефективного використання їх фінансового потенціалу, що передбачає здійснення структурної перебудови економіки на інноваційній основі, зменшення рівня територіальної диференціації соціально-економічного розвитку, зміцнення економічної інтеграції депресивних регіонів.

2.2. Джерела фінансових ресурсів на подолання депресивності територій

Розвиток депресивних територій відображає собою спектр економічних зв'язків, а також посилення і стимулювання ділової активності органів місцевого самоврядування за рахунок створення та максимально ефективного використання фінансових ресурсів. Тому, на сьогодні дослідження наявних та пошук нових джерел фінансування має досить важливе значення для розв'язання проблем подолання депресивності територій.

Одним із джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій є кошти державного бюджету, що спрямовуються на фінансування програм подолання депресивності територій. Так, із прийняттям Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» державний та місцеві бюджети стали важливим чинником стабілізації економічного розвитку депресивних регіонів. Згідно з цим Законом, сума коштів з державного бюджету на фінансування всіх програм подолання депресивності територій протягом одного року, не може бути меншою, ніж 0,2% його дохідної частини за відповідний період [75]. Тим самим встановлюється чіткий мінімум фінансування програм подолання депресивності.

Однак, на 2006 рік дію статті вказаного Закону щодо фінансування всіх програм подолання депресивності у розмірі не меншому, ніж 0,2% дохідної частини державного бюджету було зупинено відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2006 рік».

У 2007 році доходи державного бюджету склали 157,3 млрд. грн., отже, на стимулювання розвитку регіонів і подолання депресивності територій з державного бюджету повинні були виділити кошти у розмірі 314 млн. грн. Проте, у Державному бюджеті України на 2007 рік було передбачено субвенцію місцевим бюджетам на стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій у сумі лише 100 млн. гривень, а також дотацію у розмірі 130 млн. грн. на створення нових робочих місць для працевлаштування незайнятого населення вугледобувних регіонів, де ліквідовано шахти, яке перебуває на обліку в Державній службі зайнятості. Таким чином, недофінансування заходів щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій становило 84 млн. грн. При цьому згадана вище субвенція мала спрямовуватись на фінансування окремих заходів, передбачених програмами подолання стану депресивності територій і програмами соціально-економічного розвитку за пріоритетними напрямками, що визначені у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. Субвенція також мала призначатися за умови попереднього пропорційного фінансування з місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених програмами соціально-економічного розвитку. Частка участі місцевих бюджетів визначатися Міністерством фінансів України з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку кожного регіону, але не менше ніж 10% обсягу фінансування заходу за рахунок субвенції. Невиконання вищезгаданих умов призвело до того, що субвенція розподілилася лише між Донецькою (60,0 млн. грн.), Луганською (27,5 млн. грн.), Запорізькою (6,3 млн. грн.) та Волинською (6,2 млн. грн.) областями [113, с. 450]. При цьому висновки Міжвідомчої робочої групи щодо доцільності спрямування коштів субвенції Тернопільській, Закарпатській, Чернівецькій областям та територіям, в яких окремі райони і міста за показниками розвитку були найбільш наближеними до депресивних, не були враховані.

За пропозиціями Донецької, Луганської, Запорізької та Волинської облдержадміністрацій, розподіл коштів субвенції між об'єктами (заходами) Міністерством фінансів здійснено за напрямками, які не мають прямого відношення до стимулювання розвитку регіонів – на вирішення поточних місцевих проблем у житлово-комунальному господарстві та соціальній сфері. Так, на об'єкти теплопостачання спрямовано 29% від загального обсягу субвенції, газифікації – 21%, водопостачання та водовідведення – 19%, на придбання спецавтотранспорту – 7,5%.

Таким чином, у 2007 році 100 млн. грн. субвенції було витрачено на вирішення поточних місцевих проблем у чотирьох регіонах, однак відкритими залишились питання стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій.

У 2008 році в державному бюджеті також було визначено субвенцію на стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій у розмірі 150 млн. грн., що у 1,5 рази більше її обсягу у попередньому році. Однак, позитивним є те, що на відміну від субвенції 2007 року, кошти у 2008 році розподілялися між регіонами лише за умови наявності угод регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій. Угоди були укладені між Кабінетом Міністрів України та Донецькою, Харківською областями, які й розподілили між собою ці кошти, планувалась також угода регіонального розвитку з Львівською областю. У той же час, відсутність програм подолання депресивності територій перешкодила надходженню субвенції у депресивні Тернопільську, Закарпатську та Чернівецьку області.

У 2009 році за результатами щорічного моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів жодна із областей України не відповідала жорстким критеріям депресивності територій, а, отже, на їх потреби кошти не виділялися. Як наслідок, були внесені зміни до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», що чітко визначили критерії виділення депресивних територій, а також були підготовлені методичні рекомендації щодо розробки програм подолання депресивності територій, фінансування яких планувалося у 2010-2011 роках.

Подолання депресивності територій нерозривно пов'язане з пошуком та концентрацією джерел фінансових ресурсів для реалізації місцевих економічних

програм, а, отже, вимагає розв'язання проблем у банківській системі, що є структуроутворювальною ланкою фінансової інфраструктури та основним інститутом залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів. Саме банківська сфера повинна стимулювати інвестиційні процеси в депресивних регіонах, а, відтак, сприяти подоланню їх депресивності.

Диспропорції соціально-економічного розвитку депресивних територій у 2005-2011 роках зумовили значне переміщення їх фінансових ресурсів через банківську систему (табл. 2.6). Так, у 2005 році з Тернопільської області було вилучено 214 млн. грн., у 2011 році цей показник зріс до 309 млн. грн. Область була так званим регіоном-донором, з якого банки вилучали фінансові ресурси до інших регіонів.

Таблиця 2.6

**Залучення (вилучення) фінансових ресурсів у депресивні регіони
(з депресивних регіонів) України через банківську систему у 2005-2011 роках¹**

Регіони	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Закарпатська область	507	1541	2630	5253	4993	2910	1692
Тернопільська область	-214	175	726	2209	1507	601	-309
Чернівецька область	64	818	1706	3333	3100	1783	1590

¹Примітка. Розраховано автором за даними Національного банку України.

Явище вилучення фінансових ресурсів з депресивного регіону є небезпечним для його економіки, оскільки в результаті цього виникає нестача коштів, необхідних для інвестиційної діяльності, що, в свою чергу, призводить до збільшення ціни на ці ресурси та загального колапсу фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Починаючи з 2006 року депресивні Закарпатська, Чернівецька та Тернопільська області виступали в ролі регіонів-отримувачів, що залучають фінансові ресурси з інших регіонів (за винятком Тернопільської області у 2011 році). У Чернівецькій області у 2011 році обсяг залучених фінансових ресурсів через банківську систему зріс на 2384% порівняно з 2005 роком і склав 1590 млн. грн. Найбільшим отримувачем коштів серед депресивних областей залишалась Закарпатська область,

у якій у 2008 році сума вкладених в економіку кредитних ресурсів перевищила на 5253 млн. грн. суму коштів, залучених на банківські рахунки, у 2009 році значення даного показника знизилось до 4993 млн. грн. та до 1692 млн. грн. у 2011 році.

Для аналізу залучених (вилучених) через банківську систему фінансових ресурсів, як одного із джерел фінансування, необхідних для подолання депресивності територій, вважаємо за доцільне дослідити відносну зміну обсягу фінансових ресурсів, зокрема:

$$d = \frac{\sum K}{\sum S}, \quad (2.3)$$

де d – відносна зміна обсягу фінансових ресурсів;

$\sum K$ – сума кредитних вкладень банків в економіку регіону;

$\sum S$ – сума зобов'язань банків за рахунками суб'єктів господарювання та фізичних осіб [263, с. 111].

У випадку, якщо $d < 1$, сума фінансових ресурсів у депресивній області зменшується. Якщо $d = 1$, то зміни фінансових ресурсів не відбувається. Проте, коли $d > 1$, фінансові ресурси через банківську систему залучаються в депресивний регіон (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Відносна зміна обсягів фінансових ресурсів депресивних територій

України, залучених (вилучених) через банківську систему у 2005 – 2011 роках¹

(рази)

Регіони	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Закарпатська область	1,5	2,1	2,2	2,9	3,0	1,9	1,5
Тернопільська область	0,8	1,1	1,3	1,6	1,4	1,1	0,9
Чернівецька область	1,1	1,6	1,9	2,2	2,3	1,6	1,5

¹Примітка. Розраховано автором за даними Національного банку України.

Таким чином, у 2005-2011 роках у депресивних Закарпатській та Чернівецькій областях відносна зміна обсягів фінансових ресурсів була більшою одиниці, що вказує на їх залучення через банківську систему в депресивні області упродовж

усього досліджуваного періоду, причому зростання значення даного показника (у 2008-2009 роках) означає також нарощення обсягу залучених фінансових ресурсів. Подібна ситуація спостерігається також і в Тернопільській області, у якій відносна зміна обсягу фінансових ресурсів у 2006 році складала 1,1 і зросла до 1,4 у 2009 році. Виняток становили лише 2005 і 2011 роки, у яких відносна зміна обсягу фінансових ресурсів рівнялась 0,8 та 0,9 відповідно, а це означає, що в згаданих роках сума фінансових ресурсів області зменшилася.

Дослідження даного показника дозволяє депресивним регіонам з краще розвинутою фінансовою інфраструктурою обслуговувати економічні процеси депресивних регіонів з менш розвинутою фінансовою інфраструктурою (і, як правило нижчим рівнем соціально-економічного розвитку), тим самим стабілізувати і стимулювати процеси подолання депресивності в них, не породжуючи негативних наслідків на зразок переміщення коштів, що негативно впливає на інвестиційну діяльність, зменшуючи її джерела, та створює дефіцит фінансових ресурсів.

Важливим джерелом фінансових ресурсів на подолання депресивності територій є інвестиції в основний капітал. Однак, недостатність інвестиційних ресурсів у депресивних регіонах зумовлена низкою причин. Найважливішою з них є нерозвиненість інвестиційного ринку, наслідком якої є фактична відсутність зовнішніх джерел інвестиційної діяльності для підприємств, що впроваджують інвестиційні проекти. Підтвердженням цього є структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у найбільш депресивній Тернопільській області (рис. 2.6).

Так, у 2005-2011 роках основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в Тернопільській області традиційно залишалися власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких здійснено більше половини усіх капіталовкладень. У 2005 році їх частка у загальному обсязі складала 42,3%, скоротилась на 8% у 2007 році, проте у 2011 році зросла в порівнянні з 2005 роком на 3,3% і склала в загальному обсязі 45,6%.

Активно зростає обсяг інвестицій в основний капітал за рахунок кредитних ресурсів – з 141 млн. грн. у 2005 році до 649 млн. грн. у 2008 році, що складає 22,8%

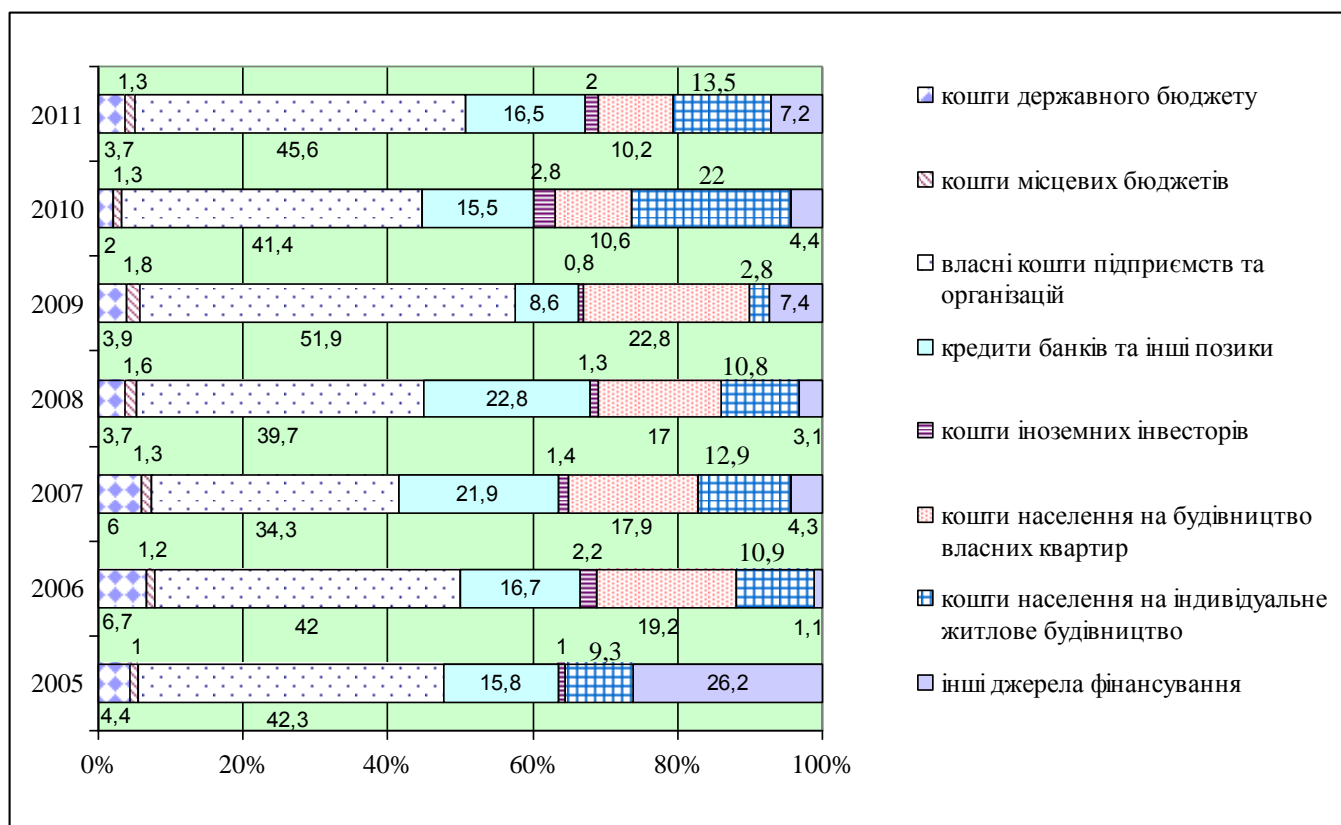

Рис. 2.6. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у Тернопільській області у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

загального обсягу інвестицій, однак у 2011 році значення даного показника скоротилося до 16,5%.

Незначна частка інвестицій фінансується за рахунок іноземних коштів, що зумовлене незадовільним інвестиційним кліматом у депресивному регіоні. Водночас, абсолютне значення обсягів іноземного інвестування з кожним роком збільшується, виняток становить лише 2009 рік, у якому обсяг іноземних інвестицій скоротився майже в два рази порівняно з 2008 роком і склав у загальному обсязі 0,8%.

Кошти державного бюджету, що спрямовуються на капіталовкладення у 2005 році становили 40 млн. грн., у 2007 році ця сума зросла до 119 млн. грн. або з 4,4% до 6% загального обсягу інвестицій. У 2011 році частка коштів державного бюджету скоротилась до 3,7% у загальному обсязі відповідних інвестиційних ресурсів.

За рахунок коштів місцевих бюджетів було освоєно 1% загального обсягу

капіталовкладень, що є досить низьким показником, проте у 2009 році значення даного показника зросло до 1,8% та до 1,3% у 2011 році.

У порівнянні з Тернопільською областю депресивні Закарпатська та Чернівецька області характеризуються низкою відмінностей в структурі інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування (табл. 2.8). Так, у Закарпатській області

Таблиця 2.8

Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у Закарпатській та Чернівецькій областях у 2005 – 2011 роках¹

(у відсотках до загального обсягу)

Джерела фінансових ресурсів	Закарпатська область							Чернівецька область						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Кошти державного бюджету	7,0	10,5	9,5	11,3	11,5	5,7	3,9	19,1	19,5	10,0	22,5	22,2	10,9	14,4
Кошти місцевих бюджетів	4,5	3,3	4,4	5,6	6,0	7,6	2,4	6,1	7,3	5,3	4,1	2,6	4,2	3,2
Власні кошти підприємств та організацій	43,9	30,5	26,5	31,0	32,9	37,7	28,6	31,3	35,0	45,7	26,3	32,3	34,5	39,2
Кошти іноземних інвесторів	7,0	10,5	9,5	11,3	11,5	5	2,9	1,9	4,0	0,2	1,5	1,1	0,9	0,1
Кошти населення на будівництво власних квартир	6,4	3,3	3,9	1,7	8,2	1	0,8	-	3,6	6,4	4,3	5,6	6,8	6,4
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	-	0,7	2,7	2,1	1,5	26,3	25,1	15,3	12,6	14,5	13,0	7,8	33,8	21,9
Кредити банків та інші позики	16,0	21,6	24,4	26,3	16,8	10,9	23,4	15,9	14,0	12,6	23,8	24,0	6,0	6,5
Інші джерела фінансування	8,8	14,6	7,1	5,4	10,3	5,8	12,9	9,9	3,8	5,2	4,4	4,0	2,9	8,3

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України

у 2005 році 43,9% інвестиційних проектів фінансувалось за рахунок власних коштів підприємств, мінімального значення даний показник досяг у 2007 році – 26,5%, у 2011 році – зріс до 28,6%, однак зменшився на 9,1% порівняно з 2010 роком. У Чернівецькій області обсяг фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів зріс з 31,3% від загального обсягу інвестицій у 2005 році до 39,2% у

2011 році. Отже, значні відмінності даний показник продемонстрував у Тернопільській області в 2011 році, де обсяг фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів в загальній їх структурі на 17% перевищив значення цього показника у Закарпатській області та на 6,4% у Чернівецькій.

Порівняно з Чернівецькою та Тернопільською областями в Закарпатській області значно вищим був обсяг фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів, частка яких в загальному обсязі інвестицій зросла з 7% у 2005 році до 11,5% у 2009 році, хоча й скоротилася до 2,9% у 2011 році.

Однак найбільш значною є диференціація депресивних територій щодо фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок коштів бюджетів різних рівнів. Якщо у Чернівецькій області у 2005 році за рахунок бюджетних коштів було профінансовано понад 25% інвестицій в основний капітал, то у 2011 році це значення складало 17,6%. У Тернопільській області за аналогічний період фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок бюджетних коштів здійснювалося на рівні 5-6% [53].

Таким чином, фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів, при незначному залученні іноземних фінансових ресурсів і практично відсутньому бюджетному фінансуванні (зокрема, в Тернопільській області) вказує на низький рівень інвестиційного забезпечення розвитку депресивних територій та свідчить про спрямування фінансових потоків на вирішення нагальних завдань розвитку, недостатню стратегічну спрямованість наявного фінансового потенціалу, що суперечить принципам подолання депресивності територій і вимагає удосконалення існуючих підходів.

Тривала дія вищезазначених факторів негативно позначилась на стані фінансових ресурсів підприємств депресивних територій, як одного із важливих джерел розвитку цих територій. Оскільки основним джерелом поповнення оборотних коштів суб'єктів господарювання є прибуток, тому його зростання в усіх галузях економіки депресивних регіонів активно сприяє подоланню їх депресивності (табл. 2.9).

**Фінансові результати діяльності підприємств депресивних областей
України у 2005- 2011 роках¹**

Показники		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Закарпатська область	Прибуток (млн.грн.)	332,8	453,6	617,2	740,2	532,4	574	893,0
	Збиток (млн.грн.)	177,4	327,1	360,4	1001,7	881,6	658,7	522,4
	Сальдо (+,-) (млн.грн.)	155,4	126,5	256,8	-261,5	-349,2	-84,7	370,6
	Підприємства, які одержали прибуток (у % до загальної кількості)	80	81	81,1	74,8	74,9	64,9	72,2
	Підприємства, які одержали збиток (у % до загальної кількості)	20	19	18,9	25,2	25,1	35,1	27,8
Тернопільська область	Прибуток (млн.грн.)	308,8	393,3	582,7	829,7	1308,1	1169,5	1849,1
	Збиток (млн.грн.)	177,4	225,9	299,0	1434,3	957,2	963,4	1649,3
	Сальдо (+,-) (млн.грн.)	131,4	167,4	283,7	-604,6	350,9	206,1	199,8
	Підприємства, які одержали прибуток (у % до загальної кількості)	68,9	70,3	73,7	67,1	66,9	61,3	69,0
	Підприємства, які одержали збиток (у % до загальної кількості)	31,1	29,7	26,3	32,9	33,1	38,7	31,0
Чернівецька область	Прибуток (млн.грн.)	218,4	297,4	508,6	849,5	459,8	493,6	655,9
	Збиток (млн.грн.)	174,4	187,9	232,9	801,7	827,8	717,8	701,9
	Сальдо (+,-) (млн.грн.)	44	109,5	275,7	47,8	-368,0	-224,2	-46
	Підприємства, які одержали прибуток (у % до загальної кількості)	65,3	67,9	69,5	62,5	63,1	66,0	61,4
	Підприємства, які одержали збиток (у % до загальної кількості)	34,7	32,1	30,5	37,5	36,9	34	38,6

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України, без врахування бюджетних установ

За період 2005-2007 років у кожному з депресивних регіонів зростали показники фінансових результатів діяльності підприємств, а саме чистий прибуток збільшився на 85% у Закарпатській, 88% у Тернопільській і на 132% у Чернівецькій областях. Одночасно, але меншою мірою (за винятком Закарпатської області) зростали збитки – на 68% у Тернопільській області, 33% у Чернівецькій області, і

лише у Закарпатській області збитки збільшилися на 103%. Як наслідок, зросло позитивне сальдо в цих регіонах та збільшився відсоток прибуткових підприємств. Однак, ситуація кардинально змінилась у 2008-2011 роках. Так, у 2008 році в у Закарпатській області внаслідок зростання збитків підприємств на 177%, а чистого прибутку на 20% сальдо фінансової діяльності стало від'ємним і складало – 261,5 млн. грн., у 2009 році від'ємне сальдо зростає до -349,2 млн. грн. і лише у 2011 році сальдо фінансової діяльності було позитивним (370,6 млн. грн.). Питома вага прибуткових підприємств зменшилася з 80% у 2005 році до 72,2% у 2011 році. Подібна ситуація спостерігається також у 2008 році у Тернопільській області та у 2009- 2011 роках в Чернівецькій. Питома вага збиткових підприємств в цих регіонах зростає з 31,1% (2005 рік) до 38,7% (2010 рік) у Тернопільській області, та з 34,7% (2005 рік) до 38,6% (2011 рік) у Чернівецькій області. При цьому за видами економічної діяльності найбільші збитки підприємств цих регіонів мали місце в промисловості, торгівлі, транспорті, охороні здоров'я, сфері комунальних послуг.

Отже, у 2008-2011 роках (за винятком Тернопільської і Закарпатської областей у 2011 році) фінансові результати діяльності підприємств депресивних територій активно знизились, що свою чергу поглибило проблему депресивності цих територій.

Окрім прибутку, серед власних джерел фінансових ресурсів підприємств депресивних регіонів важливе місце посідають амортизаційні відрахування. В економічно розвинутих країнах вони є суттєвим джерелом фінансування і складають близько 40% загального обсягу поточних і капітальних затрат підприємств, здійснюваних з позабюджетних джерел. В Україні цей показник значно менший і знаходиться на рівні 10-15% (залежно від галузей і виробництв). Це і призводить до обмеженості інвестиційних ресурсів підприємств, організацій (особливо депресивних регіонів), які необхідні для технологічного оновлення виробництва.

Таким чином, власні кошти підприємств відіграють важливе значення у формуванні та нарощенні їх фінансового потенціалу. Високий фінансовий потенціал підприємств та організацій депресивних територій сприяє зростанню дохідної частини їх бюджетів, а, отже, й подоланню депресивності. Саме тому, на нашу

думку, підвищення фінансової самостійності підприємств депресивних територій, що визначає фінансову самодостатність цих територій, можливе на основі зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання, широкого запровадження прискореної амортизації основних фондів, реорганізації системи оплати праці та інших заходів.

Значний резерв фінансових ресурсів на подолання депресивності територій становлять заощадження фізичних осіб. Стан заощаджень населення депресивних регіонів відображає процеси їх економічного розвитку, включаючи соціальні аспекти, а також ефективність функціонування фінансової і банківської системи. Однак у 2005-2011 роках більша частина населення депресивних територій стала неспроможною заощаджувати, окрім того, грошові доходи громадян тінзувалися.

Так, у 2005 році в порівнянні з попереднім роком у депресивній Закарпатській області темп зростання заощаджень населення був від'ємним (-74%) (рис. 2.7), при цьому фактичне значення обсягу заощаджень населення складало 145 млн. грн.

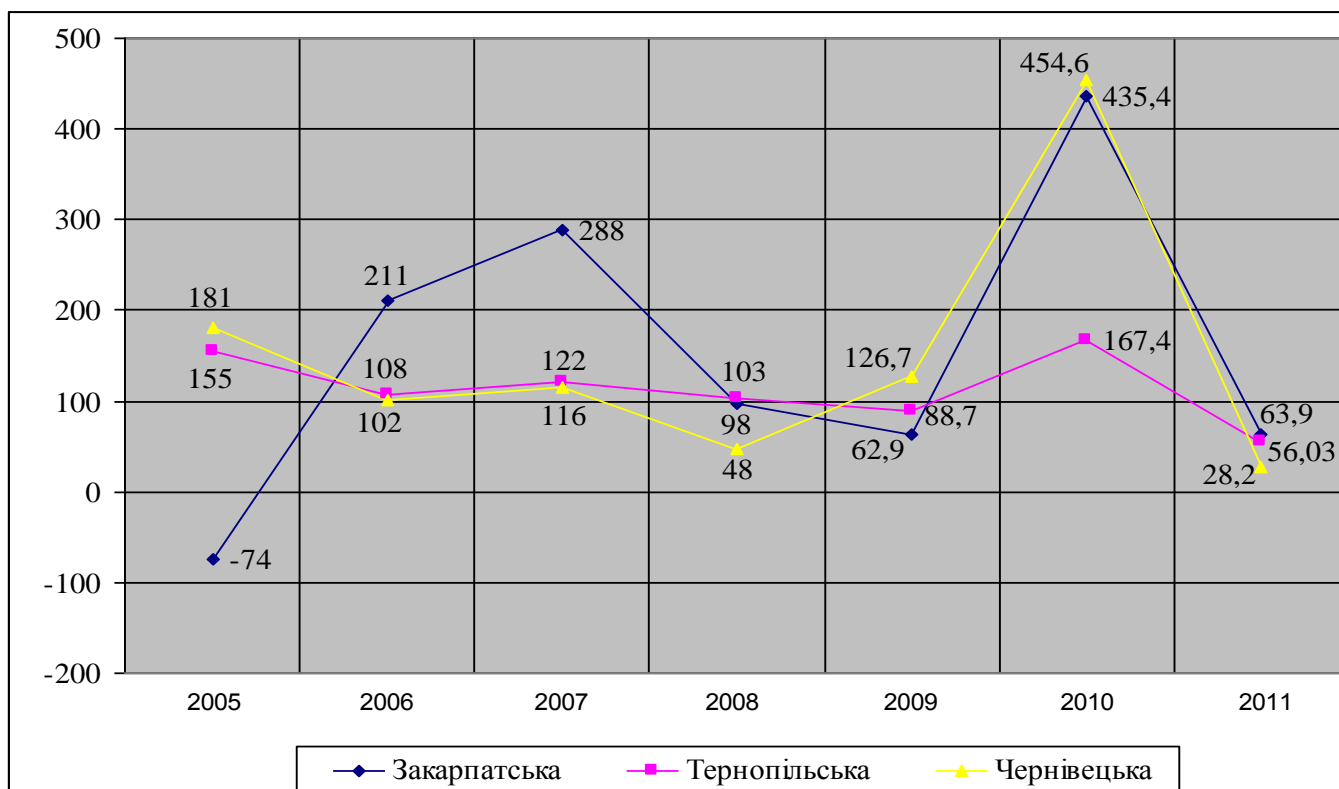

Рис. 2.7. Темп зростання заощаджень населення депресивних областей у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Отже, від'ємне значення темпу зростання вказує на те, що у 2005 році сукупні витрати населення переважали над його доходами, що й не дозволило робити населенню відповідні заощадження. Однак, у 2006 році темп зростання збільшився до 211%, і досяг максимального значення у 2010 році (435,4%), при цьому фактичні значення заощаджень населення були вдвічі нижчі в порівнянні з Тернопільською областю, де темп зростання заощаджень населення складав лише 167,4%. У 2011 році у всіх депресивних регіонах темп зростання заощаджень населення активно знижувався. Мінімальні його значення спостерігалися у Чернівецькій області, в якій темп зростання заощаджень населення знизився із 181% у 2005 році до 28,2% у 2011 році.

Різні значення темпу зростання заощаджень населення депресивних територій також не могли не позначитись на частці заощаджень населення в його сукупних доходах (табл. 2.10). Так, внаслідок зменшення темпу зростання заощаджень

Таблиця 2.10

Питома вага заощаджень населення депресивних територій в його сукупних доходах у 2005 – 2011 роках¹

(у відсотках)

Регіони	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Закарпатська область	2,0	3,4	7,4	5,3	3,2	11,3	6,3
Тернопільська область	18,0	22,2	22,5	17,6	15,0	20,1	9,9
Чернівецька область	10,4	8,8	7,8	2,8	3,5	12,3	3,1

¹Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

громадян в Тернопільській області їх частка в сукупних доходах населення скоротилась з 18% у 2005 році до 9,9% у 2011 році та досягла максимального значення у 2007 році – 22,5%, при цьому частка заощаджень населення в його сукупних доходах в даній області була найбільшою в порівнянні з іншими депресивними областями. В Чернівецькій області питома вага заощаджень у сукупних доходах також скоротилась з 10,4% (2005 рік) до 3,1% (2011 рік) і лише в

Закарпатській області внаслідок різкого збільшення темпу зростання частка заощаджень в сукупних доходах зростає з 2% (2005 рік) до 6,3% у 2011 році та досягає максимального значення 11,3% у 2010 році, проте згадані значення цього показника були найнижчими серед депресивних регіонів.

Таким чином, у 2005-2011 роках темпи зростання заощаджень населення (за винятком 2010 року) та їх частка в сукупних доходах у депресивних регіонах (за винятком 2007 року) зменшувалися, що вказує на надзвичайно низький рівень довіри населення депресивних територій до держави, комерційних банківських структур через можливість їх банкрутства чи реорганізації, низькі ставки за депозитами, відсутність гарантій повернення депозитів фізичних осіб за рахунок відповідного страхового фонду. Саме тому, подолання депресивності даних територій потребує послідовних і зважених заходів Національного банку України щодо вирішення описаних проблем.

Значна частина фінансових ресурсів депресивних територій формується за рахунок надходжень податкових і неподаткових джерел. Саме податкові і неподаткові надходження займають велику питому вагу в структурі доходів місцевих бюджетів депресивних регіонів (їх частка протягом 2005-2011 років коливалася від 28 до 30% (табл. 2.11)). При цьому питома вага податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів депресивних областей у 2005-2011 роках скоротилася з 28% (2005 р.) до 21,3% (2011 р.) у Закарпатській області та з 25,6 до 21,8% у Тернопільській області (при фактичному зростанні податкових надходжень з 273,9 млн. грн. до 872,6 млн. грн.), і лише в Чернівецькій області спостерігалось незначне зростання питомої ваги податкових надходжень з 25,1% (2005 р.) до 25,5% (2009 р.), проте у 2011 році даний показник також скоротився до 23%.

Основним джерелом податкових надходжень місцевих бюджетів депресивних областей є податок на доходи фізичних осіб, частка якого коливалася з 65,3% (2005р.) до 81,6% (2011 р.) всіх податкових надходжень у Закарпатській області, а також з 66,4% до 80,7% у Тернопільській та з 59,6% до 71,4% у Чернівецькій областях. При цьому впродовж останніх років намітилась негативна тенденція

Динаміка структури доходів місцевих бюджетів депресивних областей України у 2005-2011 роках¹

(у відсотках до загальної суми)

		Доходи - всього	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від опера- цій з капіталом	Цільові фонди	Офіційні трансферти
Закарпатська область	2005	100	28,0	4,4	4,4	0,2	63
	2006	100	25	3,9	3,7	0,2	67,2
	2007	100	26,7	3,5	3,5	0,7	65,6
	2008	100	25,7	3,8	4,2	0,7	65,6
	2009	100	23,8	3,4	2,2	0,3	70,3
	2010	100	22,5	3	1,2	0,3	73
	2011	100	21,3	3,2	0,9	0,1	74,5
Тернопільська область	2005	100	25,6	4,3	1,5	0,2	68,4
	2006	100	23,6	3,7	0,8	0,1	71,8
	2007	100	24,6	3,7	1,8	0,2	69,7
	2008	100	24,7	3,6	1,5	0,2	70
	2009	100	23,6	4,3	0,6	0,3	71,2
	2010	100	22,7	3,9	1	0,2	72,2
	2011	100	21,8	4,3	0,6	0,2	73,1
Чернівецька область	2005	100	25,1	4,6	6,0	1,8	62,5
	2006	100	21,3	3,7	7,0	1,8	66,2
	2007	100	23,4	3,4	3,7	3,0	66,5
	2008	100	19,8	4,0	2,3	1,4	72,5
	2009	100	25,5	4,1	1,2	2,8	66,4
	2010	100	24,4	4,3	0,9	1,1	69,3
	2011	100	23	6	0,6	0,7	69,7

¹Примітка. Розраховано автором за даними Головних фінансових управлінь Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

уповільнення темпів зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб (рис. 2.8). Так, у 2007 році темп зростання податку на доходи фізичних осіб досяг максимального значення і склав понад 150% у кожному з депресивних регіонів, проте у 2009 році в результаті зростання заборгованості з виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств у депресивних регіонах темп зростання податку на доходи фізичних осіб скоротився до 102,3% у Тернопільській

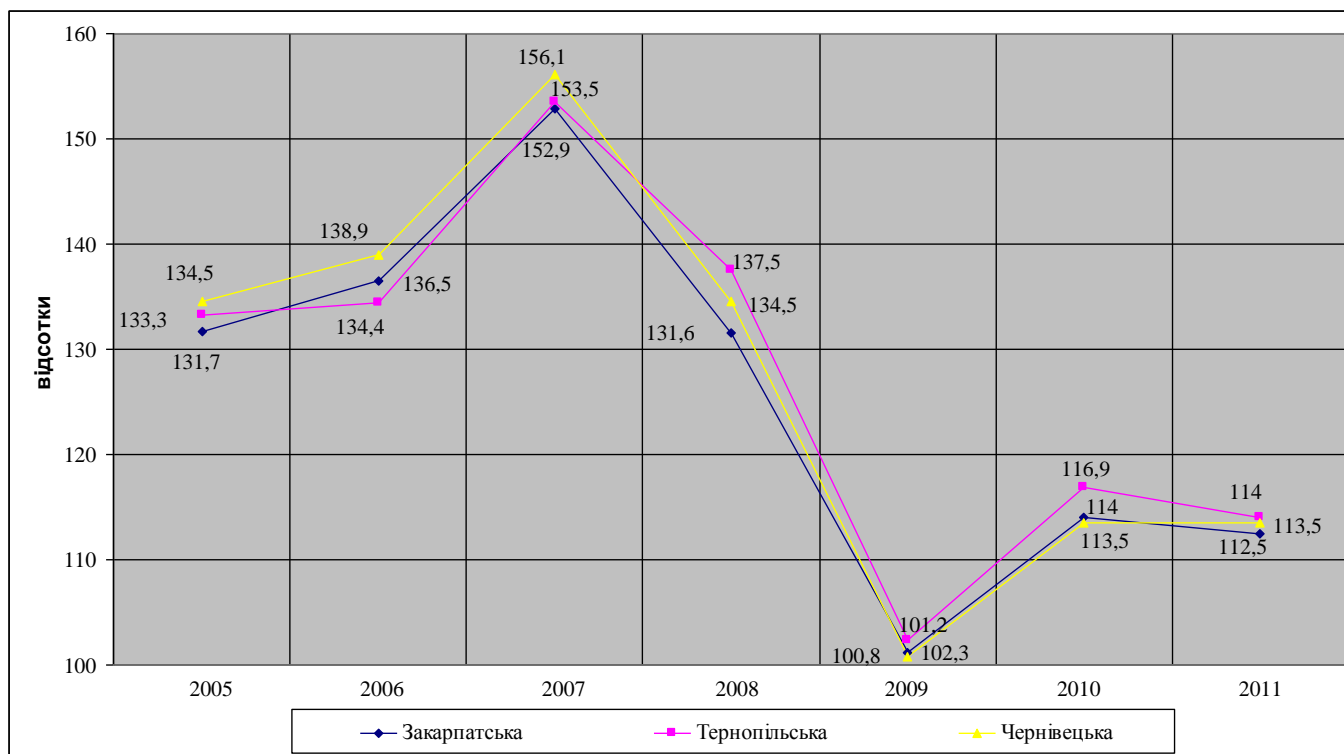

Рис. 2.8. Темп зростання податку на доходи фізичних осіб в доходах місцевих бюджетів депресивних областей України у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Розраховано автором за даними Головних фінансових управлінь Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

та до 101,2% і 100,8% у Закарпатській і Чернівецькій областях відповідно. Як наслідок, скорочення темпів зростання податку на доходи фізичних осіб у депресивних областях, не зважаючи на зростання його фактичних значень, призвело до скорочення частки податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів даних областей. І лише 2010 рік характеризувався незначним поживавленням значення вищезгаданого показника у кожному із депресивних регіонів.

Мобілізація до бюджетів депресивних областей податку на доходи фізичних осіб залежить від зростання обсягу фонду оплати праці. На це впливає низка чинників: розмір мінімальної заробітної плати, відновлення міжпосадових співвідношень в оплаті праці працівників бюджетної сфери, перелік оподатковуваних доходів, залучення до оподаткування «тіньових» потоків оплати праці, погашення заборгованості із виплати заробітної плати, збільшення розміру середньомісячної заробітної плати у виробничій сфері завдяки розвитку середнього і малого бізнесу, розширення виробництва на великих підприємствах, залучення

інвестицій.

Однак, обсяг надходжень від податку на доходи фізичних осіб враховується при визначенні міжбюджетних трансфертів і за своєю суттю є закріпленим податком. Частка ж власних доходів у місцевих бюджетах депресивних областей є надзвичайно низькою. Найсуттєвішими з них є місцеві податки і збори та плата за землю. Оскільки частка перших у дохідній частині місцевих бюджетів незначна (понад 1%), то найбільш вагомим джерелом надходжень залишається плата за землю. Проте, у 2005-2011 роках в депресивних регіонах спостерігається тенденція зниження питомої ваги даного джерела надходжень в доходах місцевих бюджетів, що стало перешкодою на шляху самостійного вирішення проблем соціально-економічного розвитку цих територій за рахунок коштів місцевих бюджетів. Так, у Закарпатській області частка плати за землю в доходах місцевих бюджетів у 2005 році складала 1,7% і скоротилась до 1,5% у 2007 році, до 0,8% у 2009 році та до 1,6 у 2011 році, подібна ситуація була характерною і для Тернопільської області, де питома вага плати за землю в доходах місцевих бюджетів у 2005 році склала 2% і скоротилась до 1,6% у 2006 році та до 1,4% у 2007-2008 роках, однак у 2011 році відбулося часткове зростання даного показника до 1,8%, хоча це значення було на 0,2% меншим порівняно з часткою плати за землю в доходах місцевих бюджетів у 2005 році. Виняток становила лише Чернівецька область, у якій питома вага плати за землю в доходах місцевих бюджетів також скорочувалася протягом 2005-2008 років, проте у 2009 році значення згаданого показника зросло порівняно з 2005 роком на 1,5% і склало 3,9%, водночас в 2011 році скоротилось до 3,3%¹.

Аналізуючи джерела надходжень місцевих бюджетів депресивних областей, доцільно відмітити також тенденцію до скорочення частки неподаткових надходжень, при фактичному їх зростанні (зокрема, у Чернівецькій області при фактичному зростанні неподаткових надходжень з 46,2 млн. грн. (2005 р.) до 131,3 млн. грн. (2010 р.) їх частка скоротилася з 4,6% до 4,3% (виняток складав 2011 рік – частка неподаткових надходжень зросла до 6%)). Це призвело до підвищення

¹ За даними Головних фінансових управлінь Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

частки міжбюджетних трансфертів, які в доходах місцевих бюджетів депресивних областей у період з 2005 по 2011 роки займали 60-70%. При цьому найбільшим резервом нарощування неподаткових надходжень залишаються власні надходження бюджетних установ. Фактичні значення обсягу власних надходжень бюджетних установ упродовж досліджуваного періоду зростали у всіх депресивних регіонах, однак скоротилася їх частка в доходах місцевих бюджетів. Так, у Тернопільській області, в якій значення даного показника було найбільшим серед депресивних регіонів, обсяг власних надходжень бюджетних установ зріс з 35,9 млн. грн. у 2005 році до 88,9 млн. грн. у 2010 році, при цьому їх питома вага в доходах місцевих бюджетів знизилася на 0,5% в порівнянні з 2005 роком і склала 2,5% (виняток становив лише 2011 рік – частка вищезгаданого показника зросла до 3,3%)¹.

Таким чином, у 2005-2011 роках скорочення частки податкових та неподаткових надходжень у доходах місцевих бюджетів кожної із депресивних областей вказує на обмеженість власної фінансової бази для розвитку цих територій, що, в свою чергу, залишає невирішеними проблеми подолання їх депресивності.

Важливим джерелом фінансових ресурсів на подолання депресивності територій, а також інструментом державного регулювання регіонального розвитку, що застосовується і до депресивних регіонів є трансферти. Частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів депресивних областей протягом 2005-2011 років динамічно зростає (табл. 2.12). Так, у 2005 році в депресивній Закарпатській області за рахунок трансфертів формувалося 63% доходів місцевого бюджету, у 2008 році цей показник зріс до 65,5% та до 74,5% у 2011 році. У Тернопільській області частка трансфертів в доходах місцевих бюджетів коливалася від 68,4% (2005 р.) до 70% (2008 р.) та до 73,1% у 2011 році. Змінювалась також питома вага трансфертів в доходах місцевих бюджетів і в депресивній Чернівецькій області, зокрема у 2005 році цей показник становив 62,5%, у 2008 році в порівнянні з 2005 роком зріс на 10% та на 7,2% у 2011 році і склав 72,5% і 69,7% відповідно. Значна частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів означає, що практично втрачено взаємозв'язок між обсягом податків, що збираються на території депресивних

¹ За даними Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

**Показники офіційних трансфертів депресивних областей України
у 2005-2011 роках¹**

Показники		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Закарпатська область	Офіційні трансферти	Фактичне значення (млн. грн.)	792	1226	1605	2147	2456,6	3085,9	3516,0
		Частка в доходах місцевого бюджету (%)	63	67,2	65,3	65,5	72,2	73	74,5
		Темп зростання (у % до попереднього року)	137,7	154,8	130,9	133,8	114	125,6	113,9
Тернопільська область	Офіційні трансферти	Фактичне значення (млн. грн.)	731,4	1056,9	1410,0	1907,9	2055,7	2535,7	2921,7
		Частка в доходах місцевого бюджету (%)	68,4	71,8	69,7	70,0	71,2	72,2	73,1
		Темп зростання (у % до попереднього року)	748,6	144,5	133,4	135,3	107,7	123,3	115,2
Чернівецька область	Офіційні трансферти	Фактичне значення (млн. грн.)	630,3	1013,5	1248,8	2290,2	1707,9	2133,1	2426,2
		Частка в доходах місцевого бюджету (%)	62,5	66,2	61,4	72,5	66,4	69,3	69,7
		Темп зростання (у % до попереднього року)	160,3	160,8	123,2	183,4	74,6	124,9	113,7

¹Примітка. Розраховано автором за даними Головних фінансових управлінь Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

областей, і видатками відповідних місцевих бюджетів. Саме тому, у місцевих органах влади депресивних регіонів немає стимулів для розширення власної податкової бази, і відповідно, для створення сприятливих умов щодо розвитку територіальних господарських комплексів.

Однак позитивним є те, що темп зростання офіційних трансфертів депресивних областей протягом 2005-2011 років активно скорочувався при фактичному збільшенні їх значень. У Тернопільській області темп зростання офіційних трансфертів скоротився з 748,6% (2005 р.) до 115,2% (2011 р.), в Чернівецькій – з 160,3% до 113,7% та дещо менше скорочення цього показника спостерігалось в Закарпатській області з 137,7% (2005 р.) до 113,9% (2011 р.).

Отже, у всіх депресивних регіонах, незважаючи на скорочення темпів зростання офіційних трансфертів, питома вага останніх в доходах місцевих бюджетів у 2005-2011 роках складала понад 60%, що й характеризує ці регіони як фінансово залежні та дотаційні, які потребують фінансової допомоги з боку держави для вирівнювання фінансових можливостей місцевих бюджетів з метою запобігання неефективного міжрегіонального переміщення капіталу, праці та інших факторів виробництва.

Аналізуючи структуру офіційних трансфертів доцільно відмітити, що частка дотацій в загальному обсязі трансфертів у депресивних регіонах займає майже 70% (рис. 2.9). Так, у Тернопільській області у 2005 році цей показник склав 68,6%

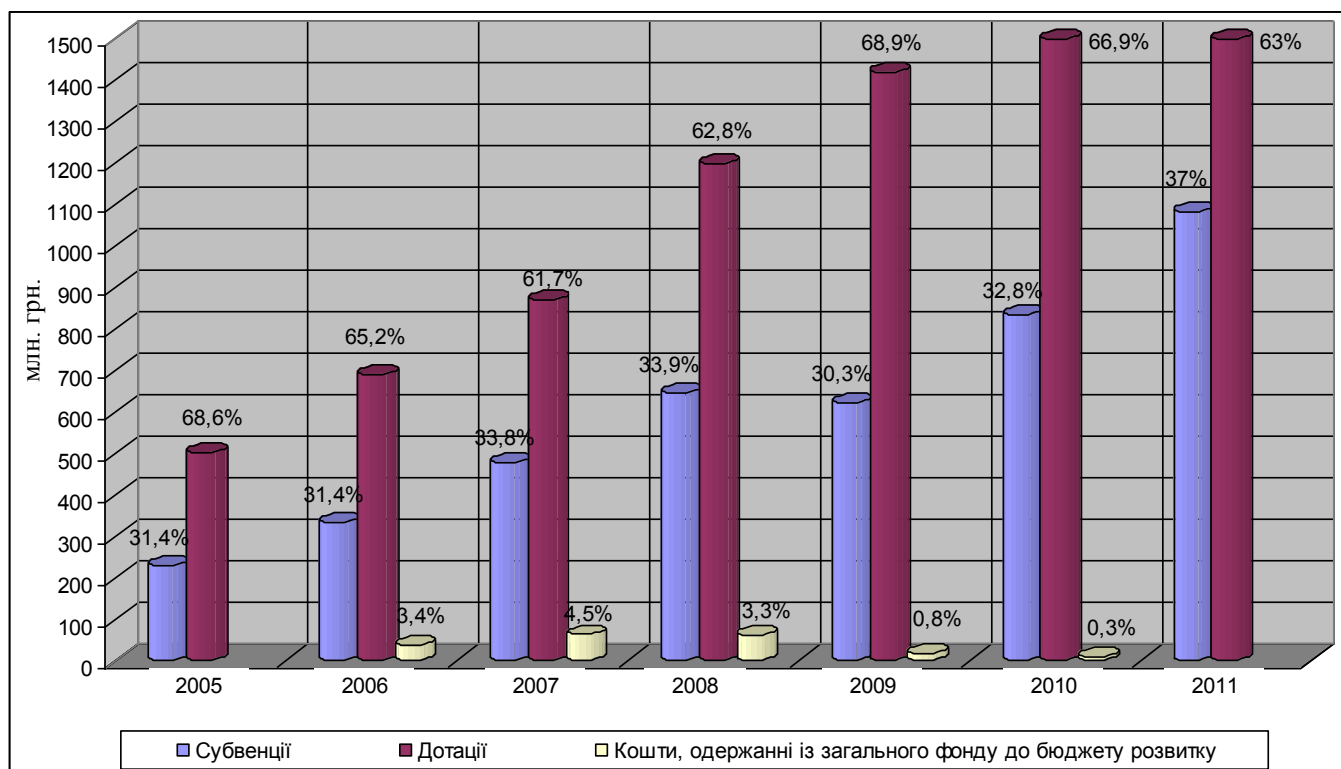

Рис. 2.9. Обсяг і структура офіційних трансфертів місцевих бюджетів Тернопільської області у 2005-2011 роках¹

¹Примітка. Розраховано автором за даними Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

(47% доходів місцевих бюджетів), у 2007 та 2008 роках частка дотацій в загальному обсязі трансфертів скоротилася до 61,7% та 62,8% відповідно, що привело до збільшення питомої ваги субвенцій з 31,4% (2005 р.) до 33,9% (2008 р.), проте у 2009 році частка дотацій в загальному обсязі трансфертів зростає до 68,9% і склала

49% доходів місцевих бюджетів. У 2010-2011 роках спостерігається незначне зменшення даного показника. Очевидним є те, що міжбюджетні трансферти, зокрема дотації, які являють собою основне джерело доходів місцевих бюджетів за своєю суттю не можуть бути вирівнюючими. Саме тому, на нашу думку, в системі міжбюджетних відносин доцільним є здійснення поступової фіскальної децентралізації шляхом збільшення фінансової спроможності місцевих бюджетів та реформування системи трансфертів у напрямі переходу від трансфертів, що вирівнюють бюджетні доходи і видатки, до трансфертів, що стимулюють соціально-економічний розвиток депресивних регіонів.

На основі проведеного вище аналізу джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій доцільно здійснити оцінку фінансового стану цих територій, шляхом визначення рівня їх самофінансування. Рівень самофінансування регіону визначається як співвідношення фінансових ресурсів, що формуються і залишаються на території цього регіону, до загального обсягу його фінансових ресурсів (додток Р). В умовах ринкових трансформацій цей показник залежить від питомої ваги у загальному обсязі фінансових ресурсів власних джерел. У практиці економічно розвинутих країн він вважається високим, якщо досягає понад 60%.

Для депресивних Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької областей у 2005-2011 роках рівень самофінансування є досить низьким та нестабільним (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Рівень самофінансування депресивних областей у 2005-2011 роках¹

(у відсотках)

Показник Регіони	Рівень самофінансування						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Закарпатська область	57	51	48,4	44	44,5	50,8	54,9
Тернопільська область	65,4	61,5	57	53,4	54	58	61,3
Чернівецька область	63,7	56,6	52,8	46,2	55,5	54,6	57,6

¹Примітка. Розраховано автором.

Так, у Закарпатській області цей показник протягом досліджуваного періоду не

досягнув 60%, при цьому його максимальне значення (57%) було в 2005 році, а в наступних роках рівень різко скорочувався – з 57% у 2005 році до 54,9% у 2011 році. Дана тенденція вказує на те, що регіон не може самостійно (зокрема у 2007-2009 роках навіть на 50%) себе профінансувати та потребує з боку держави надання інвестиційних та інноваційних субвенцій. Подібною щодо рівня самофінансування у 2005-2011 роках була ситуація і в Чернівецькій області, у якій даний показник хоча і досягнув у 2005 році 63,7%, проте скоротився до 46,2% у 2008 році та до 57,6% у 2011 році. І лише в Тернопільській області високі значення рівня самофінансування спостерігалися протягом 2005-2006 років, однак починаючи з 2007 року рівень також активно скорочувався, за винятком 2010-2011 років, протягом яких згаданий показник знову зростає з 58% до 61,3%.

Таким чином, аналіз існуючих джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій вказує на недостатню фінансову забезпеченість депресивних областей України щодо вирішення проблем їх розвитку, які в умовах обмеженості державних коштів призводять до зниження економічної активності та поглиблення диференціації територіального розвитку, посилення диспропорцій, загострення соціальних проблем, зниження життєвого рівня населення. Саме тому, надаючи фінансову допомогу депресивним територіям, доцільно виходити з пріоритетів стабілізації й прискорення загальноекономічного зростання та необхідності зближення міжрегіональних відмінностей. Цим зумовлюється переважаюча орієнтація на фінансову самостійність господарюючих суб'єктів у вирішенні їхніх внутрішніх соціально-економічних проблем.

2.3. Програмно-цільове фінансування депресивних територій

Найбільш ефективним методом регулювання ринкової економіки, інтеграції державних, колективних, індивідуальних інтересів та відносин, мобілізації зусиль для здійснення широкомасштабних господарських проектів, проведення регіональної політики держави виступає програмування. Регіональне програмування

є інструментом прямого впливу на ринкову економіку тієї чи іншої території, який забезпечує поєднання принципів саморегуляції і цілеспрямованості в її розвитку.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів, які держава може спрямувати на економічне зростання регіонів, широкого застосування набуває програмно-цільовий метод планування та виконання бюджетів. Програмно-цільовий метод є одним з найбільш важливих засобів активного впливу держави на соціально-економічний розвиток як депресивних, так і промислово розвинених регіонів, що дозволяє успішно досягати поточних та стратегічних цілей. Цільові орієнтири програм реалізуються переважно через фінансові засоби регулювання і, перш за все, бюджетного планування (обласний та інші місцеві бюджети), використання цільових фондів та інших позабюджетних коштів. При цьому бюджетні кошти на розвиток депресивних територій спрямовуються на реалізацію цільових соціально-економічних програм за пріоритетними напрямками.

Метою запровадження програмно-цільового методу при фінансуванні розвитку депресивних територій є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів і результатами їх використання на основі визначених цілей і результативних показників. Програмно-цільовий підхід передбачає фінансування депресивних територій у розрізі регіональних цільових програм, що включає визначення загальної мети кожної програми на довго- й середньостроковий періоди; цілей і завдань програми на короткостроковий період, видів і напрямів діяльності, яка забезпечує реалізацію програми.

Виходячи із вищесказаного, а також використовуючи дослідження, як радянських економістів, так і сучасників [134, с. 20; 180, с. 87; 272, с. 24-25], регіональну програму розвитку депресивних територій можна охарактеризувати як науково обґрунтований, визначений в часі та просторі, узгоджений стосовно фінансових ресурсів, виконавців і термінів здійснення комплекс економічних, соціальних, організаційних та інших заходів, які реалізуються при активній підтримці держави і забезпечують ефективне вирішення завдань загальнонаціонального, міжтериторіального чи важливого регіонального значення галузей економічного та соціального розвитку депресивного регіону. Важливим

елементом регіонального фінансового програмування є встановлення показників виконання програми, за допомогою яких на проміжних етапах чи після реалізації програми оцінюється її ефективність. При цьому програмно-цільовий підхід щодо фінансування подолання депресивності територій передбачає аналіз необхідних і можливих джерел фінансових ресурсів для фінансування програми у плановому і наступному роках та отримання від її реалізації очікуваного результату.

Однак, протягом 2005-2011 років через неефективне використання бюджетних коштів, а також через недосконалість більшості регіональних програм значна частина території України залишалась депресивною. Заходи, що передбачалися регіональними цільовими програмами були нечіткими, без визначення конкретних обсягів фінансових ресурсів на їх реалізацію, окремі заходи повторювалися і в інших програмах. Як наслідок, значна частина бюджетних коштів витрачені на реалізацію таких програм неефективно.

На практиці програмно-цільовий метод фінансування депресивних територій активно впроваджується через цільові комплексні програми. Так, у депресивній Чернівецькій області у 2005-2011 роках за рахунок бюджетних коштів та інших джерел фінансувалася значна кількість цільових комплексних програм (рис. 2.10).

Однією із довгострокових програм розвитку депресивної Чернівецької області є Стратегія розвитку Чернівецької області до 2015 року. Дана стратегія визначає місію, місце, роль та функції депресивного регіону в нових умовах господарювання, стратегічне бачення, пріоритети і ключові напрямки його розвитку, раціональні організаційні та фінансові механізми реалізації стратегії з урахуванням необхідності забезпечення балансу між стратегічними намірами та внутрішнім ресурсним потенціалом, зовнішніми можливостями, обмеженнями і загрозами. Метою стратегії є відстеження основних тенденцій і варіантів регіонального розвитку з урахуванням наявних матеріальних та фінансових ресурсів.

Ключовим елементом реалізації Стратегії розвитку Чернівецької області до 2015 року є механізм фінансового забезпечення, а його визначальною функцією – залучення і раціональне використання фінансово-кредитних та інвестиційних ресурсів.

Рис. 2.10. Перелік цільових комплексних програм розвитку депресивної Чернівецької області за строками їх виконання¹

¹Примітка. Складено автором за даними Чернівецької обласної ради.

Фінансове забезпечення виконання стратегії здійснюється за рахунок: коштів державного, обласного та інших місцевих бюджетів (з урахуванням заходів, які фінансуються у рамках інших державних, регіональних і місцевих програм та проектів); бюджетного фінансування перспективних проектів у рамках затвердженої стратегії; власних коштів підприємств, організацій та установ; внутрішніх та іноземних інвестицій; грантів, кредитів міжнародних організацій, благодійних внесків; кредитів вітчизняних комерційних банків та з інших, не заборонених чинним законодавством, джерел; надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам підприємницької діяльності шляхом часткового відшкодування відсотків за

користування банківським кредитом за рахунок коштів обласного бюджету та запровадження аналогічної підтримки в районах і містах обласного значення через місцеві фонди підтримки підприємництва за рахунок коштів районних та міських бюджетів; залучення інвестицій приватних осіб, які отримують кошти із-за кордону через банківську систему.

Отже, реалізація Стратегії розвитку Чернівецької області до 2015 року передбачає фінансування за рахунок різних джерел усіх сфер суспільного життя регіону (табл. 2.14), що сприятиме подоланню депресивності даної території. Проте,

Таблиця 2.14

Планові обсяги фінансування різних сфер суспільного життя депресивного регіону, передбачені Стратегією розвитку Чернівецької області до 2015 року¹

(тис. грн.)

Сфери суспільного життя регіону	Обсяг фінансування				
	всього	в тому числі			У % до загального обсягу фінансування
		державний бюджет	місцевий бюджет	інші джерела	
Містобудування та архітектура	4900,8	624	4276,8	–	0,08
Будівництво	168477	168477	–	–	2,8
Інвестиційна діяльність	–	–	–	–	–
Культура	3627,8	251,6	3376,2	–	0,05
Освіта	139	–	139	–	0,002
Сфера земельних відносин	44295,9	15187,8	12673,2	16434,9	0,7
Капітальне будівництво	3550583,6	2547443,6	3140	1000000	58,3
Житлово-комунальне господарство	208063,8	148378,1	41309,5	18376,2	3,4
Облаштування доріг	841728	638228	37500	166000	13,8
Агропромисловий комплекс	255786,2	80251	40018,2	135517	4,2
Екологія	1949	1280	456	213	0,03
Сфера туризму	1006500	301300	503290	201910	16,5

¹Примітка. Дані Чернівецької обласної ради.

на нашу думку, кошти, що плануються на фінансування розвитку депресивного регіону розподілені дуже нерівномірно між сферами його суспільного життя, а саме

понад 58% коштів загального обсягу фінансування спрямовуються на капітальне будівництво, 16,5% – розвиток туризму та 13,8% на облаштування доріг. При цьому невирішеними залишаються досить актуальні для депресивних територій проблеми фінансування агропромислового комплексу та житлово-комунального господарства. Негативним моментом є також і те, що фінансування стратегії планується, в основному, за рахунок бюджетних коштів (понад 75%), однак для подолання депресивності територій доцільним є збільшення обсягу додаткових джерел фінансових ресурсів, зокрема: внутрішніх та іноземних інвестицій, власних коштів підприємств, благодійних внесків.

У Закарпатській і Тернопільській областях виконання завдань і реалізацію пріоритетних напрямів регіональної стратегії розвитку до 2015 року планувалося фінансувати за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел. При цьому конкретизація джерел фінансування (в розрізі заходів) мала бути здійснена в угоді щодо регіонального розвитку, в якій у межах бюджетних призначень повинні передбачатись обсяги фінансування, що є підставою для їх врахування в державному й місцевих бюджетах на відповідний рік.

Фінансування заходів, не охоплених такою Угодою, забезпечуватиметься за рахунок поєднання фінансових ресурсів, виділених на державні цільові програми, коштів центральних органів виконавчої влади, спрямованих на розвиток регіонів, бюджетів обласного та місцевих рівнів, приватного сектору та міжнародних організацій.

Планувалося також у державному бюджеті щороку передбачати кошти для реалізації регіональних стратегій розвитку за такими напрямками: бюджетні програми підтримки регіонального розвитку; субвенції на виконання інвестиційних проектів; кошти державного бюджету, що виділяються головним розпорядникам цих коштів виконавцям заходів з реалізації стратегії. За рахунок державних бюджетних програм підтримки регіонального розвитку передбачалося фінансувати заходи, окреслені в угоді щодо регіонального розвитку та програмах подолання депресивності територій.

Окреслений механізм фінансування реалізації стратегії розвитку регіону мав

впроваджуватися з 2007 року, однак станом на 1.07.2010 року жодної угоди регіонального розвитку з депресивними регіонами не було підписано, а, отже, з державного бюджету не виділялися кошти в розрізі заходів, передбачених угодою щодо подолання депресивності територій. Такі угоди були підписані лише з трьома регіонами, а саме з Львівською, Донецькою, Вінницькою областями, та дозволили кожному з цих регіонів залучити фінансові ресурси у сумі понад 3 млн. грн. Протягом 2010-2011 років аналогічні угоди були підписані також між Кабінетом Міністрів України та Херсонською, Івано-Франківською, Волинською і Кіровоградською обласними радами.

Дієвим інструментом регулювання розвитку депресивних територій є розробка середньо- та довгострокових програм їх соціально-економічного розвитку. Реалізація даних програм фінансується з державного та місцевих бюджетів, а також з інших джерел. Так, довгострокова програма соціально-економічного, науково-технічного та національно-культурного розвитку Чернівецької області на 1999-2010 роки передбачала підвищення життєвого рівня населення, його зайнятості, вирішення соціальних проблем внаслідок подолання економічної кризи, підвищення ефективності роботи господарського комплексу на основі структурних перетворень, розширення інноваційної діяльності підприємств, раціонального використання ресурсного потенціалу області та формування соціально-орієнтованої економічної системи ринкового типу. Відповідно до програми при формуванні місцевих бюджетів на 2000-2010 роки прогнозувалось збереження та збільшення питомої ваги видатків, які складались по установах соціальної сфери. В 2000 році на фінансування установ соціально-культурної сфери було спрямовано близько 70% всіх видатків, на соціальний захист та соціальне забезпечення населення – 11,3%, на фінансування житлово-комунального господарства – 4,7%, будівництво – 2,8%, сільське господарство – 1,2%. В 2010 році вищезгадані показники суттєво зросли, зокрема частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення збільшилась до 21,6% проти 15% (запланований показник); до 3% – питома вага видатків на будівництво та 1% – на сільське господарство, і лише частка фінансування житлово-комунального господарства скоротилась на 2,5% (що й

передбачалося відповідно до програми) [266].

Таким чином, внаслідок фінансування реалізації заходів, передбачених програмою соціально-економічного, науково-технічного та національно-культурного розвитку Чернівецької області на 1999-2010 роки, було вирішено низку проблем розвитку соціальної сфери регіону, однак цих заходів виявилось недостатньо для подолання його депресивності, про що свідчить депресивний стан економіки Чернівецької області у 2005-2011 роках.

Важливе значення для подолання депресивності територій має також фінансування середньострокової програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області на період до 2011 року. Ця програма передбачає покращення добробуту населення в результаті забезпечення сталих темпів економічного зростання шляхом впровадження інноваційної моделі розвитку, створення сприятливих умов для вільної конкуренції, соціальної переорієнтації економічної політики. Саме тому, для досягнення цієї мети було заплановано фінансування заходів, направлених на реалізацію стратегічних напрямів розвитку Чернівецької області (табл. 2.15).

Для реалізації такого стратегічного напрямку розвитку Чернівецької області як транскордонне співробітництво, поглиблення якого відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності депресивної області й підвищення її конкурентоспроможності шляхом мобілізації природно-ресурсного потенціалу суміжних територій, планувалося виділити з державного бюджету 22,7 млн. грн., з яких 20,8 млн. грн. припало на 2007 рік. У наступних роках планові обсяги фінансування скоротилися з 1,1 млн. грн. у 2008 році до 0,025 млн. грн. у 2011 році. Ці кошти протягом п'яти років мали спрямовуватись на організацію ефективної системи підготовки та забезпечення реалізації транскордонних проектів, що є досить важливим для вирішення проблем соціально-економічного розвитку депресивних територій. Значно більший обсяг фінансування, а саме 37,3 млн. грн. передбачався на забезпечення протипаводкового захисту, що залишається пріоритетним напрямком в роботі водогосподарського комплексу, а також на розвиток агропромислового комплексу (АПК) – 110,8 млн. грн., який вимагає на території

Загальний обсяг фінансування заходів, направлених на реалізацію стратегічних напрямів розвитку Чернівецької області до 2011 року¹

(млн. грн.)

Фінансові ресурси реалізації програм		Стратегічні напрями					
		Транскордонне співробітництво	Транспортна інфраструктура	Розвиток агропромислового комплексу	Розвиток рекреаційно-туристичної сфери	Протипаводковий захист	Розвиток житлово-комунального господарства
Загальний обсяг фінансування з Державного бюджету		22,7	0,25	110,8	–	37,3	–
Обсяг фінансування з Державного бюджету по роках	2007	20,8	0,25	18,9	–	6,2	–
	2008	1,1	–	20,3	–	6,4	–
	2009	0,7	–	22,0	–	6,9	–
	2010	0,025	–	23,8	–	7,1	–
	2011	0,025	–	25,8	–	10,7	–
Загальний обсяг фінансування з місцевих бюджетів		–	–	–	8	–	126,4
Обсяг фінансування з місцевих бюджетів по роках	2007	–	–	–	1,6	–	Протягом 2007-2011 років
	2008	–	–	–	1,6	–	
	2009	–	–	–	1,6	–	
	2010	–	–	–	1,6	–	
	2011	–	–	–	1,6	–	
Кошти підприємств		–	–	–	–	–	2,1
Інші джерела		–	–	–	–	–	0,3

¹Примітка. Дані Чернівецької обласної ради.

депресивного регіону вдосконалення інфраструктури аграрного виробництва шляхом активізації інвестиційної діяльності, технологічного і технічного переоснащення виробничих процесів відповідно до сучасних світових стандартів, наукового забезпечення галузі. І лише 0,25 млн. грн. коштів державного бюджету планувалося спрямувати на розвиток транспортної інфраструктури. Однак, на нашу думку, цих коштів недостатньо для вказаного депресивного регіону, у якому

транспортна інфраструктура є одним із найважливіших системоутворюючих елементів, що визначають ступінь розвитку економічного потенціалу і промислової структури регіону.

Відповідно до зазначеної програми за рахунок коштів місцевих бюджетів повинні були фінансуватися розвиток рекреаційно-туристичної сфери та житлово-комунального господарства. При цьому на розвиток останнього передбачалося спрямувати 126,4 млн. грн., з яких 2,1 млн. грн. складають кошти підприємств та 0,3 млн. грн. – інші джерела. На нашу думку, найбільший обсяг фінансування, передбачений на розвиток житлово-комунального господарства, призведе до часткового розв'язання проблем депресивності території, оскільки сприятиме покращанню якості надання житлово-комунальних послуг шляхом створення конкурентного середовища, залучення інвестицій для проведення реконструкції та капітального ремонту будинків, а, отже, і розвитку соціальної сфери депресивного регіону.

Одним із джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій є інвестиції. Саме тому важливе значення для розв'язання актуальних проблем розвитку депресивних територій має фінансування програм сприяння залученню інвестицій в економіку регіону, що передбачають формування сприятливого інвестиційного клімату, активізацію інвестиційних процесів, найбільш широке залучення вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів у розвиток економіки, соціальної сфери, науки тощо. Такі програми розробляються на рівні кожної із депресивних областей.

Так, відповідно до програми сприяння залученню інвестицій в економіку Чернівецької області на 2004-2010 роки щорічно з обласного бюджету здійснювалося фінансування заходів, передбачених програмою, у розмірі 100 тис. грн., з яких 40 тис. грн. складали представницькі витрати та витрати, пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням виконання програми, 30 тис. грн. – витрати, спрямовані на створення привабливого інвестиційного іміджу області шляхом участі в міжнародних форумах, симпозіумах, конференціях в Україні та за кордоном, і 30 тис. грн. виділялось на фінансування видавництва рекламно-

інформаційних довідників, випуск проспектів для поширення їх серед іноземних ділових кіл, утворення експозиції «Міжнародні зв'язки області». Видатки на інші заходи здійснювалися в межах асигнувань з державного та місцевих бюджетів, в рамках бюджетного фінансування на виконання службових обов'язків, а також поточного фінансування. Програмою було заплановано, що внаслідок її реалізації протягом 7 років обсяг прямих іноземних інвестицій в розрахунку на одного жителя області досягне середнього показника по Україні. Однак, через недостатнє фінансування та неефективне використання фінансових ресурсів значення даного показника було більш ніж у 10 раз меншим загальнодержавного рівня. Отже, реалізація програми не дала можливості активізувати систему ринкових механізмів залучення і реалізації зовнішніх та внутрішніх інвестицій, що сприяло б розширенню бази інвестиційної діяльності вказаного депресивного регіону.

В Тернопільській області для забезпечення, через інвестиційні важелі, підвищення життєвого рівня населення, його зайнятості, вирішення соціальних проблем, здійснення структурних перетворень, раціонального використання ресурсного потенціалу регіону, формування соціально-орієнтованої економічної системи ринкового типу була розроблена програма стимулювання розвитку інвестиційної діяльності на період до 2011 року. Для реалізації даної програми передбачався загальний обсяг фінансових ресурсів в сумі 14600 млн. грн., з яких 880 млн. грн. – кошти державного бюджету, 330 млн. грн. – кошти місцевих бюджетів та 13390 млн. грн. – кошти інших джерел. У 2006 році фактично на фінансування програми було виділено 1213,9 млн. грн., з яких 6,7% склали кошти державного бюджету, 1,2% – кошти місцевих бюджетів, 16,7% – кредити банків та 75,4% – інші джерела. Однак протягом 2005-2008 років з обласного бюджету на реалізацію цієї програми кошти взагалі не виділялися, і лише в 2009 році на стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в обласному бюджеті було передбачено 205 тис. грн., з яких фактично було використано 179,5 тис. грн. (рівень виконання склав 87,6%). Протягом 2010-2011 років згадана програма не фінансувалася [239]. Таким чином, через часткове фінансування програми область не змогла залучити необхідні інвестиційні ресурси, як одне із основних джерел

подолання її депресивності.

На відміну від Чернівецької та Тернопільської областей, у депресивній Закарпатській області з метою сприяння залученню інвестицій в економіку регіону розроблялися короткострокові програми, що передбачали фінансування видатків лише на формування позитивного інвестиційного іміджу області. Фінансування програм здійснювалось за рахунок коштів обласного бюджету. Так, у 2005-2006 роках на формування позитивного інвестиційного іміджу області з обласного бюджету було виділено 40 тис. грн., у 2007-2008 роках цей показник зріс на 250% і склав 140 тис. грн., у 2009-2011 роках фінансування становило 347,7 тис. грн., тобто збільшилось на 148,4% порівняно з попередніми роками [74]. Хоча у 2005-2011 роках внаслідок реалізації даних короткострокових програм Закарпатська область за показником прямих іноземних інвестицій на душу населення не досягла його середнього значення по Україні, проте зайняла за цим показником лідируючу позицію серед депресивних Тернопільської та Чернівецької областей.

Важливе значення для розвитку соціальної сфери депресивних територій має фінансування обласних комплексних програм соціальної підтримки малозабезпечених верств населення, які в депресивних регіонах здебільшого реалізуються під назвою «Турбота». Програми передбачають систему соціально-економічних, медичних, матеріально-побутових та інших заходів, спрямованих на посилення адресної соціальної підтримки різних категорій малозабезпечених громадян області. У 2007-2009 роках на реалізацію програми соціальної підтримки малозабезпечених верств населення в Чернівецькій області планувалося залучити з різних джерел фінансові ресурси в розмірі 39,7 млн. грн. (рис. 2.11). При цьому 3,6% загального обсягу фінансування мали складати кошти державного бюджету, 2,7% – кошти обласного бюджету, 17,7% – кошти районного бюджету, міських бюджетів і 76% – кошти з небюджетних джерел. Таким чином, при незначних бюджетних асигнуваннях програма, в основному, мала б фінансуватися за рахунок небюджетних джерел. Однак за даними Чернівецької обласної ради фактичні обсяги фінансування з усіх джерел протягом трьох років були майже вдвічі меншими від запланованих [266]. Водночас, реалізація даної програми у 2010-2012 роках передбачає скорочення

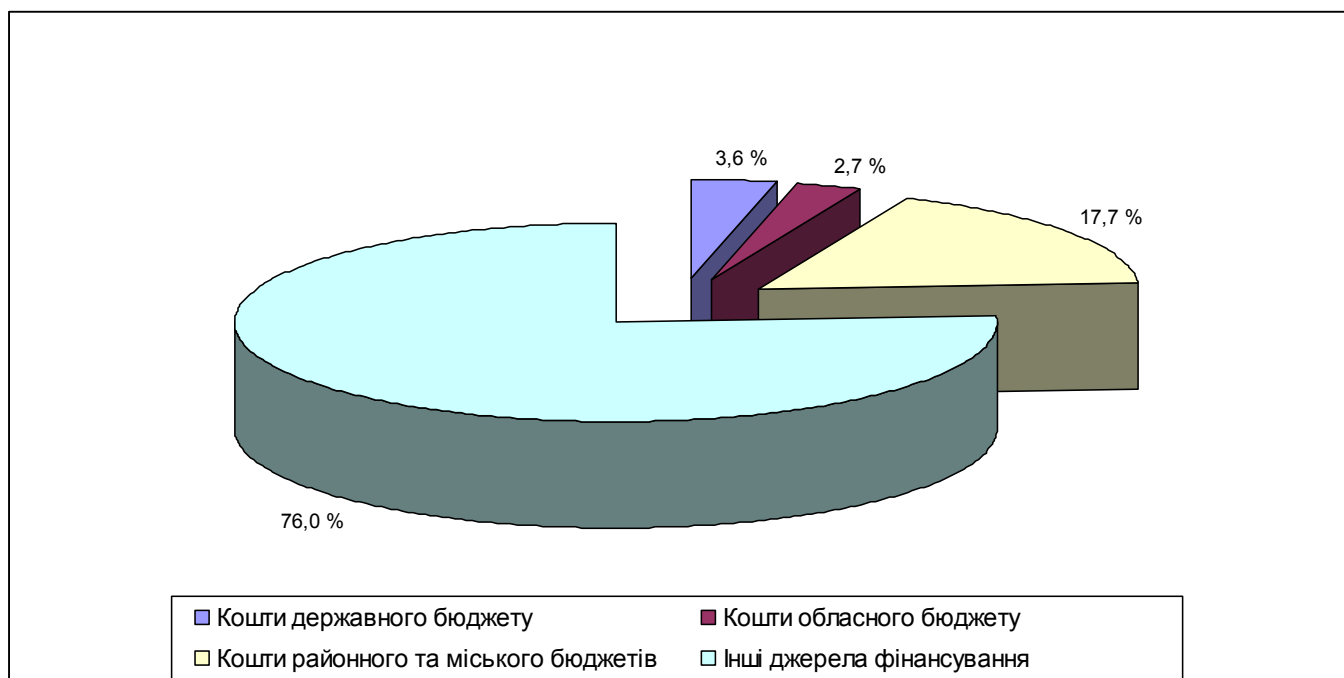

Рис. 2.11. Структура джерел фінансових ресурсів, передбачених на фінансування у Чернівецькій області програми соціальної підтримки малозабезпечених верств населення «Турбота» у 2007-2009 роках¹

¹Примітка. Складено автором за даними Чернівецької обласної ради.

частки небюджетних джерел в загальному обсязі її фінансування (40130 тис. грн.) до 65%, що, на нашу думку, залишить нерозв'язаними проблеми розвитку соціальної сфери регіону, підвищення рівня життя його населення, а, отже, – і подолання депресивності.

Більш позитивною щодо фінансування програми соціальної підтримки малозабезпечених верств населення була ситуація у Закарпатській та Тернопільській областях. Так, у Закарпатській області у 2009 році обсяг фінансування програми з обласного бюджету зріс порівняно з 2006 роком на 125% і склав 1793,6 тис. грн., що на 70% більше, ніж обсяг фінансування програми з обласного бюджету в Чернівецькій області за три роки, однак у 2011 році в порівнянні з 2010 роком обсяг фінансування згаданої програми із загального фонду обласного бюджету скорочується на 20,6% і складає 2327,5 тис. грн. [74]. В Тернопільській області у 2007 році на фінансування програми соціальної підтримки малозабезпечених верств населення з обласного бюджету було виділено лише 30 тис. грн., однак у 2008 році

цей показник зростає на 116% та на 183% у 2010 році, водночас уже в 2011 році із запланованих на фінансування програми – 2,3 тис. грн., не було виділено жодної копійки [239]. Згідно з програмою в межах коштів, передбачених у обласному бюджеті кожної з депресивних областей на відповідний рік, здійснювались нарахування і виплата матеріальних допомог соціально-незахищеним категоріям громадян. Як наслідок, це дозволило розв'язати низку проблем щодо реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення депресивних регіонів.

На рівні депресивних Чернівецької та Тернопільської областей розробляється також соціальна комплексна програма, метою якої є подолання дитячої безпритульності і бездоглядності, запобігання сирітству, створення належних умов для всебічного розвитку та виховання дітей. Так, у Чернівецькій області на фінансування даної програми протягом 2007-2010 років було передбачено загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для її реалізації, в сумі 5885 тис. грн., з яких 5830 тис. грн. становили бюджетні кошти, в тому числі 369 тис. грн. – кошти обласного бюджету. При цьому планувалося, що щорічно з обласного бюджету для реалізації програми подолання дитячої безпритульності буде виділятися 99 тис. грн., однак у 2008 році фактичне фінансування склало 82,6 тис. грн., тобто програма була профінансована лише на 83%, у 2009 році обсяг фінансування знову скоротився до 82 тис. грн. та до 61 тис. грн. у 2010 році (тобто 38% від запланованого рівня) [266]. В Тернопільській області загальний обсяг фінансування програми подолання дитячої безпритульності з обласного бюджету у 2005 році становив 50 тис. грн., проте у 2006 році дана програма з обласного бюджету взагалі не фінансувалася, у 2007-2009 роках спостерігалось стрімке зростання фінансування з 35 до 405 тис. грн. (рис. 2.12). Збільшення обсягу фінансування програми дозволило в Тернопільській області уже в 2009 році надати медико-психологічну допомогу дітям, схильним до вживання алкоголю, психотропних речовин, а також вирішити проблеми працевлаштування та забезпечення житлом осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Однак, у 2011 році в порівнянні з 2009 роком обсяг фінансування різко скоротився на 97,5% і склав лише 10 тис. грн.

Досить актуальним для забезпечення високого рівня життя населення в

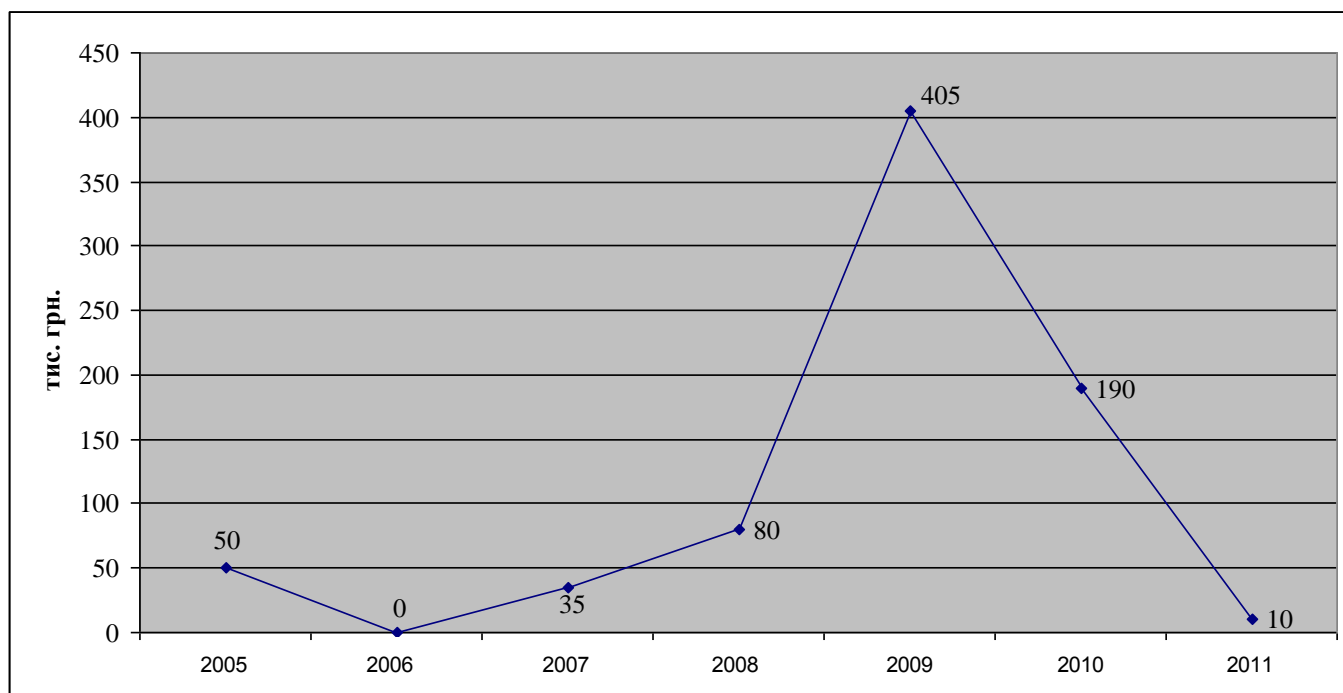

Рис. 2.12. Обсяги фінансування з обласного бюджету програми подолання дитячої безпритульності в Тернопільській області у 2005-2011 роках¹

¹*Примітка.* Складено автором за даними Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

депресивних регіонах є розв'язання проблем індивідуального житлового будівництва. Саме з цією метою на рівні депресивних регіонів фінансується програма «Власний дім», що передбачає створення системи стимулювання індивідуального житлового будівництва у сільській місцевості шляхом надання довгострокових пільгових кредитів. Так, у Чернівецькій області потреба сільського населення в коштах для завершення розпочатого будівництва житлових будинків та спорудження нових на відведених земельних ділянках складає 455,9 млн. грн. Виходячи із обмежених можливостей бюджетної підтримки програми, Чернівецький обласний фонд підтримки індивідуального житлового будівництва на селі ставить за мету забезпечити першочергову потребу сільського населення області в кредитах для будівництва, добудови, придбання та інженерного облаштування житла, що становить 84,4 млн. грн. (тобто близько 20% від загальної потреби) при середньому обсязі кредиту на одну сім'ю – 60 тис. грн. [266].

Таким чином, для часткового задоволення потреб сільського населення в будівництві (завершенні будівництва) та газифікації житла в Чернівецькій області

передбачалося здійснити фінансування програми у 2007-2011 роках в обсязі 72,9 млн. грн., з яких: 75,5% мали складати кошти державного бюджету, 10% – районних бюджетів, 5% – кошти обласного бюджету та понад 9% – інші джерела фінансування (табл. 2.16). При цьому заплановані обсяги фінансування програми повинні були зростати на кожному етапі її виконання.

Таблиця 2.16

**Фінансове забезпечення цільової програми «Власний дім»
у Чернівецькій області у 2007-2011 роках¹**

(млн. грн.)

Обсяги фінансування	1-й етап програми 2007 рік			2-й етап програми 2008-2009 рр.			3-й етап програми 2010-2011 рр.		
	План	Факт	У % до запланова- ного рівня	План	Факт	У % до запланова- ного рівня	План	Факт	У % до запланова- ного рівня
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	13,1	1	7,6	25,8	4	15,5	33,9	1,5	4,4
з державного бюджету	11,1	0,6	5,4	19,8	3	15,2	24,1	0,7	2,9
з обласного бюджету	0,7	0,2	28,5	1,3	0,6	46,2	1,7	0,6	35,3
з районних бюджетів	1,3	0,2	15,4	2,7	0,4	14,8	3,4	0,2	5,9
Кошти від повернення кредитів	0,07	–	–	1,9	–	–	4,5	–	–
Кошти небюджетних джерел	–	–	–	0,1	–	–	0,3	–	–

¹Примітка. Дані Чернівецької обласної ради.

Прогнозувалося, що виконання програми дозволить покращити житлові умови близько 3 тисячам сільських сімей, збудувати, добудувати і придбати у сільській місцевості понад 1260 сучасних житлових будинків з надвірними підсобними приміщеннями загальною площею приблизно 186,22 тис. квадратних метрів. Однак, негативним моментом стало те що, незважаючи на значні планові обсяги фінансування, програма фінансувалася в межах наявних бюджетних коштів, що зробило її малоефективною за умов обмеженості бюджетних ресурсів. Так, у 2007 році на виконання програми «Власний дім» передбачалося фінансування в розмірі 13,1 млн. грн., з яких фактично отримано 1 млн. грн., що складає лише 7,6% від запланованого показника. Протягом 2008-2009 років програму профінансовано на 15,5% (в основному за рахунок коштів державного бюджету) та на 4,4% у 2010-2011

роках. Очевидним є те, що за рахунок бюджетних коштів неможливо профінансувати виконання заходів, передбачених програмою.

В Тернопільській області найбільш динамічним джерелом фінансування програми індивідуального житлового будівництва у сільській місцевості протягом 2005-2011 років були кошти обласного бюджету. Так, у 2005 році для надання довгострокових пільгових позик з обласного бюджету було виділено 158,4 тис. грн., у 2006 році цей показник зріс на 109%, а у 2007 році скоротився на 49% в порівнянні з попереднім роком і склав 200 тис. грн., у 2009 році обсяг фінансування зріс до 318 тис. грн., проте скоротився на 8,7% у 2011 році [239]. Однак, обсяг бюджетних коштів для реалізації згаданої програми був недостатнім, а небюджетні джерела фінансових ресурсів залишалися обмеженими та нестійкими. Така ситуація перешкоджає стимулюванню житлового будівництва на селі, розвитку соціальної сфери зазначеного регіону та подоланню його депресивності.

На відміну від Чернівецької та Тернопільської областей, для депресивної Закарпатської області характерним є більш ефективне фінансування обласної цільової програми «Власний дім», що передбачає пільгове (під 3%) кредитування будівництва сільського житла та інженерних мереж з бюджетів різних рівнів. Починаючи з 2000 року, на фінансування програми з усіх джерел – державного, обласного, районних бюджетів та інших – фондом індивідуального житлового будівництва отримано понад 20 млн. гривень. У 2007 році такими кредитами скористалися більше двох тисяч жителів області: програма була профінансована на суму близько 5 млн. гривень, тоді як у 2006 році на 3,2 млн. грн. Це дало можливість виділити кредити на добудову житла вісімдесят одній сім'ї, купити для сімей помешкання, газифікувати житло 697 сім'ям, а також ввести в експлуатацію 50 будинків загальною площею 8,97 тис. квадратних метрів, прокласти 20,7 км. вуличних газопроводів, створити 313 нових робочих місць. У 2008 році сума кредитів знову подвоїлася. На 2010 рік планувалося здійснити фінансування програми в розмірі 14,7 млн. грн., однак фактично на її реалізацію було виділено лише 0,7 млн. грн., у 2011 це сума зросла на 43% [74].

Однією з найпроблемніших галузей господарського комплексу депресивних

регіонів протягом тривалого періоду залишається житлово-комунальне господарство. Залишковий принцип фінансування галузі впродовж останніх років суттєво загострив наявні проблеми. Недостатність власних обігових коштів підприємств цієї сфери призвела до погіршення технічного стану об'єктів, зношеності основних фондів, підвищення аварійності об'єктів житлово-комунального господарства.

Так, у депресивній Закарпатській області зношеність основних фондів у водопровідно-каналізаційному господарстві сягає 39%. Протяжність аварійних мереж складає 444,5 км., або 26,7% від їх загальної довжини, з них водопровідних мереж – 339,9 км., або 33,3%, мереж водовідведення – 104,6 км, або 16,2%. В області невідкладної заміни потребують 239,0 км. водопровідних мереж, або 23,5%, 11 каналізаційних очисних споруд і 4 насосних станцій знаходяться в аварійному стані та потребують відновлення. З метою вирішення зазначених проблем у відповідності до діючої програми реформування та розвитку житлово-комунального господарства у 2009 році на ремонт та реконструкцію об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства було спрямовано кошти у сумі 1738,0 тис. грн., у тому числі: за рахунок асигнувань з місцевого бюджету (1103,3 тис. грн.) проводились роботи з реконструкції водопровідних мереж у містах Ужгород, Мукачево, Свалява та Хуст; за рахунок коштів підприємств та інших джерел фінансування виконувалися роботи з реконструкції водопроводу у Великоберезнянському районі на суму 634,7 тис. грн. На модернізацію систем теплозабезпечення житлових будинків за звітний період було виділено з місцевих бюджетів та спрямовано коштів підприємств на загальну суму 174,2 тис. гривень.

Нормативна потреба в коштах для проведення капітального ремонту житлового фонду складає близько 28 млн. грн. щорічно. Заплановані витрати на ці цілі у 2009 році становили близько 32% від нормативної потреби. Фактично протягом 2009 року видатки склали 1251,5 тис. грн., що становить 43,6% від запланованого обсягу [74]. Таким чином, виконання заходів реформування житлової галузі, направлених на забезпечення сталого функціонування житлового господарства вказаного депресивного регіону здійснюється дуже повільно.

Житлово-комунальне господарство депресивних територій включає як ринки природних монополій (тепло-, водопостачання та водовідведення), так і потенційно конкурентні ринки обслуговування (утримання та ремонту житла, вивозу сміття, благоустрою тощо), які на сьогодні є штучно монополізованими. Зазначені ринки не відповідають очікуванням споживача щодо кількості та якості надаваних послуг, їх вартості, можливості обрати ці послуги відповідно до існуючих у споживачів потреб. Це ускладнює ситуацію у житлово-комунальному господарстві, як наслідок, позитивних змін у становленні ринкових засад господарювання, розвитку конкуренції та залученні приватних інвестицій у підприємства галузі не спостерігається.

Для вирішення вищезазначених проблем, а також з метою забезпечення сталого розвитку для задоволення потреб населення і господарського комплексу депресивних територій в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів у Закарпатській та Чернівецькій областях на 2010-2014 роки передбачено фінансування комплексної програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Прогнозний обсяг фінансового забезпечення виконання завдань програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства в Закарпатській та Чернівецькій областях на 2010-2014 роки¹

(млн. грн.)

Регіони Фінансові ресурси	Закарпатська область		Чернівецька область	
	Загальний обсяг фінансових ресурсів	У % до загального обсягу фінансування	Загальний обсяг фінансових ресурсів	У % до загального обсягу фінансування
Кошти державного бюджету	499,4	75,7	53,9	22,2
Кошти місцевих бюджетів	137	20,7	153,62	63,5
Кошти не бюджетних джерел	24,1	3,6	34,73	14,3
Всього	660,5	100	242,25	100

¹Примітка. Складено автором за даними Закарпатської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

Прогнозований обсяг фінансування програми в Закарпатській області майже в тричі перевищує його значення по Чернівецькій області, при цьому питома вага коштів державного бюджету в загальному обсязі фінансування є досить великою і складає 75,7% проти 22,2% по Чернівецькій області. Відповідно до планових обсягів основним джерелом фінансування програми в Чернівецькій області мають стати кошти місцевих бюджетів, частка яких в загальному обсязі прогнозується на рівні 63,5%. Однак у 2011 році фактичний обсяг фінансування заходів, передбачених Комплексною програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства в Чернівецькій області становив 36,1 млн. грн. – 17,6% від потреби, що не дозволило в повному обсязі виконати показники програми.

На нашу думку, незважаючи на різні обсяги фінансування вказаних програми та відмінну структуру джерел фінансових ресурсів ефективне використання цих коштів дозволить здійснити низку заходів, передбачених програмою в галузі житлово-комунального господарства депресивних регіонів, зокрема: забезпечення дотримання ліцензійних умов провадження господарської діяльності; технічне переоснащення житлово-комунального господарства; залучення інвестицій і співпраця з міжнародними фінансовими установами.

Однією з найбільш поширених короткострокових програм, які щорічно розробляються та реалізуються на рівні депресивних регіонів, є програма соціально-економічного розвитку. Дана програма, передбачає посилення соціальної функції місцевих бюджетів, безперебійне функціонування бюджетних установ, погашення простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, активізацію заходів щодо скорочення податкового боргу, покращення якості активів і пасивів банківських установ, а також проведення поміркованої процентної політики банків.

Внаслідок реалізації даної програми в Чернівецькій області у 2010 році основна частина коштів місцевих бюджетів (2576 млн. грн.) була спрямована на утримання установ соціально-культурної сфери, зокрема: на освіту – 1038,6 млн. грн. (33,1% від загального обсягу видатків); охорону здоров'я – 661,2 млн. грн. (21,2%); соціальний захист – 715,8 млн. грн. (22,8%); культуру та мистецтво – 160,3 млн. грн. (5,1%). В області проводилась також робота щодо забезпечення безперебійного

функціонування бюджетних установ [266].

Однак, для Чернівецької області було характерним також часткове невиконання заходів передбачених програмою. Так, у грудні 2010 року органами державного казначейства області не проводилась оплата платіжних доручень по захищених та незахищених статтях при наявності асигнувань та фінансування, що призвело до збільшення кредиторської заборгованості (у тому числі простроченої заборгованості), що за оперативними даними, станом на 01.01.2011 року склала 4796,3 млн. грн.

Несплата поточних зобов'язань через обмеження можливості отримання кредитних ресурсів призвела до збільшення податкового боргу суб'єктів господарювання області, який станом на 01.01.2011 р. склав 79,1 млн. грн., у тому числі до державного бюджету – 55,4 млн. грн. Порівняно з початком 2010 року податковий борг зріс на 1,7 млн. грн., або на 2,2%, однак до державного бюджету – скоротився на 5,4 млн. грн., або на 9%.

У грудні 2010 року в області також спостерігалось незначне зростання вартості кредитів і депозитів. Середньозважена вартість депозитів у національній валюті зросла з 18,7% до 20,1%, в іноземній валюті – 10,3% до 12,8%. Інтегральна ставка за депозитами збільшилася за грудень 2010 року з 13,7% до 15,8%. Середньозважена вартість кредитів у національній валюті у цьому ж місяці підвищилась з 23,1% до 25,2%, в іноземній валюті – знизилась з 12,5% до 10,5%. Інтегральна ставка за кредитами зросла – 22,8% до 25,2% [266]. При цьому негативно вплинули на економічний потенціал області погіршення ліквідності банківських установ, обмеження кредитування із одночасним встановленням жорсткіших умов для отримання кредитів.

Таким чином, реалізація програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області у 2010 році не дозволила досягнути очікуваних результатів за всіма заходами, передбаченими програмою, що вказує на необхідність збільшення обсягу наявних та залучення додаткових фінансових ресурсів для розв'язання найважливіших проблем соціально-економічного розвитку вказаного депресивного регіону.

В депресивній Тернопільській області фінансове забезпечення короткострокової програми соціально-економічного розвитку здійснюється в межах бюджетних призначень державного та місцевих бюджетів, коштів підприємств і організацій та інших джерел фінансування, що не суперечать чинному законодавству. Обсяг бюджетних асигнувань, спрямованих на реалізацію програми, визначається відповідними радами при затвердженні місцевих бюджетів.

Для розв'язання проблем соціально-економічного розвитку Тернопільської області у 2011 році було реалізовано 34 обласних цільових програм із обсягом фінансування 25,2 млн. гривень. Фактично було профінансовано виконання заходів 34 програм з обласного бюджету в сумі 24,9 млн. гривень, що на 27,4% більше в порівнянні з попереднім роком [239].

На 2012 рік в Тернопільській області, враховуючи необхідність реалізації заходів щодо системного реформування економічних відносин та соціальної сфери, планувалося акумулювати кошти на виконання прийнятих найважливіших цільових програм, спрямованих на стимулювання економічного розвитку, соціальний захист населення, створення належних умов життєзабезпечення. Зокрема, за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів планувалося здійснити фінансування видатків на соціально-економічний розвиток області та інженерне облаштування.

У процесі поглиблення ринкових перетворень та розвитку позитивних тенденцій в економіці депресивних областей зростає роль малого підприємництва. У зв'язку з цим, зусилля органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування спрямовуються на створення сприятливих умов для ефективного функціонування підприємницького сектора. Сприятливе середовище для розвитку підприємництва – це основна передумова зниження тінізації бізнесу та більш повного використання його потенціалу для розвитку депресивних територій, зокрема для вирішення соціальних питань. Саме тому, розроблені на рівні депресивних регіонів короткострокові програми розвитку малого підприємництва (що є складовими програм соціально-економічного розвитку регіону) передбачають спрямування дій центральних, регіональних та місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів малого

підприємництва, об'єднань і спілок підприємців, установ ринкової інфраструктури на створення сприятливих правових, економічних, організаційних та інших умов для стабільної та ефективної роботи суб'єктів малого бізнесу, підвищення ролі цього сектора ринкової економіки в структурній перебудові економіки області та вирішенні соціально-економічних проблем розвитку регіону, запровадження механізму співпраці місцевих органів виконавчої влади і підприємницьких кіл на засадах соціального партнерства, створення нових робочих місць і широкого прошарку середнього класу.

У депресивній Чернівецькій області аналіз виконання попередніх програм розвитку малого підприємництва, зокрема у 2007-2008 роках, свідчить про стійку тенденцію зростання його кількісних показників. Станом на 01.01.07 р. в області функціонувало 4277 малих підприємств, а станом на 01.01.08 р. – 4408 малих підприємств, що складає 89,7% до загальної кількості підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності. Загалом упродовж 2007 року кількість малих підприємств в області зросла на 3,1% в порівнянні з 2006 роком, тоді як в цілому по Україні цей показник збільшився на 5,4% [266]. Однак, темпи зростання й значення абсолютних показників розвитку малого бізнесу, незважаючи на їх динамізм, залишаються ще на недостатньому рівні. Зокрема, сектор малого підприємництва регіону продовжує відставати за кількістю малих підприємств на 10 тисяч осіб наявного населення від середнього показника в цілому по Україні. Вирішення зазначених проблем вимагає додаткового фінансування програм у наступних періодах. Так, на реалізацію програми розвитку малого підприємництва у 2011-2012 роках було передбачено виділити 3634,6 тис. грн., з яких 69% мали складати кошти державного бюджету та 31% – кошти обласного бюджету та небюджетних установ. Фактично у 2011 році загальна сума коштів, витрачених на реалізацію заходів програми склала 728,5 тис. грн. (42% від запланованого показника на 2011 рік), з яких 37,8 тис. грн. – кошти обласного бюджету, 99,9 тис. грн. – кошти бюджетів районів і міст та 590,8 тис. грн. – інші джерела. На нашу думку, виконання згаданої програми за умов повного дотримання планових показників фінансування у 2012 році поглибить процес реструктуризації економіки на користь недержавного

сектору, створить інституційне середовище для розвитку підприємництва, утвердить конкурентоспроможний механізм економічного зростання.

Практично в повному обсязі була профінансована обласна програма розвитку малого підприємництва в Тернопільській області. На реалізацію програмних заходів протягом 2005-2009 років з обласного бюджету було спрямовано 880 тис. грн., 35% з яких використано на здешевлення банківських кредитів для 20-ти суб'єктів підприємницької діяльності. В регіоні (за винятком 2009 року) також спостерігалася позитивна тенденція до збільшення обсягів фінансування заходів програми з обласного бюджету (рис. 2.13). Так, у 2005 році на реалізацію програмних заходів

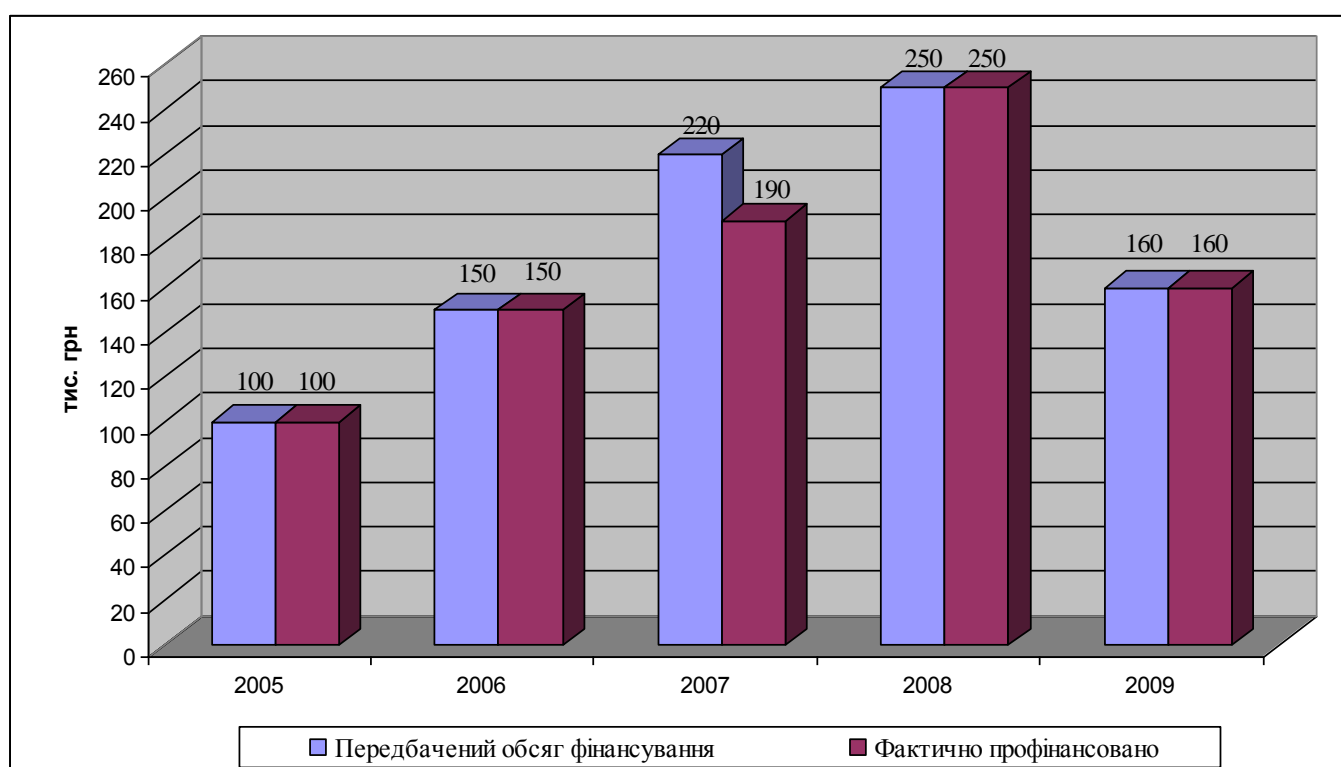

Рис. 2.13. Обсяги фінансування програми розвитку малого підприємництва в Тернопільській області у 2005-2009 роках¹

¹Примітка. Складено автором за даними Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

було витрачено 100 тис. грн., у 2006 році цей показник зріс на 50%, у 2008 році витрати на реалізацію програми підвищилися до 250 тис. грн. та зменшилися до 160 тис. грн. у 2009 році. При цьому лише у 2007 році програма була профінансована тільки на 86,4%, оскільки на її реалізацію було виділено 190 тис. грн., із запланованих 220 тис. грн. У 2010-2011 роках вище зазначена програма з обласного

бюджету не фінансувалась. Тим не менше, за рахунок коштів обласного бюджету (у 2005-2009 роках) було поновлено матеріально-технічну базу центру менеджменту інвестицій. Центром, що був створений на базі Тернопільського обласного фонду підтримки підприємництва (ФПП), проведено маркетингові дослідження окремих населених пунктів, за підсумками яких розроблено 7 бізнес-планів на загальну суму 64,1 млн. грн. Спеціалістами обласного ФПП проведено 37 двотижневих та 267 одноденних виїзних інформаційно-тематичних семінарів для 3,2 тис. суб'єктів підприємницької діяльності. У м. Тернопіль, як і передбачалось, проведено другий і третій міжнародні інвестиційні форуми (вересень 2007 і травень 2008 року). Також проведено 85 семінарів для 940 сільських жителів, які виявили бажання розвивати сільський туризм. В області створено комунальне підприємство «Тернопільський обласний інформаційно-туристичний центр» для реалізації проекту «Впровадження інноваційної моделі розвитку територіальних громад Тернопільської області на базі ефективного використання культурних та рекреаційних ресурсів», який переміг у Всеукраїнському конкурсі проектів органів місцевого самоврядування. Організовано і проведено інформаційні тури для сільських жителів, які виявили бажання займатися сільським туризмом до найбільш привабливих туристичних об'єктів області. У 2011 році з районних бюджетів та бюджету м. Тернополя на підтримку малого підприємництва використано 162,6 тис. грн. для підготовки та участі у VI Міжнародному інвестиційному форумі, який відбувся у квітні в м. Тернополі. Водночас, сума надходжень за січень-вересень 2011 року від суб'єктів малого підприємництва до бюджетів всіх рівнів становила 25576,6 тис. грн. (на рівні 2010 року), в тому числі від фізичних осіб – 5527,8 тис. грн. До місцевого бюджету надійшло – 10162,2 тис. грн., з них – 4151,9 тис. грн. від фізичних осіб.

Таким чином, стабільне фінансування програми розвитку малого підприємництва та поетапне надходження коштів для реалізації програмних заходів є запорукою розвитку сектору малого підприємництва, вирішення соціально-економічних проблем регіону та подолання його депресивності.

На виконання заходів, передбачених програмою розвитку малого підприємництва на 2007-2008 роки в Закарпатській області, з обласного бюджету на

2007 рік було виділено 212,0 тис. грн., на 2008 рік – 170,0 тис. грн. Відповідні програми затверджено в районах та містах області. На їх реалізацію з районних та міських бюджетів у 2007 році було використано 192,1 тис. грн., що у 2,6 рази більше ніж у 2006 році, у 2008 році цей показник склав – 462,0 тис. грн. Важливим кроком підтримки малого та середнього підприємництва є надання фінансової підтримки підприємцям через часткове відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів. З обласного бюджету також проводилося відшкодування частини відсотків, сплачених за кредитами. У 2007 році на даний захід з обласного бюджету виділено 100 тис. грн., у 2008 році – 150 тис. грн. [74], які направлялись на погашення банківських відсотків підприємцям.

Внаслідок реалізації згаданої програми в Закарпатській області вдалося поглибити роль малого бізнесу як інтегруючого структурного елемента системи сучасної ринкової економіки, підтвердженням чого стало зростання його кількісних параметрів у регіоні. Так, на Закарпатті у 2008 році нараховувалося 7564 малих підприємств, якими було реалізовано 9,5% продукції, робіт, послуг від загального обсягу реалізації в цілому по економіці області. Обсяг реалізованої продукції порівняно з попереднім роком зріс на 15,5% та склав 1488,2 млн. грн. У 2009-2010 роках для подальшого сприяння розвитку малого підприємництва в Закарпатській області передбачалося збільшення обсягу фінансування програми розвитку малого підприємництва, зокрема у 2009 році до 717 тис. грн. та 1428,2 тис. грн. у 2010 році, однак через поглиблення фінансової кризи додаткові фінансові ресурси не були залучені. У 2011 році заходи, передбачені програмою також профінансовано лише на 34% від запланованого рівня [74].

Таким чином, більшість програм розвитку депресивних територій за відсутності фінансових ресурсів в обсязі достатньому для їх повноцінної розробки та реалізації залишаються неефективними для подолання депресивності цих територій. Основною причиною недостатності фінансових ресурсів є традиційне фінансування регіональних програм за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. При цьому коливання частки державних асигнувань варіює від 50% до

70%, коштів місцевих бюджетів – відповідно від 15% до 20%. На нашу думку, з метою залучення додаткових джерел фінансових ресурсів (коштів підприємств та населення, іноземних інвестицій, кредитів банків) необхідним є доповнення програмно-цільового методу при фінансуванні розвитку депресивних територій впровадженням спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку із спеціальним режимом інвестування. Це сприятиме реалізації цільових програм розвитку депресивних територій, які є підґрунтям та умовою державної селективної політики вирівнювання розвитку проблемних регіонів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дисертаційної роботи проаналізовано стан, особливості розвитку депресивних територій, джерела фінансових ресурсів на подолання депресивності регіонів та виявлено проблеми програмно-цільового фінансування цих територіальних утворень; особлива увага приділена дослідженню рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій на основі ряду показників. Основні результати дослідження дозволили сформулювати низку висновків:

1. Моніторинг показників соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі депресивних, а також інтегральний розрахунок на їх основі рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій засвідчив, що у депресивній Тернопільській області вказаний рівень є низьким ($0,2613 \leq R_j \leq 0,3059$), у Чернівецькій – середнім ($0,2851 \leq R_j \leq 0,3578$) і лише Закарпатська область характеризується рівнем фінансового забезпечення, що є вищим середнього ($0,3101 \leq R_j \leq 0,4154$). Отже, для депресивних територій не завжди характерним є низький рівень фінансового забезпечення їх соціально-економічного розвитку, що пояснюється нераціональністю використання коштів, вкладених в економіку регіону та підвищення рівня соціального захисту його населення.

2. Аналіз джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій (коштів державного бюджету, що спрямовуються на фінансування програм

подолання депресивності територій, банківських кредитів, інвестицій, коштів підприємств та населення, податкових і неподаткових надходжень місцевих бюджетів, а також офіційних трансфертів) дозволив визначити в динаміці рівень самофінансування кожного з депресивних регіонів. Встановлено, що найнижчим цей показник був у Закарпатській області, проте починаючи з 2007 року, в Тернопільській (за винятком 2011 року) та Чернівецькій областях рівень самофінансування також не досягав 60%. Низький рівень самофінансування депресивних територій, в умовах обмеженості державних коштів, є причиною зниження економічної активності та поглиблення диференціації територіального розвитку, посилення диспропорцій, загострення соціальних проблем. Отже, для зближення міжрегіональних відмінностей, при наданні фінансової допомоги депресивним територіям, доцільною є переважаюча орієнтація на фінансову самостійність господарюючих суб'єктів у вирішенні їхніх внутрішніх соціально-економічних проблем.

3. Розрахунок загального обсягу залучених (вилучених) фінансових ресурсів у депресивні регіони (з депресивних регіонів) через банківську систему показав, що депресивні Закарпатська, Чернівецька та Тернопільська області (починаючи з 2006 року) виступали в ролі регіонів-отримувачів, що залучають фінансові ресурси з інших регіонів. Найбільшим отримувачем коштів серед депресивних областей залишалась Закарпатська область. При цьому вилучення фінансових ресурсів з депресивного регіону є небезпечним для його економіки, оскільки в результаті виникає нестача коштів, необхідних для інвестиційної діяльності, що, в свою чергу, призводить до збільшення ціни на ці ресурси та загального колапсу фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

4. Розглянуто програмно-цільовий метод, як один з найбільш важливих засобів активного впливу держави на соціально-економічний розвиток депресивних регіонів, що дозволяє успішно досягати поточних та стратегічних цілей, оскільки цільові орієнтири програм реалізуються переважно через фінансові засоби регулювання і, перш за все, бюджетного планування, використання цільових фондів та інших позабюджетних коштів. Водночас, значущим елементом регіонального фінансового програмування є встановлення показників виконання програми, за

допомогою яких на проміжних етапах чи після реалізації програми оцінюється її ефективність. Розкрито програмно-цільовий підхід щодо фінансування подолання депресивності територій, який передбачає аналіз необхідних і можливих джерел фінансових ресурсів для фінансування програми у плановому і наступному роках та отримання від її реалізації очікуваного результату.

5. Встановлено, що протягом 2005-2011 років більшість програм розвитку депресивних територій за відсутності фінансових ресурсів в обсязі достатньому для їх реалізації були неефективними для подолання депресивності цих територій. Основною причиною цього є традиційне фінансування регіональних програм за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (коливання частки державних асигнувань варіює від 50% до 70%, коштів місцевих бюджетів – відповідно від 15% до 20%). Для реалізації цільових програм розвитку депресивних територій, які є підґрунтям та умовою державної селективної політики вирівнювання проблемних територій доцільним є залучення додаткових джерел фінансових ресурсів (коштів підприємств та населення, іноземних інвестицій, кредитів банків) шляхом доповнення програмно-цільового методу при фінансуванні розвитку депресивних територій впровадженням спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку із спеціальним режимом інвестування.

Основні результати розділу опубліковані у таких наукових працях автора [110; 112; 122; 124; 125; 127; 129; 277].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ

3.1. Розробка фінансової стратегії подолання депресивності територій

За умов активного залучення України до світових процесів глобалізації та регіоналізації особливого значення набувають регіональні аспекти фінансової стратегії подолання депресивності територій. У цьому контексті достатньо актуальними є питання фінансування розвитку депресивних територій на основі позитивних структурних зрушень галузевої, просторової та функціональної систем, відновлення й зміцнення ефективного співробітництва регіонів, зменшення міжрегіональних диспропорцій, раціонального використання економічного потенціалу депресивних територій.

Основними недоліками наявних стратегій розвитку депресивних регіонів є: неврахування чинників сприяння конкурентоспроможності регіону, а саме спроможності до прогнозування та передбачення можливих фінансових ризиків; перспективи розвитку депресивних регіонів формуються від уже існуючого рівня, без прийняття до уваги світових тенденцій, їх змін та глобальних викликів, тобто стратегії орієнтовані переважно на еволюційне зростання, використання або покращення існуючого потенціалу; не здійснюються прогнозні розрахунки основних показників розвитку економіки регіону з позиції фінансової безпеки, тобто процес формування стратегій розвитку територій відбувається без урахування питань забезпечення фінансової безпеки регіону; не обґрунтовуються обсяги і структура джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій.

Для усунення вищезазначених недоліків та покращення фінансування розвитку депресивних територій вважаємо за доцільне розробку фінансової стратегії подолання депресивності територій. На нашу думку, фінансова стратегія подолання депресивності територій – це сукупність стратегічних завдань і заходів з управління фінансовими ресурсами депресивного регіону на довгострокову перспективу

відповідно до цілей його соціально-економічного розвитку. Процес формування стратегії здійснюється в декілька етапів (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Формування фінансової стратегії подолання депресивності територій¹

¹Примітка. Складено автором.

Цільовою функцією стратегії є зростання рівня фінансового забезпечення розвитку депресивних територій з метою подолання регіональної дезінтеграції, підвищення рівня життя населення та соціалізації економічних відносин. Для досягнення даної стратегічної цілі на рівні депресивних територій необхідними є активізація фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, зростання доходів населення, збільшення оборотних коштів суб'єктів господарювання, удосконалення міжбюджетних відносин, залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки, покращення фінансування розвитку агропромислового комплексу та зростання кредитного портфелю банківських установ. При цьому виконання завдань, передбачених фінансовою стратегією подолання депресивності територій стає можливим за умови обґрунтування по кожному із пріоритетних напрямів розвитку депресивних територій власних та залучених джерел фінансових ресурсів.

Утвердження ринкових умов функціонування економіки депресивних територій зумовлює необхідність створення мережі малих спеціалізованих підприємств, що достатньо швидко реагують на зміни у попиті на споживчі товари та наданні послуги з виробництва проміжної продукції великим підприємствам обробної промисловості. На нашу думку, такі підприємства за рахунок прискореного обороту обігового капіталу можуть забезпечити високу соціальну та економічну ефективність, сприяти зниженню цін на споживчі товари та цін на кінцеву продукцію великих підприємств, а, отже, значно підвищити конкурентоспроможність виробництва в межах депресивних територій.

Однак, основною проблемою розвитку малого підприємництва у депресивних регіонах є нестача власних та обмежені можливості залучення зовнішніх фінансових ресурсів, а саме фінансових ресурсів залучених суб'єктами малого підприємництва на фінансово-кредитному ринку, державних фінансових ресурсів, ресурсів міжнародних фондів, організацій, а також приватних осіб (рис. 3.2). За рахунок прибутку та амортизаційних відрахувань фінансується лише 60% витрат на інвестиції, а для досягнення високих темпів розвитку та фінансування ще 40% витрат суб'єктам малого підприємництва необхідно залучати фінансові ресурси ззовні. При цьому державне фінансування розвитку малого підприємництва в

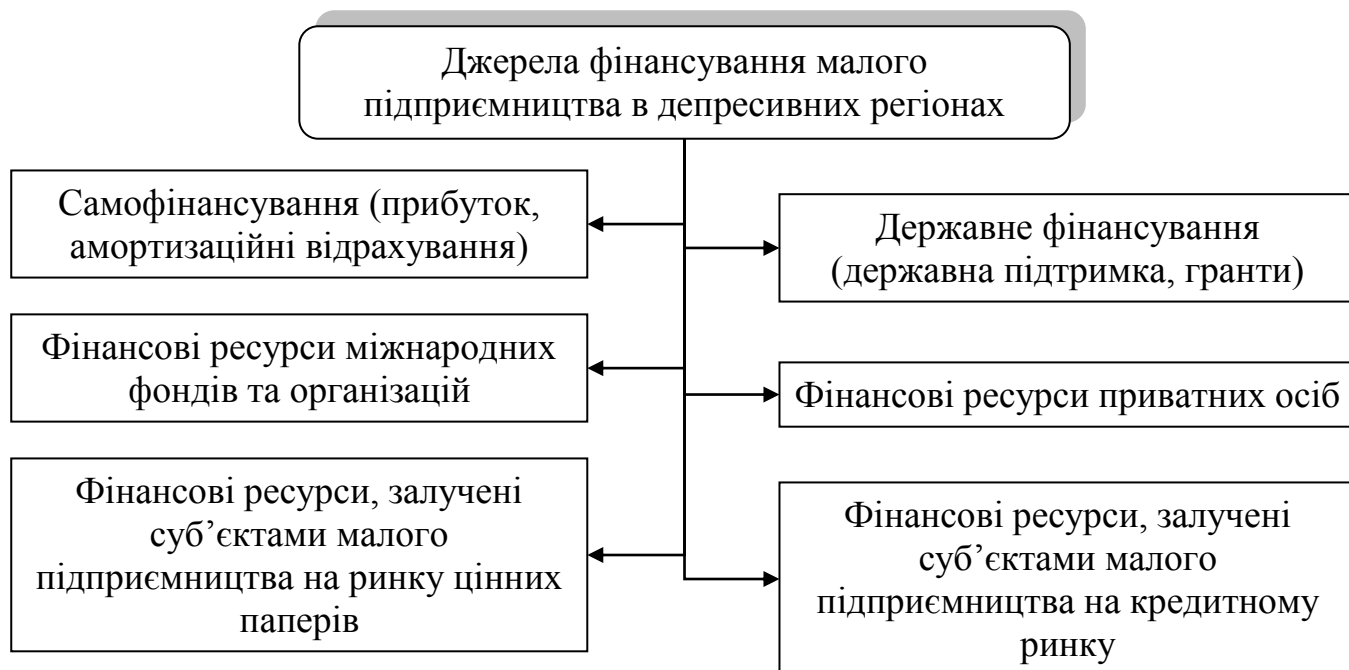

Рис. 3.2. Джерела фінансування малого підприємництва в депресивних регіонах¹

¹Примітка. Складено автором на основі [64, с. 115-120].

депресивних регіонах практично відсутнє. Активізувати державну підтримку розвитку малого підприємництва можна також за рахунок збільшення частки податкових надходжень, яка залишається в місцевих бюджетах, або шляхом передбачення необхідного фінансування у державному бюджеті та здійснення «повернення» коштів у депресивні регіони через Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва.

Важливим джерелом фінансування розвитку малого підприємництва депресивних територій є банківський кредит, проте через високі темпи інфляції проблемою отримання банківських позик є значні вимоги банків по забезпеченню позик (понад 150%). Позичальник несе також додаткові витрати при оформленні документів на позику. При цьому для банківських установ існує високий ризик неповернення коштів, а також доходи від надання цих позик є нижчими, ніж доходи від кредитування споживчих та іпотечних потреб фізичних осіб. Для вирішення даних проблем у фінансовій стратегії подолання депресивності територій доцільно на визначений термін передбачити пільгові ставки оподаткування для підприємств малого бізнесу, що отримують банківські позики. Важливе значення має також

впровадження в депресивних регіонах практики мікрокредитування підприємницької діяльності суб'єктів господарювання – фізичних та юридичних осіб на основі конкурсного відбору бізнес-планів, оскільки за рахунок мікрокредитування забезпечується фінансова підтримка тих громадян і суб'єктів підприємницької діяльності, що розпочинають свою діяльність.

Однією із форм фінансової підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності малого підприємництва є лізинг, його запровадження сприяє покращенню умов використання суб'єктами малого бізнесу державних фінансових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів, науково-технічних розробок і технологій. Проте, на рівні депресивних територій, як окремі суб'єкти фінансово-кредитного ринку, лізингові компанії майже не представлені. Вартість лізингу залишається порівняно високою для лізингоотримувача, тому малі підприємства практично не використовують його переваги. Переважна більшість лізингових угод передбачає авансовий платіж, середня величина якого становить близько 20% від вартості предмету лізингу. Відсоткова ставка по лізингу вища за банківський кредит. Тому, на нашу думку, активізація фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва в депресивних регіонах, як одне із основних завдань фінансової стратегії подолання депресивності територій, передбачає спрощення процедури повернення об'єкта лізингу (проведення простіших та прозорих процедур повернення чи викупу майна, що передане в лізинг), що зменшить вартість трансакції для лізингодавця.

Для суб'єктів малого підприємництва депресивних територій незначною (10% від загального обсягу фінансування) є також частка фінансових ресурсів, залучених на фондовому ринку, отриманих з міжнародних фондів, організацій та від приватних осіб. З метою цільового залучення фінансових ресурсів зі згаданих джерел доцільно інтенсивно оновлювати основні фонди підприємств та у фінансовій стратегії подолання депресивності територій передбачити запровадження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків. Як наслідок, розвинуті до певного рівня малі підприємства в депресивних регіонах будуть зацікавлені у створенні міжгалузевих і міжрегіональних корпорацій, що здатні ефективно використовувати

основний капітал за рахунок об'єднання інвестиційних можливостей, використання результатів фундаментальних досліджень та поєднання виробництва з наукою. Такі об'єднання можуть виникати також шляхом інтеграції виробничого і банківського капіталу.

Економічне зростання депресивних територій і підвищення добробуту їх населення залежить від забезпечення цих територій необхідними фінансовими ресурсами, значна частина яких сконцентрована в місцевих бюджетах. Саме тому, одним із основних завдань фінансової стратегії подолання депресивності територій є удосконалення міжбюджетних відносин, які продовжують функціонувати без достатнього врахування необхідності самоврядного розвитку цих територій. Суттєвою проблемою в сфері міжбюджетних відносин є те, що дохідна частина місцевих бюджетів депресивних територій формується, в основному, за рахунок відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, нормативи яких щорічно змінюються. При цьому розрахунок трансфертів здійснюється на основі приросту фактичних доходів та спричиняє скорочення останніх, оскільки збільшення доходів у депресивних регіонах передбачає зменшення трансфертів їх місцевим бюджетам з державного бюджету. Таким чином, фактично діючий порядок фінансування витрат місцевих бюджетів депресивних територій є антистимулом до розширення податкової бази. Обмеженість податкових надходжень до місцевих бюджетів депресивних територій і невирішеність проблем соціального захисту населення пояснюється також тим, що половина підприємств цих територій є збитковою, а середньомісячна заробітна плата їх працівників нижча від середнього прожиткового мінімуму. Недосконалим в депресивних регіонах є також порядок розподілу трансфертів. Так, щорічний розподіл дотацій місцевим бюджетам депресивних територій здійснюється на основі суб'єктивних оцінок розриву між прогнозними обсягами доходів та видатків бюджетів, що спонукає місцеві бюджети до утримання неефективної соціальної інфраструктури, нагромадження кредиторської заборгованості.

Для вдосконалення міжбюджетних відносин на рівні депресивних регіонів доцільно: розширити практику надання трансфертів з державного бюджету під

конкретні заходи соціально-економічного розвитку; збільшити питому вагу місцевих податків та зборів у структурі доходів місцевих бюджетів; активізувати використання цінних паперів (облігацій внутрішньої та зовнішньої місцевої позики) для зменшення коливань в обсягах податкових надходжень, фінансування поточного дефіциту місцевих бюджетів, фінансового забезпечення програм подолання депресивності територій; запровадити цільове фінансування у формі дотацій по лінії інвестицій, соціальних виплат, розвитку малого підприємництва.

Таким чином, для забезпечення достатньої та стабільної фінансової бази депресивних територій важливе значення має стратегічне реформування системи міжбюджетних відносин, що сприятиме економічному розвитку депресивних регіонів, зростанню рівня життя їх населення та стане міцною основою загальнодержавного поступу.

Важливим завданням фінансової стратегії подолання депресивності територій є залучення інвестицій на основі створення в депресивних регіонах загального сприятливого інвестиційного клімату для всіх видів капіталів. При цьому головними причинами, що зумовлюють зростання нерівномірності показників інвестиційної діяльності, невисоку інвестиційну привабливість депресивних регіонів, є припинення державного інвестування багатьох сфер економіки, вузькість внутрішнього ринку, високий податковий і адміністративний тиск на бізнес, який намагається конкурувати, а не отримувати ренту, відсутність практичної більшості ринкових інститутів – корпоративного сектору, ринку цінних паперів, вплив трудових ресурсів та капіталу. Саме тому, з метою залучення інвестицій у фінансовій стратегії доцільно визначити рівень потреб депресивного регіону в інвестиціях, пріоритети інвестування у критичних структуроформуючих галузях економічної діяльності, які спроможні дати поштовх інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіону, особливості відтворювальних процесів та ефективність можливих витрат у довгостроковому періоді. Вважаємо, що даному процесу сприятиме: паритетне поєднання прямих та портфельних інвестицій в економіку депресивних територій, що враховує як інтереси самого підприємства, так і депресивного регіону в цілому; стимулювання інвестиційної діяльності за рахунок

власних коштів підприємств; податкове стимулювання процесу реінвестування в економіку депресивних територій; залучення коштів банківської системи та заощаджень населення. При цьому провідним напрямом фінансової стратегії подолання депресивності територій щодо мобілізації інвестицій має стати залучення в інвестиційний процес коштів населення для вирішення основних завдань соціального розвитку депресивного регіону. Проте, в депресивних регіонах цей резерв інвестиційних ресурсів знаходиться поза увагою державницьких структур, спостерігається відверте нехтування приватним інвестором – фізичною особою. З іншого боку, необхідно врахувати надзвичайно низький рівень довіри населення до держави через знецінення вкладів населення. За таких обставин наявні у приватних інвесторів фінансові ресурси не трансформуються в необхідні для економіки депресивних територій довготермінові кредити. Важливе значення для залучення інвестицій в дані регіони має також створення спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Такі режими є поширеними у світі; інвестиції залучаються у ті депресивні регіони, де існують структурні деформації, гострі соціальні та економічні проблеми. Діяльність СЕЗ та ТПП засвідчує їх значимість з огляду на покращення економічних показників і інтенсифікацію розвитку депресивних територій. Введення названих режимів має спрямовуватися на збільшення або на зменшення вигоди суб'єктів господарювання, які знаходяться поза дією таких режимів. Зокрема, це стосується пільгового режиму оподаткування.

Таким чином, для ефективного функціонування економіки депресивних регіонів процес залучення інвестицій має здійснюватися в комплексі з іншими антикризовими заходами загальноекономічного значення, зокрема: фінансовим оздоровленням економічної ситуації депресивних територій, створенням передумов для реалізації ринкового механізму, забезпеченням умов для формування прогресивних територіально-галузевих пропорцій. Це дозволить підвищити інвестиційну активність депресивних територій, яка досягається шляхом збільшення реалізованих інвестиційних ресурсів і найефективнішого їх використання в пріоритетних секторах матеріального виробництва та соціальної сфери.

За умов ринкової трансформації економіки в фінансовій стратегії подолання

депресивності територій доцільно також передбачити принципово нову модель зростання кредитного портфелю банківських установ, що спрямована на кредитування всіх видів економічної діяльності депресивних територій, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність, скоротити імпорт і збільшити експортний потенціал депресивного регіону. Однак, у 2005-2011 роках у всіх регіонах України гостро стояла проблема кредитування пріоритетних напрямів розвитку економіки. При цьому нераціональна кредитна політика комерційних банків стала однією з причин обмеження кредитування виробництва та розгортання інфляційних процесів у депресивних регіонах. Високими залишалися процентні ставки плати за кредит та короткі терміни кредитування (короткострокові кредити використовувались лише для вирішення поточних проблем). Як наслідок – знижується віддача на капітал і зменшується доступність кредитів для менш рентабельних видів економічної діяльності депресивного регіону.

На нашу думку, для вирішення вищезазначених проблем доцільним є зростання кредитного портфелю банківських установ шляхом кредитування окремих особливо важливих для господарського комплексу підприємств, споживчого кредитування та кредитування малого і середнього бізнесу (рис. 3.3). Кредитування окремих підприємств передбачає максимальне залучення вільних коштів фізичних та юридичних осіб з наступним їх вкладенням у кредити для підприємств пріоритетних галузей розвитку економіки депресивного регіону. Споживче кредитування – це розробка програм кредитування на визначений перелік товарів соціальної необхідності. Кредитування малого та середнього бізнесу депресивних регіонів передбачає можливість сплати частини чи всіх відсотків по кредиту за рахунок бюджетних чи позабюджетних коштів. Така система пільгового кредитування поширена в багатьох розвинутих країнах: Італії, США, Японії, Франції. Так, в Італії пільгове кредитування здійснюється державними установами на умовах зниженого процента. Термін видачі кредитів встановлюється такий: 15 років – для нового будівництва і 10 років – для модернізації та розширення діючих підприємств. Процентні ставки за весь період кредитування становлять 36%, якщо обсяг капіталовкладень не перевищує 30 млрд. євро, і 60% – якщо він перевищує цю

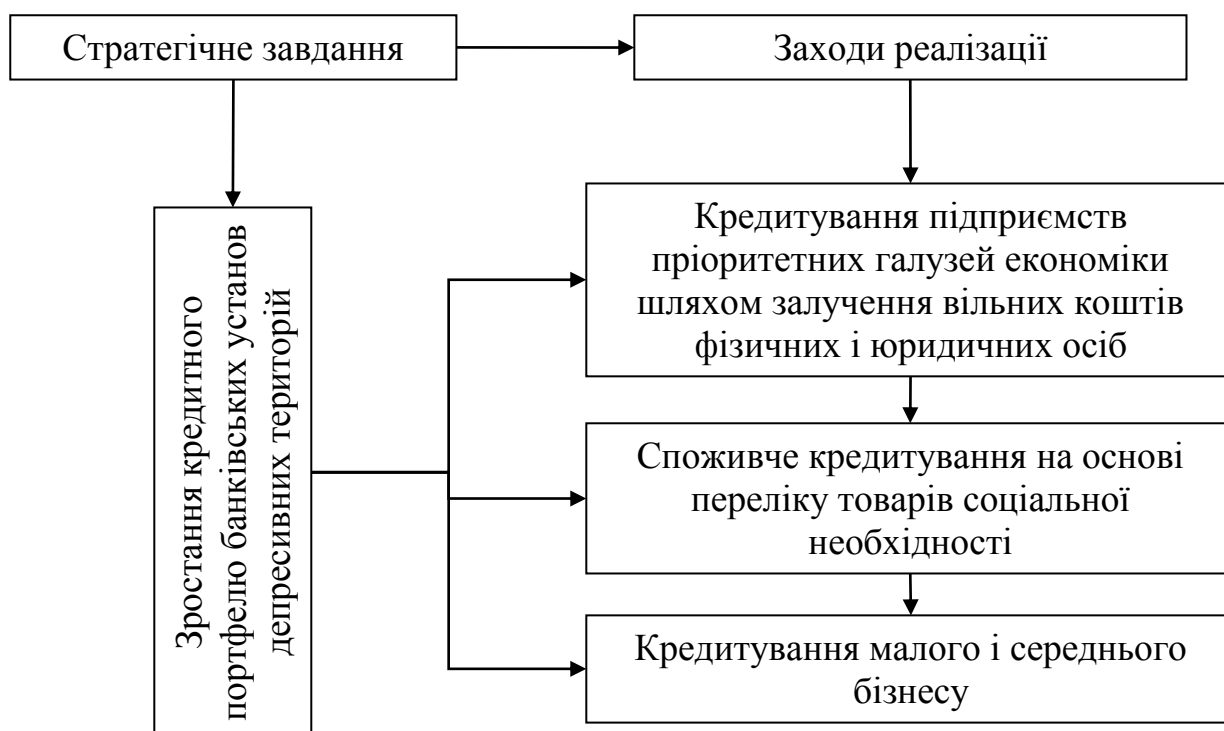

Рис. 3.3 Шляхи зростання кредитного портфелю банківських установ депресивних територій¹

¹Примітка. Складено автором.

суму [103, с. 127].

Таким чином, збільшення кредитного портфелю банківських установ як одне із основних завдань фінансової стратегії має важливе значення не лише для подолання депресивності територій, але й для забезпечення економічного зростання та високих соціальних результатів від поживлення виробництва у кожному з депресивних регіонів.

Економічною основою досягнення відповідного рівня життя населення в депресивних регіонах є доходи населення, а їх зростання одним із основних завдань фінансової стратегії подолання депресивності територій. Однак, аналіз рівня доходів населення депресивних територій у 2005-2011 роках показує, що значення цього показника значно нижчі, ніж середні по країні. Причини такої диференціації населення за рівнем доходів полягають як у галузевій диференціації в оплаті праці, так і в різниці щодо можливостей отримання інших доходів, в основі якої лежить майнова нерівність внаслідок приватизації, а також відмінний доступ до користування суспільним і державним майном. На нашу думку, в передбаченому

фінансовою стратегією процесі зростання доходів населення депресивних територій провідна роль повинна належати оплаті праці, зокрема її основній складовій – заробітній платі. Підвищення величини і частки заробітної плати в індивідуальних доходах населення депресивних територій створює передумови для формування реальних стимулів до виробничої діяльності на основі збільшення обсягів сукупного попиту. При цьому в депресивних регіонах мінімальна заробітна плата є лише технічним нормативом для розрахунку зарплати у бюджетній сфері відповідно до можливостей видаткової частини бюджету. Поряд з цим, у депресивних регіонах необхідно суттєво знизити надмірну диференціацію заробітних плат. З цією метою доцільно впровадити граничне співвідношення мінімальної заробітної плати до максимальної на регіональному рівні та на рівні підприємства. Високими є також ставки оподаткування доходів та практично відсутній механізм стимулювання підприємницької діяльності. Саме тому, для зростання доходів населення в фінансовій стратегії подолання депресивності територій доцільно передбачити: зменшення податкового навантаження на доходи населення депресивних областей шляхом скорочення ставок, за якими оподатковуються доходи, та підвищення порогу неоподаткування до прожиткового мінімуму; індексацію доходів населення залежно від рівня інфляції в країні; стимулювання індивідуальної підприємницької діяльності для підвищення особистих доходів населення; розвиток іпотечного кредитування для формування фінансових ресурсів фізичних осіб і домогосподарств; активізацію вторинного ринку цінних паперів як ефективного засобу перерозподілу доходів населення депресивних територій.

Вважаємо, що здійснення заходів, передбачених фінансовою стратегією подолання депресивності регіонів, сприятиме зростання доходів населення депресивних територій, підвищенню рівня їх заощаджень, які через фінансовий ринок інвестуються в економіку та є основним джерелом ресурсів, що обертаються на цьому ринку.

В умовах економічних обмежень запорукою успішного функціонування підприємств депресивних територій, а, отже, й одним із способів подолання депресивності є збільшення оборотних коштів суб'єктів господарювання, що дає

змогу досягти безперервності та планомірності процесу виробництва, реалізації продукції та надання послуг. Обсяги оборотних коштів підприємств депресивних територій за нестабільних темпів зростання та за умов існування великої кількості збиткових підприємств є незначними. На нашу думку, розв'язання цих проблем на рівні підприємств депресивних територій потребує додаткових джерел фінансування приросту обсягу оборотних коштів. Саме тому, в фінансовій стратегії подолання депресивності територій доцільно передбачити надання цільових кредитів під бізнес-плани підприємств. Враховуючи перекося в міжгалузевих показниках рентабельності необхідно застосувати диференційовані підходи щодо ставок процента за кредит залежно від видів діяльності підприємств депресивних територій, а також у сфері пільгового кредитування ризикових проектів з освоєння новітніх технологій та інновацій. При цьому планування потреби в позикових оборотних коштах повинно здійснюватися з урахуванням залишку нормованих товарно-матеріальних цінностей. Доцільно також на підприємствах депресивних територій більш широко впроваджувати практику комерційного кредитування, метою якого є прискорення процесу реалізації товарів і отримання закладеного в них прибутку. Відсоток за комерційний кредит входить у ціну товару та суму векселя і, як правило, є меншим, ніж відсоток по банківському кредиту.

Для зменшення рівня тінізації доходів від підприємницької діяльності в депресивних регіонах у фінансовій стратегії подолання депресивності територій необхідно передбачити застосування процедури банкрутства до постійно збиткових підприємств усіх форм власності. Захист від банкрутства підприємств, яким можна допомогти відновити платоспроможність, доцільно забезпечити шляхом створення механізмів управління кризовими ситуаціями на рівні окремого підприємства та за умови використання всіх видів реструктуризації.

Суттєвою перешкодою подоланню депресивності територій є незадовільний фінансовий стан більшості підприємств АПК, що не дозволяє забезпечити процес не тільки розширеного, а в багатьох випадках і простого відтворення за рахунок власних фінансових ресурсів. Водночас, висока вартість та обмежений доступ до зовнішніх джерел фінансування операційної та інвестиційної діяльності

(насамперед, кредитних ресурсів комерційних банків) зумовлюють необхідність пошуку інших форм фінансового забезпечення, як одного із основних завдань, передбачених фінансовою стратегією подолання депресивності територій. Так, протягом 2005-2011 років в депресивній Тернопільській області обсяги промислового та сільськогосподарського виробництва динамічно зростають (обсяг промислового виробництва з 1510 млн. грн. у 2005 році до 2093,9 млн. грн. у 2011 році та обсяг виробництва сільськогосподарської продукції з 1920 млн. грн. до 2645,3 млн. грн.). При цьому у 2011 році порівняно з 2005 роком обсяги інвестицій вкладених в промисловість зросли в два рази та сільське господарство в – чотири, водночас в три рази підвищилася сума наданих кредитів у ці галузі економіки (Додатки Т, У). Однак, цих коштів виявилось не достатньо для ефективного функціонування підприємств АПК, про що свідчить низький рівень їх рентабельності, зростання заборгованості із зарплати найманим працівникам, збільшення кількості збиткових підприємств і застарілість обладнання. На нашу думку, для вирішення цих проблем та покращення фінансування підприємств АПК у фінансовій стратегії доцільно передбачити диверсифікацію та укріплення матеріально-технічної бази підприємств АПК з використанням механізмів лізингу і субсидування видатків зі сплати відсотків за кредитами, що дозволить підвищити конкурентоспроможність і стійкість промислового та сільськогосподарського виробництва у депресивних регіонах. Для подальшого розвитку агропромислового виробництва необхідно також залучити в АПК страхові, кредитно-фінансові та інформаційно-консалтингові організації ринкової інфраструктури. Модернізацію засобів виробництва для АПК та впровадження на підприємствах вже створених технологічних інновацій можна забезпечити як шляхом фінансового лізингу, так і за рахунок нефінансових інвестицій (вкладення майна, прав, ліцензій, ноу-хау в інвестиційні проекти, підприємства).

Таким чином, здійснення заходів, передбачених фінансовою стратегією подолання депресивності регіонів, щодо покращення фінансування АПК сприятиме підвищенню ефективності промислового та сільськогосподарського виробництва, а отже, подоланню депресивності територій на основі інтенсифікації їх соціально-

економічного розвитку.

На наш погляд, виконання вищевизначених стратегічних завдань на основі власних фінансових ресурсів та інвестицій, залучених ззовні, дає можливість передбачити такі очікувані результати реалізації фінансової стратегії подолання депресивності територій:

- подолання депресивного стану окремих територій і підвищення рівня їх фінансового забезпечення;
- збільшення обсягів інвестицій в основний капітал та прямих іноземних інвестицій при одночасному зменшенні асиметрії за цими показниками;
- забезпечення належного рівня бюджетних надходжень і скорочення податкового навантаження, що стимулюватиме інвестиційний процес та структурну перебудову економіки регіонів;
- розширення практики банківського та бюджетного кредитування пріоритетних галузей і виробництв депресивних територій;
- підвищення рівня життя населення та зменшення диспропорцій за соціальними показниками;
- створення умов для розвитку малого підприємництва та зростання доходів суб'єктів господарювання.

Досягнення очікуваних результатів, передбачених фінансовою стратегією подолання депресивності територій, дозволяє встановити критерії оцінки її ефективності, тобто ступінь реалізації цілей (високий, середній і низький). Так, якщо в результаті реалізації стратегії рівень фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивної території є високим або вище середнього, це вказує на високий ступінь реалізації цілей, середній та нижче середнього рівень фінансового забезпечення – відповідає середньому ступеню досягнення цілей, а низький рівень фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивної території означає відповідно низький ступінь реалізації цілей.

Основними інструментами реалізації фінансової стратегії подолання депресивності територій повинні бути угоди регіонального розвитку, програми подолання депресивності територій та цільові комплексні програми (рис. 3.4). Так,

Рис. 3.4. Інструменти реалізації фінансової стратегії подолання депресивності територій¹

¹Примітка. Складено автором.

в угодах регіонального розвитку доцільно визначати обсяги фінансування заходів з реалізації фінансової стратегії подолання депресивності територій, що є підставою для передбачення цих обсягів при формуванні державного та місцевих бюджетів на відповідні роки (виходячи з реальних можливостей бюджетів). До фінансування заходів можуть залучатися також кошти приватного сектору та міжнародної технічної допомоги. При цьому законодавчо встановлено, що програми подолання депресивності територій фінансуються з державного (у розмірі не менше ніж 0,2% дохідної частини) та місцевих бюджетів лише за умови укладення угод регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та відповідною областю. Однак, з депресивними регіонами таких угод не укладалося, отже не було фінансування програм. Лише в Тернопільській області розроблено проект угоди регіонального розвитку, в якому передбачені заходи інтенсифікації соціально-

економічного розвитку та подолання депресивності територій. Орієнтовний загальний обсяг фінансування заходів становить 1356,2 млн. грн., у тому числі за рахунок державного бюджету – 967,4 млн. грн., місцевих бюджетів – 248,0 млн. грн., інших джерел – 140,8 млн. грн.[197]. Позитивним аспектом проекту угоди є передбачені обсяги фінансування заходів щодо створення умов для залучення інвестицій у депресивний регіон. Загальна вартість робіт становить 1,2 млн. грн., зокрема: за рахунок коштів державного бюджету 0,6 млн. грн., обласного бюджету – 0,6 млн. гривень. Результатами фінансування цих заходів стане розроблення схеми планування території області, залучення інвестицій в економіку депресивного регіону, зростання надходжень у бюджети усіх рівнів, створення умов для розміщення промислових підприємств, закладів культурної та соціальної сфер. Проте, на нашу думку, для подолання депресивності територій важливе значення має також доповнення угоди регіонального розвитку заходами, передбаченими фінансовою стратегією подолання депресивності територій щодо зростання доходів населення, збільшення обігових коштів суб'єктів господарювання та розширення кредитної бази банківських установ. Ці заходи вказують на причини виникнення депресивного стану територій і дозволяють обґрунтувати необхідні обсяги фінансування в програмах подолання депресивності територій.

Важливим інструментом реалізації фінансової стратегії подолання депресивності територій можуть бути цільові комплексні програми. На наш погляд, для активізації процесів підвищення конкурентоспроможності депресивних регіонів, що передбачені цільовими комплексними програмами, доцільним є надання дотацій депресивним регіонам з найнижчим рівнем конкурентоспроможності. Це дозволить не тільки відтворити їх конкурентні переваги, але й створити умови для формування ефективної територіальної та галузевої структури економіки депресивних областей. Поряд з цим, цільові комплексні програми можуть також передбачати залучення у виробництво місцевих ресурсів, державних інвестицій, позабюджетних коштів. Згадані програми доцільно також спрямувати на вирішення таких важливих проблем подолання депресивності територій, як фінансування будівництва та функціонування об'єктів культури, освіти, охорони здоров'я; забезпечення соціальних гарантій для

населення депресивних територій; фінансова допомога для прискорення реформування економіки депресивного регіону; створення нових робочих місць.

Таким чином, в умовах існування значних диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів розробка фінансової стратегії подолання депресивності територій та її успішна реалізація має достатньо важливе практичне значення. Дана стратегія забезпечуватиме створення конкурентних переваг економіки депресивного регіону та зміцнення позицій суб'єктів господарювання на відповідних ринках товарів і послуг, що в свою чергу сприятиме не лише розвитку, а й фінансовому оздоровленню депресивних територій.

3.2. Заходи державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій

В Україні зменшення регіональних економічних та соціальних диспропорцій, стимулювання розвитку депресивних територій належить до ключових завдань державної регіональної політики. Це пояснюється тим, що поглиблення дисбалансу соціально-економічного розвитку суттєво ускладнює здійснення соціально-економічних перетворень, формування загальнодержавного ринку товарів і послуг, збільшує загрозу регіональної кризи національної економіки. Регіональні диспропорції гальмують забезпечення високих темпів економічного зростання, сприяють виникненню депресивних територій. Саме тому, на сьогодні, необхідною є більш ефективна і системна державна політика, щодо підтримки депресивних територій. Умовою такої підтримки має бути її цільове спрямування. При цьому для розробки та реалізації політики щодо підтримки депресивних територій важливе значення має врегулювання проблем державного фінансового стимулювання розвитку депресивних регіонів.

Складність реалізації завдань щодо фінансового стимулювання розвитку депресивних територій на сучасному етапі полягає в тому, що його здійснення відбувається в умовах структурної перебудови економіки на базі ринкових відносин,

відсутності необхідного обсягу фінансових ресурсів, недосконалості нормативно-правового забезпечення, незавершеності розбудови системи регіонального управління.

Основною метою державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій є створення умов для динамічного соціально-економічного розвитку депресивних регіонів, подолання бідності, безробіття, формування середнього класу, ефективного використання фінансового потенціалу для підвищення рівня життя населення й оптимальної спеціалізації депресивних регіонів у виробництві товарів і послуг. На нашу думку, в контексті цієї мети пріоритетними напрямами державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій є: застосування програмно-цільового підходу до формування місцевих бюджетів; подолання диференціації податкоспроможності; зміцнення фінансової бази підприємницьких структур; нарощення ресурсного потенціалу банківської системи депресивних територій, як фактору фінансового забезпечення їх розвитку; створення передумов для покращення загального інвестиційного клімату, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій; санація депресивних територій. При цьому інструментами державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій України можуть бути податкові пільги, цільові трансферти, дотації (рис. 3.5).

Важливим напрямом державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій є нарощення ресурсного потенціалу банківської системи. Низький рівень розвитку банківської системи депресивних територій означає, що її власні фінансові ресурси мають тенденцію до стагнації. Саме тому, доцільним є податкове стимулювання нарощення банками власного капіталу, що стане запорукою стабільності банківської системи. Необхідність податкового стимулювання зростання банківського капіталу зумовлена тим, що воно непрямо сприятиме розвитку довгострокових банківських інвестицій. З метою стимулювання підвищення капіталізації банківської системи в економічній літературі пропонують використовувати такі податкові пільги: зменшення ставки податку на капіталізований прибуток (для банків); вилучення із бази оподаткування коштів, які

Рис. 3.5. Державне фінансове стимулювання розвитку депресивних територій¹

¹Примітка. Складено автором.

спрямовані на купівлю акцій банку (для юридичних та фізичних осіб). Введення цих пільг може стимулювати зростання банківського капіталу. Однак, у межах депресивних територій значна частина приросту капіталу банків (понад 50%) є наслідком використання схем його фіктивного збільшення, що не дозволяє використати цей капітал для реального розширення банківської інвестиційної діяльності. На нашу думку, більш доцільною є система податкових пільг на доходи

від капіталу (відсоткові доходи по вкладах у банки, дивіденди по цінних паперах). Стимулювання інвестиційної спрямованості в діяльності комерційних банків депресивних територій доцільно здійснити шляхом збільшення обсягів довгострокового кредитування. Особливе значення має також впровадження в депресивних регіонах поширеної за кордоном практики іпотечного кредитування шляхом повного вирахування із оподатковуваних доходів відсотків за кредитами на придбання чи будівництво житла. При подальшій нестачі фінансових ресурсів у банківських установах депресивних територій головним джерелом їх зростання можуть бути заощадження громадян. Зростання вкладів громадян доцільно стимулювати різними засобами податкової політики, зокрема за допомогою звільнення від оподаткування отриманих процентних доходів та виключення з оподаткованого доходу вкладів населення в банківські установи. Стимулювати процес збільшення вкладів населення в банківську систему можна також шляхом підвищення гарантованості їх повернення через дію механізмів страхування депозитів та орієнтації комерційних банків на встановлення реальних відсоткових ставок за депозитами з урахуванням рівня інфляції.

Таким чином, системне застосування податкового стимулювання банківської інвестиційної активності та заходів щодо стимулювання зростання вкладів населення дозволяють не лише наростити ресурсний потенціал банківських установ, але й забезпечити більш стабільний соціально-економічний розвиток депресивних територій.

Аналіз механізмів перерозподілу бюджетних коштів на користь депресивних регіонів потребує врахування достатньої кількості суб'єктивних чинників, які б пояснювали нерівномірність дотаціювання та субвенціонування депресивних регіонів порівняно з іншими регіонами. При цьому для ефективного соціально-економічного розвитку депресивних територій необхідним є зменшення впливу неекономічних чинників розподілу бюджетних коштів. Одним із шляхів реалізації зазначеного завдання є програмно-цільовий підхід до формування місцевих бюджетів, що виступає найефективнішим методом бюджетування на даному етапі розвитку міжбюджетних відносин.

Програмно-цільовий підхід при формуванні місцевих бюджетів використовують більшість країн Європейського союзу, Австралія, Канада, Нова Зеландія. Концепція програмного бюджетування охопила всі урядові рівні США та поширилась на більшість штатів і муніципалітетів. З нашої точки зору, запровадження програмно-цільового методу при формуванні місцевих бюджетів депресивних територій суттєво змінить їх фінансову політику в напрямі забезпечення ефективності використання бюджетних коштів. Програмно-цільовий метод бюджетування передбачає встановлення цілей і завдань бюджетних програм, досягнення конкретних результатів виконання бюджету, а також застосування критеріїв оцінки результативності та ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу. На кожну бюджетну програму передбачається розробка паспорту, який є її результатом та визначає суму коштів, затверджену в бюджеті для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави для її виконання, мету, завдання, напрями діяльності [19, с. 1782]. На основі паспорту проводиться аналіз виконання бюджетної програми та здійснюється контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, результати яких застосовуються під час формування бюджету за програмно-цільовим методом.

Таким чином, застосування програмно-цільового підходу при формуванні місцевих бюджетів депресивних територій дозволить зробити основний акцент на результати бюджетної програми та надасть можливість суб'єктам фінансової політики переглядати наслідки прийнятих управлінських рішень щодо витрачання бюджетних коштів.

Для виходу економіки депресивних територій із кризового стану особливе значення має обґрунтована інвестиційна політика. При цьому держава повинна створювати сприятливий інвестиційний клімат у межах депресивних територій для залучення на взаємовигідних умовах як внутрішніх, так зовнішніх інвестицій. На нашу думку, дієвим заходом державного стимулювання інвестиційної діяльності депресивних територій є створення спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Ці форми оздоровлення господарського життя підпорядковані загальній меті – активізації інвестиційних процесів, виходу власних

товаровиробників на світовий ринок, розвитку депресивних регіонів, зміні нераціональної галузевої структури та вирішенні місцевих економічних проблем. СЕЗ в межах депресивних регіонів економічно виправдані тільки в тому випадку, якщо вони створюються для використання порівняльних переваг даних територій, а не для компенсації відсутніх факторів економічного зростання. Проте, станом на 1.01.2011 року серед депресивних регіонів СЕЗ та ТПР були створені лише в Закарпатській області. Це дозволило продемонструвати за весь період їх функціонування досить високий показник бюджетної ефективності (2,20 грн.) при частках надходжень до бюджету і пільг 62% і 17% відповідно, а також залучити інвестицій на рівні 199% від очікуваного результату. Однак, у багатьох інших регіонах спостерігається дуже низька бюджетна ефективність функціонування спеціальних територій. Пільги, що надавалися суб'єктам СЕЗ і ТПР щорічно, більш ніж удвічі перевищували надходження до бюджетів, унаслідок цього постійно зростало їх від'ємне сальдо. Для вирішення цих проблем, на нашу думку, території пріоритетного розвитку та спеціальні економічні зони доцільно піддавати більш жорсткому контролю щодо ефективності використання фінансових ресурсів, акумульованих внаслідок стимулювання інвестиційної діяльності в їх межах. При цьому до створюваної системи податкових пільг повинні ставитися жорсткі бюджетні вимоги, оскільки якою б вигідною не була система пільг, особливо для іноземного інвестора, її привабливість може переважуватися таким негативним фактором, як часті зміни в податковому законодавстві.

Одним із дієвих заходів державного фінансового стимулювання інвестиційної діяльності в депресивних регіонах може бути також податкове стимулювання з використанням інвестиційного кредиту. Проблемою отримання пільгових кредитів у депресивних територіях є високий ризик комерційних банків без достатніх гарантій їх повернення. На нашу думку, впровадження практики інвестиційного кредитування в депресивних регіонах можливе лише за умови субсидування процентних ставок за інвестиційними кредитами при реалізації пріоритетних інвестиційних проектів з невеликим строком окупності. При цьому важливе значення має розробка маркетингового плану та існування гарантій реалізації

продукції. Однак, при реалізації інвестиційних проектів, що потребують значних капітальних вкладень, субсидування стає неефективним через відсутність в банках депресивних регіонів вигідних довгострокових пасивів. У такій ситуації, доцільно було б застосувати змішані методи державного стимулювання інвестиційної діяльності шляхом надання інфраструктурних концесій приватним інвесторам, що доповнене субсидуванням процентних ставок за залученими кредитами і частковими державними гарантіями.

Для активізації інвестиційної діяльності депресивних територій ефективними методами стимулювання можуть бути лізинг, франчайзинг, страхування майнових і фінансових активів. Лізинг допомагає забезпечити оперативність і гнучкість у вирішенні виробничих завдань шляхом тимчасового використання устаткування, а не придбання його в повну власність. Фінансування у такий спосіб доцільно здійснювати у галузях з високим ступенем ризику ведення бізнесу, зокрема на нових ринках. Лізинг буває вигіднішим для підприємця, ніж купівля машин та устаткування за рахунок традиційного банківського кредиту [85]. Це пояснюється тим, що при лізинговій операції несистематичний ризик для інвестора менший через те, що перехід права власності на об'єкт лізингу відбувається лише після повної сплати його вартості, а також тим, що при лізинговій операції краще контролювати цільове використання позичкових ресурсів, що дає можливість інвестору при розрахункові лізингового платежу застосовувати меншу відсоткову ставку на вкладений капітал.

Капітал (фінансові ресурси, нематеріальні активи), який можна залучити за допомогою франчайзингу, може набагато перевищити розмір капіталу, який залучають традиційним способом. Франшизодавець продає чи передає ліцензії – франшизи, що дають право на реалізацію продукції чи заняття бізнесом на певній депресивній території з використанням товарного знаку за умови дотримання франшизоодержувачем вимог до якості й технології. Франшизу надає передова фірма з високим іміджем, яка намагається поєднувати свої високі технології та ноу-хау з капіталом франшизоодержувача, забезпечуючи цим трансфер передових технологій [85].

На думку науковця Л. Шевчук, основою вдосконалення інвестиційної політики депресивних територій є регіональні інвестиційні програми. Стабілізація інвестиційного процесу може бути досягнута шляхом постійної підтримки депресивних регіонів із загальнодержавного фонду фінансової підтримки. Кошти фонду повинні постійно спрямовуватись на фінансування найбільш перспективних інвестиційних проектів. Для визначення реальних умов реалізації інвестиційних програм, проектів, заходів необхідно правильно визначати стан інвестиційного клімату в місцях найбільшого зосередження капітального будівництва. Методи визначення інвестиційного клімату в депресивних регіонах ґрунтуються на використанні узагальнених характеристик сукупності соціальних, економічних, організаційних факторів, що впливають на привабливість і хід реалізації інвестування в той чи інший об'єкт на території депресивного регіону [227, с. 151].

Стимулюючим фактором залучення іноземних інвестицій в економіку депресивних регіонів може бути створення мережі інвестиційних фондів. Створення венчурних інвестиційних фондів за участю різних джерел, включаючи бюджетні кошти, має здійснюватись під конкретні проекти інвестиційного характеру, що передбачають концентрацію фінансових ресурсів на будівництво, реконструкцію, переобладнання потужностей у тих чи інших галузях виробництва або сфери послуг. На рівні регіонів такі фонди функціонують у багатьох країнах. В Україні реалізація проектів через венчурні інвестиційні фонди має цілий ряд переваг, зокрема, у можливості оперативної емісії цінних паперів, відносно спрощеної реєстрації, фактичного звільнення від сплати податків під час виконання робіт. У контексті даного процесу великого значення набуває надходження венчурного капіталу, який тісно пов'язаний із фінансуванням інновацій та науково-технічним прогресом. Ефективність інвестування через венчурні фонди досягається також завдяки наявності податкових пільг і стимулів (будь-які доходи фонду не є об'єктом оподаткування до моменту поки вони знаходяться в активах фонду). Це дає можливість реінвестувати кошти в межах діяльності фонду без проміжного оподаткування, за рахунок чого досягається максимальний результат інвестиції. Наявні можливості роблять венчурні фонди надзвичайно перспективними

фінансовими інструментами як для великих холдингових компаній, так і для компаній та підприємців, що належать до сегменту малого та середнього бізнесу. Венчурний фонд може бути ефективним інструментом реалізації як окремого проекту, так і фінансовим центром для здійснення інвестиційної діяльності компанії або групи компаній.

Таким чином, процес стимулювання інвестиційної діяльності в депресивних регіонах, що базується на використанні системи пільг в оподаткуванні, визначенні пріоритетних напрямів інвестування та можливостей залучення кредитних ресурсів спрямований на створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення інвестиційної активності.

Для подолання регіональної диференціації податкостроможності важливим заходом державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій є збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Однак, згаданий процес повинен передбачати не зростання ставок оподаткування, а закріплення за місцевими бюджетами відповідних часток загальнодержавних податків і зборів. Дієвість цього заходу підтверджується й міжнародним досвідом. Зокрема, у Німеччині 44% податку на додану вартість (ПДВ) та 50% податку на прибуток корпорацій надходять до бюджетів земель та общин. У США основними дохідними джерелами бюджетів штатів і муніципалітетів є податок із продажу, податок на нерухомість та податок на доходи фізичних осіб. У Росії 15% ПДВ і податкова надбавка до податку на прибуток підприємств надходять до місцевих бюджетів [26, с. 4]. Посилення фінансової спроможності депресивних регіонів можливе також внаслідок адміністрування податку на нерухоме майно, надходження від якого могли б стати вагомим джерелом надходжень до бюджетів місцевого самоврядування за місцем знаходження нерухомості.

Наявна система формування доходів місцевих бюджетів депресивних територій не стимулює їх приріст, а лише посилює залежність від трансфертів. Для розв'язання цих проблем доцільним є встановлення відсотка перерахування податку на прибуток підприємств до місцевого бюджету депресивних територій, що зменшить надходження до державного бюджету, проте знизить потребу в

перерахуванні міжбюджетних трансфертів – субвенцій і дотацій вирівнювання. Надходження від цього податку тісно пов'язані із рівнем соціально-економічного розвитку депресивного регіону та зазнають меншого впливу від економічної кон'юнктури. Відсоток надходжень від податку на прибуток до місцевих бюджетів депресивних територій повинен закріплюватися на довгостроковій основі та бути вищим, ніж в інших регіонах, зважаючи на регіональну диференціацію надходжень від цього податку. Аналіз податкових надходжень і трансфертів до місцевих бюджетів показав, що закріплення за місцевими бюджетами депресивних територій податку на прибуток у розмір 20% дозволить в середньому на 2,1% скоротити обсяг дотацій з державного бюджету і хоча у відсотковому співвідношенні цей показник є незначним, однак залишення в місцевих бюджетах депресивних територій податку на прибуток у сумі понад 23 млн. грн. (додаток С) сприятиме нарощенню їх податкової бази шляхом покращення адміністрування податків, стимулюватиме зусилля місцевого самоврядування щодо створення відповідного інвестиційного клімату та динамічного соціально-економічного розвитку депресивних територій.

З метою підвищення рівня фінансової самодостатності депресивних регіонів доцільним є також закріплення на довгостроковій основі за місцевими бюджетами цих регіонів частки надходжень від податку на додану вартість. У процесі реформування ПДВ у податок односторонньої дії, який не потребує відшкодування, відкриваються нові можливості для вдосконалення міжбюджетних відносин. Оскільки основою податкової бази ПДВ є витрати населення, витрати малого бізнесу та інших первинних платників ПДВ, то надходження податку, значною мірою стають пропорційно залежними від обсягів споживання регіону. Якщо залишати в місцевих бюджетах усіх регіонів 20% від зібраного ПДВ – це буде такий рівень збільшення власних надходжень місцевих бюджетів, за якого Дніпропетровська область та м. Київ стануть практично самодостатніми і не матимуть потреби у централізованій підтримці. В цілому ж по Україні трансферти з державного бюджету місцевим скоротяться майже на 40% [178, с. 169]. При цьому зарахування 25% ПДВ в доходах місцевих бюджетів депресивних регіонів дозволить скоротити обсяг дотацій з державного бюджету майже на 6,2% (додаток С).

Надходження від ПДВ у розрахунку на одну особу будуть приблизно рівномірними та постійними в межах усіх депресивних регіонів, це можна пояснити тим, що він є податком на внутрішнє споживання, а, отже, забезпечує рівномірні поповнення дохідної частини місцевих бюджетів. Однаковим мінімальним обсягом доходів для виконання програм без застосування трансфертної політики держави будуть також забезпечені бюджети одного рівня.

Одним із найбільш перспективних напрямів впровадження податкових платежів, що у майбутньому можуть трансформуватися у вагомі джерела доходів місцевих бюджетів депресивних територій, стало введення Податковим кодексом України місцевого податку на нерухоме майно, за винятком земельних ділянок. Цей податок є муніципальним в усіх країнах Європейського союзу, хоча на центральному рівні визначаються його граничні ставки. До 50% складає питома вага податку на нерухомість у структурі місцевих бюджетів у Греції, Данії, Люксембурзі та 100% у Великобританії (включаючи в цей податок плату за землю). На нашу думку, законодавче закріплення в Україні податку на нерухомість за місцевими бюджетами депресивних регіонів сприятиме не лише ефективному використанню наявного нерухомого майна, але й стимулюватиме залучення в обіг додаткових коштів від продажу та здачі в оренду нерухомості. Це, у свою чергу, призведе до зниження цін на продаж і оренду нерухомості та залучення значних коштів в оборот. Однак, вважаємо за доцільне встановлення межі вартості нерухомості, нижче якої цей податок не накладається та розробку методики оцінки вартості нерухомого майна, оскільки законодавчо обумовлена ставка податку на нерухомість (1-2,7% з прив'язкою до квадратних метрів нерухомості) не враховує можливості різної ринкової вартості житла з однаковою площею.

В проекті регіонального врядування та розвитку для депресивних регіонів пропонується встановити по податку на нерухомість два види ставок. Одна дуже низька у прив'язці до одного квадратного метра житла, вартість якого можна оцінити на рівні не вище 150% від середньої вартості по депресивному регіону. До уваги береться лише житло, що припадає не на кожного зареєстрованого жителя, а на кожного власника (прив'язка до зареєстрованих може призвести до великих

недоїмок, оскільки у власника і у зареєстрованого інша відповідальність по оплаті житла). Тобто кожен власник платить, наприклад, 50 коп. за кожен метр своєї власності. Але ці суми автоматично вираховується із квартирної плати і зараховується не як дохід житлово – комунальних підприємств, а як кошти, що ідуть до бюджетів розвитку. При цьому у бюджетах розвитку ці кошти повинні використовуватись тільки на модернізацію житлово-комунального господарства, включаючи ремонт та реконструкцію комунальних мереж, введення нового обладнання тощо. Друга ставка (для житла, що вище від 150% вартості середнього рівня) повинна визначатись в залежності від якісних параметрів житла. Для цього виходячи з ріелтерських оцінок встановлюються середні параметри вартості по кожній групі житла. Так, житло вартістю 2000-2100 умовних одиниць (у. од.) за один квадратний метр отримує середню оцінку у 2050 у. од. Житло вартістю 2100-2200 у. од. буде мати середню оціночну величину 2150 у. од. [54, с. 34]. Таким чином, доцільним є запровадження прогресивної ставки у діапазоні приблизно від 1% до 3% сукупної (ринкової) вартості нерухомості і без усяких прив'язок до квартплати. На нашу думку, таке адміністрування податку на нерухомість проявлятиметься у збільшенні податкових платежів, забезпеченні стабільності їх надходжень до місцевих бюджетів депресивних територій та створить можливість покращення інвестиційного клімату цих територіальних утворень за рахунок диференціації ставок оподаткування для різних типів нерухомості, узгодження їх з розміром орендної плати, застосування податкових пільг для пріоритетних регіональних об'єктів комерційної нерухомості.

Для забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку депресивних територій важливе значення має державне стимулювання зміцнення фінансової бази підприємницьких структур шляхом надання їм пільгових довгострокових кредитів, державних замовлень, економічної інформації про можливу перспективу, ринкову кон'юнктуру. Завдання державної фінансової політики щодо підтримки сфери підприємництва у депресивних регіонах полягає, передусім, у створенні умов, що стимулюють вкладення інвестицій у цей сектор економіки. Саме тому, на нашу думку, заходами державного фінансового стимулювання розвитку підприємництва

повинні бути: пільгове оподаткування капітальних вкладень у структуроформуючі галузі і виробництва, пільгове оподаткування новостворених підприємств, прискорена амортизація щодо виробництв, які визначають науково-технічний прогрес у депресивному регіоні, позики під пільговий процент на оновлення підприємств, які мають значення для економічної безпеки депресивних територій, пряме бюджетне фінансування соціально значущих регіональних об'єктів. При цьому податкове стимулювання розвитку підприємництва у депресивних регіонах має передбачати: звільнення від оподаткування будь-якими податками грантів, отриманих суб'єктами підприємницької діяльності; скорочення податкових ставок по ПДВ і прибутковому податку; можливість вирахування з доходу до оподаткування витрат на проведення наукових досліджень, конструкторську діяльність, нові розробки, технологічне переоснащення, проведення маркетингових досліджень, створення та організацію виробництва нової продукції; зменшення податкових ставок на доходи від операцій з цінними паперами, що сприятиме накопиченню капіталу на цілі розвитку підприємницьких структур; надання суб'єктам підприємництва кредитів у вигляді відстрочення податкових платежів у частині витрат прибутку на інноваційні дослідження. Здійснення прискореної амортизації виробництв може розглядатися як надання безвідсоткових позик на придбання необхідної нової техніки та обладнання шляхом списання більшої частини вартості придбаних основних фондів на початковому періоді їх експлуатації. Бюджетне фінансування розвитку підприємництва у депресивних регіонах доцільно проводити шляхом надання прямих державних субсидій підприємствам та організаціям на практичну реалізацію проектів розвитку за умови залучення коштів приватних інвесторів. Економічну інформацію про можливі перспективи суб'єкти підприємництва можуть отримувати з інформаційних центрів. Метою створення таких центрів є відображення динаміки розвитку галузей, наявності потенційних партнерів, умов фінансування, що сприятиме залученню як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів.

Таким чином, впровадження в практику заходів державного фінансового стимулювання розвитку підприємництва у депресивних регіонах забезпечить не

лише зміцнення фінансової бази підприємницьких структур, але й може стати каталізатором підвищення ефективності господарювання. При цьому важливо, щоб державна політика стимулювання і фінансової підтримки підприємництва формувалась на принципах довгостроковості, стабільності, юридичної захищеності інтересів підприємців, їх економічної зацікавленості у підвищенні ефективності господарювання.

Важливим напрямом стимулювання розвитку депресивних територій є також санація. Санація, як спосіб фінансового оздоровлення соціально-економічного стану депресивних територій повинна передбачати на довгострокову перспективу цільові заходи щодо стимулювання розвитку депресивних територій та повного або часткового усунення причин депресії, а не перешкоджати тимчасовій деструкції територій за рахунок бюджетних коштів, як це відбувається на практиці. На рівні кожного із депресивних регіонів доцільно розробляти індивідуальні програми санації, оскільки її варіанти для депресивних територій, як і причини виникнення депресивного стану є дуже різноманітними. Так, в результаті санації може здійснюватися: фінансова підтримка суб'єктів господарювання, які відновлюють чи започатковують в депресивних регіонах виробничу діяльність, зокрема, на засадах малого підприємництва; державне інвестування виробничої та соціальної інфраструктури; видача державних замовлень суб'єктам господарювання; направлення коштів фонду зайнятості на створення нових робочих місць; надання населенню цільових кредитів на житлове будівництво; сприяння в отриманні міжнародної технічної та інвестиційної допомоги. Доцільно також за кожною програмою санації встановити державного замовника із включенням окремої позиції програми в державний бюджет, яка має бути віднесена до категорії захищених витрат.

Програми санації депресивних територій розробляються в Канаді. Більшість з них спрямовані на ліквідацію соціально-економічних проблем у депресивних сільських районах. Зокрема, Державна програма відновлення та розвитку сільських районів передбачає державне фінансування соціально-економічного розвитку депресивних сільських районів з метою підвищення ефективності використання

земель, збільшення рівня доходів фермерів, здійснення регенерації водних і земельних ресурсів, розбудови соціальної сфери. Однак, комплексна санація депресивних територій проводиться лише в таких європейських країнах, як Франція, Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн. Заходи санації в межах депресивних територій цих країн здійснюються за рахунок селективного фінансування окремих проектів та спрямовані переважно на підтримку таких видів економічної діяльності, як сільське, лісове господарство, туризм, транспорт і зв'язок. Програмні заходи санації передбачають стимулювання розвитку і структурне вирівнювання сільських депресивних районів, а також трансформацію регіонів, що потерпають від промислового спаду. При цьому в Україні для ефективної розробки та реалізації програм санації депресивних територій важливе значення має оцінка можливостей виходу територій із депресивної ситуації. На нашу думку, показниками даної оцінки є показники: бюджетної забезпеченості територій; можливостей диверсифікації, конверсії і реструктуризації виробництва; наявності майна і ресурсів, що можуть бути задіяні в процесі санації, а також показники попередніх розрахунків потреби в ресурсах і обґрунтування їх джерел. Необхідною для санації є також часткова консолідація коштів державного бюджету, витрачання яких прямо або опосередковано пов'язане з соціально-економічним станом у депресивних регіонах. Кошти з державного бюджету доцільно перераховувати по каналах казначейства безпосередньо в бюджети муніципальних утворень. Джерелами фінансування програм санації можуть бути також кошти місцевих бюджетів у вигляді суми всіх податків, що збираються на території депресивних регіонів, пільгові кредити із централізованих джерел або компенсація частки процентної ставки за кредитами комерційних банків при реалізації програм санації, кошти добродійних фондів та частина коштів від ліквідації підприємств-банкрутів.

Отже, реалізуючи програми санації, які спроможні впливати на соціально-економічну ситуацію в депресивних регіонах, можна створити сприятливі умови для надходження інвестицій, страхування фінансових ризиків при здійсненні інвестиційних проектів, розширення малих форм бізнесу, активізації роботи товарного та фондового ринків.

Ефективність заходів державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій значною мірою залежить від правильного вибору інструментів стимулювання. На основі проведеного аналізу даних заходів за відповідними напрямками, найбільш прийнятними, на нашу думку, є такі інструменти стимулювання розвитку депресивних територій, як податкові пільги, цільові трансферти та інвестиційні дотації. При цьому універсальними інструментами є різні форми податкового стимулювання, зокрема податкові пільги. Для депресивних регіонів такі пільги повинні бути диференційованими та передбачати відстрочку сплати податку або його повне скасування. Пільги мають бути направлені на стимулювання початкових етапів відтворювального процесу – від капітальних вкладень у фундаментальні дослідження до інвестицій у виробництво, що діє. Так, встановлення неможливого для виконання плану надходжень податку на прибуток у депресивних регіонах може призводити до зменшення податкових надходжень та не стимулюватиме пошук варіантів збільшення доходів державного бюджету, що зумовлює безпосереднє недоотримання місцевими бюджетами депресивних територій відповідного обсягу дотацій. Саме тому, потужним стимулом місцевої влади до збільшення прибутковості підприємств може бути спрямування певної частини податку на прибуток до місцевих бюджетів або зарахування до них всієї суми податку на прибуток, отриманої від підприємств недержавної форми власності. Доцільним є також впровадження в межах депресивних регіонів пільгових режимів оподаткування, які діють в офшорних та вільних економічних зонах і передбачають спрощену процедуру реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, застосування низьких ставок податків або взагалі відсутність окремих видів податків, наявність спрощеної процедури звітності.

Заслуговує також на увагу досвід стимулювання господарського розвитку депресивних територій на основі пільгового оподаткування в Канаді, Італії та Німеччині. В межах цих країн у менш розвинених в економічному відношенні регіонах встановлюють нижчі порівняно з іншими територіями податки з метою залучення нових економічних суб'єктів у регіони з низьким рівнем соціально-

економічного розвитку. Часто цей інструмент застосовують стосовно регіонів з несприятливими природно-кліматичними умовами. Так, італійські компанії, які розвивають свою діяльність у депресивних і несприятливих з кліматичної точки зору регіонах Південної Італії, звільняються від сплати податку на прибуток протягом 10 років. У Великобританії діючі та новостворені підприємства, що знаходяться в межах депресивних територій, звільняються від податків на майно та землю також на 10 років. В Канаді підприємства, які розвиваються в межах депресивних регіонів мають право на знижку з податку на прибуток у розмірі 20-50% витрат на обладнання та будівництво [60, с. 97, 99]. Однак, проблеми впровадження світового досвіду оподаткування на депресивних територіях в Україні пов'язані з тим, що для депресивних регіонів законодавчо не обумовлені жодні податкові стимули та значна частина податку на прибуток зараховується до державного бюджету. При цьому прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 21%. Таким чином, ставка податку на прибуток підприємств є недиференційованою та не залежить від обсягів прибутку. Така система є простою в нарахуванні податку, але не дає максимально можливих надходжень до державного бюджету та не стимулює підприємців до нарощування обсягів виробництва та прибутку. На нашу думку, доцільним є впровадження для депресивних регіонів диференційованої шкали ставок податку, при якій збільшення прибутку призводить до зростання ставки оподаткування до певної межі, після чого вона починає падати, що стимулюватиме підприємства до активнішої діяльності.

Інструментом фінансового стимулювання розвитку депресивних територій є також цільові трансферти, які використовуються в реалізації урядових програм і не задовольняють потреб у поточних видатках, хоча їх застосовують для підтримки програм капіталовкладень. Цільові трансферти не включають частку податків, яка залишається у регіональних і місцевих органів самоврядування в рамках механізмів спільного оподаткування. Однак у доходах місцевих бюджетів депресивних територій трансферти займають понад 50% всіх надходжень та практично не стимулюють соціально-економічний розвиток цих територій, оскільки зростання

доходів місцевих бюджетів у цих регіонах супроводжується різким скороченням обсягу трансфертів. Саме тому, на нашу думку, стимулювання обсягів фінансування заходів соціально-економічного розвитку депресивних територій повинно відбуватися за рахунок зміни структури джерел фінансування у бік зменшення частки державних коштів і зростання питомої ваги фінансових ресурсів приватного сектору економіки. При цьому вплив державної фінансової допомоги на податкові надходження і витрати місцевих бюджетів депресивних територій може бути як сприятливим, так і негативним. Все залежить від мети, з якою проводиться бюджетне вирівнювання. Якщо метою останнього є вирівнювання можливостей депресивних територій (відповідно до інших регіонів) щодо надання суспільних благ і зниження зусиль щодо мобілізації податків, то ефект від одержаної допомоги може бути негативним. Якщо метою надання міжбюджетних трансфертів є зростання добробуту в депресивних регіонах, то відповідні зміни у величині мобілізованих податків і бюджетних витрат, здійснених з урахуванням фінансової допомоги, не можна вважати однозначно негативним явищем, оскільки величина трансферту максимізуватиме добробут населення депресивних територій, проте цей процес не відбуватиметься на рівні всіх регіонів. Однак, якщо трансферти надаватимуться з метою збільшення пропозиції суспільних благ, в такому випадку виникатимуть стимули до збільшення споживання приватних благ, тобто стимули до зменшення податкового навантаження в депресивних регіонах в результаті одержання трансферту. Таким чином, розподіл трансфертів для депресивних регіонів повинен здійснюватися в такий спосіб, щоб мінімізувати стимули до скорочення податків і максимізувати позитивні стимули до збільшення витрат на надання суспільних благ. При цьому державі доцільно також надавати місцевій владі у вигляді бюджетних субсидій різного роду премії (премії промислового розвитку та промислової адаптації), а також субсидії для спорудження об'єктів базової і промислової інфраструктури.

Для практичної реалізації заходів державного фінансового стимулювання розвитку депресивних регіонів доцільним є застосування такого інструменту стимулювання як інвестиційні дотації. На нашу думку, ефективність інвестиційних

проектів за участю держави пояснюється тим, що більшість з таких проектів спрямовані на забезпечення тісної співпраці малих і середніх підприємств та на підвищення конкурентоспроможності індустрії в депресивному регіону. Цільова підтримка підприємств здійснюється, насамперед, у формі дольової участі (50% коштів необхідних для виконання проекту) держави в їх інвестиційних проектах. Так, підприємства можуть отримати регіональну інвестиційну дотацію (для інвестицій у споруди, обладнання, підготовку персоналу та консультаційні послуги).

Заслуговує на увагу поширена в Швеції практика фінансового стимулювання регіонів з низьким рівнем соціально-економічного розвитку за допомогою так званих дотацій стимулювання зайнятості. В отриманні дотацій переваги мають малі та середні підприємства, проте і вони повинні дотримуватися певних вимог, що висувуються як умови одержання дотацій, зокрема: заробітна плата повинна бути прийнятною, умови праці – безпечними, щонайменше вони повинні відповідати умовам колективного договору; підприємства повинні передбачати заходи з підготовки або підвищення кваліфікації працівників (обсягом не менше 125 годин протягом перших двох років роботи підприємства); запланована інвестиція повинна також забезпечувати рівні можливості зайнятості як жінкам, так і чоловікам. Субсидія може надаватися протягом трьох років, якщо весь цей час продовжуватиметься зростання зайнятості, але максимальна сума не має перевищувати 20 тис. євро на кожного зайнятого, який пропрацював повний рік [255, с. 50]. На нашу думку, така практика стимулювання може бути прийнятною для України, оскільки в Швеції в результаті здійснення вказаних заходів стимулювання, вдалося домогтися стійкого економічного розвитку гірських депресивних регіонів, а в окремих із них – забезпечити навіть прискорену економічну динаміку.

Таким чином, використання різноманітних інструментів фінансового стимулювання соціально-економічного розвитку депресивних територій в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів депресивних регіонів стимулюватиме взаємодію фінансового та реального секторів економіки цих територій та дозволить депресивним регіонам повністю реалізувати наявний у них потенціал, максимально

збільшити їх внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на світових ринках.

3.3. Економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій

Об'єктивний аналіз рівня соціально-економічного розвитку регіонів є важливою передумовою виявлення регіональних проблем, зокрема проблем фінансового забезпечення подолання депресивності територій. В умовах планово-централізованої системи управління аналіз розвитку територій зводився до оперативного відслідковування виконання директивних планових завдань, що стояли перед галузями економіки регіону, та розрахунку відхилень від цих завдань. У таких умовах аналіз стану розвитку регіону в цілому не знаходив застосування з боку наявної системи регіонального управління.

Для подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку депресивних територій та подальшого формування відповідної регіональної політики їх розвитку необхідною є оцінка проблем фінансування розвитку депресивних регіонів. На нашу думку, дану оцінку доцільно здійснювати шляхом розробки економіко-математичних моделей фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, придатних для отримання якісних оцінок результативності різних сценаріїв реалізації фінансової політики.

У більшості випадків існуючі моделі є моделями економетричного типу, тобто вони формуються на основі системи регресійних рівнянь економічних показників, а їх параметри оцінюються з допомогою ймовірних методів. Ці моделі відображають тенденції та пропорції того періоду, інформацію якого використано для їх побудови, і, як наслідок, можуть служити ефективним інструментом аналізу економічних процесів. На основі згаданих моделей виявляються причинно-наслідкові зв'язки між показниками, які характеризують рух фінансових потоків, що дає можливість виявити чинники стабілізації та покращення економічної ситуації в регіоні.

Особливість причинно-наслідкових зв'язків економічних явищ і процесів полягає в їх транзитивності, тобто причина X і наслідок Y пов'язані співвідношенням $X \rightarrow X' \rightarrow X'' \rightarrow Y$, а не безпосередньо $X \rightarrow Y$. Отже, при моделюванні процесів фінансового забезпечення розвитку депресивних територій необхідно абстрагуватися від проміжних та другорядних чинників, виявити основні причини зміни економічних параметрів регіону.

На першому етапі моделювання здійснюється якісний аналіз досліджуваного об'єкта. На другому етапі будується модель взаємозв'язку на основі методів математики і статистики. На третьому етапі інтерпретуються результати моделювання, здійснюється аналіз якісних особливостей досліджуваних явищ.

Взаємозв'язки між економічними явищами та процесами, а, відповідно, і між параметрами економічної ситуації в депресивному регіоні, відносяться до стохастичних кореляційних зв'язків, при яких зміна середнього значення результативного показника зумовлюються зміною факторних параметрів. Отже, для дослідження фінансового забезпечення розвитку депресивних територій доцільно використовувати кореляційний та регресійний методи аналізу, завданням яких є кількісне визначення (оцінка) та аналітичний вираз взаємозв'язків між результативними та факторними ознаками (багатофакторна кореляція та регресія) [45, с. 121].

Кореляційний аналіз вивчає взаємозв'язки показників розвитку депресивного регіону та джерел його фінансування і дозволяє оцінити:

- тісноту зв'язку з допомогою парних, часткових і множинних коефіцієнтів кореляції;
- параметри рівня регресії.

Метою регресійного аналізу є оцінка функціональної залежності умовного середнього значення результативного показника (Y) від фактичних ($X_1, X_2 \dots X_m$).

Рівняння регресії або статистична модель зв'язку показників розвитку депресивного регіону та джерел його фінансування виражається функцією:

$$Y_x = f(X_1, X_2 \dots X_m). \quad (3.1)$$

Модель є достатньо адекватною реальним економічним процесам, якщо

виконуються такі вимоги до її побудови:

- сукупність досліджуваних вихідних даних повинна бути однорідною і математично описуватися неперервними функціями;
- процеси, які моделюються, повинні описуватися одним або декількома рівняннями причинно-наслідкових зв'язків;
- усі факторні показники повинні мати кількісний (цифровий) вираз;
- обсяг досліджуваної сукупності повинен бути достатньо великим;
- причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами повинні описуватися лінійними або лінеаризованими залежностями;
- параметри моделі не повинні мати кількісних обмежень;
- територіальна і часова структура досліджуваної сукупності повинна бути постійною [147, с. 101].

Дотримання даних вимог дозволяє побудувати економіко-математичну модель взаємозв'язку показників розвитку депресивних територій та джерел їх фінансування, яка найкращим чином апроксимує економічну ситуацію в регіоні.

Однією з проблем побудови економіко-математичної моделі розвитку депресивних територій є її розмірність, тобто визначення числа факторних показників, які включаються в модель. Скорочення кількості факторних показників за рахунок другорядних, несуттєвих дозволяє побудувати якісну модель. Водночас, моделі малої розмірності не завжди достатньо повно описують явище або процес. На практиці вироблено критерії оптимального співвідношення: кількість чинників, що включені у модель повинна бути в 5-6 разів меншою, ніж обсяг сукупності або число значень показників [115, с. 16].

У процесі здійснення економіко-математичного моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій розглянуто дві групи показників:

1 група. Факторні показники (джерела фінансових ресурсів депресивного регіону):

- доходи місцевих бюджетів області, млн. грн.;
- обсяги кредитування банківськими установами області, млн. грн.;

- обсяги інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування;
 - обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку регіону, млн. дол. США;
 - прибуток підприємств регіону, млн. грн.;
 - доходи населення регіону, млн. грн.;
 - обсяги кредитування промисловості комерційними банками області, млн. грн.;
 - обсяги інвестицій у промисловість області, млн. грн.;
 - обсяги прямих іноземних інвестицій у промисловість області, млн. дол. США;
 - прибуток промислових підприємств регіону, млн. грн.;
 - обсяги бюджетного фінансування сільського господарства області, млн. грн.;
 - обсяги кредитування сільського господарства області комерційними банками, млн. грн.;
 - обсяги інвестицій у сільське господарство області, млн. грн.;
 - обсяги прямих іноземних інвестицій у сільське господарство області, млн. дол. США;
 - прибуток сільськогосподарських підприємств регіону;
- 2 група. Результативні показники (показники розвитку депресивної території):
- валовий регіональний продукт, млн. грн.;
 - депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб регіону, млн. грн.;
 - роздрібний товарооборот в області, млн. грн.;
 - середньомісячна номінальна заробітна плата в області, грн.;
 - заборгованість з виплати заробітної плати в регіоні, млн. грн.;
 - витрати населення області, млн. грн.;
 - забезпеченість населення житлом на 1 жителя області, м².;
 - введення в дію нових основних засобів у регіоні, млн. грн.;
 - обсяги промислового виробництва в області, млн. грн.;
 - обсяги сільськогосподарського виробництва в області, млн. грн.;
 - депозити фізичних осіб у регіоні, млн. грн.

Для аналізу використано статистичні дані розвитку Тернопільської області, як однієї з депресивних областей у 2000-2011 рр. (додатки Т, У).

Дослідження розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів депресивної території починаємо з встановлення кореляційних зв'язків між факторними та результативними показниками. Матриці кореляційних зв'язків побудовані з допомогою ПЕОМ, пакет EXCEL, утиліта «Аналіз рішень», «Кореляція» (табл. 3.1 - 3.2).

Таблиця 3.1

Матриця кореляційних зв'язків між джерелами фінансових ресурсів та показниками розвитку депресивної території (Тернопільської області)¹

Результативні показники Факторні показники	Валовий регіональний продукт	Депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб	Роздрібний товарооборот	Середньомісячна номінальна заробітна плата	Заборгованість з виплати зарплати	Витрати населення	Забезпеченість населення житлом	Введення в дію нових основних засобів	Обсяги промислового виробництва	Обсяги сільськогосподарського виробництва	Депозити фізичних осіб
Доходи місцевих бюджетів	0,997	0,999	0,998	0,998	-0,612	0,991	0,948	0,985	0,903	0,921	0,987
Кредити банків в економіку області	0,979	0,988	0,989	0,983	-0,550	0,974	0,902	0,982	0,869	0,903	0,973
Прибуток підприємств	0,931	0,931	0,937	0,946	-0,489	0,937	0,844	0,982	0,741	0,854	0,885
Доходи населення	1,000	0,998	0,998	0,999	-0,627	0,990	0,961	0,975	0,919	0,925	0,990
Інвестиції в основний капітал	0,899	0,910	0,901	0,884	-0,592	0,873	0,878	0,820	0,937	0,837	0,945
Прямі іноземні інвестиції	0,988	0,976	0,980	0,986	-0,682	0,981	0,978	0,955	0,913	0,921	0,966

¹Примітка. Розраховано автором.

На основі побудованих матриць проведемо аналіз коефіцієнтів кореляційного зв'язку між досліджуваними показниками. Коефіцієнт кореляції є відносною мірою зв'язку між двома факторами і приймає значення з інтервалу [-1; 1]. З теорії кореляції відомо, що якщо значення коефіцієнта кореляційного зв'язку R знаходиться в межах: від $0,7 \div 1$, то зв'язок вважається щільним; від $0,3 \div 0,7$ – зв'язок

ослаблений; від $0 \div 0,3$ – дуже слабкий. Від’ємне значення R означає, що зв’язок є зворотнім. Так, у нашому випадку зв’язок між результативними та факторними показниками є щільним, оскільки знаходиться в межах $[0,8; 1]$, виняток складає лише кореляційний зв’язок між факторними показниками і заборгованістю з виплати заробітної плати, оскільки коефіцієнт кореляції має від’ємне значення, що вказує на зворотній зв’язок між цими показниками. При цьому від’ємні значення коефіцієнта кореляції та зворотній кореляційний зв’язок існують між такими факторними показниками, як бюджетне фінансування промисловості і сільського господарства та результативними – обсягами промислового і сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 3.2

Матриця кореляційних зв’язків між показниками промислового і сільськогосподарського виробництва та обсягами їх бюджетного фінансування¹

	Фінансування з місцевого бюджету		Кредити комерційних банків		Прибуток підприємств		Інвестиції в основний капітал		Прямі іноземні інвестиції	
	Промисловість	Сільське господарство	Промисловість	Сільське господарство	Промисловість	Сільське господарство	Промисловість	Сільське господарство	Промисловість	Сільське господарство
Обсяг промислового виробництва	-1		0,879		0,778		0,976		0,814	
Обсяг сільськогосподарського виробництва		-0,067		0,901		0,803		0,783		0,955

¹Примітка. Розраховано автором.

Пакет «Аналіз рішень» побудований на визначенні кореляційних зв’язків лінійних залежностей між досліджуваними показниками, тобто коефіцієнт кореляції дає можливість зробити висновок про інтенсивність стохастичного зв’язку тільки при наявності лінійних співвідношень між змінними. Однак багато економічних показників мають тенденцію до розвитку, яку описують криволінійними регресійними залежностями. Це означає, що, опираючись на результати таблиць 3.1-

3.2, можна зробити неповні висновки про наявні зв'язки. З метою отримання більш достовірної інформації про досліджувані залежності, побудова економіко-математичних моделей була здійснена за допомогою пакету обробки статистичних даних STADIA, який має широкий спектр вибору математичних моделей.

За результатами розрахунків на основі вихідних даних (валовий регіональний продукт, депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб, роздрібний товарооборот, середньомісячна номінальна заробітна плата, заборгованість з виплати заробітної плати, витрати населення, забезпеченість населення житлом, введення в дію нових основних засобів, обсяги промислового виробництва, обсяги сільськогосподарського виробництва, депозити фізичних осіб – результативні ознаки; факторні ознаки – доходи місцевого бюджету, обсяги кредитування банками області, обсяги інвестицій в основний капітал, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку регіону, прибуток підприємств, доходи населення, обсяги кредитування промисловості комерційними банками області, обсяги інвестицій у промисловість області, обсяги прямих іноземних інвестицій в промисловість області, прибуток промислових підприємств, обсяги бюджетного фінансування сільського господарства, обсяги кредитування сільського господарства області комерційними банками, обсяги інвестицій у сільське господарство, обсяги прямих іноземних інвестицій в сільське господарство, прибуток сільськогосподарських підприємств), що характеризують соціально-економічний розвиток Тернопільської області побудовані регресійні моделі (табл. 3.3, додаток Ф).

Аналіз коефіцієнтів регресійних рівнянь (табл. 3.3) показує, що: валовий регіональний продукт зростає на 3,6 одиниці при збільшенні дохідної частини місцевого бюджету на 1; вкладена одиниця кредитних коштів сприяє збільшенню валового регіонального продукту на 1,54 одиниці, тобто зростання факторного показника на 1% призводить до зростання результативного показника на 0,45%; збільшення обсягів інвестицій в основний капітал на 1% призводить до зростання валового регіонального продукту на 0,7%; вкладена одиниця іноземних інвестицій призводить до зростання ВРП на 219,1 одиниці, або збільшення результативного показника на 1,62% при збільшенні прямих іноземних інвестицій на 1%; на 8,39

Економіко-математична модель залежностей валового регіонального продукту від джерел фінансування економіки Тернопільської області¹

Джерела фінансування	Економіко-математична модель
Доходи місцевих бюджетів	$y = 868,3 + 3,609x, R = 0,9969$
Кредити банків	$y = 2636 + 1,543x, R = 0,9786$ $y = e^{5,467} \cdot x^{0,4407}, R = 0,9969$
Інвестиції в основний капітал	$y = e^{3,824} \cdot x^{0,7}, R = 0,9728$
Прямі іноземні інвестиції	$y = -3175 + 219,1x, R = 0,9875$ $y = e^{2,585} \cdot x^{1,62}, R = 0,9924$
Прибуток підприємств	$y = 1925 + 8,391x, R = 0,9312$ $y = e^{3,948} \cdot x^{0,7781}, R = 0,9469$
Доходи населення	$y = 443,8 + 0,681x, R = 0,9996$ $y = e^{0,5074} \cdot x^{0,9112}, R = 0,9989$

¹Примітка. Розраховано автором.

одиниці зростає ВРП при збільшенні прибутків підприємств на одиницю, а зростання прибутку на 1% забезпечує зростання результативного показника на 0,78%; збільшення на одиницю доходів населення призводить до зростання ВРП на 0,68 одиниці, а збільшення доходів населення на 1% призведе до збільшення результативного показника на 0,91%.

Таким чином, основними чинниками зростання валового регіонального продукту є нарощування дохідної частини місцевих бюджетів, залучення додаткового обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку області, збільшення прибутків підприємств, при цьому вплив інвестицій в основний капітал та доходів населення є незначним.

Економіко-математична модель залежностей роздрібного товарообороту від джерел фінансування економіки області матиме такий вигляд:

– від доходів населення області

$$y = -163,6 + 0,2228x, R = 0,9974, \quad (3.2)$$

$$y = e^{3,383} \cdot x^{0,5431}, R = 0,9974; \quad (3.3)$$

– від обсягів кредитів, наданих банками

$$y = 542,2 + 0,511x, R = 0,9889, \quad (3.4)$$

$$y = e^{-2,727} \cdot x^{1,123}, R = 0,9994. \quad (3.5)$$

З наведених моделей видно, що зростання доходів населення області та збільшення обсягів кредитів, наданих банками регіону, мають позитивний, проте незначний вплив на роздрібний товарооборот, оскільки збільшення на одиницю доходів населення та кредитів банків призводить до зростання роздрібного товарообороту на 0,22 та 0,51 одиниці відповідно. При цьому важливе значення має той факт, що збільшення обсягу кредитування економіки області на 1% спричиняє зростання роздрібного товарообороту на 1,12%.

Економіко-математична модель залежностей середньомісячної номінальної заробітної плати від джерел фінансування економіки області матиме такий вигляд:

– від доходів місцевих бюджетів

$$y = -16,16 + 0,4916x, R = 0,9984, \quad (3.6)$$

$$y = e^{-1,356} \cdot x^{1,085}, R = 0,9954; \quad (3.7)$$

– від доходів населення області

$$y = -72,6 + 0,09258x, R = 0,9991, \quad (3.8)$$

$$y = e^{-3,955} \cdot x^{1,161}, R = 0,9970; \quad (3.9)$$

– від обсягів прибутку підприємств

$$y = 120,6 + 1,159x, R = 0,946, \quad (3.10)$$

$$y = e^{0,4843} \cdot x^{0,9812}, R = 0,9354. \quad (3.11)$$

Дана модель відображає суттєвий вплив на середньомісячну номінальну заробітну плату прибутку підприємств, збільшення якого на одиницю сприяє зростанню середньомісячної номінальної заробітної плати на 1,16 одиниці. Збільшення доходів місцевих бюджетів на одиницю забезпечують зростання результативного показника на 0,49 одиниці. При цьому зростання доходів населення на одиницю призводить до збільшення зарплати лише на 0,093 одиниці, однак збільшення згаданого факторного показника на 1% призводить до зростання результативного на 1,16%. Ця особливість, на нашу думку, пояснюється тим, що саме середньомісячна заробітна плата складає значну частину доходів населення.

Економіко-математична модель залежностей заборгованості з виплати заробітної плати від джерел фінансування економіки області матиме такий вигляд:

– від доходів місцевих бюджетів

$$y = e^{9,413} \cdot x^{-0,087997}, R = 0,9206; \quad (3.12)$$

– від прибутку підприємств

$$y = e^{7,6275} \cdot x^{-0,74516}, R = 0,8102; \quad (3.13)$$

– від доходів населення

$$y = e^{11,449} \cdot x^{-0,93306}, R = 0,9139. \quad (3.14)$$

Аналіз цих моделей показує, що залежність між заборгованістю з виплати заробітної плати та джерелами фінансування економіки області є зворотною, оскільки збільшення доходів місцевих бюджетів на 1% призводить до зменшення заборгованості на 1,1%. Зростання прибутку підприємств на 1% зумовлює зменшення результативного показника на 1,2%. Виняток становлять лише доходи населення, тому що результативний показник зростає на 0,92% при збільшенні факторного на 1%. Таким чином, збільшення доходів місцевих бюджетів і зростання прибутку підприємств сприяють зменшенню заборгованості з виплати заробітної плати, при цьому одночасно із збільшенням доходів населення відбувається зростання заборгованості з виплати заробітної плати.

Економіко-математична модель залежностей депозитів суб'єктів господарювання та фізичних осіб від джерел фінансування економіки області матиме такий вигляд:

– від кредитів банків

$$y = 335,4 + 0,6023x, R = 0,9880, \quad (3.15)$$

$$y = e^{1,545} \cdot x^{0,7801}, R = 0,9939. \quad (3.16)$$

Модель залежностей депозитів суб'єктів господарювання та фізичних осіб від кредитів банків відображає таку особливість розвитку економіки всіх регіонів, при якій збільшення величини кредитних ресурсів, спрямованих в економіку регіону, забезпечує відповідне зростання зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунки фізичних осіб і суб'єктів господарювання. Так, збільшення на одиницю кредитів банків призводить до зростання депозитів на 0,60 одиниці, збільшення факторного показника на 1% передбачає зростання результативного показника на 0,78%.

Економіко-математична модель залежностей витрат населення від джерел фінансування економіки області матиме вигляд:

– від доходів населення

$$y = -234,68 + 0,83x, R = 0,9957, \quad (3.17)$$

$$y = 1,0037 \cdot x^{0,9743}, R = 0,9921; \quad (3.18)$$

– від кредитів банків

$$y = 2577,7 + 1,8616x, R = 0,99, \quad (3.19)$$

$$y = 182,36 \cdot x^{0,4843}, R = 0,9914. \quad (3.20)$$

Дані моделі відображають пряму залежність факторних і результативних показників, при якій зростання кожного із факторних показників призводить до суттєвого підвищення результативного показника. Так, зростання кредитів банків на одиницю призводить до збільшення витрат населення на 1,86 одиниці або до зростання на 0,48% результативного показника при збільшенні обсягу кредитів банків на 1%. При цьому збільшення доходів населення на 1% сприяє практично такому ж зростанню витрат (на 0,97%). На нашу думку, описана ситуація пов'язана з тим, що в межах депресивних регіонів рівень доходів населенням є нижчим, ніж середній по країні, а тому при зростанні цих доходів суттєво зростають витрати населення, що направлені в основному на задоволення його поточних потреб.

Економіко-математична модель залежностей забезпеченості населення житлом від джерел фінансування економіки області виглядатиме так:

– від інвестицій в основний капітал

$$y = 16,14 + 0,8371 \ln(x), R = 0,9393, \quad (3.21)$$

$$y = e^{16,14} \cdot x^{0,8371}, R = 0,9701; \quad (3.22)$$

– від прямих іноземних інвестицій

$$y = 19,715 + 0,0489x, R = 0,9784, \quad (3.23)$$

$$y = 1,9442 \ln(x) + 14,633, R = 0,9924; \quad (3.24)$$

– від доходів населення

$$y = 20,556 + 0,0001x, R = 0,9609, \quad (3.25)$$

$$y = 1,088 \ln(x) + 12,189, R = 0,9938; \quad (3.26)$$

– від кредитів банків

$$y = 0,528 \ln(x) + 18,097, R = 0,9953. \quad (3.27)$$

Аналіз економіко-математичної моделі залежностей забезпеченості населення житлом від джерел фінансування економіки області показує зростання результативного показника при збільшенні кожного із факторних, однак дана модель описана за допомогою логарифмічних функцій, що вказують на сповільнене зростання результативного показника. Так, при збільшенні прямих іноземних інвестицій на одиницю забезпеченість населення житлом зросте лише на 0,049 одиниці. Збільшення доходів населення практично немає впливу на забезпеченість населення житлом, оскільки підвищення на одиницю цього факторного показника призведе до зростання результативного лише на 0,0001 одиниці. Таким чином, забезпеченість населення житлом у депресивних регіонах зростає, проте темпи зростання є дуже незначними, що пояснюється низьким рівнем доходів населення, високими ставками за кредитами на житло та незначним обсягом іноземних інвестицій в житлове будівництво.

Економіко-математична модель залежностей депозитів фізичних осіб від джерел фінансування економіки області виглядатиме таким чином:

– від доходів населення

$$y = -351,02 + 0,20255x, R = 0,9905, \quad (3.28)$$

$$y = e^{-7,5553} \cdot x^{1,6221}, R = 0,9842; \quad (3.29)$$

– від кредитів банків

$$y = 297,6 + 0,46066x, R = 0,9733, \quad (3.30)$$

$$y = e^{1,2324} \cdot x^{0,79051}, R = 0,9897. \quad (3.31)$$

Модель залежностей депозитів фізичних осіб від джерел фінансування економіки області показує зростання результативного показника при збільшенні доходів населення та обсягу кредитних ресурсів банків. Так, підвищення доходів населення на 1% призводить до зростання депозитів фізичних осіб на 1,62% та на 0,79% при зростанні на 1% кредитів банків. Таким чином, дані факторні показники є

важливими чинниками зростання обсягу депозитів населення у депресивних регіонах, нарощення яких дозволило б вирішити частину проблем щодо подолання депресивності цих регіонів.

Економіко-математична модель залежностей введення в дію нових основних засобів від джерел фінансування економіки області матиме вигляд:

– від інвестицій в основний капітал

$$y = e^{-0,34801} \cdot x^{1,0307}, R = 0,9475; \quad (3.32)$$

– від прямих іноземних інвестицій

$$y = -1359,6 + 58,5x, R = 0,9547, \quad (3.33)$$

$$y = e^{-2,3182} \cdot x^{2,4256}, R = 0,9829; \quad (3.34)$$

– від прибутку підприємств

$$y = e^{-0,52066} \cdot x^{1,2074}, R = 0,9719, \quad (3.35)$$

$$y = -85,84 + 2,4434x, R = 0,9802. \quad (3.36)$$

Аналіз моделі показує пряму залежність обсягу введених в дію нових основних засобів від усіх факторних показників. При цьому зростання кожного факторного показника спричиняє суттєве збільшення результативного. Так, при підвищенні на одиницю обсягу прямих іноземних інвестицій обсяг введених в дію нових основних засобів збільшується на 58,5 одиниці, збільшення на одиницю прибутку підприємств призводить до зростання результативного показника на 2,44 одиниці. Важливим чинником зростання обсягу введених в дію нових основних засобів є також інвестиції в основний капітал, збільшення яких на 1% призводить до зростання результативного показника на 1,03%. Таким чином, збільшення цих факторів нарощення результативного показника, сприятиме не лише інтенсифікації виробництва в депресивних регіонах, але й вирішенню частини проблем розвитку цих територій.

Серед регресійних моделей особливе значення для аналізу фінансового забезпечення розвитку депресивних територій мають також економіко-математичні моделі залежностей обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва від джерел фінансування цих галузей (табл. 3.4).

Економіко – математичні моделі залежностей обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва від джерел фінансування цих галузей¹

Джерела фінансування галузей економіки (промисловість, сільське господарство)	Економіко-математична модель залежностей обсягу сільськогосподарського виробництва від джерел фінансування галузі	Економіко-математична модель залежностей обсягу промислового виробництва від джерел фінансування галузі
Бюджетне фінансування	$y = \frac{x}{6,66 \cdot 10^{-6} + 0,484367 \cdot 10^{-3}x + 0,9061 \cdot 10^{-6}x^2}, R = 0,9994$	—
Кредити банків	$y = 1844,3 + 0,58822x, R = 0,9012$	$y = 1016,3 + 1,737x, R = 0,8793$ $y = e^{5,5974} \cdot x^{0,31584}, R = 0,9643$
Інвестиції в основний капітал	$y = 1454,1 + 119,28 \ln(x), R = 0,8919$ $y = e^{7,3246} \cdot x^{0,059692}, R = 0,8903$	$y = 1028,6 + 0,45649x, R = 0,9369$ $y = e^{5,1398} \cdot x^{0,32349}, R = 0,9867$
Прямі іноземні інвестиції	$y = 1807,4 + 60,485x, R = 0,9550$ $y = e^{7,5019+0,30102x}, R = 0,9480$	$y = e^{3,9309} \cdot x^{1,0237}, R = 0,8674$
Прибуток підприємств	$y = 1759,9 + 19,032\sqrt{x}, R = 0,8706$ $y = -2661,3 + 821,91 \ln(x), R = 0,9342$	$y = e^{5,2457} \cdot x^{0,43554}, R = 0,8632$ $y = 0,090849 + 19,825x - 0,046872x^2, R = 0,9757$

¹Примітка. Розраховано автором.

Вказані моделі показують різноманітні тенденції щодо зміни впливу факторних показників на відповідні результуючі. Так, бюджетне фінансування сільського господарства, досягнувши свого найбільшого значення, поступово зменшується, при цьому в області повністю відсутнє бюджетне фінансування промисловості. Важливим факторним показником нарощення обсягу сільськогосподарського виробництва є прямі іноземні інвестиції в сільське господарство, збільшення яких на одиницю призводить до зростання обсягу сільськогосподарського виробництва на 60,5 одиниці. При цьому нарощуванню обсягів промислового виробництва сприяють кредити банків, направлені в промисловість. Збільшення на одиницю

кредитних ресурсів банків, наданих промисловості регіону, призводить до зростання обсягу промислового виробництва на 1,74 одиниці.

Характерною особливістю розвитку промисловості та сільського господарства в досліджуваній області є те, що збільшення прибутку промислових і сільськогосподарських підприємств призводить до незначного зростання обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва відповідно. В економіко-математичних моделях залежності між прибутком сільськогосподарських підприємств та обсягом сільськогосподарського виробництва описуються логарифмічною функцією, а залежність між прибутком промислових підприємств і відповідним результативним показником вдалось описати за допомогою параболічних функцій виду $y = a_0 + a_1x + a_2x^2$. Вітки даної параболи спрямовані вниз (коефіцієнт a_2 є від'ємним числом); вершина параболи знаходиться даліше по числовій осі від можливих значень, яких може набувати x . Отже, згадана модель описує зростаючу вітку параболи, коефіцієнт a_2 якої є дуже малим числовим значенням. Це свідчить про незначне зростання обсягів промислового виробництва при збільшенні прибутку промислових підприємств.

Підсумовуючи викладене, доцільно зазначити, що зростання проаналізованих обсягів фінансових ресурсів економіки області призводить до збільшення валового регіонального продукту, середньомісячної номінальної заробітної плати, роздрібного товарообороту, забезпеченості населення житлом, депозитів суб'єктів господарювання і фізичних осіб, обсягу промислового та сільськогосподарського виробництва. Водночас дані фінансові ресурси не мають активного впливу на зменшення заборгованості з виплати заробітної плати.

Для подальшого аналізу визначимо питому вагу інвестицій і кредитів у промисловість та сільське господарство в загальному обсязі інвестування та кредитування Тернопільської області. Динаміку цих показників представлено на рисунках 3.6-3.7.

Рисунок 3.6 показує, що питома вага інвестицій у промисловість змінюється нерівномірно, а саме з 2000 року до 2003 року спостерігається зростання даного показника (у 2002 р. – незначний спад), з 2003 р. по 2005 р. – різкий спад, а з 2005

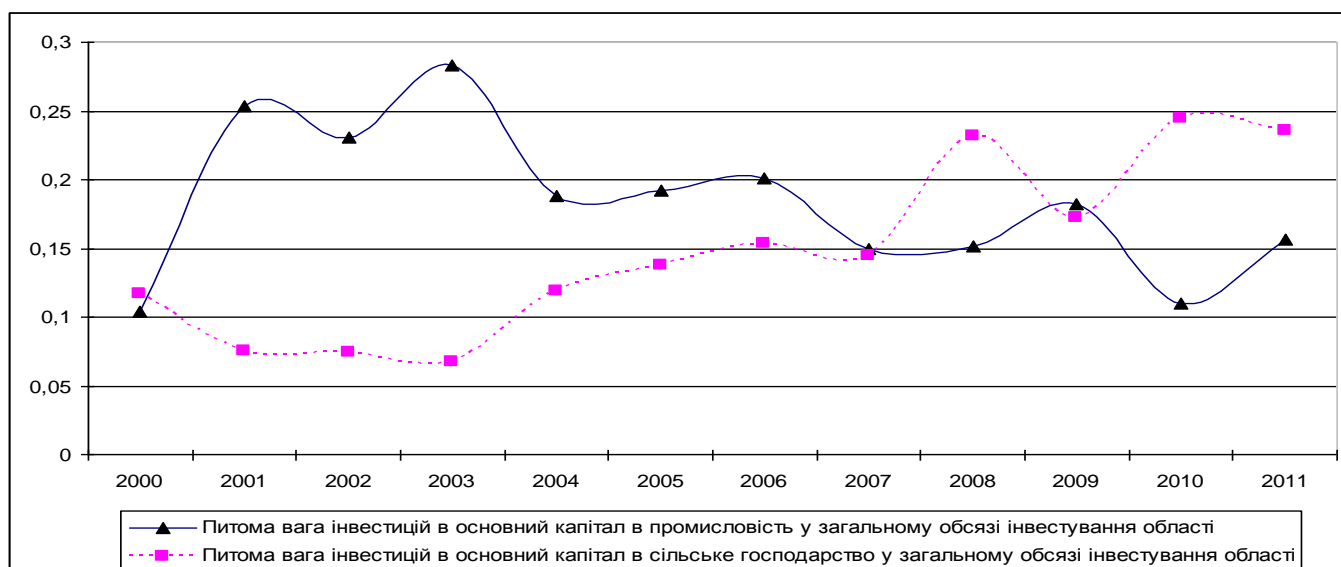

Рис. 3.6. Динаміка частки інвестицій у промисловість та сільське господарство у загальному обсязі інвестування Тернопільської області¹

¹Примітка. Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Тернопільській області.

року відбулося його підвищення, у 2007 році знову спад та зростання в 2008-2009 роках, у 2010 році – спад та незначне пожвавлення у 2011 році. Питома вага інвестицій у сільське господарство з 1999 року по 2003 рік зменшувалася, у 2004 році досягла свого початкового високого рівня, при цьому у 2007 році частки

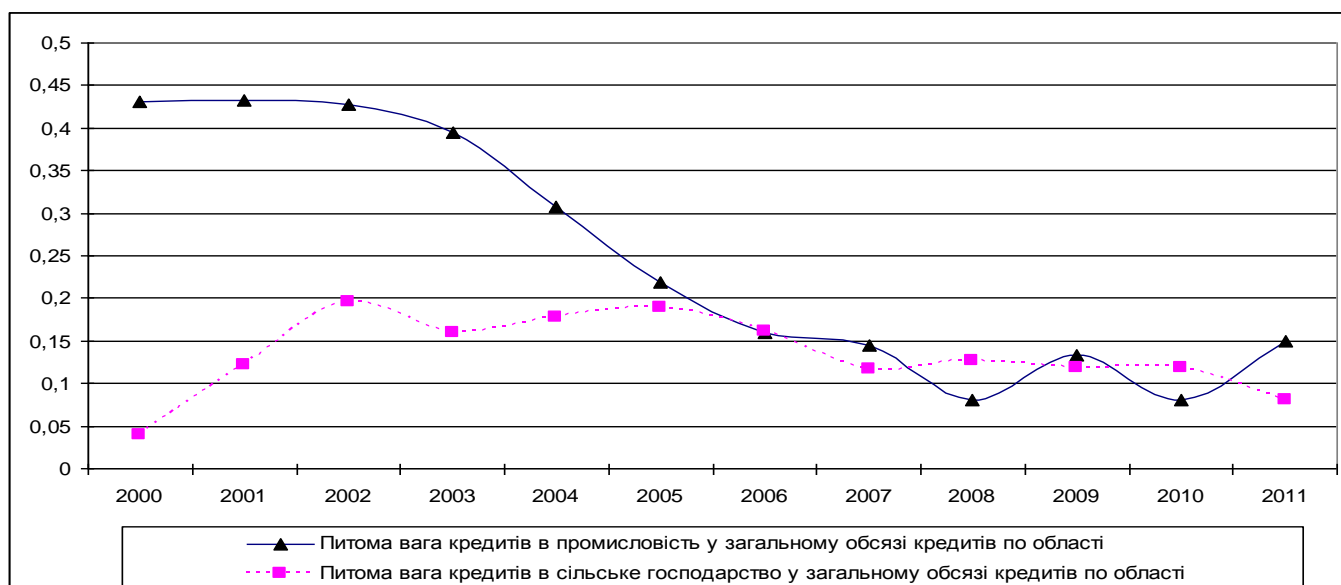

Рис. 3.7. Питома вага кредитів у промисловість та сільське господарство у загальному обсязі кредитів по Тернопільській області²

²Примітка. Розраховано автором за даними Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

інвестицій в основний капітал сільського господарства та промисловості у загальному обсязі інвестицій області були однакові, 2008 та 2010 роки характеризуються значним зростанням даного показника.

Аналіз питомої ваги кредитів у промисловість від їх загального обсягу свідчить, про різке зменшення даного показника у 2003 році. Однак частка кредитів у сільське господарство, починаючи з 2000 р. по 2005 р. зростала, незначний спад характерний для 2006 року. Слід зазначити, що в 2006 та 2009 роках спостерігалася тенденція до вирівнювання питомої ваги кредитів у промисловість і сільське господарство. У 2011 році частка кредитів у промисловість зростає, проте зменшується її величина у сільському господарстві.

Таким чином, дослідження динаміки часток інвестицій та кредитів упродовж 2000-2011 років показує, що при загальному зростанні обсягів інвестицій і кредитів в промислове та сільськогосподарське виробництво, питома вага цих джерел фінансування в загальному обсязі інвестиційних та кредитних ресурсів області залишалася незначною. Однак дані джерела фінансових ресурсів мають значний вплив на обсяги промислового і сільськогосподарського виробництва. Саме тому, була зроблена спроба пов'язати їх виробничою функцією Кобба-Дугласа, із додаванням ще одного факторного показника (прямі іноземні інвестиції). Ця функція описана наступною моделлю:

$$y = 2257 - 19,7x_1 + 1,052x_2 + 2,633x_3, R = 0,9833; \quad (3.37)$$

$$y = 455,7753 \cdot x_1^{-0,2721} \cdot x_2^{0,2532} \cdot x_3^{0,1415}, R = 0,9815, \quad (3.38)$$

де y – обсяг промислового виробництва; x_1 – обсяг прямих іноземних інвестицій у промисловість; x_2 – обсяг кредитів у промисловість; x_3 – обсяг інвестицій в основний капітал у промисловість.

Аналіз лінійної та виробничої функцій Кобба-Дугласа показав, що збільшення обсягу інвестицій в основний капітал у промисловість на одиницю при незмінних значеннях x_1 та x_2 призводить до збільшення обсягу промислового виробництва на 2,63 одиниці. Збільшення обсягу кредитів у промисловість на одиницю, при незмінних x_1 та x_3 призводить до зростання обсягів промислового виробництва на 1,05 одиниці. При цьому від'ємний знак перед прямими іноземними інвестиціями

може вказувати, як на малу віддачу від вкладення цих коштів, так і на їх нерациональне використання. Одночасне збільшення x_2 і x_3 при сталому x_1 дає зростання обсягу виробництва в 1,0039 рази або на 0,39%. Це означає, що вплив такого факторного показника, як прямі іноземні інвестиції на обсяг промислового виробництва є практично несуттєвим.

Лінійна та виробнича функції Кобба-Дугласа, що пов'язують обсяг сільськогосподарського виробництва із джерелами фінансування сільського господарства мають такий вигляд:

$$y = 1796 + 88,96x_1 + 0,1623x_2 - 0,4136x_3, R = 0,9605; \quad (3.39)$$

$$y = 1976,336 \cdot x_1^{0,08223} \cdot x_2^{0,01504} \cdot x_3^{-0,02424}, R = 0,9382, \quad (3.40)$$

де обсяги сільськогосподарського виробництва; x_1 – обсяги прямих іноземних інвестицій у сільське господарство; x_2 – обсяги інвестицій в основний капітал у сільське господарство; x_3 – обсяги кредитів у сільське господарство.

Аналіз даної моделі показує, що на відміну від джерел фінансування промислового виробництва, найбільш вагомим джерелом фінансування сільськогосподарського виробництва є прямі іноземні інвестиції, оскільки збільшення цього показника на одиницю, при незмінних x_2 і x_3 призводить до зростання обсягу сільськогосподарського виробництва на 88,96 одиниці. Проте, одночасне збільшення x_1 та x_2 при сталих кредитах у сільське господарство сприяє зростанню обсягу сільськогосподарського виробництва лише в 1,001 рази або на 0,1%. Така особливість, на нашу думку, пояснюється високими ставками за кредитами для сільськогосподарських виробників і короткими термінами надання цих кредитів.

Важливою метою економіко-математичного моделювання є прогнозування процесу фінансового забезпечення розвитку депресивних територій на перспективу. Прогнозування сприяє передбаченню ймовірнісних шляхів розвитку депресивних регіонів. Відправною точкою в прогнозуванні є побудова динамічних моделей джерел фінансових ресурсів та показників соціально-економічного розвитку депресивної області у часі (табл. 3.5 і додаток X). При використанні побудованих моделей для прогнозування робиться припущення про збереження на період

Динамічні моделі досліджуваних джерел фінансування (факторів) розвитку депресивного регіону у часі та їх прогнозні значення¹

Фактори	Економіко-математична модель, у-фактор, t – період часу, рік	Прогнозні роки	Прогнозні значення (млн. грн.)
Доходи місцевих бюджетів	$y = -522,5 + 341,7t, R = 0,9651$	2012	3920
		2013	4261
		2014	4603
		2015	4995
		2016	5287
	$y = e^{5,562+0,2337t}, R = 0,9929$	2012	5729
		2013	7237
		2014	9142
		2015	10600
		2016	11600
Кредити банків в економіку області	$y = -1314 + 559,8t, R = 0,9129$	2012	5964
		2013	6523
		2014	7083
		2015	7643
		2016	8203
	$y = e^{4,473+0,3928t}, R = 0,9658$	2012	14460
		2013	21420
		2014	31720
		2015	46990
		2016	69590
Прибуток підприємств	$y = -178,2 + 111,9t, R = 0,9155$	2012	1276
		2013	1388
		2014	1500
		2015	1612
		2016	1724
	$y = e^{4,497+0,2286t}, R = 0,9567$	2012	1753
		2013	2204
		2014	2770
		2015	3481
		2016	4375
Доходи населення	$y = -2399 + 1863t, R = 0,9698$	2012	21820
		2013	23680
		2014	25540
		2015	27400
		2016	29270

Продовж. табл. 3.5

	$y = e^{7,479+0,2203t}, R = 0,9945$	2012 2013 2014 2015 2016	31050 38700 48230 60120 74940
Інвестиції в основний капітал	$y = -232+223,8t, R = 0,8891$	2012 2013 2014 2015 2016	2678 2901 3125 3349 3573
	$y = e^{5,216+0,2405t}, R = 0,9472$	2012 2013 2014 2015 2016	4200 5342 6794 8642 10990
Прямі іноземні інвестиції	$y = 14,86+4,373t, R = 0,9742$	2012 2013 2014 2015 2016	71,71 76,08 80,46 84,83 89,2
	$y = e^{2,986+0,1093t}, R = 0,9746$	2012 2013 2014 2015 2016	82,05 91,53 102,1 113,9 127,1

¹Примітка. Розраховано автором.

прогнозування існуючих раніше взаємозв'язків між змінними.

На основі аналізу динамічних моделей досліджуваних джерел фінансування економіки області у часі та прогнозування їх на п'ять років можна зробити такі висновки:

– обсяги доходів місцевих бюджетів щорічно зростають у середньому на 341,7 млн. грн., або 26,3%, що призведе до зростання даного показника в 1,3 рази у 2016 році (згідно з першою моделлю);

– кредити банків у середньому за рік збільшуються на 559,8 млн. грн., або на 48,1%, при цьому темпи зростання є прискореними. Це дозволить наростити даний показник з 4581 млн. грн. у 2011 році до 8203 млн. грн. (відповідно до першої моделі) та до 69590 млн. грн. (згідно з другою моделлю) у 2016 році;

– середньорічне збільшення прибутку підприємств складає 111,9 млн. грн. або 25,7%, враховуючи довірчий інтервал прогнозне значення прибутку підприємств коливатиметься від 1276 млн. грн. у 2012 році до 1724 млн. грн. у 2016 році;

– доходи населення в середньому зростають на 1863 млн. грн., або на 24,6%, тому прогнозні значення цього показника складатимуть 25540 млн. грн. у 2014 році та 29270 млн. грн. у 2016 році;

– обсяги інвестицій в основний капітал рівноприскорено збільшуються на 223,8 млн. грн., що складає 27,19% щорічно;

– середньорічне збільшення прямих іноземних інвестицій складає 4,373 млн. грн., або 11,6%, що дозволить наростити цей показник з 59,8 млн. грн. у 2010 році до 89,2 млн. грн. у 2016 році.

Динамічні моделі показників соціально-економічного розвитку області та їх прогнозні значення дають можливість оцінити рівень розвитку депресивного регіону на перспективу (додатки Ц, Ш). Так, серед досліджуваних показників найбільша величина середньорічного зростання характерна для обсягу введених в дію нових основних засобів та депозитів фізичних осіб і суб'єктів господарювання, а саме 27,7% і 38,8% відповідно. За цими показниками відповідно до прогнозних значень через 2-3 роки область зможе конкурувати з економічно розвиненими регіонами. Підвищуються також значення ВРП (середньорічне зростання складає 20,9%), витрат населення (24,6%) та роздрібного товарообороту (27,4%), однак темпи зростання є невисокими, що дозволяє області за цими показниками займати середні або нижчі середніх позиції по країні. При цьому досить низькі значення середньорічного збільшення характерні для обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, зокрема 7,9% та 2,7% відповідно, що вказує на необхідність нарощування наявних та пошук додаткових джерел фінансування цих галузей економіки. Прогнозні значення практично всіх показників засвідчують, що за існуючих джерел фінансування соціально-економічного розвитку рівень розвитку області лише через п'ять років відповідатиме теперішньому середньому рівню по країні.

Таким чином, аналіз кореляційних зв'язків і регресійних залежностей показників

розвитку депресивної території, джерел її фінансування дозволив оцінити стан фінансового забезпечення розвитку досліджуваної області, виявити причинно-наслідковий характер існуючих проблем, визначити темпи зростання факторних та результативних показників у часі, обґрунтувати необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування з метою забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку шляхом подолання кризових явищ в економіці регіону.

Комплексне застосування різноманітних методів моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій дозволяє розкрити закономірності та тенденції розвитку економіки даного регіону з метою більш адекватного відображення особливостей, резервів і перспектив фінансування. Всебічний якісний аналіз вихідних даних та результатів розрахунків є необхідною умовою проведення науково обґрунтованого, логічно вивіреного моделювання економічних явищ та процесів на регіональному рівні. Саме тому, дослідження економічних явищ і процесів на основі застосування комплексної методики аналізу, узагальнення, моделювання із залученням широкого спектру економіко-математичних методів дозволяє глибоко і досконало вивчати причинно-наслідкові зв'язки та закономірності фінансового забезпечення розвитку депресивного регіону.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дослідження, присвяченому напрямкам вдосконалення розвитку депресивних територій, розроблено фінансову стратегію подолання депресивності територій, запропоновано заходи державного фінансового стимулювання їх розвитку та здійснено економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій. Основні результати проведеного дослідження зводяться до таких узагальнень:

1. Обґрунтовано доцільність розробки фінансової стратегії подолання депресивності територій, що дає змогу забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами депресивного регіону на довгострокову перспективу у відповідності до цілей його соціально-економічного розвитку. Встановлено, що

цільовою функцією стратегії є підвищення рівня фінансового забезпечення розвитку депресивних територій за умов активізації фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, удосконалення міжбюджетних відносин, залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки, зростання кредитного портфелю банківських установ, нарощення доходів населення, збільшення оборотних коштів суб'єктів господарювання, покращення фінансування розвитку агропромислового комплексу шляхом: впровадження практики мікрокредитування підприємницької діяльності суб'єктів господарювання, спрощення процедури повернення об'єкта лізингу, страхування інвестиційних ризиків; цільового фінансування у формі дотацій на інвестиційні цілі, соціальні виплати, розвиток малого підприємництва; визначення рівня потреб депресивного регіону в інвестиціях, пріоритетів інвестування у критичних структуроформуєчих галузях економіки; кредитування окремих особливо важливих підприємств, споживчого кредитування та кредитування малого і середнього бізнесу; підвищення порогу неоподаткування до прожиткового мінімуму, індексації доходів залежно від рівня інфляції, іпотечного кредитування; цільових кредитів під бізнес-плани; субсидування видатків зі сплати відсотків за кредитами, застосування фінансового лізингу, нефінансових інвестицій.

2. Розглянуто пріоритетні напрями державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій, зокрема: застосування програмно-цільового підходу до формування місцевих бюджетів; подолання диференціації податкоспроможності; зміцнення фінансової бази підприємницьких структур; нарощення ресурсного потенціалу банківської системи депресивних територій; забезпечення передумов для покращення загального інвестиційного клімату, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій; санація депресивних територій на основі: встановлення податкових пільг на доходи від капіталу (відсоткові доходи по вкладах у банки, дивіденди на цінні папери) для нарощення ресурсного потенціалу банківських установ у депресивних регіонах; запровадження програмно-цільового методу при формуванні місцевих бюджетів депресивних територій для зміни фінансової політики розвитку цих територій у напрямку забезпечення ефективності використання бюджетних коштів; створення в межах депресивних територій СЕЗ та

ТІР, а також мережі інвестиційних фондів для залучення додаткового обсягу інвестицій; закріплення за місцевими бюджетами депресивних територій 20% податку на прибуток та 25% ПДВ, що справляються в їх межах, а також адміністрування податку на нерухомість із прогресивною ставкою у діапазоні від 1% до 3% ринкової вартості нерухомості для подолання диференціації податкоспроможності; звільнення від оподаткування будь-якими податками грантів, які отримані суб'єктами підприємницької діяльності, скорочення ставок ПДВ і прибуткового податку, вирахування з доходу до оподаткування витрат на проведення наукових досліджень, надання підприємницьким структурам кредитів у вигляді відстрочення податкових платежів у частині витрат прибутку на інноваційні дослідження для зміцнення фінансової бази суб'єктів господарювання у депресивних регіонах.

3. Встановлено, що використання таких інструментів державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій, як податкові пільги, цільові трансферти, дотації, в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів депресивних регіонів стимулюватиме взаємодію фінансового та реального секторів економіки цих територій та дозволить депресивним регіонам повністю реалізувати наявний у них потенціал, максимально збільшити їх внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на світових ринках.

4. Здійснено економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій на основі кореляційного аналізу та досліджено регресійні залежності показників соціально-економічного розвитку депресивної території (результативних показників) від наявних джерел його фінансування (факторних показників) у динаміці за останні 12 років. Встановлено, серед досліджуваних показників найбільша величина середньорічного зростання характерна для обсягу введених в дію нових основних засобів та депозитів фізичних осіб і суб'єктів господарювання, а саме 27,7% і 38,8% відповідно. За цими показниками відповідно до прогнозних значень через 2-3 роки область зможе конкурувати з економічно розвиненими регіонами. Підвищуються також значення ВРП, витрат населення, роздрібного товарообороту, однак темпи зростання є

невисокими, що дозволяє Тернопільській області за даними показниками займати середні або нижчі середніх позиції по країні. При цьому досить низькі значення середньорічного збільшення характерні для обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, що вказує на необхідність нарощування наявних і пошук додаткових джерел фінансування цих галузей економіки. Прогнозні значення практично всіх показників засвідчують, що за існуючих джерел фінансування соціально-економічного розвитку, рівень розвитку Тернопільської області лише через п'ять років відповідатиме теперішньому середньому рівню по країні.

Основні результати розділу опубліковані у таких наукових працях автора [113; 114; 115; 126].

ВИСНОВКИ

На основі дослідження теоретичних основ фінансового забезпечення розвитку депресивних територій і аналізу його тенденцій сформовано нові підходи та розроблено рекомендації щодо розширення фінансових можливостей депресивних територій, забезпечення їх збалансованого соціально-економічного розвитку.

Науково-теоретичні та практичні висновки дисертаційної роботи полягають у наступному:

1. Результати дослідження в частині концептуальних засад фінансового забезпечення розвитку депресивних територій дозволили встановити, що депресивна територія, як територія з найнижчим серед дотаційних регіонів рівнем соціально-економічного розвитку, характеризується низкою ознак, притаманних саме для цього типу територіальних утворень, зокрема: диспропорційність розвитку, відсутність розвиненого виробництва, наявність проблем кризового характеру, низький рівень бюджетного фінансування, відсутність дієвих стимулів на рівні держави для активізації їх розвитку. На забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку депресивних територій спрямовуються не всі фінансові ресурси, сформовані в їх межах, а лише та їх частина, що залишається після перерахувань податків до державного бюджету, сплати єдиного соціального внеску, спрямування кредитних ресурсів банків та інвестицій за межі депресивних регіонів, а також видатків підприємств за межами даних територій. В контексті цього акцентовано, що фінансове забезпечення подолання депресивності територій є однією із визначальних умов їх саморозвитку і залежить не тільки від розподілу й перерозподілу певного обсягу фінансових ресурсів, а й від наповнюваності місцевих бюджетів.

2. Обґрунтовано систему показників оцінки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій з метою виокремлення напрямів необхідної фінансової підтримки цих територій з боку держави та здійснено класифікацію фінансових ресурсів депресивного регіону за джерелами їх утворення, яка дозволяє визначити загальний обсяг фінансових ресурсів, що

утворюються і використовуються на відповідній території. Встановлено, що при формуванні та використанні фінансових ресурсів депресивних територій доцільно враховувати особливості цих територій, які визначаються обсягом і структурою державних фінансових ресурсів. У депресивних регіонах з потужною податковою базою зростають можливості місцевих органів влади щодо розподілу і перерозподілу бюджетних коштів. Істотною регіональною особливістю формування та використання фінансових ресурсів є участь депресивних територій у загальнодержавних інвестиційних та економічних програмах.

3. Встановлено, що організаційно-правова база фінансового забезпечення подолання депресивності територій є недосконалою і суперечливою та потребує модернізації з метою створення ефективної системи їх фінансування шляхом перерозподілу повноважень між різними ієрархічними рівнями управління стосовно вирішення конкретних завдань розвитку цих територій.

4. На основі багатофакторного порівняльного аналізу здійснено інтегральну оцінку динаміки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку всіх регіонів, в тому числі депресивних. Відзначено, що депресивні території через нераціональність використання коштів, вкладених в економіку та спрямованих на підвищення рівня соціального захисту їх населення, не завжди характеризуються низьким рівнем фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку. При цьому оцінка динаміки фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних регіонів дає можливість розробити механізм ефективного використання їх фінансового потенціалу, що передбачає здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки, зменшення рівня територіальної диференціації соціально-економічного розвитку, зміцнення економічної інтеграції таких регіонів.

5. Моніторинг джерел фінансових ресурсів на подолання депресивності територій засвідчив, що рівень їх самофінансування є незначним (менше ніж 60%), а тому вказує на зниження економічної активності цих територій та загострення наявних у них соціальних проблем. Отже, при будь-якій державній фінансовій підтримці депресивних регіонів доцільною є орієнтація на фінансову самостійність господарюючих суб'єктів у вирішенні їхніх внутрішніх соціально-економічних проблем.

6. Визначено особливості програмно-цільового фінансування розвитку депресивних територій, як інструмента прямого впливу на ринкову економіку будь-якої території, що забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання на основі визначених цілей і результативних показників. Програмно-цільовий підхід передбачає фінансування депресивних територій у розрізі регіональних цільових програм, що включає визначення загальної мети кожної програми на довго- й середньостроковий періоди; цілей і завдань програми на короткостроковий період; видів і напрямів діяльності, яка забезпечує реалізацію такої програми.

7. Обґрунтовано доцільність розробки фінансової стратегії подолання депресивності територій з метою подолання регіональної дезінтеграції, підвищення рівня життя населення та соціалізації економічних відносин шляхом активізації фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, зростання доходів населення, збільшення оборотних коштів суб'єктів господарювання, удосконалення міжбюджетних відносин, залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки, покращення фінансування розвитку агропромислового комплексу, зростання кредитного портфелю банківських установ. Окреслено етапи формування стратегії, інструменти її реалізації, вказано на практичне значення стратегії для створення конкурентних переваг економіки депресивного регіону та зміцнення позицій суб'єктів господарювання на відповідних ринках товарів і послуг.

8. Розроблено систему заходів державного фінансового стимулювання розвитку депресивних територій, метою яких є створення умов для динамічного соціально-економічного розвитку депресивних регіонів, подолання бідності, безробіття, формування середнього класу, ефективного використання фінансового потенціалу. Аргументовано, що ефективність заходів вказаного державного фінансового впливу значною мірою залежить від правильного вибору інструментів, які стимулюватимуть взаємодію фінансового та реального секторів економіки цих територій та дозволять депресивним регіонам повністю реалізувати наявний у них потенціал.

9. Запропоновано адмініструвати податок на нерухомість із прогресивною ставкою у діапазоні від 1% до 3% ринкової вартості нерухомості, що сприятиме не

лише ефективному використанню наявного нерухомого майна, але й стимулюватиме залучення в обіг додаткових коштів від продажу та здачі в оренду нерухомості. Це, у свою чергу, призведе до зниження цін на продаж і оренду нерухомості та залучення значних коштів.

10. Здійснено економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивної території для прогнозування його змін у майбутньому, виявлення можливостей зростання обсягів такого фінансування шляхом встановлення щільних кореляційних зв'язків, регресійних залежностей показників соціально-економічного розвитку депресивного регіону та джерел його фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров І. О. Стратегія сталого розвитку регіону: монографія / [І. О. Александров, О. Ф. Коновалов, О. В. Половян, О. В. Логачова, М. Ю. Тарасова]. – НАН України, Ін-т екон. пром-ті, Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2010. – 203 с.
2. Алексеєнко Л. М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми та перспективи розвитку: монографія / Л. М. Алексеєнко. – К.: вид. буд-к «Максимум», 2004. – 424 с.
3. Артеменко В. Б. Комплексне оцінювання ефективності соціально-економічного розвитку регіонів на основі критеріїв якості життя населення / В. Б. Артеменко // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 84–93.
4. Балджи М. Д. Стратегія конкурентоспроможності регіонів в умовах активізації розвитку регіональної економіки / М. Д. Балджи // Наук. вісн. Одес. держ. економ. ун-ту. – 2006. – № 7(27). – С. 11–24.
5. Бандур С. І. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С. І. Бандур, Т. А. Заєць, І. В. Терон. – К.: РВПС України НАН України – ТОВ «Принт Експер», 2002. – 250 с.
6. Барановський М. О. Депресивність регіонів Полісся: методика визначення, конкретні результати, чинники формування / М. О. Барановський // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 116–127.
7. Барановський М. О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України: монографія / М. О. Барановський. – Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2009. – 396 с.
8. Барановський М. О. Провінційні депресивні території: підходи до виділення, демографічна ситуація, економічний стан (на прикладі Чернігівської області) / М. О. Барановський // Україна: географічні проблеми сталого розвитку: зб. наук. праць. В 4-х т. – К.: ВГЛ «Обрій», 2004. – Т.2. – С. 309–310.
9. Безверхнюк Т. М. Складові потенціалу регіонального розвитку /Т. М. Безверхнюк // Актуал. пробл. держ упр. Харк. філ. – 2006. – № 2(28). – С. 117–126.
10. Бенар І. Толковий економічний и фінансовий словарь. Французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология / пер. с. фр. / И. Бенар,

Ж. Колли. – М.: Международные отношения, 1994. – Т.1. – 897 с.

11. Богашко О. Л. Програмно-цільове управління розвитком регіону / О. Л. Богашко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць / Наук. ред. І. К. Бондар. – К., 2003. Вип. 12 (31). – С. 107–111.
12. Бойко Є. І. Формування фінансово-кредитної та податкової політики регіону / Є. І. Бойко, М. П. Горин // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна фінансово-кредитна та податкова політика: щорічник наукових праць НАН України. Інститут регіональних досліджень / ред.: М. І. Долішній. – Львів, 1998. – Випуск 6. – С. 6–16.
13. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування і місцеві фінанси / Т. Г. Бондарук // Актуал. пробл. економіки. – 2011. – №5. – С. 162–169.
14. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: монографія / М. Борушак – Львів: ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
15. Бречко О. В. Методичні підходи до формування балансу фінансових ресурсів регіону як основи фінансової бази регіону / О. В. Бречко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / За ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – Вип.1. – С. 173–180.
16. Бутко М. П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / М. П. Бутко. – К.: Знання України, 2005. – 476 с.
17. Былов Г. Возможность использования различных индикаторов для оценки региональной социально-экономической асимметрии [Електронний ресурс] / Г. Былов. – Режим доступу до докум.: <http://www.tacis.federation.ru/bylov.htm>.
18. Бюджетна політика: регіональний аспект: монографія / Н. В. Вишневська, Волин. Держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2007. – 244 с.
19. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – ст. 572.
20. Вавдіюк Н. С. Організаційно-правові засади формування стратегічного набору економічної безпеки регіону / Н. С. Вавдіюк // Регіон. бізнес-економіка та упр. – 2006. – № 9. – С. 19–25.

21. Валенко В. К. Фінансове забезпечення вільних економічних зон / В. К. Валенко // Вісн. Сум. нац. аграр. ун-ту. Сер.: Фінанси і кредит. – 2004. – № 1(16). С. – 29–34.
22. Ванда І. Виділення депресивних регіонів Львівської області: методичні аспекти / І. Ванда // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2003. – № 2. – С. 106–113.
23. Варналій З. С. Розвиток транскордонного співробітництва як складова регіональної політики держави / З. С. Варналій // Вісн. Львів. коменц. акад. Сер.: Екон. – 2005. – Спец. вип. – С. 15–23.
24. Василик О. Д. Державні фінанси України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: НІОС, 2002. – 595 с.
25. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. – К.: НІОС, 2001. – 416 с.
26. Вахненко Т. П. Реформування системи міжбюджетних відносин в Україні / Т. П. Вахненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 9. – С. 3–9.
27. Вахович І. М. Теоретичне обґрунтування регіональної політики сталого розвитку / І. М. Вахович // Вісн. Черкас. ун-ту. Екон. науки. – 2005. – Вип. 69. – С. 165–173.
28. Вахович І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізм реалізації: монографія / І. М. Вахович. – Луцьк: Луц. держ. техн. ун-т, Надстир'я, 2007. – 496 с.
29. Вахович І. М. Фінансове забезпечення сталого розвитку регіону / І. М. Вахович // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Луцьк: «Надстир'я», 2001. – Випуск VII(№ 4). – С. 30–36.
30. Височинська О. А. Основні складові програмно-цільового методу в бюджетному процесі в Україні / О. А. Височинська // Економіка і регіон. – 2006. – № 2(9). – С. 72–74.
31. Галушак В. Л. Методика визначення рівня розвитку регіонів та їх проблематика / В. Л. Галушак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 9(52). – С. 102–109.
32. Галушак В. Л. Проблеми фінансового забезпечення розвитку регіонів / В. Л. Га-

лушак // Вісник Хмельницького національного університету (Вісник технологічного університету Поділля). – Хмельницький, 2005. – С. 148–152. (Сер.: Економічні науки. – Ч.2. – Т.3).

33. Геєць В. М. Нестабільність та економічне зростання / В. М. Геєць. – К.: Інститут економічного прогнозування, 2000. – 344 с.
34. Географічні проблеми розвитку продуктивних сил України: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 16-17 травня 2007 року). – К.: ВГЛ «Обрій», 2007. – 175 с.
35. Герасимчук З. В. Економічна безпека регіону: монографія / З. В. Герасимчук, Н. С. Вавдіюк. – Луцьк, Надстир'я, 2006. – 244 с.
36. Герасимчук З. В. Класифікація соціально проблемних регіонів та напрямки формування в них сталого розвитку / З. В. Герасимчук // Регіональна економіка. – 2001. – № 2. – С. 77–85.
37. Герасимчук З. В. Матрична модель вибору стратегії забезпечення екологічної безпеки регіону / З. В. Герасимчук, А. О. Олексюк // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону: зб. наук. праць НАН України. Інститут регіональних досліджень / Ред. кол.: відп. ред. М.І. Долішній. – Львів, 2006. – Вип.5 (61). – С. 169–180.
38. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації: монографія / З. В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – 542 с.
39. Герасимчук З. В. Територіальна організація банківської системи регіонів України: оцінка та стратегії забезпечення її раціональності: монографія / З. В. Герасимчук, Н. І. Корецька. – Луцький нац. техн. ун-т. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2010. – 309 с.
40. Герасимчук З. В. Управління фінансовими ресурсами регіону: монографія / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович, І. М. Камінська. – Луцьк: Надстир'я, 2005. – 176 с.
41. Годованець О. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економіч-

- ної стратегії держави / О. Годованець, Т. Маршалок // Економічний аналіз: зб. наук. праць каф. економічного аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2008. – Вип. 3. – С. 85–89.
42. Годованець О. Податкове регулювання інвестиційної діяльності як фактор економічного зростання / О. Годованець, Л. Амбрик // Світ фінансів. – 2011. – Вип. 1. – С. 135–143.
43. Голікова Т. В. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика: монографія / Т. В. Голікова. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 296 с.
44. Гончарук А. Г. Ефективність економіки України: аналіз і прогнозування: монографія / А. Г. Гончарук. – Одеса: Астропринт, 2005. – 332 с.
45. Горобець О. Методичне забезпечення статистичного аналізу відтворення населення / О. Горобець // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 9. Ч. 2. – С. 119–123.
46. Данилишин Б. М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / Б. М. Данилишин, Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський; за ред. Б. М. Данилишина – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.
47. Дацишин М. Конкурентні переваги структурно слабких територій України [Електронний ресурс] / М. Дацишин. – Режим доступу до докум.: <http://www.ir.org.ua>.
48. Дацій Н. В. Розвиток регіональної фінансово-інвестиційної політики / Н. В. Дацій // Вісн. Сум. нац. аграр. ун-ту. Сер.: Фінанси і кредит. – 2004. – № 2(17). – С. 91–96.
49. Дацій О. І. Регіональні фінанси як економічні категорії / О. І. Дацій // Економіка та держава. – 2005. – № 9. – С. 12–15.
50. Демянишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія / В. Г. Демянишин – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
51. Депресивні територіальні суспільні системи: концептуальні підходи до вивчення та пошук шляхів активізації розвитку / М. Долішній, Л. Шевчук,

Я. Шевчук // Clover vsura dniciach, multidimen zialnes spoloj nosti. – Presov: Mana Con, 2000. – С. 228–236.

52. Державна регіональна політика України: особливості розвитку та стратегічні пріоритети: монографія / З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. С. Куйбіда; за ред. З. С. Варналія. – Нац. ін.-т стратег. досліджень. – К.: НІДС, 2007. – 768 с.
53. Державна служба статистики України. Статистична інформація – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua>.
54. Державна фінансова підтримка регіонального розвитку: аналітичний звіт / І. Яковенко, І. Щербина. – Київ, 2007. – 52 с.
55. Дзюба І. В. Соціально-економічне становище населення: ранжування регіонів України / І. В. Дзюба // Статистика України. – 2004. – № 4(27). – С. 72–76.
56. Дмитренко Л. І. Розробка стратегії державної інноваційної політики / Л. І. Дмитренко, К. Д. Тищук // Прометей. – 2005. – № 2(17). – С. 125–128.
57. Довжук Б. Тернопільщина: проблеми регулювання ринку праці регіону / Б. Довжук // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 7. – С. 20–24.
58. Долішній М. Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів / М. Долішній, О. Другов // Економіка України. – 2005. – № 9(526). – С. 4–11.
59. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006 – 512 с.
60. Долішній М. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навчальний посібник / [М. І. Долішній, Ю. І. Стадницький, А. Г. Загородній, О. Е. Товкан]. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект – Захід», 2003. – 256 с.
61. Дорогунцов С. І. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України / С. І. Дорогунцов, Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський. – К.: Нічлава, 2002. – 690 с.
62. Дорошенко Т. В. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец 08.04.01

«Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Т. В. Дорошенко. – К., 2003. – 20 с.

63. Дронік С. В. Методичні основи формування балансу фінансових ресурсів регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» / С. В. Дронік. – Київ, 1999. – 18 с.
64. Другов О. О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О. О. Другов // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4(9). – С. 115–120.
65. Экономика региона: монография / [В. Н. Гончаров, В. И. Захарченко, Э. А. Кузнецов и др.]. – Донецк: ООО «Альматео», 2006. – 196 с.
66. Экономический потенциал региона анализ, оценка, диагностика: монография / [А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, А. И. Кубах, Е. В. Давыскиба]. – Х.: ИД «Инжэ», 2005. – 176 с.
67. Економіка України на шляху від депресії до зростання: джерела, важелі, інструменти / [Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська та ін.] / За ред. Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 96 с.
68. Економічні та соціальні аспекти розвитку господарського комплексу України: монографія / С. І. Юрій, Р. А. Іванух, С. Л. Дусановський. – Тернопіль: «Збруч», 2003. – 468 с.
69. Жарова Л. В. Регіональні комплексні програми як інструмент регіональної політики сталого розвитку / Л. В. Жарова // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації: зб. наук. праць / ред. кол.: відп. ред. М. І. Долішній. – Львів, 2003. – Вип.5 (XLIII). – С. 113–119.
70. Жарова Л. В. Устойчивое развитие региона: теория, методология и методика исследования / Л. В. Жарова // Прометей. – 2005. – № 1(16). – С. 62–67.
71. Жилєнкова М. М. Система показників оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України / М. М. Жилєнкова // Статистика України. – 2005. – № 4(31). – С. 51–53.

72. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К.: Знання, КОО, 2000. – 404 с.
73. Зайцев Ю. К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: монографія / Ю. К. Зайцев – Київ, КНЕУ, 2002. – 188 с.
74. Закарпатська обласна державна адміністрація. Регіональні програми розвитку – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.carpathia.gov.ua/ua/498.htm>.
75. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 року № 2850 – IV [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>.
76. Занфіров В. А. Розвиток процесів регіоналізації в Україні / В. А. Занфіров // Економіка та держава. – 2005. – №11. – С. 73–76.
77. Запатріна І. В. Бюджет розвитку: нормативно-правовий аспект / І. В. Запатріна // Наук. пр. н. – д. фін. ін-ту при Мін. фінансів України. – 2006. – Вип. 1(34). – С. 13–22.
78. Запоточний І. В. Державне регулювання регіональної економіки / І. В. Запоточний, В. І. Захарченко. – Харків: Одісей, 2003. – 592 с.
79. Заставний Ф. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка, проблеми / Ф. Заставний // Регіональна економіка. – 2005. – № 9. – С. 76–89.
80. Заставний Ф. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної) / Ф. Заставний – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 348 с.
81. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння: монографія / Б. А. Карпінський. – Львів. держ. фін. акад., 2005. – 493 с.
82. Звіт про виконання програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області на 2009 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.:
http://oblrada.cv.ua/documents/6125/pogram_zvit_2009.pdf.
83. Звіт про виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку Тернопільської області за 2006 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.:

http://www.adm.gov.te.ua/files/toda_p51_text%20program%20.doc.

84. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку: монографія / В. В. Зимовець. – НАН України, Ін-т екон. та прогнозування, 2010. – 256 с.
85. Зянько В. В. Інвестиційна складова розвитку інноваційного підприємництва / В. В. Зянько // Проблеми системного підходу в економіці. Електронне наук. фах. вид. Зб. наук. пр. – № 4(208) – 2008.
86. Іванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування: монографія / Ю. Б. Іванов. – Харків: ХДЕУ – Торнадо, 2003. – 517 с.
87. Іванов Ю. Б. Податкова система: підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с.
88. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент: підручник / [Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова]. – К.: Знання, 2008. – 525 с.
89. Івасів І. Б. Щодо чинників стимулювання заощаджень населення в Україні / І. Б. Івасів // Роль грошових заощаджень населення в розбудові економіки України: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ 19 лют. 2002 р.). – К.: КНЕУ, 2002. – С. 136–142.
90. Івашко О. А. Концептуальні основи соціально-економічної безпеки регіону / О. А. Івашко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Екон. науки. – 2011. – № 22. – С. 48–52.
91. Івашко О. А. Механізм формування фінансових ресурсів територій пріоритетного розвитку / О. А. Івашко // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. – Рівне : НУВГП. – 2008, вип. 4 (44), ч. 1. – С. 57–63.
92. Івашко О. А. Теоретичні основи формування фінансового механізму реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності / О. А. Івашко // Економічний простір: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА. – 2010. – № 38. – С. 100–111.
93. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: монографія / М. П. Бутко, О. Ю. Акименко, Рада по вивч. продукт. сил України

НАН України. – Ніжин: Аспект – Поліграф, 2009. – 232 с.

94. Інформаційні технології в регіональному управлінні: навч. посіб. / М. П. Бутко, І. М. Бутко, М. Ю. Дітковська та ін. – К.: Знання України, 2006 – 282 с.
95. Інфраструктурні забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми) / Ред. кол.: науковий редактор П. Ю. Беленький. – Львів, 2002 . – 308 с.
96. Карп Г. В. Економічно-стратегічний інструментарій впровадження державної регіональної політики у депресивних регіонах / Г. В. Карп // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / За ред. І.Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – Вип.1. – С. 256–263.
97. Катан Л. І. Фінансові аспекти іноземного фінансування / Л. І. Катан // Економіка и упр. – 2006. – № 2-3. – С. 26–29.
98. Керецман В. До проблеми законодавчого забезпечення розвитку регіонів в Україні / В. Керецман // Вісник державної служби України. 2004. – № 4. – С. 51–56.
99. Кириленко І. Г. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва / І. Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2005. – С. 40–47.
100. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навчальний посібник / О. П. Кириленко – Тернопіль: Астон, 2004. – 192 с.
101. Клебанова Т. С. Порівняльний аналіз рівня соціально-економічного розвитку регіонів України / Т. С. Клебанова, А. І. Талашенко, Л. С. Гур'янова // Статистика України. – 2005. – № 3(30). – С. 57–60.
102. Коваль В. Программирование развития депрессивного региона / В. Коваль, Д. Коваль // Город, регион, государство: проблемы распределения полномочий: материалы III международной научно-практической конференции, (г. Донецк, 24-26 апреля 2003 г.) / НАН Украины. Институт экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго-восток, Лтд», 2003. – С. 84–98.
103. Ковальська Л. Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія / Л. Л. Ковальська. – Луцьк: Надстир'я, 2007 – 420 с.
104. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія

/ За ред. Я. А. Жаліла. – К.: «Знання України», 2005. – 388 с.

105. Конституція України: прийн. на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. № 254/96 ВР (із змінами та доповненнями). – К.: Право, 1996 – 38 с.
106. Коренєва Н. А. Методичні підходи побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні / Н. А. Коренєва // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2 (68). – С. 106–111.
107. Кравців В. Актуальні питання реалізації політики стимулювання розвитку регіонів України в сучасних умовах / В. Кравців, Ю. Стадницький // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 77–84.
108. Крайник О. Регіональний розвиток: навчальний посібник / О. Крайник, Б. Татт, П. Грей; за ред. О.П. Крайник. – Л., «Ліга-Прес», 2003. – 168 с.
109. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні: монографія / А. І. Крисоватий. – Т.: Карт-Бланш, 2005. – 371с.
110. Круп'як І. Й. Активізація фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва в депресивних регіонах / І. Й. Круп'як // Фінансово-податкові механізми активізації підприємництва: зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10-11 лист. 2011 р.). – Львів: ЛДФА, 2011. – С. 172–176.
111. Круп'як І. Й. Банківський кредит як джерело фінансових ресурсів на подолання депресивності територій / І. Й. Круп'як // Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: зб. тез. доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 15 квіт. 2010 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 142–144.
112. Круп'як І. Й. Бюджетне фінансування розвитку депресивних територій у контексті економічних перетворень / І. Й. Круп'як // Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень: монографія / За ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 376 с. – С. 232–241.
113. Круп'як І. Й. Вдосконалення системи фінансового забезпечення розвитку депресивних територій / І. Й. Круп'як // Вісник Донецького національного

університету. – 2009. – Т. 2, № 1. – С. 449–457.

114. Круп'як І. Й. Державне стимулювання розвитку депресивних територій / І. Й. Круп'як // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки: тези доп. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 24 – 26 жовт. 2007 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – С. 104–106.
115. Круп'як І. Й. Економіко-математичне моделювання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій в умовах трансформації сучасних економічних процесів / І. Й. Круп'як // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – Випуск 5/1(46). – С. 15–20.
116. Круп'як І. Й. Залучення інвестицій в системі функціональних механізмів управління регіоном / І. Й. Круп'як, Л. М. Безгубенко // Науково-дослідна робота студентів: формування особистості майбутнього вченого, фахівця високої кваліфікації: зб. тез доп. студент. наук. конф. (Тернопіль, 14 квіт. 2005 р.). – Тернопіль: ТДЕУ, 2005. – С. 98–100.
117. Круп'як І. Й. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення розвитку депресивних територій / І. Й. Круп'як // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період: матеріали загально-університет. наук. конф. (14 –15 квіт. 2009р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – С. 74–78.
118. Круп'як І. Й. Інвестування розвитку депресивних територій в умовах трансформації сучасних економічних процесів / І. Й. Круп'як // Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 22– 23 жовт. 2009 р.). – Тернопіль: ТНЕ, 2009. – С. 207–210.
119. Круп'як І. Й. Концептуальні підходи до визначення депресивних територій та оцінки фінансового забезпечення їх розвитку / І. Й. Круп'як // Наука молода. – 2009. – Випуск 11. – С. 13–17.
120. Круп'як І. Й. Особливості вибору критеріїв та методу визначення депресивних територій в контексті соціально-економічного розвитку держави / І. Й. Круп'як // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний

період: матеріали наук. конф. проф.-викл. складу (Тернопіль, 18 квіт. 2007 р.).
– Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – С. 98–101.

121. Круп'як І. Й. Подолання регіональної диференціації податкоспроможності як напрям державного стимулювання розвитку депресивних територій / І. Й. Круп'як // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 1 жовт. 2011 р.). – Дніпропетровськ: ДРІДУ, 2011. – С. 37–39.
122. Круп'як І. Й. Проблеми депресивності територій в контексті соціально-економічного розвитку держави / І. Й. Круп'як // Проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період: матеріали наук. конф. проф.-викл. складу (Тернопіль, 13 квіт. 2006 р.). – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – С. 80–83.
123. Круп'як І. Й. Проблеми законодавчого забезпечення розвитку депресивних територій України / І. Й. Круп'як // Наука молода. – 2006. – Випуск 4. – С. 123–125.
124. Круп'як І. Й. Програмно-цільове фінансування розвитку депресивних територій в умовах ринкової трансформації економіки / І. Й. Круп'як // Проблеми розвитку депресивних регіонів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ніжин, 25 – 26 квіт. 2007 р.). – Ніжин, 2007. – С. 49–51.
125. Круп'як І. Й. Фінансові аспекти соціального розвитку депресивних територій / І. Й. Круп'як // Удосконалення державної служби як складової інституційного забезпечення структурних трансформацій в суспільстві: зб. матеріалів наук.-практ. семінару (Тернопіль, 18-19 лист. 2010 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 133–137.
126. Круп'як І. Й. Формування системи механізмів санації депресивних територій / І. Й. Круп'як // Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: зб. тез доп. IV Міжнар. інтернет-конф. (Тернопіль, 30 бер. 2009 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – С. 67–69.
127. Круп'як І. Й. Формування системи фінансового забезпечення подолання депресивності територій / І. Й. Круп'як // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: зб.

- тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 22-23 лют. 2007 р.). Ч. 2. – Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – С. 169–171.
128. Круп'як Л. Б. Проблеми залучення джерел інвестування в економіку України в умовах трансформації сучасних економічних процесів /Л. Б. Круп'як, І. Й. Круп'як // Наука молода. – 2005. – Випуск 4. – С. 83–86.
129. Круп'як Л. Б. Факторна оцінка депресивності територій в контексті соціально-економічного розвитку держави /Л. Б. Круп'як, І. Й. Круп'як // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – 2006. – Випуск 11. – С. 11–15.
130. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.
131. Кузнєцова А. Я. Вплив бюджетного потенціалу на економічне зростання регіону / А. Я. Кузнєцова, Ю. В. Каспрук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Фінансово економічні системи: трансформація та євроінтеграція: зб. наук. праць / Ред. кол.: відп. ред. С.І. Бойко. – Львів, 2007. – Вип.1 (63). – С. 396–402.
132. Кузнєцова А. Я. Напрями реформування системи фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності регіону / А. Я. Кузнєцова, Н. Я. Зінько // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону: зб. наук. праць / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Ред. кол.: відп. ред. М. І. Долішній. – Львів, 2006. – Вип. 5 (61). – С. 315–325.
133. Левицька С. О. Показники виконання бюджетної програми / С. О. Левицька // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Л.Українки. – 2005. – № 1. – С. 184–188.
134. Лейбкінд А. Р. Проблемы методологии и организации разработки комплексных программ / А. Р. Лейбкінд, Е. В. Руднева, Б. Л. Рудник. – М: Наука, 1983. – 112 с.
135. Лексин В. Концепция проекта Федерального Закона «О дополнительных мерах государственной поддержки депрессивных регионов» [Електронний ресурс] / В. Лексин, А. Швецов, В. Матвеев. – Режим доступу до докум.:

<http://www.tacis.federation.ru/report-shvezov-matveev.htm>.

136. Лексин В. Н. Приоритеты региональной политики. Депрессивные территории и механизмы санации / В. Н. Лексин, А. Н. Шведов // Рос. эконом. журнал. – 1995. – № 1. – С. 31–39.
137. Лозинський Р. Теоретичні та прикладні проблеми визначення депресивності регіонів України / Р. Лозинський // Вісник Львів. ун-ту. – 2008. Вип. 35. С. 225–232.
138. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І. О. Луніна. – Київ: Наукова думка, 2006. – 432 с.
139. Луніна І. О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / [І. О. Луніна, О. П. Кириленко, А. В. Лучка, Н. Б. Фролова та ін.]. – Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2010. – 319 с.
140. Луцишин З. О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації / З. О. Луцишин. – Київ.: Видавництво «ДрУк». – 2002. – 320 с.
141. [Луців Б. Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України / Б. Л. Луців, Т. Б. Стечишин // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 67–77.](#)
142. Луців Б. Л. Регіональні аспекти участі банків у кредитуванні інвестиційних проектів / Б. Л. Луців // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період. Євроінтеграц. курс України: фін. вимір. – 2006. – Вип. 3, ч. 2. – С. 17–25.
143. Мамонова В. В. Необхідність реформування регіонального управління в Україні / В. В. Мамонова // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – №1. – Харків: Магістр., 2001. – С. 48.
144. Максимова Т. С. Формування механізму діагностування та прогнозування економічного і соціального регіонів: автореф. дис. док. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка»/ Т. С. Максимова. – Донецьк, 2004. – 35 с.
145. Мельник С. А. Управління регіональною економікою: навчальний посібник / С. А. Мельник – К.: КНЕУ, 2000. – 124 с.
146. Методологічні підходи до визначення проблемних територій та напрями їх подальшого регулювання: монографія / [Л. М. Зайцева, С. М. Серьогін,

- В. В. Антонов та ін.]; за наук. та заг. ред. Л. М. Зайцевої. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ при Президентіві України, 2003. – 144 с.
147. Минашкин В. Г. Теория статистики: учебно-методический комплекс / [В. Г. Минашкин, Р. А. Шмойлова, Н. А. Садовникова, Л. Г. Моисейкина, Е. С. Рыбакова]. – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2008. – 296 с.
148. Михайленко С. В. Наукові засади планування бюджетних витрат на фінансування економічного розвитку та інновацій / С. В. Михайленко // Пробл. науки. – 2011. – № 4. – С. 28–33.
149. Михайленко С. В. Особливості бюджетного фінансування соціально-економічних програм / С. В. Михайленко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – Т. 1, № 5. – С. 110–113.
150. Михайленко С. В. Проблемні питання застосування програмно-цільового методу при виконанні бюджетних програм / С. В. Михайленко // Економіст. – 2010. – № 10 (228). – С. 30–34.
151. Михасюк І. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога. – Львів: «Українські технології», 1999. – 640 с.
152. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
153. Міняйло О. І. Регіональні особливості формування та розвитку державних фінансів в Україні / О. І. Міняйло, В. О. Романишин, Ю.А. Швед // Актуал. пробл. економіки. – 2006. – № 4(58). – С. 58–65.
154. Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху. Бібліотека державного службовця / [О. Вітер, Р. Дацків, М. Дацишин та ін.]. – К.: Інститут Реформ, 2003. – 40 с.
155. Місцеві фінанси: підручник / За ред. О. П. Кириленко. – К.: М65 Знання, 2006. – 677 с.
156. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / За ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376 с.
157. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва

- регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. І. Москаль. – К., 2001. – 16 с.
158. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник: У [2-х т.]. Т. 2. О – Я / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій]. – Л.: Світ, 2006. – 563 с.
159. Новий тлумачний словник української мови. – К.: Аконтит, 1999. – Т. 3. – 927 с.
160. Новиков А. О. Інституційне забезпечення корпоративного сектору регіону / А. О. Новиков // Регіон. бізнес-економіка та упр. – 2006. – № 9. – С. 26–31.
161. Новикова А. М. Депресивні території: Європейський досвід та проблеми України [Електронний ресурс] / А. М. Новикова – Режим доступу: <http://www.nisp.gov.ua/Vydanna/Panoramaissuu.php>.
162. Олійник Д. С. Питання вдосконалення контролю місцевих бюджетів / Д. С. Олійник // Економіст. – 2008. – № 11. – С. 38–40.
163. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Д. С. Олійник. – К., 2003. – 17 с.
164. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія / С. В. Онишко. – Ірпінь Національна академія ДПС України, 2004. – 434 с.
165. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): монографія / В. Опарін. – К.: КНЕУ, 2005. – 239 с.
166. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В. Опарін // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 10–11.
167. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. / В. М. Опарін – [2-ге вид.], доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
168. Організаційно-економічний механізм розвитку регіону: трансформаційні процеси та їх інституційне забезпечення: монографія / Кол. авт.; за ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 608 с.
169. Осауленко О. Г. Інформаційне забезпечення державного управління сталим розвитком: монографія / О. Г. Осауленко. – К., 2001. – 72 с.

170. Павлов В. І. Інноваційний потенціал регіону: діагностика та реалізація: монографія / В. І. Павлов, Ю. М. Корецький / Ред. кол.: відпов. ред. М. І. Долішній. – Луцьк: Надстир'я, 2004. – 244 с.
171. Павлов Ю. М. Региональная политика капиталистических государств / Ю. М. Павлов. – М.: Наука, 1970. – 392 с.
172. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: монографія / К. В. Павлюк – К.: НІОС, 1997. – 175 с.
173. Панкрухин А. П. Маркетинг територій / А. П. Панкрухин. – Питер, 2006. – 368 с.
174. Папп В. В. Структурування економіки в регіональних суспільних системах: теорія, методологія, практика / В. В. Папп. – Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2007. – 71 с.
175. Петкова Л. О. Інвестиційна привабливість регіонів / Л.О. Петкова // Фінанси України. – 2005. – № 9(118). – С. 40–46.
176. Петренко К. В. Проблеми депресивності та глобальності в українському контексті / К. В. Петренко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 9. – С. 192–195.
177. Петрова Г. Є. Проблема вибору форми вільних економічних зон як елемента стратегії економічного розвитку України / Г.Є. Петрова // Держава та регіони. – 2006. – № 2. – С. 197–201. – (Серія «Економіка та підприємництво»).
178. Пилипів В. В. Бюджетне фінансування соціально-економічного розвитку регіонів: монографія / В. В. Пилипів. – Івано-Франківськ: ЛІК, 2007. – 228 с.
179. Писаренко С. М. Організаційно-економічний механізм реалізації регіональної політики Європейського Союзу / С. М. Писаренко. – Львів ІРД НАН України, 2002. – 84 с.
180. Пистун Н. Социально-экономическое программирование в Украине / Н. Пистун, Н. Провотар, К. Мезенцев // Бизнес – информ. – 1997. – № 24. – С. 87–89.
181. Підгрушний Г. П. Регіональний розвиток: сутність процесу та його особливості / Г. П. Підгрушний // Український географічний журнал. – 2003. – № 4. – С. 39–48.

182. Підлісна О. А. Ефективність залучення інвестицій в Україну: інноваційно-інвестиційні системи / О. А. Підлісна // Економіст. – 2005. – № 4. – С. 80–83.
183. Підлісна О. А. Стан та перспективи розвитку регіонів України: методи оцінки ефективності територіальних утворень / О. А. Підлісна // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 104–115.
184. Пістун М. Д. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект: монографія / М. Д. Пістун, К. В. Мезенцев, В. О. Тьорло. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 130 с.
185. Пістун М. Д. Теоретико-методологічна концепція регіонального соціально-економічного розвитку України: суспільно-географічний аспект / Д. М. Пістун // Часопис соціально-економічної географії. – 2008. – Вип. 5(2). – С. 12–22.
186. Побурко Я. О. Методологічні засади класифікації регіонів за рівнем економічного розвитку / Я. О. Побурко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми оцінки соціально-економічних процесів. – Вип. XXX / Ред. кол.: відпов. ред. М. І. Долішній. – Львів, 2001. – С. 3–17.
187. Побурко Я. О. Часткові та комплексні статистичні оцінювання внеску регіонів України у соціально-економічний розвиток держави / Я. О. Побурко, В. К. Данилко // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 121–139.
188. Податкове регулювання в умовах депресивних регіонів: монографія / [Т. В. Калінеску, В. С. Альошкін, О. М. Антіпов, К. В. Баляба та ін.]; за наук. ред. Т. В. Калінеску. – Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011. – 312 с.
189. Політика розвитку проблемних регіонів: методичні засади формування та реалізації: монографія / З. В. Герасимчук, В. Л. Галушак. – Луцьк: Луц. держ. техн. ун-т, Надстир'я, 2006. – 245 с.
190. Постанова Верховної ради України «Щодо стану та перспективи депресивних регіонів, міст та селищ України» від 15.05.2003 року № 782-IV // Голос України. – 2003. – № 101. – С. 6–7.
191. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року» від 21 липня 2006 р. №1001 [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.:

<http://zakon.nau.ua/doc/?code=1001-2006-%EF>.

192. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу показників розвитку регіонів, районів, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення для визнання територій депресивними» від 24.06.2006 р. № 860 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 16. – С. 100–103.
193. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання та використання у 2007 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для стимулювання розвитку регіонів, у тому числі депресивних територій» від 7 березня 2007 року № 396 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 18. – С. 44–46.
194. Постанова Кабінету Міністрів України «Про роботу центральних та місцевих органів виконавчої влади із забезпечення економічного і соціального розвитку регіонів у січні-серпні 2006 р., виконання Плану невідкладних заходів щодо подолання кризових явищ в економіці і соціальній сфері та завершення підготовки до роботи в осінньо-зимовий період» від 3 жовтня 2006 р. № 1376 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1376-2006-%EF>.
195. Приваловская Г. А. Территориальный фактор в социально-экономическом развитии / Г. А. Приваловская // География и проблемы территориального развития. – М.: ИГАН СССР, 1989. – С. 5–23.
196. Проблеми і шляхи розвитку депресивного регіону (на прикладі областей Поліського економічного району): монографія / За ред. М. І. Карліна. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету імені Л. Українки, 2006. – 332 с.
197. Проект угоди щодо регіонального розвитку Тернопільської області від 21 жовтня 2010 року № 1077 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/4158/ugoda_proekt.doc
198. Прокопа І. Депресивність аграрних територій: український вимір / І. Прокопа, Л. Шепотько // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 59–66.

199. Прядко О. С. Аналіз ефективності інвестицій, залучених до вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку Донецького регіону / О. С. Прядко // Статистика України. – 2005. – № 1(28). – С. 55–59.
200. Пыхов И. А. К решению проблем межбюджетных отношений на территории / И. А. Пыхов // Финансы. – 1998. – № 6. – с.19.
201. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 480 с.
202. Региональное развитие: опыт России и Европейского Союза / Рук. авт. колл. и отв. ред. А. Г. Гранберг. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2000. – 435 с.
203. Регионы России в условиях глобализации: сборник научных трудов / Под ред. А. Н. Пыткина. Пермский филиал Института экономики УРО РАН. – Перм: Изд-во НИИУМС, 2005. – Выпуск IV, Ч. I. – 283 с.
204. Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М. І. Долішного. – К.: Наукова думка, 2003. – 503 с.
205. Регіональна політика: методологія, методи, практика / Відп. ред. М. І. Долішній; НАН України. Ін-т регіон. досліджень. – Львів, 2001. – 700 с.
206. Рейтинг міст і регіонів України / [М. Дацишин, Т. Іванов-Малявін, О. Мегеда, О. Микита]. – Київ, 2005. – 66 с.
207. Розанова Т. Г. Экономика региона: теория и практика / Т. Г. Розанова М.: МГУ, 2004. – 360 с.
208. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р. Романенко. – К.: Центр Навчальної Літератури, 2004. – 312 с.
209. Салихов Ш. М. Некоторые аспекты программирования регионального развития Российской Федерации / Ш. М. Салихов // Региональная экономика: теория и практика. – 2005. № 7. – С. 41–48.
210. Селивестров В. Е. Методологические основы разработки федеральной программы помощи депрессивным и отсталым регионам / В. Е. Селивестров, Н. К. Бандман, С. С. Гузнер // Регион: экономика и социология. – 1996. – № 1. – С. 3–43.

211. Сенчагов В. К. Финансовые ресурсы народного хозяйства (проблемы формирования и использования) / В. К. Сенчагов. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 320 с.
212. Слава С. Місцевий економічний розвиток: сучасні концепції та методи / С. Слава, Г. Грін. – Ужгород: Мадісон: Мистецька лінія, 2000. – 236 с.
213. Смирнов С. М. Шляхи вдосконалення системи управління фінансовою безпекою регіону / С. М. Смирнов // Актуал. пробл. економіки. – 2005. – № 2(44). – С. 105–110.
214. Соболев Р. Г. Формування стратегії економічного розвитку регіону / Р.Г. Соболев // Теорія та практика держ. упр. – 2005. – Вип. 2(11). – С. 144–148.
215. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А. М. Соколовська. – К.: Знання – Прес, 2004. – 454 с.
216. Спостереження та вимірювання соціальної захищеності населення України: проблеми становлення: монографія / [О. Г. Осауленко, О. Ф. Новикова, О. І. Амоша, Н. С. Власенко та ін.]. – Донецьк-Київ, 2003. – 440 с.
217. Становлення доктрини фінансової системи України: монографія / Ред.: С. І. Юрій; О. М. Десятнюк; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т.: Екон. думка, 2008. – 192 с.
218. Статистичний збірник «Регіони України 2009» / За ред. О. Г. Осауленка. Ч. I. – Київ: Державний комітет статистики України, 2009. – 369 с.
219. Статистичний збірник «Регіони України 2009» / За ред. О. Г. Осауленка. Ч. II. – Київ: Державний комітет статистики України, 2009. – 757 с.
220. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2009 рік / За ред. В. Г. Кирича. – Тернопіль: Головне упр. статистики, 2010. – 472 с.
221. Статистичний щорічник України за 2009 рік / [за ред. О. Г. Осауленка; відп. за вип. Н. П. Павленко]. – К.: Консультант, 2010. – 566 с.
222. Стецевич А. І. Регіональні особливості оцінки інвестиційної привабливості (теоретико-методологічні аспекти на прикладі Івано-Франківської області) / А. І. Стецевич // Збірник наукових праць за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Частина 1. – Чернівці, 2000. – С. 308–310.

223. Стеценко С. Г. Демографічна статистика: підручник / С. Г. Стеценко. – К.: Вища школа, 2005. – 415 с.
224. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. посіб / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2001. – 377 с.
225. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.
226. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком: навч. посіб / Д. М. Стеченко. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.
227. Стимулювання регіонального розвитку Закарпатської області: монографія / Л. Т. Шевчук, В. В. Папп, С. Д. Щеглюк; за ред. Л. Т. Шевчук. – Львів, 2008. – 187 с.
228. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: монографія / З. В. Герасимчук, В. Г. Поліщук. – Луц. нац. техн. ун-т. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 516 с.
229. Сторонянська І. З. Методичні аспекти оцінки диференціації економічного розвитку регіонів України / І. З. Стронянська // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід Європейського союзу та його адаптація до умов України: зб. наук. праць. – Вип.5 (XLIII) / Ред. кол.: відп. ред. М.І. Долішній. – Ч.І. – Львів, 2003. – С. 263–271.
230. Сторонянська І. З. Процеси конвергенції / дивергенції соціально-економічного розвитку регіонів України / І. З. Стронянська // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 73–84.
231. Стратегія фінансової політики держави у перехідній економіці / За ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної. – К.: Інститут економічного прогнозування НАН України, 2004. – 116 с.
232. Сунцова О. О. Вплив фінансового розвитку на економічне зростання: теоретичне визначення / О. О. Сунцова // Актуал. пробл. економіки. – 2011. – № 12. – С. 152–159.
233. Суперсон В. І. Моніторинг соціально-економічного стану регіонів України з позицій розвитку її інфраструктури / В. І. Суперсон // Статистика України. –

2005. – № 2(29). – С. 69–73.

234. Сучасна регіональна політика і транскордонне співробітництво / [В. І. Пила, О. С. Чмир, О. А. Гарасюк, Т. В. Терещенко]. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2006. – 412 с.
235. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) / Л. Л. Тарангул. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.
236. Тарасевич В. М. До методології дослідження депресивних регіонів / В. М. Тарасевич // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації: зб. наук. Праць / Ред. кол.: відп. ред. М.І. Долішній. – Львів, 2005. – Вип. 2 (52) – С. 470–478.
237. Тархов С. А. Представление о территориальном развитии и методология пространственного анализа / С. А. Тархов // География и проблемы территориального развития. – М.: ИГАН СССР, 1989. – С. 23–30.
238. Татаркин А. Основы санации депрессивных горнопромышленных территорий / А. Татаркин, В. Пахомов, И. Голова. – Екатеринбург, 1999. – 33 с.
239. Тернопільська обласна державна адміністрація. Цільові та регіональні програми – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.adm.gov.te.ua/index.php?module=oda§ion=130>.
240. Тисунова В. Н. Трансформация украинской экономики и её региональные аспекты: монография / В. Н. Тисунова. – МВД Украины, Луган. гос. ун-т внутр. дел, 2007. – 560 с.
241. Ткачук І. Г. Методологічні аспекти економічного розвитку регіону / І. Г. Ткачук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / За ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – С. 81–93.
242. Ткачук І. Г. Особливості впровадження сільгоспвиробництва в регіоні/ І. Г. Ткачук, Т.Й. Сус // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / За ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. – Вип. V. – Т. 2. – С. 163–169.
243. Ткачук І. Г. Управління фінансами нових виробничих систем: теорія, методологія,

практика: монографія / І. Г. Ткачук, С.О. Кропельницька. – Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, Прикарпат. наук.-аналіт. центр. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2009. – 262 с.

244. Трансформаційні процеси економіки України в регіональному вимірі: монографія / [М. І. Школа, П. І. Шелеплицький, О. В. Зибарева, А. В. Вербівська]. – Чернівці: Книга, XXI, 2004. – 360 с.
245. Третяк В. В. Типологія регіонів України в залежності від ступеня включення в зовнішньоекономічні зв'язки / В. В. Третяк // Экономика и право. – 2005. – № 1(11). – С. 45–53.
246. Трудова міграція населення Тернопільської області: кількісний та географічний аспекти / Кол. авт. Б. С. Довжук, С.С. Хаба та ін. – Тернопіль: Збруч, 2007. – 60 с.
247. Тубол А. Соціально-економічні проблеми аграрних депресивних регіонів / А. Тубол // Зб. наук. праць УАДУ. – 2001. – Вип. 2. – С. 162–167.
248. Узагальнений звіт про виконання заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва на 2007-2008 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=33774
249. Указ Президента України «Про концепцію державної регіональної політики» від 25.05.2001 року № 341 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – С. 20–28.
250. Указ Президента України «Про роботу місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів» від 29 серпня 2003 року № 945/2003 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=945%2F2003>
251. Україна у цифрах у 2009 році: стат. збірник / За ред. О. Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2010. – 257 с.
252. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005 / За ред. О. С. Власюка. – К.: Знання України, 2005. – 608 с.
253. Уманець Т. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою

інтегральних індексів / Т. В. Уманець // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 133–145.

254. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін; за наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.
255. Федюк В. Регіональний розвиток у Швеції та Україні / В. Федюк, А. Биченко // Центр Разумкова. Національна безпека і оборона. – 2009. – № 1. С. 48–50.
256. Финансы / [М. В. Родионова, Ю. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко и др.]; под ред. М. В. Родионовой. – М.: Финансы и статистика. – 1995. – 432 с.
257. Філіпенко А. С. Державне сприяння розвитку депресивних і проблемних регіонів [Електронний ресурс] / А. С. Філіпенко. – Режим доступу: <http://www.icps.com.ua>.
258. Філіпенко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку / А. С. Філіпенко. – К.: Знання України, 2002. – 190 с.
259. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / М. Я. Дем'яненко, П. Т. Саблук, П. І. Гайдуцький; під ред. М. Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 645 с.
260. Фінанси: вишкіл студії: навч. посібник / [С. І. Юрій, Т. О. Кізіма, Н. П. Злепко, М. М. Тріпак]; за ред. С. І. Юрія. – Тернопіль.: Карт – бланш, 2002. – 357 с.
261. Фінанси: навч. посібник / [В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй]. – К.: Знання, 2006. – 247 с.
262. Фінансова політика сталого розвитку регіону: монографія / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович, І. М. Камінська. – Луцьк: Луц. держ. техн. ун-т., Надстир'я, 2006. – 218 с.
263. Фінансова система інвестиційного забезпечення регіонального розвитку економіки: монографія / О. О. Другов. – К.: Ін-т банк. справи, 2007. – 151 с.
264. Хоменко Я. В. Сучасні підходи у регіональній діагностиці / Я. В. Хоменко // Формування ринкових відносин в Україні. – № 9(64). – 2006. – С. 108–113.
265. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л.І. Нейкова. – К.: Знання, 1999. – 516 с. –

С. 193–293.

266. Чернівецька обласна рада. Регіональні програми – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://oblrada.cv.ua/document/regional_program/.
267. Чернякова Т. М. Інструменти бюджетно-податкового регулювання розвитку регіонів: монографія / Т. М. Чернякова. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 368 с.
268. Чужиков В. І. Регіональні інтеграційні стратегії постсоціалістичних країн Європи: монографія / В. І. Чужиков. – К.: ТОВ «Кадри», 2003. – 297 с.
269. Чумаченко М. Г. Самоврядування й економічне регулювання розвитку регіону / М. Г. Чумаченко // Регіон у системі нових економічних правових відносин. – Івано-Франківськ, 1998. – С. 6–12.
270. Шаульська Л. В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: монографія / Л. В. Шаульська. – Донецьк, 2005. – 502 с.
271. Шевчук Я. В. Механізм санації депресивних територіальних суспільних систем в контексті формування регіональної політики / Я.В. Шевчук. – Львів, 2004. – 63 с.
272. Шкворень Ю. Проблеми формування і реалізації програм державного рівня / Ю. Шкворень // Економіка України. – 1995. – № 10. – С. 24–32.
273. Штофер Г. А. О зарубежных подходах к определению факторов функционирования региона / Г. А. Штофер // Экономика и упр. – 2005. – № 1(50). – С. 22-25.
274. Штульберг Б. М. Региональная политика России: теоретические основы, задачи и методы реализации / Б. М. Штульберг, В. Г. Введенський. – М.: Гелиос АРВ, 2000. – 206 с.
275. Юрій С. І. Антологія бюджетного механізму: монографія / С. І. Юрій, В. Г. Дем'янишин, Я. М. Буздуган. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.
276. Юрій С. І. Казначейська система: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. І. Юрій, В. І. Стоян, О. С. Даневич. – Т.: Карт-бланш, 2006. – 818 с.

277. Юрій С. І. Проблеми фінансового забезпечення розвитку депресивних територій в умовах трансформації економічних процесів / С. І. Юрій, І. Й. Круп'як // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – 2008. – Випуск 13. – С. 5–11.
278. Юрій С. І. Соціальне страхування: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. – К.: Кондор, 2004. – 462 с.
279. Юрій С. І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні: монографія / С. І. Юрій, А. І. Крисоватий, Т. В. Кощук; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2010. – 292 с.
280. Юрій С. І. Фінанси: підручник / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко, І. В. Зятковський, О. П. Кириленко]. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
281. Янків М. Вдосконалення державної регіональної політики в контексті стратегії Європейського вибору / М. Янків // Регіональна економіка. – 2002. – № 4. – С. 312–316.
282. Яремко Л. А. Регіон як гео економічний суб'єкт / Л. А. Яремко // Вісн. Львів. комерц. акад. – 2005. – Вип. 18, Ч. 1. – С. 231–235.
283. Яценко Л. Д., Цихан Т. В., Гнасько О. І. Порівняльний аналіз якості життя населення регіонів України у 2005 році / Л. Д. Яценко, Т. В. Цихан, О. І. Гнасько // Стратегічна панорама. – 2007. – № 1. – С. 168–177.
284. Amin A. An institutionalist Perspective on Regional Economic Development / A. Amin // International Journal of Urban and Regional Research. – 1999. – Vol. 23, № 2. – P. 365–378.
285. Beck T. Finance and Sources of Growth / T. Beck // Journal of Financial Economics. – 2000. – № 58. – P. 261–300.
286. Blankart C. Öffentliche Finanzen in der Demokratie / C. Blankart. – München: Vahlen, 1998. – 420 s.
287. Diamond D. Financial Intermediation as Delegated Monitoring / D. Diamond // Review of Economic Studies. – 1984. – Vol. 51. – P. 393–414.
288. Lovering J. Teori Led by Policy: The inadequacies of the «New Regionalis» (Illustrated from the Case of Wales) / J. Lovering // International Journal of Urban

and Regional Research. – 1999. – Vol. 23, № 2. – P. 379–395.

289. Peffekoven R. Reform des Finanzausgleichs – eine vertage Chance / R. Peffekoven
// Finanzarchiv. – 1994 . – Bd -51, Helt 3. – S. 281–311.

290. Puga D. European regional policies in light of recent location theories / D. Puga //
Journal of Economic Geography. – Oxford University Press, 2002. – № 2. – P. 373–
406.

Додаток А

Інвестиції в основний капітал в розрахунку на одну особу за регіонами

України у 2005-2011 роках¹

(у фактичних цінах; грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	1983,9	2687,4	4068,4	5058,4	3308,2	3297,6	4593,2
АР Крим	1704,1	2375,6	3565,3	4415,1	2827,8	3467,3	8336,7
Вінницька	993,8	1478,7	2473,5	2864,3	1618,9	2290,8	3435,1
Волинська	1140,1	1774,6	2771,3	3375,6	2335,4	1682,6	2127,5
Дніпропетровська	2253,0	3128,9	4365,1	5339,2	3941,1	3760,3	5440,9
Донецька	2070,9	2555,8	3716,4	4911,7	2902,4	2495,5	4896,6
Житомирська	848,4	1167,4	1861,2	2803,1	1779,3	2352,8	2954,1
Закарпатська	895,9	14625,5	2129,8	2663,7	1542,5	1745,5	2349,8
Запорізька	1766,1	2102,6	3483,6	4084,3	2559,7	4062,9	3356,7
Івано-Франківська	1212,3	1892,5	2900,4	4314,1	2500,9	3094,3	2596,8
Київська	2559,6	4014,5	7281,2	9799,0	5789,3	6571,3	9027,0
Кіровоградська	1201,7	1686,3	2386,3	2967,6	2720,1	2422,0	4493,7
Луганська	1802,7	2316,2	4126,1	3847,6	1887,7	2048,7	2678,6
Львівська	1825,8	2300,1	3255,4	4255,2	2647,5	3187,6	4512,1
Миколаївська	2070,8	2565,9	3064,4	3613,5	3372,4	3184,1	3486,2
Одеська	2149,4	3073,6	4404,5	5240,1	4183,4	3366,8	3425,8
Полтавська	2383,7	3091,0	4375,5	5853,0	5132,0	4924,6	6903,0
Рівненська	1022,9	1856,9	2538,1	3192,0	2343,9	2012,5	2392,2
Сумська	1168,8	1239,0	2026,2	2537,9	1856,6	1908,5	2419,9
Тернопільська	799,7	1098,5	1801,5	2602,3	1311,1	1947,4	2156,9
Харківська	2045,6	2836,7	4321,9	4261,3	3011,1	2658,4	3900,4
Херсонська	952,6	1341,2	2090,3	3565,8	1905,1	1545,6	2626,7
Хмельницька	1060,7	1521,1	2317,3	3611,4	2599,7	2194,0	3026,3
Черкаська	1520,7	2481,8	3213,9	3926,0	2344,0	2174,1	2368,4
Чернівецька	832,4	1605,2	2584,5	4141,8	2887,3	2016,2	2439
Чернігівська	1139,8	1320,0	2133,9	2725,9	1433,1	1603,3	2272,8
м. Київ	7378,5	9329,5	14223,0	17175,9	10333,0	9386,6	12488,2
м. Севастополь	1444,6	1904,8	2884,4	4203,3	3929,8	4365,4	4294,7

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток Б

Інвестиції в основний капітал у житлове будівництво на одну особу за регіонами
України у 2005-2011 роках¹

	(грн.)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	256,0	398,7	654,9	771,2	393,5	612,8	624,1
АР Крим	227,7	357,1	755,1	937,6	483,4	1019,3	1030,7
Вінницька	277,5	381,2	538,8	664,3	261,1	536,8	616,5
Волинська	196,1	303,9	437,9	591,1	285,9	534,9	580
Дніпропетровська	163,0	221,8	318,4	350,3	149,4	262,8	232,4
Донецька	95,3	139,0	217,3	297,9	145,0	192,8	257,1
Житомирська	94,8	171,4	291,9	362,1	146,8	352,3	305,1
Закарпатська	161,5	406,7	628,0	791,0	304,6	526,1	647,6
Запорізька	98,4	131,1	305,0	385,5	89,4	211,7	101,6
Івано-Франківська	246,3	383,6	586,4	827,4	581,4	984,1	822,7
Київська	493,1	987,0	1853,4	2019,3	1062,9	2134,5	1935,4
Кіровоградська	69,2	126,2	157,7	207,4	159,8	247,5	224,6
Луганська	75,2	110,8	170,1	196,7	65,4	129,3	100,04
Львівська	194,2	355,9	507,9	708,8	319,3	611,9	719,1
Миколаївська	84,1	115,2	193,0	240,2	128,1	218,5	222,2
Одеська	391,9	671,3	1027,7	1095,9	572,1	639,5	754,9
Полтавська	158,0	251,3	440,7	544,3	258,0	384,6	360,7
Рівненська	208,2	307,5	439,2	400,7	198,2	477,6	652,6
Сумська	119,9	138,1	235,5	330,8	236,5	403,4	376,7
Тернопільська	270,6	344,9	587,1	757,2	418,1	690,7	592,4
Харківська	231,6	312,7	541,5	651,2	319,2	340,4	302,3
Херсонська	119,3	179,4	254,7	365,7	163,1	378,9	295,9
Хмельницька	206,8	278,6	467,9	627,8	516,9	597,7	458,6
Черкаська	94,3	184,1	330,8	336,1	289,2	324,8	212,3
Чернівецька	179,7	305,2	610,7	877,7	459,3	870	798,8
Чернігівська	131,6	212,7	334,7	349,1	201,8	368,8	389,4
м. Київ	1439,5	2082,3	3307,8	3539,2	1726,0	1956	2318,9
м. Севастополь	299,9	455,9	913,2	1392,3	1071,5	2528,9	2133,9

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток В

Індекси сільськогосподарської продукції за регіонами України у 2005-2011 роках¹

(1990=100,%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	63,5	65,1	60,9	71,3	70	68,9	82
АР Крим	46,6	48,0	54,4	64,5	67,4	64,5	72,9
Вінницька	59,0	62,4	57,8	73,0	70,6	70,6	84,4
Волинська	62,8	61,8	63,5	64,5	64,7	65,9	72,2
Дніпропетровська	73,8	77,5	66,8	87,3	83,0	83,9	98,3
Донецька	71,4	67,6	61,4	69,9	67,1	68,3	81,6
Житомирська	54,7	55,5	51,5	55,3	56,9	56,8	64,6
Закарпатська	89,0	88,7	87,9	90,7	93,7	91,1	96
Запорізька	58,8	62,2	49,1	65,6	57,7	58,9	67,3
Івано-Франківська	77,2	79,1	81,3	75,7	82,1	82,6	93,5
Київська	71,5	78,0	78,5	82,8	81,1	80,6	95,6
Кіровоградська	67,8	68,7	49,6	75,3	67,1	68,4	84,8
Луганська	61,3	58,2	53,9	64,0	56,0	50,9	63,6
Львівська	68,6	72,1	72,6	72,7	73,9	70,7	80,5
Миколаївська	57,1	62,4	38,6	69,0	69,2	69,8	78,2
Одеська	66,0	68,9	42,8	68,8	62,6	68,5	73,2
Полтавська	63,5	65,8	67,2	75,9	75,5	67,5	91,6
Рівненська	61,6	64,6	66,4	67,9	67,9	69,3	76,9
Сумська	50,8	49,1	50,7	54,5	54,1	48,7	66,5
Тернопільська	55,1	59,7	61,9	63,0	64,1	60,7	76
Харківська	71,3	64,9	67,0	72,3	64,1	56,8	84,2
Херсонська	61,9	65,6	52,8	75,2	75,9	78,2	95,7
Хмельницька	54,6	56,5	61,1	63,0	65,5	65,2	75,3
Черкаська	72,9	76,9	73,4	95,7	104,0	108,5	127,6
Чернівецька	70,5	71,2	75,1	75,8	78,1	80,6	89,3
Чернігівська	54,3	54,9	57,1	59,5	58,4	50,6	65,7
м. Київ	-	-	-	-	-	-	-
м. Севастополь	-	-	-	-	-	-	-

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток Д

Індекси промислової продукції за регіонами України у 2005-2011 роках¹

(1990=100,%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	95	101	111	108	84	93	100
АР Крим	78	80	90	94	78	87	91
Вінницька	90	96	104	103	87	93	93
Волинська	118	141	202	180	94	119	134
Дніпропетровська	71	77	82	75	59	68	72
Донецька	72	76	82	75	59	68	77
Житомирська	75	79	86	92	73	79	99
Закарпатська	180	230	276	284	145	207	211
Запорізька	164	179	212	207	143	154	164
Івано-Франківська	104	95	91	72	55	55	69
Київська	114	130	141	147	122	132	146
Кіровоградська	83	93	102	106	83	94	104
Луганська	81	82	95	91	73	78	90
Львівська	59	64	72	73	58	59	67
Миколаївська	124	132	142	142	122	314	140
Одеська	128	116	135	172	134	138	115
Полтавська	85	91	93	81	68	77	77
Рівненська	87	95	106	105	72	94	101
Сумська	65	67	73	78	65	61	66
Тернопільська	91	107	117	127	108	111	124
Харківська	80	84	92	97	78	83	88
Херсонська	55	45	49	50	46	46	43
Хмельницька	95	107	123	122	93	98	107
Черкаська	106	110	137	183	130	152	157
Чернівецька	84	91	110	116	87	97	87
Чернігівська	71	73	77	77	65	65	64
м. Київ	194	214	233	228	162	168	171
м. Севастополь	263	356	379	368	272	310	342

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток Е

Кредити надані в економіку регіонів України в розрахунку
на одну особу у 2005-2011 роках¹

	(грн.)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	3055,4	5261,5	9213,7	15929,8	15634,7	15844,4	17421,7
АР Крим	1605,9	2788,9	5159,0	8707,9	7662,6	6805,6	7954,9
Вінницька	970,3	1853,7	3179,6	5001,8	4463	3849,1	3649,7
Волинська	1528,6	2899,2	5598,8	9376,9	8716,4	8266,9	7447,6
Дніпропетровська	4708,4	8875,2	12727,0	22517,3	24287,2	29407,8	37071,5
Донецька	2525,5	4237,1	7372,7	11761,1	11547,8	10489,2	11003,6
Житомирська	985,7	1530,5	2777,2	4412,6	3794,6	3449,2	3239,1
Закарпатська	1176,5	2371,6	3856,8	6503,7	6013,7	4793,5	3887,2
Запорізька	2565,0	3994,2	5887,7	9878,4	8792,3	8053,3	8179,4
Івано-Франківська	1573,3	3640,6	4787,5	7886,3	6440,1	5065,9	4021,0
Київська	926,2	1561,9	2833,1	3340,9	4052,5	5231,3	7135,0
Кіровоградська	894,5	1615,3	2800,9	4267,8	3952,5	4299,0	5700
Луганська	1149,3	1921,0	3292,3	4666,9	4077,2	3563,3	3774,1
Львівська	1680,4	2876,6	4998,6	9083,9	7525,7	6540,7	6670,3
Миколаївська	2011,7	3363,8	5744,8	8997,5	8116,8	7495,8	8044,9
Одеська	2982,3	6057,0	10923,2	17757,3	16755,5	16952,5	16501,3
Полтавська	2261,5	3267,1	4856,1	7518,4	6492,7	5571,1	5389,2
Рівненська	1236,8	2126,6	3301,8	5288,6	4823,5	4561,2	3420,9
Сумська	1032,7	1871,5	3050,1	5398,9	4778,8	5034,5	4388,8
Тернопільська	928,1	1696,1	2661,7	5284,2	4687,0	4227,8	4241,7
Харківська	2603,2	4065,0	6790,6	11861,9	10660,1	10396,7	10043,6
Херсонська	1437,9	2523,4	4377,5	7568,7	7109,2	7383,5	6133,3
Хмельницька	949,7	1751,9	3379,9	5951,4	5271,6	4830,8	4732,6
Черкаська	1197,2	2120,1	3663,6	5620,9	5104,7	5444,2	4504,7
Чернівецька	1111,4	2328,0	4041,9	6728,8	6125,6	5294,4	5213,3
Чернігівська	1239,7	1917,2	3213,8	4753,1	4263,1	3754,1	3704,6
м. Київ	22124,3	36015,2	68049,8	122526,2	123026,9	126862	142934
м. Севастополь	-	-	-	-	-	-	-

¹Примітка. Дані Національного банку України.

Додаток Ж

Депозитні вкладення на душу населення за регіонами України у 2005-2011 роках¹

(грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	1559,5	2289,7	3543,3	4667,9	7071,4	8978,3	10659,1
АР Крим	1280,3	1930,3	3134,9	4051,2	5223,1	7090,3	8194,9
Вінницька	673,4	1024,4	1588,3	2128,4	2491,9	3287,1	3619
Волинська	861,4	1257,1	1910,1	2543,5	2832,2	3835,9	4143,7
Дніпропетровська	2146,5	3164,6	4778,4	6308,6	9852,5	11008,1	15539,0
Донецька	1297,7	1882,4	2857,9	3803,8	6619,1	9033,6	10443,9
Житомирська	704,9	995,2	1539,5	1926,0	2315,5	3085,9	3308,6
Закарпатська	543,3	818,9	1328,6	1809,4	1985,1	2446,8	2533,6
Запорізька	1171,8	1679,8	2611,6	3476,4	5050,4	6767,2	7648,3
Івано-Франківська	987,9	1379,7	1987,9	2674,2	2852,7	3554,3	3859,4
Київська	728,1	1285,6	1900,6	2484,9	2653,1	2993,4	4067,7
Кіровоградська	658,9	904,4	1406,7	1790,7	2341,4	3185,1	3570,0
Луганська	763,6	1123,0	1673,4	2101,8	3105,6	4219,2	4952,6
Львівська	1906,2	2678,1	3845,7	5204,5	5669,9	6684,2	7250,6
Миколаївська	1037,3	1432,9	2439,1	3040,9	3950,2	5271,4	5662,7
Одеська	1306,7	2157,6	3471,5	4858,1	6947,6	8586,1	9663,7
Полтавська	1262,5	1701,4	2583,1	3369,5	4451,3	6788,6	7531,8
Рівненська	726,4	1111,4	1679,5	2186,2	2788,2	3331,9	3791,3
Сумська	750,6	1082,4	1700,6	2281,6	2900,5	3677,6	4241,3
Тернопільська	945,2	1321,6	1970,5	2610,0	3266,3	3871,3	4527,8
Харківська	1132,5	1636,1	2678,9	3628,6	5052,8	6714,2	7855,7
Херсонська	905,0	1320,2	1911,9	2510,2	3030,4	4060,6	4109,3
Хмельницька	795,9	1216,1	1917,6	2406,3	2913,9	3727,8	4120,5
Черкаська	1067,9	1458,2	2149,3	2805,8	3233,4	4578,3	4989,8
Чернівецька	794,9	1159,0	1734,5	2431,2	2677,5	3313,3	3446,7
Чернігівська	844,1	1179,9	1815,2	2341,8	2754,9	3575,2	4060,2
м. Київ	8959,3	13030,3	20241,5	26011,2	27241,2	55704,1	66461,7
м. Севастополь	-	-	-	-	-	-	-

¹Примітка. Дані Національного банку України.

Додаток 3

Введення в дію нових основних засобів за регіонами України у 2005-2011 роках¹

(у фактичних цінах; млн. грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	70497	82333	127453	149635	111345	122572	134212
АР Крим	1887	2340	3386	4078	2646	3522	4382
Вінницька	1306	1674	3101	3334	2102	3028	4123
Волинська	851	1373	2178	2478	1803	1683	2381
Дніпропетровська	5855	7754	12041	12900	10312	11917	12351
Донецька	7067	9562	14425	18253	14013	11690	12122
Житомирська	1299	1210	2693	2538	1579	2464	3450
Закарпатська	861	1243	1931	3286	1452	2069	3052
Запорізька	2208	2376	3689	4034	2755	3726	4830
Івано-Франківська	1350	1716	2587	3492	2270	3699	4937
Київська	2799	3598	8045	8405	8240	8914	9874
Кіровоградська	1400	1151	1663	1984	1375	1680	2844
Луганська	2846	3750	5486	7546	4267	4242	5198
Львівська	2974	3842	5333	6956	4171	7308	8265
Миколаївська	2023	2589	2869	2566	2989	4126	5623
Одеська	4452	4690	6570	8079	5951	6612	7516
Полтавська	2956	3090	4284	5773	5930	6647	7930
Рівненська	921	1704	2020	2220	1332	2332	3544
Сумська	1244	1464	1906	2033	1673	2090	3230
Тернопільська	618	858	1568	2290	1030	1776	2580
Харківська	4903	5764	6676	8453	6839	6261	7101
Херсонська	917	1017	1499	2064	1493	1317	2362
Хмельницька	1043	1729	1864	2264	1811	1722	2543
Черкаська	2328	1682	1983	2515	1881	1755	2345
Чернівецька	534	922	1566	1694	4039	1265	2521
Чернігівська	1170	1170	1637	2147	1637	1570	2230
м. Київ	14225	13601	25732	27345	16705	18304	19480
м. Севастополь	460	419	721	808	1050	853	932

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток И

Доходи населення в розрахунку на одну особу за регіонами

України у 2005-2011 роках¹

(грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	8125,5	10128,5	13453,5	18352,5	19487,6	24101,0	27476,5
АР Крим	7008,9	8537,8	11640,9	15499,9	16433,8	20098,5	22815,4
Вінницька	7152,6	8766,4	11520,2	15171,8	16349,3	20614,7	23531,9
Волинська	6545,3	8117,7	10578,1	14185,4	14734,9	18579,6	21418,5
Дніпропетровська	9060,0	11275,5	14954,2	20224,6	21469,6	26623,3	30548,0
Донецька	8789,4	11102,5	14747,9	20460,9	21609,8	26626,8	30472,1
Житомирська	7032,7	8662,0	11532,7	15543,6	16011,6	20409,4	23128,1
Закарпатська	6030,6	7355,5	9757,3	12927,8	13300,0	16807,3	19110,4
Запорізька	8753,4	10872,0	14367,9	19508,3	20340,1	25423,8	28976,7
Івано-Франківська	6566,9	8113,3	10699,3	14605,9	15345,2	19205,8	21923,9
Київська	7826,3	9946,9	13313,9	18337,9	20092,4	24989,5	28347,4
Кіровоградська	6964,0	8532,8	11155,8	15045,8	15832,3	20012,9	23134
Луганська	7375,8	9219,1	12253,4	17041,9	18067,2	22418,3	25413,2
Львівська	7728,9	9318,8	12319,2	16635,1	17317,3	21675,1	24471,1
Миколаївська	7596,8	9255,9	12238,6	16638,9	17414,3	21877,3	25164,4
Одеська	7737,4	9404,9	12242,4	16524,1	17824,4	22236,9	25614,8
Полтавська	8243,6	10112,9	13301,2	17893,1	18952,3	23128,9	26427,0
Рівненська	6755,1	8364,5	10897,5	14660,1	15180,8	19277,6	22188,7
Сумська	7387,6	9271,8	12451,1	16679,9	17218,6	21481,0	24224,1
Тернопільська	6261,6	7876,9	10345,9	13726,5	14451,8	18136,1	20487,9
Харківська	8118,4	10049,6	13568,7	18738,4	19753,2	24400,7	27767,8
Херсонська	6773,7	8284,4	10865,0	14707,3	15349,5	19245,9	22121,3
Хмельницька	7159,4	8772,2	11496,3	15339,2	16184,9	20290,9	23150,8
Черкаська	6975,0	8706,3	11514,3	15636,2	16551,2	20305,4	23096,8
Чернівецька	6368,2	7752,7	10171,8	13553,0	14021,1	17904,4	20198,9
Чернігівська	7390,3	9058,8	11942,9	15987,9	17197,3	21265,1	24410,2
м. Київ	16446,5	21508,4	28808,7	40485,7	44877,6	52328,4	59096,0
м. Севастополь	7549,8	9122,5	12572,9	17064,6	19308,1	23118,4	26657,9

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток К

Витрати населення в розрахунку на одну особу за регіонами

України у 2005-2011 роках¹

(грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	7127,7	9144,6	12383,9	17223,7	17673,2	20558,3	24974,3
АР Крим	6797,0	8720,0	11804,4	16240,6	16343,9	19141,3	23387,2
Вінницька	5439,2	7107,4	9736,2	13941,5	14509,8	16571,2	20140,5
Волинська	5822,0	7501,9	9891,1	13893,2	14054,4	16505,8	20349,5
Дніпропетровська	7716,2	9488,8	12466,9	17553,1	17485,8	20948,8	25925,2
Донецька	6205,6	8437,3	11684,9	16602,9	16900,5	19988,1	24356,0
Житомирська	5344,2	6885,0	9318,2	12987,9	13528,7	15932,8	19717,9
Закарпатська	6044,9	7092,2	8987,3	12231,9	12819,7	14900,8	17901,6
Запорізька	7812,3	9302,0	12052,3	16648,4	17503,4	20799,4	25916,1
Івано-Франківська	4714,3	6308,4	8795,5	12630,7	13296,4	15854,3	19681,2
Київська	5861,8	8119,4	11466,0	16366,7	17036,8	19992,4	24708,8
Кіровоградська	5709,9	7139,9	9493,5	13162,6	13784,2	15997,0	19902
Луганська	5126,0	6597,0	9010,4	12762,7	13611,6	16278,6	20252,2
Львівська	6633,6	8002,6	10549,9	14416,5	14544,0	17793,3	22215,4
Миколаївська	5999,5	7829,2	10756,0	15098,4	15721,5	18124,4	22235,6
Одеська	7765,0	9924,5	13501,3	18387,8	19591,9	23327,3	29001,7
Полтавська	6237,8	7929,2	10724,9	14761,3	15035,5	17663,8	21277,7
Рівненська	5708,6	6950,0	8988,9	12621,7	13232,0	15784,5	20063,5
Сумська	5549,3	6889,8	9004,2	12572,8	13030,0	15673,3	19374,1
Тернопільська	4521,9	5964,1	7941,0	11305,9	12153,8	14499,1	18450
Харківська	8420,1	10059,2	13358,4	18863,5	19571,6	23531,3	29052,7
Херсонська	5661,9	7276,7	9900,2	13611,0	14082,8	16449,5	20337,9
Хмельницька	6146,2	7536,2	9778,7	13552,5	14077,9	16339,8	20144,7
Черкаська	5588,8	7502,1	10382,1	14295,7	14705,7	17219,4	21385,0
Чернівецька	5701,3	7050,3	9329,6	13171,3	13473,8	15702,2	19578,9
Чернігівська	5414,7	7016,9	9191,4	12989,0	13292,7	16290,8	20555,6
м. Київ	20139,6	26988,9	37540,7	50723,6	49660,6	52687,3	57919,9
м. Севастополь	8381,7	10841,2	14756,1	20709,4	21559,3	24510,5	29844,7

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток Л

Заборгованість з виплати заробітної плати в середньому на одного працівника за регіонами України у 2005-2011 роках¹

	(грн.)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	84,3	70,5	58,6	104,4	142,0	113,2	92,3
АР Крим	111,8	119,6	110,1	136,4	195,6	172,6	147,02
Вінницька	134,7	82,4	55,3	77,9	84,9	56,1	52,3
Волинська	32,8	16,1	11,7	46,2	89,3	68,4	32,5
Дніпропетровська	64,5	45,6	32,2	67,4	95,7	24,9	15,6
Донецька	176,5	138,0	131,3	206,1	232,9	201,9	172,7
Житомирська	111,9	85,6	51,1	125,6	201,5	99,3	46
Закарпатська	10,2	10,6	17,4	43,6	65,8	64,6	71,1
Запорізька	63,7	54,7	46,9	88,9	62,3	111,9	108,2
Івано-Франківська	29,9	25,4	17,6	29,1	40,6	35,5	36,8
Київська	75,2	54,5	48,2	72,1	99,4	63,7	27,9
Кіровоградська	119,8	157,0	145,9	155,2	257,6	285,0	239,5
Луганська	140,4	136,5	132,8	158,9	247,1	201,3	175,3
Львівська	64,5	52,4	38,5	101,0	152,5	115,6	104,8
Миколаївська	65,3	89,2	54,6	88,8	156,3	233,3	230,9
Одеська	63,4	52,2	50,9	82,9	87,1	50,1	39,2
Полтавська	58,0	41,5	21,3	58,1	94,9	71,4	51,3
Рівненська	40,0	35,3	29,5	48,5	74,3	38,7	11,9
Сумська	110,7	84,8	57,5	107,9	192,5	174,6	204,8
Тернопільська	137,4	110,9	72,7	58,4	72,9	45,3	45,9
Харківська	43,2	70,7	77,7	158,4	187,6	192,7	134,5
Херсонська	93,1	49,8	38,2	93,2	110,9	85,2	117,4
Хмельницька	169,8	114,1	60,3	71,9	94,8	74,5	71,7
Черкаська	86,0	68,7	50,3	88,0	99,5	70,5	43,5
Чернівецька	36	24	18,1	36,0	40,8	22,1	1,53
Чернігівська	51,5	43,4	23,6	82,0	107,2	90,2	90,9
м. Київ	6,3	7,1	5,9	82,9	130,5	94,4	55,8
м. Севастополь	51,9	19,5	5,2	51,3	109,8	96,8	97,5

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток М

Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу за регіонами
України у 2005-2011 роках¹

	(грн.)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	2003	2777	3832	5338	5009	6123	7659
АР Крим	1734	2416	3257	4603	4345	5177	6551
Вінницька	1314	1747	2336	3216	2866	3447	4477
Волинська	1759	2313	3022	4155	3857	4542	5692
Дніпропетровська	2418	3341	4684	6601	5941	7401	8985
Донецька	1639	2484	3496	4918	4479	5718	7091
Житомирська	1327	1836	2532	3342	3227	3921	5147
Закарпатська	2139	2332	2949	4267	3871	4797	5994
Запорізька	2076	2687	3686	5091	4731	5942	7447
Івано-Франківська	1124	1636	2264	3270	3120	3520	4620
Київська	1705	2692	3820	5690	5768	7107	9503
Кіровоградська	1364	1906	2677	3795	3554	4369	5291
Луганська	1140	1572	2215	3327	3073	3973	5007
Львівська	2141	2675	3694	5018	5039	5898	7150
Миколаївська	1437	2101	3197	4426	4109	4800	6074
Одеська	2144	3104	4174	5916	6075	7535	9548
Полтавська	1612	2241	3052	4430	4046	4830	6114
Рівненська	1419	1811	2382	3346	3282	3810	4808
Сумська	1416	1768	2233	3086	2891	3365	4321
Тернопільська	1187	1560	2043	3019	3029	3518	4346
Харківська	2380	3249	4391	6042	5683	6806	8351
Херсонська	1613	2223	2990	3981	4138	4711	5801
Хмельницька	1306	1832	2484	3718	3233	3930	4945
Черкаська	1298	1750	2401	3480	3329	4317	5539
Чернівецька	1578	1991	2960	4052	3977	4558	5398
Чернігівська	1340	1828	2502	3458	4156	3972	4997
м. Київ	6603	9545	13187	17367	15664	19095	23527
м. Севастополь	2339	3203	4769	6600	6439	8135	10732

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток Н

Забезпеченість населення житлом на одну особу за регіонами

України у 2005-2011 роках¹(на одного жителя м²)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	22,0	22,2	22,5	22,8	23	23,3	23,5
АР Крим	19,0	19,4	19,8	20,0	19,7	19,7	20,0
Вінницька	25,4	25,6	25,9	26,3	26,5	26,7	26,8
Волинська	19,5	19,7	19,9	20,2	20,3	20,5	20,7
Дніпропетровська	22,5	22,6	22,8	23,0	23,2	23,3	23,5
Донецька	21,5	21,8	22,0	22,3	22,4	22,7	22,9
Житомирська	23,3	23,6	23,8	24,1	24,4	24,6	24,8
Закарпатська	21,1	21,4	21,8	22,3	22,4	22,6	23,1
Запорізька	21,4	21,5	21,8	22,0	22,2	22,4	22,6
Івано-Франківська	21,6	22,0	22,3	22,8	23,1	23,6	24,1
Київська	27,7	28,4	29,3	30,2	30,6	31,6	32,1
Кіровоградська	23,2	23,5	23,8	24,1	24,3	24,5	24,7
Луганська	23,2	22,8	23,1	23,4	23,6	23,8	23,9
Львівська	19,8	20,1	20,3	20,6	20,8	21,2	21,5
Миколаївська	21,2	21,2	21,3	21,4	21,6	21,7	21,8
Одеська	21,0	21,1	21,6	22,0	22,1	22,2	22,3
Полтавська	23,4	23,7	24,0	24,3	24,6	24,7	24,9
Рівненська	20,1	20,4	20,6	20,8	20,9	21,1	21,2
Сумська	22,0	22,3	22,6	22,7	23,0	23,1	23,4
Тернопільська	21,7	22,1	22,4	22,6	22,7	22,9	23,1
Харківська	21,6	21,7	22,1	22,3	22,6	22,9	23,2
Херсонська	21,4	21,5	22,0	22,4	23,1	23,5	23,2
Хмельницька	23,4	23,6	24,0	24,3	24,6	25,0	25,3
Черкаська	25,3	25,6	25,7	25,9	26,2	26,2	26,4
Чернівецька	21,3	21,5	21,8	22,1	22,3	22,6	22,9
Чернігівська	24,0	24,2	24,4	24,9	25,3	25,6	25,9
м. Київ	20,2	20,3	20,5	20,6	20,9	21,0	21,2
м. Севастополь	19,4	20,1	20,2	20,9	21,2	22,0	20,5

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України.

Додаток II

Визначення рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України у 2005-2011 роках

(2005 р.)

Регіони	Показники															
	ВРП у розрахунку на одну особу (грн.)	Інвестиції в осн. капітал на одну особу (грн.)	Кредити видані в розрахунку на одну особу (грн.)	Прямі іноземні інв. на одну особу (дол. США)	Введення в дію нових осн. засобів (млн. грн.)	Депозитні вкладення на душу населення (грн.)	Індекси пром. продукції у % до 1990 р.	Індекси с/г продукції у % до 1990 р.	Доходи населення в розрахунку на одну особу (грн.)	Індекс споживчих цін (%)	Роздрібний товарооборот підпр. на одну особу (грн.)	Середньомісячна номінал. зарплата найм. прац. (грн.)	Інвест. в осн. кап. у житл. будівництво на одну особу (грн.)	Заборгованість з виплати зарплати в середн. на одного прац. (грн.)	Витрати населення в розрахунку на одну особу (грн.)	Забезпеченість населення житлом на одну особу (м ²)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. АР Крим	6460	1704,1	1605,9	232,5	1887	1280,3	78	46,6	7008,9	111,5	1734	730	227,7	111,8	6797	19
2. Вінницька	5966	993,8	970,3	46,4	1306	673,4	90	59	7152,6	110,7	1314	597	277,5	134,7	5439,2	25,4
3. Волинська	6285	1140,1	1528,6	109,1	851	861,4	118	62,8	6545,3	109,1	1759	591	196,1	32,8	5822	19,5
4. Дніпропетровська	11909	2253	4708,4	504,5	5855	2146,5	71	73,8	9060	108	2418	913	163	64,5	7716,2	22,5
5. Донецька	12490	2070,9	2525,5	132,6	7067	1297,7	72	71,4	8789,4	111,9	1639	962	95,3	176,5	6205,6	21,5
6. Житомирська	5554	848,4	985,7	67,3	1299	704,9	75	54,7	7032,7	110,8	1327	602	94,8	111,9	5344,2	23,3
7. Закарпатська	5373	895,9	1176,5	210	861	543,3	180	89	6030,6	111,6	2139	665	161,5	10,2	6044,9	21,1
8. Запорізька	10683	1766,1	2565	293,6	2208	1171,8	164	58,8	8753,4	111,9	2076	860	98,4	63,7	7812,3	21,4
9. Івано-Франківська	6916	1212,3	1573,3	98,4	1350	987,9	104	77,2	6566,9	110,3	1124	718	246,3	29,9	4714,3	21,6
10. Київська	8673	2559,6	926,2	363,6	2799	728,1	114	71,5	7826,3	112,6	1705	811	493,1	75,2	5861,8	27,7
11. Кіровоградська	6394	1201,7	894,5	47,8	1400	658,9	83	67,8	6964	110	1364	624	69,2	119,8	5709,9	23,2
12. Луганська	8131	1802,7	1149,3	111	2846	763,6	81	61,3	7375,8	112	1140	805	75,2	140,4	5126	23,2
13. Львівська	6657	1825,8	1680,4	166,5	2974	1906,2	59	68,6	7728,9	108,4	2141	713	194,2	64,5	6633,6	19,8
14. Миколаївська	7801	2070,8	2011,7	101,1	2023	1037,3	124	57,1	7596,8	111,5	1437	744	84,1	65,3	5999,5	21,2
15. Одеська	8619	2149,4	2982,3	249,9	4452	1306,7	128	66	7737,4	108,8	2144	768	391,9	63,4	7765	21
16. Полтавська	11574	2383,7	2261,5	179,4	2956	1262,5	85	63,5	8243,6	113,7	1612	758	158	58	6237,8	23,4
17. Рівненська	6269	1022,9	1236,8	66,4	921	726,4	87	61,6	6755,1	110,3	1419	685	208,2	40	5708,6	20,1
18. Сумська	6497	1168,8	1032,7	134,2	1244	750,6	65	50,8	7387,6	112,2	1416	663	119,9	110,7	5549,3	22
19. Тернопільська	4603	799,7	928,1	35,3	618	945,2	91	55,1	6261,6	108,4	1187	553	270,6	137,4	4521,9	21,7
20. Харківська	9025	2045,6	2603,2	172	4903	1132,5	80	71,3	8118,4	108,9	2380	759	231,6	43,2	8420,1	21,6
21. Херсонська	5713	952,6	1437,9	80,8	917	905	55	61,9	6773,7	109,2	1613	625	119,3	93,1	5661,9	21,4
22. Хмельницька	5764	1060,7	949,7	56,1	1043	795,9	95	54,6	7159,4	108,5	1306	584	206,8	169,8	6146,2	23,4
23. Черкаська	6681	1520,7	1197,2	73,7	2328	1067,9	106	72,9	6975	111,4	1298	642	94,3	86	5588,8	25,3
24. Чернівецька	4654	832,4	1111,4	31,3	534	794,9	84	70,5	6368,2	111,3	1578	621	179,7	36	5701,3	21,3
25. Чернігівська	6474	1139,8	1239,7	83,9	1170	844,1	71	54,3	7390,3	109,9	1340	602	131,6	51,5	5414,7	24
26. м. Київ	28780	7378,5	22124,3	1489,4	14225	8959,3	194	0	16446,5	110,5	6603	1314	1439,5	6,3	20139,6	20,2
27. м. Севастополь	7452	1444,6	0	246,1	460	0	263	0	7549,8	110	2339	803	299,9	51,9	8381,7	19,4

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,2245	0,231	0,072585	0,156103	0,132654	0,142902	0,296578	0,523596	0,4262	0,96861	0,262608	0,555556	0,1582	0,056351	0,337494	0,685921
2	0,2073	0,1347	0,043857	0,031153	0,09181	0,075162	0,342205	0,662921	0,4349	0,97561	0,199	0,454338	0,1928	0,046771	0,270075	0,916968
3	0,2184	0,1545	0,069091	0,073251	0,059824	0,096146	0,448669	0,705618	0,398	0,98992	0,266394	0,449772	0,1362	0,192073	0,289082	0,703971
4	0,4138	0,3053	0,212816	0,338727	0,411599	0,239583	0,269962	0,829213	0,5509	1	0,366197	0,694825	0,1132	0,097674	0,383136	0,812274
5	0,434	0,2807	0,114151	0,089029	0,496801	0,144844	0,273764	0,802247	0,5344	0,96515	0,248221	0,732116	0,0662	0,035694	0,308129	0,776173
6	0,193	0,115	0,044553	0,045186	0,091318	0,078678	0,285171	0,614607	0,4276	0,97473	0,200969	0,458143	0,0659	0,0563	0,265358	0,841155
7	0,1867	0,1214	0,053177	0,140996	0,060527	0,060641	0,684411	1	0,3667	0,96774	0,323944	0,506088	0,1122	0,617647	0,30015	0,761733
8	0,3712	0,2394	0,115936	0,197126	0,15522	0,130791	0,623574	0,660674	0,5322	0,96515	0,314403	0,65449	0,0684	0,098901	0,387907	0,772563
9	0,2403	0,1643	0,071112	0,066067	0,094903	0,110265	0,395437	0,867416	0,3993	0,97915	0,170226	0,546423	0,1711	0,210702	0,234081	0,779783
10	0,3014	0,3469	0,041863	0,244125	0,196766	0,081268	0,43346	0,803371	0,4759	0,95915	0,258216	0,617199	0,3425	0,083777	0,291058	1
11	0,2222	0,1629	0,040431	0,032093	0,098418	0,073544	0,315589	0,761798	0,4234	0,98182	0,206573	0,474886	0,0481	0,052588	0,283516	0,837545
12	0,2825	0,2443	0,051947	0,074527	0,20007	0,08523	0,307985	0,688764	0,4485	0,96429	0,172649	0,612633	0,0522	0,044872	0,254523	0,837545
13	0,2313	0,2474	0,075953	0,11179	0,209069	0,212762	0,224335	0,770787	0,4699	0,99631	0,324247	0,542618	0,1349	0,097674	0,329381	0,714801
14	0,2711	0,2807	0,090927	0,06788	0,142214	0,115779	0,471483	0,641573	0,4619	0,96861	0,217628	0,56621	0,0584	0,096478	0,297896	0,765343
15	0,2995	0,2913	0,134797	0,167786	0,31297	0,145848	0,486692	0,741573	0,4705	0,99265	0,324701	0,584475	0,2722	0,099369	0,385559	0,758123
16	0,4022	0,3231	0,102218	0,120451	0,207803	0,140915	0,323194	0,713483	0,5012	0,94987	0,244131	0,576865	0,1098	0,108621	0,309728	0,844765
17	0,2178	0,1386	0,055902	0,044582	0,064745	0,081078	0,330798	0,692135	0,4107	0,97915	0,214902	0,521309	0,1446	0,1575	0,283452	0,725632
18	0,2257	0,1584	0,046677	0,090103	0,087452	0,083779	0,247148	0,570787	0,4492	0,96257	0,214448	0,504566	0,0833	0,056911	0,275542	0,794224
19	0,1599	0,1084	0,041949	0,023701	0,043445	0,105499	0,346008	0,619101	0,3807	0,99631	0,179767	0,420852	0,188	0,045852	0,224528	0,783394
20	0,3136	0,2772	0,117662	0,115483	0,344675	0,126405	0,304183	0,801124	0,4936	0,99174	0,360442	0,577626	0,1609	0,145833	0,418087	0,779783
21	0,1985	0,1291	0,064992	0,05425	0,064464	0,101012	0,209125	0,695506	0,4119	0,98901	0,244283	0,475647	0,0829	0,067669	0,281133	0,772563
22	0,2003	0,1438	0,042926	0,037666	0,073322	0,088835	0,361217	0,613483	0,4353	0,99539	0,197789	0,444444	0,1437	0,037102	0,30518	0,844765
23	0,2321	0,2061	0,054112	0,049483	0,163656	0,119195	0,403042	0,819101	0,4241	0,96948	0,196577	0,488584	0,0655	0,073256	0,277503	0,913357
24	0,1617	0,1128	0,050234	0,021015	0,03754	0,088723	0,319392	0,792135	0,3872	0,97035	0,238982	0,472603	0,1248	0,175	0,283089	0,768953
25	0,2249	0,1545	0,056033	0,056331	0,08225	0,094215	0,269962	0,610112	0,4494	0,98271	0,202938	0,458143	0,0914	0,12233	0,268858	0,866426
26	1	1	1	1	1	1	0,737643	0	1	0,97738	1	1	1	1	1	0,729242
27	0,2589	0,1958	0	0,165234	0,032337	0	1	0	0,4591	0,98182	0,354233	0,611111	0,2083	0,121387	0,41618	0,700361

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,2245	1,231	1,072585	1,156103	1,132654	1,142902	1,296578	1,523596	1,4262	1,96861	1,262608	1,555556	1,1582	1,056351	1,337494	1,685921	0,3072214
2	1,2073	1,1347	1,043857	1,031153	1,09181	1,075162	1,342205	1,662921	1,4349	1,97561	1,199	1,454338	1,1928	1,046771	1,270075	1,916968	0,288959568
3	1,2184	1,1545	1,069091	1,073251	1,059824	1,096146	1,448669	1,705618	1,398	1,98992	1,266394	1,449772	1,1362	1,192073	1,289082	1,703971	0,304586632
4	1,4138	1,3053	1,212816	1,338727	1,411599	1,239583	1,269962	1,829213	1,5509	2	1,366197	1,694825	1,1132	1,097674	1,383136	1,812274	0,418248131
5	1,434	1,2807	1,114151	1,089029	1,496801	1,144844	1,273764	1,802247	1,5344	1,96515	1,248221	1,732116	1,0662	1,035694	1,308129	1,776173	0,365799919
6	1,193	1,115	1,044553	1,045186	1,091318	1,078678	1,285171	1,614607	1,4276	1,97473	1,200969	1,458143	1,0659	1,0563	1,265358	1,841155	0,270233279
7	1,1867	1,1214	1,053177	1,140996	1,060527	1,060641	1,684411	2	1,3667	1,96774	1,323944	1,506088	1,1122	1,617647	1,30015	1,761733	0,358081244
8	1,3712	1,2394	1,115936	1,197126	1,15522	1,130791	1,623574	1,660674	1,5322	1,96515	1,314403	1,65449	1,0684	1,098901	1,387907	1,772563	0,368443338
9	1,2403	1,1643	1,071112	1,066067	1,094903	1,110265	1,395437	1,867416	1,3993	1,97915	1,170226	1,546423	1,1711	1,210702	1,234081	1,779783	0,316606049
10	1,3014	1,3469	1,041863	1,244125	1,196766	1,081268	1,43346	1,803371	1,4759	1,95915	1,258216	1,617199	1,3425	1,083777	1,291058	2	0,377466619
11	1,2222	1,1629	1,040431	1,032093	1,098418	1,073544	1,315589	1,761798	1,4234	1,98182	1,206573	1,474886	1,0481	1,052588	1,283516	1,837545	0,283855455
12	1,2825	1,2443	1,051947	1,074527	1,20007	1,08523	1,307985	1,688764	1,4485	1,96429	1,172649	1,612633	1,0522	1,044872	1,254523	1,837545	0,305009894
13	1,2313	1,2474	1,075953	1,11179	1,209069	1,212762	1,224335	1,770787	1,4699	1,99631	1,324247	1,542618	1,1349	1,097674	1,329381	1,714801	0,333051436
14	1,2711	1,2807	1,090927	1,06788	1,142214	1,115779	1,471483	1,641573	1,4619	1,96861	1,217628	1,56621	1,0584	1,096478	1,297896	1,765343	0,320236684
15	1,2995	1,2913	1,134797	1,167786	1,31297	1,145848	1,486692	1,741573	1,4705	1,99265	1,324701	1,584475	1,2722	1,099369	1,385559	1,758123	0,384143958
16	1,4022	1,3231	1,102218	1,120451	1,207803	1,140915	1,323194	1,713483	1,5012	1,94987	1,244131	1,576865	1,1098	1,108621	1,309728	1,844765	0,350329934
17	1,2178	1,1386	1,055902	1,044582	1,064745	1,081078	1,330798	1,692135	1,4107	1,97915	1,214902	1,521309	1,1446	1,1575	1,283452	1,725632	0,291661787
18	1,2257	1,1584	1,046677	1,090103	1,087452	1,083779	1,247148	1,570787	1,4492	1,96257	1,214448	1,504566	1,0833	1,056911	1,275542	1,794224	0,278465353
19	1,1599	1,1084	1,041949	1,023701	1,043445	1,105499	1,346008	1,619101	1,3807	1,99631	1,179767	1,420852	1,188	1,045852	1,224528	1,783394	0,265404383
20	1,3136	1,2772	1,117662	1,115483	1,344675	1,126405	1,304183	1,801124	1,4936	1,99174	1,360442	1,577626	1,1609	1,145833	1,418087	1,779783	0,373021402
21	1,1985	1,1291	1,064992	1,05425	1,064464	1,101012	1,209125	1,695506	1,4119	1,98901	1,244283	1,475647	1,0829	1,067669	1,281133	1,772563	0,276053224
22	1,2003	1,1438	1,042926	1,037666	1,073322	1,088835	1,361217	1,613483	1,4353	1,99539	1,197789	1,444444	1,1437	1,037102	1,30518	1,844765	0,283086793
23	1,2321	1,2061	1,054112	1,049483	1,163656	1,119195	1,403042	1,819101	1,4241	1,96948	1,196577	1,488584	1,0655	1,073256	1,277503	1,913357	0,311178325
24	1,1617	1,1128	1,050234	1,021015	1,03754	1,088723	1,319392	1,792135	1,3872	1,97035	1,238982	1,472603	1,1248	1,175	1,283089	1,768953	0,28518318
25	1,2249	1,1545	1,056033	1,056331	1,08225	1,094215	1,269962	1,610112	1,4494	1,98271	1,202938	1,458143	1,0914	1,12233	1,268858	1,866426	0,28585489
26	2	2	2	2	2	2	1,737643	1	2	1,97738	2	2	2	2	2	1,729242	0,879929581
27	1,2589	1,1958	1	1,165234	1,032337	1	2	1	1,4591	1,98182	1,354233	1,611111	1,2083	1,121387	1,41618	1,700361	0,309271622

Продовження додатку II
(2006 р.)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	8101	2375,6	2788,9	292,6	2340	1930,3	80	48	8537,8	111,5	2416	952	357,1	119,6	8720	19,4
2	7328	1478,7	1853,7	64,2	1674	1024,4	96	62,4	8766,4	111,5	1747	793	381,2	82,4	7107,4	25,6
3	7397	1774,6	2899,2	262,8	1373	1257,1	141	61,8	8117,7	109,6	2313	773	303,9	16,1	7501,9	19,7
4	15239	3128,9	8875,2	688,1	7754	3164,6	77	77,5	11275,5	119,8	3341	1139	221,8	45,6	9488,8	22,6
5	15725	2555,8	4237,1	197,4	9562	1882,4	76	67,6	11102,5	112,1	2484	1202	139	138	8437,3	21,8
6	6636	1167,4	1530,5	92,8	1210	995,2	79	55,5	8662	110,3	1836	793	171,4	85,6	6885	23,6
7	6576	14625,5	2371,6	237,6	1243	818,9	230	88,7	7355,5	108,7	2332	868	406,7	10,6	7092,2	21,4
8	13369	2102,6	3994,2	327,3	2376	1679,8	179	62,2	10872	110,3	2687	1091	131,1	54,7	9302	21,5
9	8157	1892,5	3640,6	132,5	1716	1379,7	95	79,1	8113,3	106	1636	923	383,6	25,4	6308,4	22
10	10918	4014,5	1561,9	497,4	3598	1285,6	130	78	9946,9	111,7	2692	1058	987	54,5	8119,4	28,4
11	7723	1686,3	1615,3	49,6	1151	904,4	93	68,7	8532,8	109,1	1906	819	126,2	157	7139,9	23,5
12	10085	2316,2	1921	118,9	3750	1123	82	58,2	9219,1	116,1	1572	1022	110,8	136,5	6597	22,8
13	8351	2300,1	2876,6	201,6	3842	2678,1	64	72,1	9318,8	107	2675	923	355,9	52,4	8002,6	20,1
14	9769	2565,9	3363,8	93	2589	1432,9	132	62,4	9255,9	109,1	2101	955	115,2	89,2	7829,2	21,2
15	10379	3073,6	6057	301	4690	2157,6	116	68,9	9404,9	110	3104	966	671,3	52,2	9924,5	21,1
16	14330	3091	3267,1	205,1	3090	1701,4	91	65,8	10112,9	111,2	2241	961	251,3	41,5	7929,2	23,7
17	7724	1856,9	2126,6	97,6	1704	1111,4	95	64,6	8364,5	109,6	1811	888	307,5	35,3	6950	20,4
18	7848	1239	1871,5	128,8	1464	1082,4	67	49,1	9271,8	113,3	1768	857	138,1	84,8	6889,8	22,3
19	5819	1098,5	1696,1	40,7	858	1321,6	107	59,7	7876,9	110	1560	727	344,9	110,9	5964,1	22,1
20	11353	2836,7	4065	350,7	5764	1636,1	84	64,9	10049,6	112,7	3249	974	312,7	70,7	10059,2	21,7
21	6744	1341,2	2523,4	97,9	1017	1320,2	45	65,6	8284,4	109,2	2223	800	179,4	49,8	7276,7	21,5
22	7023	1521,1	1751,9	67,6	1729	1216,1	107	56,5	8772,2	110,8	1832	792	278,6	114,1	7536,2	23,6
23	8209	2481,8	2120,1	87,4	1682	1458,2	110	76,9	8706,3	110,2	1750	846	184,1	68,7	7502,1	25,6
24	5650	1605,2	2328	40,7	922	1159	91	71,2	7752,7	109,2	1991	819	305,2	24	7050,3	21,5
25	7714	1320	1917,2	70,8	1170	1179,9	73	54,9	9058,8	111,6	1828	790	212,7	43,4	7016,9	24,2
26	35210	9329,5	36015,2	2207,6	13601	13030,3	214	0	21508,4	109,2	9545	1729	2082,3	7,1	26988,9	20,3
27	10079	1904,8	0	334,8	419	0	356	0	9122,5	111,7	3203	1005	455,9	19,5	10841,2	20,1

Продовження додатку II
(2006 р.)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,2301	0,1624	0,0774	0,1325	0,1720	0,1481	0,2247	0,5411	0,3970	0,9507	0,2531	0,5506	0,1715	0,0594	0,3231	0,6831
2	0,2081	0,1011	0,0515	0,1325	0,1231	0,0786	0,2697	0,7035	0,4076	0,9507	0,1830	0,4586	0,1831	0,0862	0,2633	0,9014
3	0,2101	0,1213	0,0805	0,0291	0,1009	0,0965	0,3961	0,6967	0,3774	0,9672	0,2423	0,4471	0,1459	0,4410	0,2780	0,6937
4	0,4328	0,2139	0,2464	0,1190	0,5701	0,2429	0,2163	0,8737	0,5242	0,8848	0,3500	0,6588	0,1065	0,1557	0,3516	0,7958
5	0,4466	0,1747	0,1176	0,3117	0,7030	0,1445	0,2135	0,7621	0,5162	0,9456	0,2602	0,6952	0,0668	0,0514	0,3126	0,7676
6	0,1885	0,0798	0,0425	0,0894	0,0890	0,0764	0,2219	0,6257	0,4027	0,9610	0,1924	0,4586	0,0823	0,0829	0,2551	0,8310
7	0,1868	1,0000	0,0658	0,0420	0,0914	0,0628	0,6461	1,0000	0,3420	0,9752	0,2443	0,5020	0,1953	0,6698	0,2628	0,7535
8	0,3797	0,1438	0,1109	0,1076	0,1747	0,1289	0,5028	0,7012	0,5055	0,9610	0,2815	0,6310	0,0630	0,1298	0,3447	0,7570
9	0,2317	0,1294	0,1011	0,1483	0,1262	0,1059	0,2669	0,8918	0,3772	1,0000	0,1714	0,5338	0,1842	0,2795	0,2337	0,7746
10	0,3101	0,2745	0,0434	0,0600	0,2645	0,0987	0,3652	0,8794	0,4625	0,9490	0,2820	0,6119	0,4740	0,1303	0,3008	1,0000
11	0,2193	0,1153	0,0449	0,2253	0,0846	0,0694	0,2612	0,7745	0,3967	0,9716	0,1997	0,4737	0,0606	0,0452	0,2645	0,8275
12	0,2864	0,1584	0,0533	0,0225	0,2757	0,0862	0,2303	0,6561	0,4286	0,9130	0,1647	0,5911	0,0532	0,0520	0,2444	0,8028
13	0,2372	0,1573	0,0799	0,0539	0,2825	0,2055	0,1798	0,8129	0,4333	0,9907	0,2803	0,5338	0,1709	0,1355	0,2965	0,7077
14	0,2774	0,1754	0,0934	0,0913	0,1904	0,1100	0,3708	0,7035	0,4303	0,9716	0,2201	0,5523	0,0553	0,0796	0,2901	0,7465
15	0,2948	0,2102	0,1682	0,0421	0,3448	0,1656	0,3258	0,7768	0,4373	0,9636	0,3252	0,5587	0,3224	0,1360	0,3677	0,7430
16	0,4070	0,2113	0,0907	0,1363	0,2272	0,1306	0,2556	0,7418	0,4702	0,9532	0,2348	0,5558	0,1207	0,1711	0,2938	0,8345
17	0,2194	0,1270	0,0590	0,0929	0,1253	0,0853	0,2669	0,7283	0,3889	0,9672	0,1897	0,5136	0,1477	0,2011	0,2575	0,7183
18	0,2229	0,0847	0,0520	0,0442	0,1076	0,0831	0,1882	0,5536	0,4311	0,9356	0,1852	0,4957	0,0663	0,0837	0,2553	0,7852
19	0,1653	0,0751	0,0471	0,0583	0,0631	0,1014	0,3006	0,6731	0,3662	0,9636	0,1634	0,4205	0,1656	0,0640	0,2210	0,7782
20	0,3224	0,1940	0,1129	0,0184	0,4238	0,1256	0,2360	0,7317	0,4672	0,9406	0,3404	0,5633	0,1502	0,1004	0,3727	0,7641
21	0,1915	0,0917	0,0701	0,1589	0,0748	0,1013	0,1264	0,7396	0,3852	0,9707	0,2329	0,4627	0,0862	0,1426	0,2696	0,7570
22	0,1995	0,1040	0,0486	0,0443	0,1271	0,0933	0,3006	0,6370	0,4078	0,9567	0,1919	0,4581	0,1338	0,0622	0,2792	0,8310
23	0,2331	0,1697	0,0589	0,0306	0,1237	0,1119	0,3090	0,8670	0,4048	0,9619	0,1833	0,4893	0,0884	0,1033	0,2780	0,9014
24	0,1605	0,1098	0,0646	0,0396	0,0678	0,0889	0,2556	0,8027	0,3604	0,9707	0,2086	0,4737	0,1466	0,2958	0,2612	0,7570
25	0,2191	0,0903	0,0532	0,0184	0,0860	0,0906	0,2051	0,6189	0,4212	0,9498	0,1915	0,4569	0,1021	0,1636	0,2600	0,8521
26	1,0000	0,6379	1,0000	0,0321	1,0000	1,0000	0,6011	0,0000	1,0000	0,9707	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	0,7148
27	0,2863	0,1302	0,0000	1,0000	0,0308	0,0000	1,0000	0,0000	0,4241	0,9490	0,3356	0,5813	0,2189	0,3641	0,4017	0,7077

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,2301	1,1624	1,0774	1,1325	1,1720	1,1481	1,2247	1,5411	1,3970	1,9507	1,2531	1,5506	1,1715	1,0594	1,3231	1,6831	0,2979
2	1,2081	1,1011	1,0515	1,1325	1,1231	1,0786	1,2697	1,7035	1,4076	1,9507	1,1830	1,4586	1,1831	1,0862	1,2633	1,9014	0,2926
3	1,2101	1,1213	1,0805	1,0291	1,1009	1,0965	1,3961	1,6967	1,3774	1,9672	1,2423	1,4471	1,1459	1,4410	1,2780	1,6937	0,3099
4	1,4328	1,2139	1,2464	1,1190	1,5701	1,2429	1,2163	1,8737	1,5242	1,8848	1,3500	1,6588	1,1065	1,1557	1,3516	1,7958	0,3991
5	1,4466	1,1747	1,1176	1,3117	1,7030	1,1445	1,2135	1,7621	1,5162	1,9456	1,2602	1,6952	1,0668	1,0514	1,3126	1,7676	0,3786
6	1,1885	1,0798	1,0425	1,0894	1,0890	1,0764	1,2219	1,6257	1,4027	1,9610	1,1924	1,4586	1,0823	1,0829	1,2551	1,8310	0,2663
7	1,1868	2,0000	1,0658	1,0420	1,0914	1,0628	1,6461	2,0000	1,3420	1,9752	1,2443	1,5020	1,1953	1,6698	1,2628	1,7535	0,4010
8	1,3797	1,1438	1,1109	1,1076	1,1747	1,1289	1,5028	1,7012	1,5055	1,9610	1,2815	1,6310	1,0630	1,1298	1,3447	1,7570	0,3454
9	1,2317	1,1294	1,1011	1,1483	1,1262	1,1059	1,2669	1,8918	1,3772	2,0000	1,1714	1,5338	1,1842	1,2795	1,2337	1,7746	0,3212
10	1,3101	1,2745	1,0434	1,0600	1,2645	1,0987	1,3652	1,8794	1,4625	1,9490	1,2820	1,6119	1,4740	1,1303	1,3008	2,0000	0,3775
11	1,2193	1,1153	1,0449	1,2253	1,0846	1,0694	1,2612	1,7745	1,3967	1,9716	1,1997	1,4737	1,0606	1,0452	1,2645	1,8275	0,2866
12	1,2864	1,1584	1,0533	1,0225	1,2757	1,0862	1,2303	1,6561	1,4286	1,9130	1,1647	1,5911	1,0532	1,0520	1,2444	1,8028	0,2876
13	1,2372	1,1573	1,0799	1,0539	1,2825	1,2055	1,1798	1,8129	1,4333	1,9907	1,2803	1,5338	1,1709	1,1355	1,2965	1,7077	0,3237
14	1,2774	1,1754	1,0934	1,0913	1,1904	1,1100	1,3708	1,7035	1,4303	1,9716	1,2201	1,5523	1,0553	1,0796	1,2901	1,7465	0,3106
15	1,2948	1,2102	1,1682	1,0421	1,3448	1,1656	1,3258	1,7768	1,4373	1,9636	1,3252	1,5587	1,3224	1,1360	1,3677	1,7430	0,3661
16	1,4070	1,2113	1,0907	1,1363	1,2272	1,1306	1,2556	1,7418	1,4702	1,9532	1,2348	1,5558	1,1207	1,1711	1,2938	1,8345	0,3416
17	1,2194	1,1270	1,0590	1,0929	1,1253	1,0853	1,2669	1,7283	1,3889	1,9672	1,1897	1,5136	1,1477	1,2011	1,2575	1,7183	0,2947
18	1,2229	1,0847	1,0520	1,0442	1,1076	1,0831	1,1882	1,5536	1,4311	1,9356	1,1852	1,4957	1,0663	1,0837	1,2553	1,7852	0,2613
19	1,1653	1,0751	1,0471	1,0583	1,0631	1,1014	1,3006	1,6731	1,3662	1,9636	1,1634	1,4205	1,1656	1,0640	1,2210	1,7782	0,2636
20	1,3224	1,1940	1,1129	1,0184	1,4238	1,1256	1,2360	1,7317	1,4672	1,9406	1,3404	1,5633	1,1502	1,1004	1,3727	1,7641	0,3432
21	1,1915	1,0917	1,0701	1,1589	1,0748	1,1013	1,1264	1,7396	1,3852	1,9707	1,2329	1,4627	1,0862	1,1426	1,2696	1,7570	0,2785
22	1,1995	1,1040	1,0486	1,0443	1,1271	1,0933	1,3006	1,6370	1,4078	1,9567	1,1919	1,4581	1,1338	1,0622	1,2792	1,8310	0,2792
23	1,2331	1,1697	1,0589	1,0306	1,1237	1,1119	1,3090	1,8670	1,4048	1,9619	1,1833	1,4893	1,0884	1,1033	1,2780	1,9014	0,3019
24	1,1605	1,1098	1,0646	1,0396	1,0678	1,0889	1,2556	1,8027	1,3604	1,9707	1,2086	1,4737	1,1466	1,2958	1,2612	1,7570	0,2902
25	1,2191	1,0903	1,0532	1,0184	1,0860	1,0906	1,2051	1,6189	1,4212	1,9498	1,1915	1,4569	1,1021	1,1636	1,2600	1,8521	0,2728
26	2,0000	1,6379	2,0000	1,0321	2,0000	2,0000	1,6011	1,0000	2,0000	1,9707	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	1,7148	0,7710
27	1,2863	1,1302	1,0000	2,0000	1,0308	1,0000	2,0000	1,0000	1,4241	1,9490	1,3356	1,5813	1,2189	1,3641	1,4017	1,7077	0,3618

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	10574	3565,3	5159	369,5	3386	3134,9	90	54,4	11640,9	115,6	3257	1220	755,1	110,1	11804,4	19,8
2	9159	2473,5	3179,6	91,2	3101	1588,3	104	57,8	11520,2	117,8	2336	1028	538,8	55,3	9736,2	25,9
3	9711	2771,3	5598,8	379,3	2178	1910,1	202	63,5	10578,1	115,1	3022	1013	437,9	11,7	9891,1	19,9
4	20868	4365,1	12727	861,2	12041	4778,4	82	66,8	14954,2	114,4	4684	1455	318,4	32,2	12466,9	22,8
5	20197	3716,4	7372,7	298,1	14425	2857,9	82	61,4	14747,9	113,9	3496	1535	217,3	131,3	11684,9	22
6	8485	1861,2	2777,2	132,3	2693	1539,5	86	51,5	11532,7	113,9	2532	1033	291,9	51,1	9318,2	23,8
7	8452	2129,8	3856,8	278,4	1931	1328,6	276	87,9	9757,3	111,3	2949	1091	628	17,4	8987,3	21,8
8	18022	3483,6	5887,7	414	3689	2611,6	212	49,1	14367,9	115,2	3686	1394	305	46,9	12052,3	21,8
9	10055	2900,4	4787,5	278,8	2587	1987,9	91	81,3	10699,3	114	2264	1180	586,4	17,6	8795,5	22,3
10	15033	7281,2	2833,1	623,3	8045	1900,6	141	78,5	13313,9	114,3	3820	1362	1853,4	48,2	11466	29,3
11	9546	2386,3	2800,9	53,2	1663	1406,7	102	49,6	11155,8	113,4	2677	1054	157,7	145,9	9493,5	23,8
12	13628	4126,1	3292,3	130,7	5486	1673,4	95	53,9	12253,4	115,4	2215	1323	170,1	132,8	9010,4	23,1
13	10915	3255,4	4998,6	303,1	5333	3845,7	72	72,6	12319,2	116,8	3694	1183	507,9	38,5	10549,9	20,3
14	12227	3064,4	5744,8	113,3	2869	2439,1	142	38,6	12238,6	118,1	3197	1202	193	54,6	10756	21,3
15	13827	4404,5	10923,2	369,4	6570	3471,5	135	42,8	12242,4	119,2	4174	1226	1027,7	50,9	13501,3	21,6
16	18500	4375,5	4856,1	241,2	4284	2583,1	93	67,2	13301,2	118,3	3052	1243	440,7	21,3	10724,9	24
17	9695	2538,1	3301,8	202,4	2020	1679,5	106	66,4	10897,5	116	2382	1133	439,2	29,5	8988,9	20,6
18	10249	2026,2	3050,1	150,2	1906	1700,6	73	50,7	12451,1	115	2233	1098	235,5	57,5	9004,2	22,6
19	7510	1801,5	2661,7	46,4	1568	1970,5	117	61,9	10345,9	120,1	2043	943	587,1	72,7	7941	22,4
20	15645	4321,9	6790,6	458,6	6676	2678,9	92	67	13568,7	119,1	4391	1251	541,5	77,7	13358,4	22,1
21	8122	2090,3	4377,5	140,6	1499	1911,9	49	52,8	10865	118,3	2990	1017	254,7	38,2	9900,2	22
22	9100	2317,3	3379,9	95,4	1864	1917,6	123	61,1	11496,3	117,9	2484	1045	467,9	60,3	9778,7	24
23	10331	3213,9	3663,6	132,8	1983	2149,3	137	73,4	11514,3	117,9	2401	1085	330,8	50,3	10382,1	25,7
24	7369	2584,5	4041,9	56,8	1566	1734,5	110	75,1	10171,8	117,3	2960	1051	610,7	18,1	9329,6	21,8
25	10081	2133,9	3213,8	76,3	1637	1815,2	77	57,1	11942,9	115	2502	1016	334,7	23,6	9191,4	24,4
26	49795	14223	68049,8	3601,9	25732	20241,5	233	0	28808,7	121	13187	2300	3307,8	5,9	37540,7	20,5
27	12961	2884,4	0	390,1	721	0	379	0	12572,9	118,2	4769	1302	913,2	5,2	14756,1	20,2

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,21235	0,250671	0,0758121	0,1025847	0,1315871	0,1548749	0,23747	0,6188851	0,4040759	0,9628028	0,2469857	0,5304348	0,2282786	0,0472	0,3144427	0,6757679
2	0,18393	0,173908	0,0467246	0,1025847	0,1205114	0,0784675	0,27441	0,6575654	0,3998861	0,9448217	0,1771442	0,4469565	0,1628877	0,094	0,2593505	0,883959
3	0,19502	0,194846	0,082275	0,02532	0,0846417	0,0943655	0,53298	0,7224118	0,3671842	0,9669852	0,2291651	0,4404348	0,1323841	0,4444	0,2634767	0,6791809
4	0,41908	0,306904	0,1870248	0,1053055	0,4679388	0,2360695	0,21636	0,7599545	0,5190862	0,9729021	0,3551983	0,6326087	0,0962573	0,1615	0,3320902	0,778157
5	0,4056	0,261295	0,1083427	0,239096	0,560586	0,1411901	0,21636	0,698521	0,5119252	0,977173	0,2651096	0,6673913	0,0656932	0,0396	0,3112595	0,7508532
6	0,1704	0,130858	0,0408113	0,0827619	0,1046557	0,0760566	0,22691	0,5858931	0,40032	0,977173	0,1920073	0,4491304	0,088246	0,1018	0,2482159	0,8122867
7	0,16974	0,149743	0,0566761	0,0367306	0,0750427	0,0656374	0,72823	1	0,3386928	1	0,2236293	0,4743478	0,1898543	0,2989	0,2394015	0,7440273
8	0,36192	0,244927	0,0865205	0,0772925	0,1433624	0,1290221	0,55937	0,5585893	0,4987348	0,9661458	0,2795177	0,606087	0,0922063	0,1109	0,3210462	0,7440273
9	0,20193	0,203923	0,0703529	0,1149393	0,1005363	0,0982091	0,24011	0,9249147	0,3713913	0,9763158	0,1716842	0,5130435	0,1772779	0,2955	0,2342924	0,7610922
10	0,3019	0,511931	0,0416327	0,0774036	0,3126457	0,0938962	0,37203	0,8930603	0,4621486	0,9737533	0,2896792	0,5921739	0,560312	0,1079	0,3054285	1
11	0,19171	0,167778	0,0411596	0,1730476	0,0646277	0,0694958	0,26913	0,5642776	0,3872372	0,9814815	0,203003	0,4582609	0,0476752	0,0356	0,2528855	0,8122867
12	0,27368	0,290101	0,0483807	0,01477	0,2131976	0,0826717	0,25066	0,6131968	0,4253368	0,9644714	0,1679685	0,5752174	0,0514239	0,0392	0,2400168	0,7883959
13	0,2192	0,228883	0,073455	0,0362864	0,2072517	0,1899909	0,18997	0,8259386	0,4276208	0,952911	0,2801244	0,5143478	0,1535462	0,1351	0,2810257	0,6928328
14	0,24555	0,215454	0,0844205	0,08415	0,1114954	0,1205	0,37467	0,4391354	0,4248231	0,9424217	0,2424357	0,5226087	0,0583469	0,0952	0,2865157	0,7269625
15	0,27768	0,309674	0,1605177	0,0314556	0,2553241	0,1715041	0,3562	0,486917	0,424955	0,9337248	0,3165238	0,5330435	0,3106899	0,1022	0,3596443	0,7372014
16	0,37152	0,307636	0,071361	0,102557	0,1664853	0,1276141	0,24538	0,7645051	0,4617077	0,9408284	0,2314401	0,5404348	0,1332305	0,2441	0,2856873	0,8191126
17	0,1947	0,17845	0,0485203	0,0669647	0,0785015	0,0829731	0,27968	0,7554039	0,3782711	0,9594828	0,1806324	0,4926087	0,1327771	0,1763	0,2394441	0,7030717
18	0,20582	0,142459	0,0448216	0,0561926	0,0740712	0,0840155	0,19261	0,5767918	0,4321993	0,9678261	0,1693334	0,4773913	0,0711954	0,0904	0,2398517	0,7713311
19	0,15082	0,126661	0,039114	0,0417002	0,0609358	0,0973495	0,30871	0,7042093	0,3591242	0,9267277	0,1549253	0,41	0,1774896	0,0715	0,2115304	0,7645051
20	0,31419	0,303867	0,0997887	0,0128821	0,2594435	0,1323469	0,24274	0,7622298	0,4709931	0,9345088	0,3329794	0,543913	0,163704	0,0669	0,3558378	0,7542662
21	0,16311	0,146966	0,0643279	0,1273217	0,0582543	0,0944545	0,12929	0,6006826	0,377143	0,9408284	0,2267385	0,4421739	0,0769998	0,1361	0,2637191	0,7508532
22	0,18275	0,162926	0,049668	0,039035	0,072439	0,0947361	0,32454	0,6951081	0,3990565	0,9440204	0,1883673	0,4543478	0,1414535	0,0862	0,2604826	0,8191126
23	0,20747	0,225965	0,053837	0,026486	0,0770636	0,1061828	0,36148	0,8350398	0,3996813	0,9440204	0,1820733	0,4717391	0,100006	0,1034	0,2765558	0,8771331
24	0,14799	0,181713	0,0593962	0,0368694	0,0608581	0,0856903	0,29024	0,85438	0,3530808	0,9488491	0,2244635	0,4569565	0,1846242	0,2873	0,2485196	0,7440273
25	0,20245	0,150032	0,0472272	0,0157695	0,0636173	0,0896771	0,20317	0,6496018	0,4145588	0,9678261	0,1897323	0,4417391	0,1011851	0,2203	0,2448383	0,8327645
26	1	1	1	0,0211833	1	1	0,61478	0	1	0,9198347	1	1	1	0,8814	1	0,6996587
27	0,26029	0,202798	0	1	0,0280196	0	1	0	0,4364272	0,9416244	0,361644	0,566087	0,2760747	1	0,3930694	0,6894198

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,21235	1,250671	1,0758121	1,1025847	1,1315871	1,1548749	1,23747	1,6188851	1,4040759	1,9628028	1,2469857	1,5304348	1,2282786	1,0472	1,3144427	1,6757679	0,304317
2	1,18393	1,173908	1,0467246	1,1025847	1,1205114	1,0784675	1,27441	1,6575654	1,3998861	1,9448217	1,1771442	1,4469565	1,1628877	1,094	1,2593505	1,883959	0,2879255
3	1,19502	1,194846	1,082275	1,02532	1,0846417	1,0943655	1,53298	1,7224118	1,3671842	1,9669852	1,2291651	1,4404348	1,1323841	1,4444	1,2634767	1,6791809	0,3171375
4	1,41908	1,306904	1,1870248	1,1053055	1,4679388	1,2360695	1,21636	1,7599545	1,5190862	1,9729021	1,3551983	1,6326087	1,0962573	1,1615	1,3320902	1,778157	0,3876564
5	1,4056	1,261295	1,1083427	1,239096	1,560586	1,1411901	1,21636	1,698521	1,5119252	1,977173	1,2651096	1,6673913	1,0656932	1,0396	1,3112595	1,7508532	0,3640758
6	1,1704	1,130858	1,0408113	1,0827619	1,1046557	1,0760566	1,22691	1,5858931	1,40032	1,977173	1,1920073	1,4491304	1,088246	1,1018	1,2482159	1,8122867	0,2681603
7	1,16974	1,149743	1,0566761	1,0367306	1,0750427	1,0656374	1,72823	2	1,3386928	2	1,2236293	1,4743478	1,1898543	1,2989	1,2394015	1,7440273	0,328492
8	1,36192	1,244927	1,0865205	1,0772925	1,1433624	1,1290221	1,55937	1,5585893	1,4987348	1,9661458	1,2795177	1,606087	1,0922063	1,1109	1,3210462	1,7440273	0,3379102
9	1,20193	1,203923	1,0703529	1,1149393	1,1005363	1,0982091	1,24011	1,9249147	1,3713913	1,9763158	1,1716842	1,5130435	1,1772779	1,2955	1,2342924	1,7610922	0,3143915
10	1,3019	1,511931	1,0416327	1,0774036	1,3126457	1,0938962	1,37203	1,8930603	1,4621486	1,9737533	1,2896792	1,5921739	1,560312	1,1079	1,3054285	2	0,401018
11	1,19171	1,167778	1,0411596	1,1730476	1,0646277	1,0694958	1,26913	1,5642776	1,3872372	1,9814815	1,203003	1,4582609	1,0476752	1,0356	1,2528855	1,8122867	0,2697288
12	1,27368	1,290101	1,0483807	1,01477	1,2131976	1,0826717	1,25066	1,6131968	1,4253368	1,9644714	1,1679685	1,5752174	1,0514239	1,0392	1,2400168	1,7883959	0,288641
13	1,2192	1,228883	1,073455	1,0362864	1,2072517	1,1899909	1,18997	1,8259386	1,4276208	1,952911	1,2801244	1,5143478	1,1535462	1,1351	1,2810257	1,6928328	0,3148869
14	1,24555	1,215454	1,0844205	1,08415	1,1114954	1,1205	1,37467	1,4391354	1,4248231	1,9424217	1,2424357	1,5226087	1,0583469	1,0952	1,2865157	1,7269625	0,2904403
15	1,27768	1,309674	1,1605177	1,0314556	1,2553241	1,1715041	1,3562	1,486917	1,424955	1,9337248	1,3165238	1,5330435	1,3106899	1,1022	1,3596443	1,7372014	0,3435376
16	1,37152	1,307636	1,071361	1,102557	1,1664853	1,1276141	1,24538	1,7645051	1,4617077	1,9408284	1,2314401	1,5404348	1,1332305	1,2441	1,2856873	1,8191126	0,3404627
17	1,1947	1,17845	1,0485203	1,0669647	1,0785015	1,0829731	1,27968	1,7554039	1,3782711	1,9594828	1,1806324	1,4926087	1,1327771	1,1763	1,2394441	1,7030717	0,2850764
18	1,20582	1,142459	1,0448216	1,0561926	1,0740712	1,0840155	1,19261	1,5767918	1,4321993	1,9678261	1,1693334	1,4773913	1,0711954	1,0904	1,2398517	1,7713311	0,2623386
19	1,15082	1,126661	1,039114	1,0417002	1,0609358	1,0973495	1,30871	1,7042093	1,3591242	1,9267277	1,1549253	1,41	1,1774896	1,0715	1,2115304	1,7645051	0,2629858
20	1,31419	1,303867	1,0997887	1,0128821	1,2594435	1,1323469	1,24274	1,7622298	1,4709931	1,9345088	1,3329794	1,543913	1,163704	1,0669	1,3558378	1,7542662	0,3360702
21	1,16311	1,146966	1,0643279	1,1273217	1,0582543	1,0944545	1,12929	1,6006826	1,377143	1,9408284	1,2267385	1,4421739	1,0769998	1,1361	1,2637191	1,7508532	0,2648219
22	1,18275	1,162926	1,049668	1,039035	1,072439	1,0947361	1,32454	1,6951081	1,3990565	1,9440204	1,1883673	1,4543478	1,1414535	1,0862	1,2604826	1,8191126	0,2814091
23	1,20747	1,225965	1,053837	1,026486	1,0770636	1,1061828	1,36148	1,8350398	1,3996813	1,9440204	1,1820733	1,4717391	1,100006	1,1034	1,2765558	1,8771331	0,2988727
24	1,14799	1,181713	1,0593962	1,0368694	1,0608581	1,0856903	1,29024	1,85438	1,3530808	1,9488491	1,2244635	1,4569565	1,1846242	1,2873	1,2485196	1,7440273	0,2970232
25	1,20245	1,150032	1,0472272	1,0157695	1,0636173	1,0896771	1,20317	1,6496018	1,4145588	1,9678261	1,1897323	1,4417391	1,1011851	1,2203	1,2448383	1,8327645	0,2762377
26	2	2	2	1,0211833	2	2	1,61478	1	2	1,9198347	2	2	2	1,8814	2	1,6996587	0,7822793
27	1,26029	1,202798	1	2	1,0280196	1	2	1	1,4364272	1,9416244	1,361644	1,566087	1,2760747	2	1,3930694	1,6894198	0,4019395

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	13898	4415,1	8707,9	325,2	4078	4051,2	94	64,5	15499,9	123,3	4603	1609	937,6	136,4	16240,6	20
2	12061	2864,3	5001,8	97,2	3334	2128,4	103	73	15171,8	119,1	3216	1404	664,3	77,9	13941,5	26,3
3	12340	3375,6	9376,9	376,1	2478	2543,5	180	64,5	14185,4	121,3	4155	1380	591,1	46,2	13893,2	20,2
4	30918	5339,2	22517,3	788,4	12900	6308,6	75	87,3	20224,6	124,4	6601	1876	350,3	67,4	17553,1	23
5	26028	4911,7	11761,1	334,8	18253	3803,8	75	69,9	20460,9	124	4918	2015	297,9	206,1	16602,9	22,3
6	11545	2803,1	4412,6	139,4	2538	1926	92	55,3	15543,6	120,8	3342	1404	362,1	125,6	12987,9	24,1
7	10626	2663,7	6503,7	286,9	3286	1809,4	284	90,7	12927,8	115,4	4267	1453	791	43,6	12231,9	22,3
8	23232	4084,3	9878,4	457,5	4034	3476,4	207	65,6	19508,3	123,6	5091	1812	385,5	88,9	16648,4	22
9	12940	4314,1	7886,3	348,6	3492	2674,2	72	75,7	14605,9	121,8	3270	1543	827,4	29,1	12630,7	22,8
10	20593	9799	3340,9	753,5	8405	2484,9	147	82,8	18337,9	125,6	5690	1852	2019,3	72,1	16366,7	30,2
11	13515	2967,6	4267,8	61,3	1984	1790,7	106	75,3	15045,8	121,4	3795	1428	207,4	155,2	13162,6	24,1
12	18338	3847,6	4666,9	143,7	7546	2101,8	91	64	17041,9	123,3	3327	1769	196,7	158,9	12762,7	23,4
13	13902	4255,2	9083,9	366,7	6956	5204,5	73	72,7	16635,1	125,1	5018	1570	708,8	101	14416,5	20,6
14	16175	3613,5	8997,5	126,6	2566	3040,9	142	69	16638,9	121,8	4426	1621	240,2	88,8	15098,4	21,4
15	19638	5240,1	17757,3	416,2	8079	4858,1	172	68,8	16524,1	123,7	5916	1633	1095,9	82,9	18387,8	22
16	22476	5853	7518,4	338,7	5773	3369,5	81	75,9	17893,1	123,5	4430	1661	544,3	58,1	14761,3	24,3
17	12217	3192	5288,6	236,5	2220	2186,2	105	67,9	14660,1	122,1	3346	1523	400,7	48,5	12621,7	20,8
18	13622	2537,9	5398,9	133,9	2033	2281,6	78	54,5	16679,9	121	3086	1472	330,8	107,9	12572,8	22,7
19	9688	2602,3	5284,2	53,7	2290	2610	127	63	13726,5	118,6	3019	1313	757,2	58,4	11305,9	22,6
20	21294	4261,3	11861,9	576,7	8453	3628,6	97	72,3	18738,4	123,8	6042	1679	651,2	158,4	18863,5	22,3
21	11944	3565,8	7568,7	155,5	2064	2510,2	50	75,2	14707,3	121,9	3981	1375	365,7	93,2	13611	22,4
22	11932	3611,4	5951,4	102,3	2264	2406,3	122	63	15339,2	122,7	3718	1429	627,8	71,9	13552,5	24,3
23	14581	3926	5620,9	135,7	2515	2805,8	183	95,7	15636,2	122,3	3480	1459	336,1	88	14295,7	25,9
24	9771	4141,8	6728,8	66,7	1694	2431,2	116	75,8	13553	119	4052	1402	877,7	36	13171,3	22,1
25	13213	2725,9	4753,1	84,3	2147	2341,8	77	59,5	15987,9	123,1	3458	1370	349,1	82	12989	24,9
26	61592	17175,9	122526	4912,8	27345	26011,2	228	0	40485,7	121,6	17367	3074	3539,2	82,9	50723,6	20,6
27	16592	4203,3	0	375,3	808	0	368	0	17064,6	119,5	6600	1726	1392,3	51,3	20709,4	20,9

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,2256462	0,257052	0,07107	0,06619	0,1491315	0,15575	0,25543	0,6739812	0,3828488	0,9359286	0,2650429	0,5234223	0,2649186	0,2133431	0,3201784	0,6622517
2	0,1958209	0,1667627	0,04082	0,06619	0,1219236	0,08183	0,27989	0,7628004	0,3747447	0,9689337	0,1851788	0,4567339	0,1876978	0,3735558	0,2748523	0,8708609
3	0,2003507	0,1965312	0,07653	0,01979	0,0906199	0,09778	0,48913	0,6739812	0,3503805	0,9513603	0,2392468	0,4489265	0,1670151	0,6298701	0,2739001	0,6688742
4	0,5019808	0,3108542	0,18378	0,07656	0,4717499	0,24253	0,2038	0,9122257	0,4995492	0,9276527	0,3800887	0,6102798	0,0989772	0,4317507	0,3460539	0,7615894
5	0,4225873	0,2859646	0,09599	0,16048	0,6675078	0,14624	0,2038	0,7304075	0,5053859	0,9306452	0,2831807	0,6554977	0,0841716	0,1411936	0,327321	0,7384106
6	0,1874432	0,1631996	0,03601	0,06815	0,092814	0,07405	0,25	0,5778474	0,3839282	0,955298	0,1924339	0,4567339	0,1023113	0,2316879	0,2560524	0,7980132
7	0,1725224	0,1550836	0,05308	0,02837	0,1201682	0,06956	0,77174	0,9477534	0,3193177	1	0,2456959	0,472674	0,2234968	0,6674312	0,2411481	0,7384106
8	0,3771918	0,2377925	0,08062	0,0584	0,1475224	0,13365	0,5625	0,6854754	0,4818566	0,933657	0,2931422	0,58946	0,1089229	0,3273341	0,328218	0,7284768
9	0,2100922	0,2511717	0,06436	0,09312	0,1277016	0,10281	0,19565	0,7910136	0,3607669	0,9474548	0,1882881	0,5019519	0,2337816	1	0,2490103	0,7549669
10	0,3343454	0,5705087	0,02727	0,07096	0,3073688	0,09553	0,39946	0,8652038	0,4529476	0,9187898	0,3276329	0,6024723	0,5705527	0,4036061	0,3226644	1
11	0,2194278	0,172777	0,03483	0,15337	0,0725544	0,06884	0,28804	0,7868339	0,3716325	0,9505766	0,2185179	0,4645413	0,0586008	0,1875	0,2594966	0,7980132
12	0,2977335	0,2240116	0,03809	0,01248	0,2759554	0,0808	0,24728	0,6687565	0,4209363	0,9359286	0,1915702	0,5754717	0,0555775	0,183134	0,2516127	0,7748344
13	0,2257111	0,2477425	0,07414	0,02925	0,2543792	0,20009	0,19837	0,7596656	0,4108883	0,922462	0,2889388	0,5107352	0,2002712	0,2881188	0,2842168	0,6821192
14	0,2626153	0,210382	0,07343	0,07464	0,093838	0,11691	0,38587	0,7210031	0,4109821	0,9474548	0,2548512	0,527326	0,0678684	0,3277027	0,2976603	0,7086093
15	0,3188401	0,3050844	0,14493	0,02577	0,2954471	0,18677	0,46739	0,7189133	0,4081466	0,9329022	0,3406461	0,5312297	0,3096462	0,3510253	0,3625098	0,7284768
16	0,3649175	0,3407682	0,06136	0,08472	0,2111172	0,12954	0,22011	0,7931034	0,441961	0,934413	0,2550815	0,5403383	0,1537918	0,5008606	0,2910144	0,8046358
17	0,1983537	0,1858418	0,04316	0,06894	0,0811849	0,08405	0,28533	0,7095089	0,3621056	0,9451269	0,1926642	0,4954457	0,1132177	0,6	0,2488329	0,6887417
18	0,2211651	0,1477594	0,04406	0,04814	0,0743463	0,08772	0,21196	0,569488	0,4119949	0,953719	0,1776933	0,4788549	0,0934675	0,2696942	0,2478688	0,7516556
19	0,1572932	0,1515088	0,04313	0,02726	0,0837447	0,10034	0,34511	0,6583072	0,3390456	0,9730185	0,1738354	0,4271308	0,2139467	0,4982877	0,2228923	0,7483444
20	0,3457267	0,2480976	0,09681	0,01093	0,3091242	0,1395	0,26359	0,7554859	0,46284	0,9321486	0,3479012	0,5461939	0,1839964	0,1837121	0,371888	0,7384106
21	0,1939213	0,2076048	0,06177	0,11739	0,07548	0,0965	0,13587	0,7857889	0,3632715	0,9466776	0,2292278	0,4472999	0,1033284	0,3122318	0,2683366	0,7417219
22	0,1937265	0,2102597	0,04857	0,03165	0,0827939	0,09251	0,33152	0,6583072	0,3788795	0,9405053	0,2140842	0,4648666	0,1773847	0,4047288	0,2671833	0,8046358
23	0,2367353	0,2285761	0,04588	0,02082	0,0919729	0,10787	0,49728	1	0,3862154	0,9435814	0,20038	0,4746259	0,094965	0,3306818	0,2818353	0,8576159
24	0,1586407	0,2411402	0,05492	0,02762	0,0619492	0,09347	0,31522	0,7920585	0,3347602	0,9697479	0,2333161	0,4560833	0,2479939	0,8083333	0,2596681	0,7317881
25	0,2145246	0,1587049	0,03879	0,01358	0,0785153	0,09003	0,20924	0,6217346	0,3949024	0,9374492	0,1991133	0,4456734	0,0986381	0,354878	0,2560741	0,8245033
26	1	1	1	0,01716	1	1	0,61957	0	1	0,9490132	1	1	1	0,3510253	1	0,6821192
27	0,2693856	0,2447208	0	1	0,0295484	0	1	0	0,421497	0,9656904	0,3800311	0,5614834	0,393394	0,5672515	0,4082794	0,692053

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,2256462	1,257052	1,07107	1,06619	1,1491315	1,15575	1,25543	1,6739812	1,3828488	1,9359286	1,2650429	1,5234223	1,2649186	1,2133431	1,3201784	1,6622517	0,3203
2	1,1958209	1,1667627	1,04082	1,06619	1,1219236	1,08183	1,27989	1,7628004	1,3747447	1,9689337	1,1851788	1,4567339	1,1876978	1,3735558	1,2748523	1,8708609	0,3120
3	1,2003507	1,1965312	1,07653	1,01979	1,0906199	1,09778	1,48913	1,6739812	1,3503805	1,9513603	1,2392468	1,4489265	1,1670151	1,6298701	1,2739001	1,6688742	0,3248
4	1,5019808	1,3108542	1,18378	1,07656	1,4717499	1,24253	1,2038	1,9122257	1,4995492	1,9276527	1,3800887	1,6102798	1,0989772	1,4317507	1,3460539	1,7615894	0,4132
5	1,4225873	1,2859646	1,09599	1,16048	1,6675078	1,14624	1,2038	1,7304075	1,5053859	1,9306452	1,2831807	1,6554977	1,0841716	1,1411936	1,327321	1,7384106	0,3750
6	1,1874432	1,1631996	1,03601	1,06815	1,092814	1,07405	1,25	1,5778474	1,3839282	1,955298	1,1924339	1,4567339	1,1023113	1,2316879	1,2560524	1,7980132	0,2785
7	1,1725224	1,1550836	1,05308	1,02837	1,1201682	1,06956	1,77174	1,9477534	1,3193177	2	1,2456959	1,472674	1,2234968	1,6674312	1,2411481	1,7384106	0,355
8	1,3771918	1,2377925	1,08062	1,0584	1,1475224	1,13365	1,5625	1,6854754	1,4818566	1,933657	1,2931422	1,58946	1,1089229	1,3273341	1,328218	1,7284768	0,3574
9	1,2100922	1,2511717	1,06436	1,09312	1,1277016	1,10281	1,19565	1,7910136	1,3607669	1,9474548	1,1882881	1,5019519	1,2337816	2	1,2490103	1,7549669	0,3488
10	1,3343454	1,5705087	1,02727	1,07096	1,3073688	1,09553	1,39946	1,8652038	1,4529476	1,9187898	1,3276329	1,6024723	1,5705527	1,4036061	1,3226644	2	0,4277
11	1,2194278	1,172777	1,03483	1,15337	1,0725544	1,06884	1,28804	1,7868339	1,3716325	1,9505766	1,2185179	1,4645413	1,0586008	1,1875	1,2594966	1,7980132	0,2932
12	1,2977335	1,2240116	1,03809	1,01248	1,2759554	1,0808	1,24728	1,6687565	1,4209363	1,9359286	1,1915702	1,5754717	1,0555775	1,183134	1,2516127	1,7748344	0,3025
13	1,2257111	1,2477425	1,07414	1,02925	1,2543792	1,20009	1,19837	1,7596656	1,4108883	1,922462	1,2889388	1,5107352	1,2002712	1,2881188	1,2842168	1,6821192	0,3289
14	1,2626153	1,210382	1,07343	1,07464	1,093838	1,11691	1,38587	1,7210031	1,4109821	1,9474548	1,2548512	1,527326	1,0678684	1,3277027	1,2976603	1,7086093	0,3200
15	1,3188401	1,3050844	1,14493	1,02577	1,2954471	1,18677	1,46739	1,7189133	1,4081466	1,9329022	1,3406461	1,5312297	1,3096462	1,3510253	1,3625098	1,7284768	0,3846
16	1,3649175	1,3407682	1,06136	1,08472	1,2111172	1,12954	1,22011	1,7931034	1,441961	1,934413	1,2550815	1,5403383	1,1537918	1,5008606	1,2910144	1,8046358	0,3601
17	1,1983537	1,1858418	1,04316	1,06894	1,0811849	1,08405	1,28533	1,7095089	1,3621056	1,9451269	1,1926642	1,4954457	1,1132177	1,6	1,2488329	1,6887417	0,3069
18	1,2211651	1,1477594	1,04406	1,04814	1,0743463	1,08772	1,21196	1,569488	1,4119949	1,953719	1,1776933	1,4788549	1,0934675	1,2696942	1,2478688	1,7516556	0,2765
19	1,1572932	1,1515088	1,04313	1,02726	1,0837447	1,10034	1,34511	1,6583072	1,3390456	1,9730185	1,1738354	1,4271308	1,2139467	1,4982877	1,2228923	1,7483444	0,2985
20	1,3457267	1,2480976	1,09681	1,01093	1,3091242	1,1395	1,26359	1,7554859	1,46284	1,9321486	1,3479012	1,5461939	1,1839964	1,1837121	1,371888	1,7384106	0,3497
21	1,1939213	1,2076048	1,06177	1,11739	1,07548	1,0965	1,13587	1,7857889	1,3632715	1,9466776	1,2292278	1,4472999	1,1033284	1,3122318	1,2683366	1,7417219	0,2939
22	1,1937265	1,2102597	1,04857	1,03165	1,0827939	1,09251	1,33152	1,6583072	1,3788795	1,9405053	1,2140842	1,4648666	1,1773847	1,4047288	1,2671833	1,8046358	0,3080
23	1,2367353	1,2285761	1,04588	1,02082	1,0919729	1,10787	1,49728	2	1,3862154	1,9435814	1,20038	1,4746259	1,094965	1,3306818	1,2818353	1,8576159	0,3311
24	1,1586407	1,2411402	1,05492	1,02762	1,0619492	1,09347	1,31522	1,7920585	1,3347602	1,9697479	1,2333161	1,4560833	1,2479939	1,8083333	1,2596681	1,7317881	0,3328
25	1,2145246	1,1587049	1,03879	1,01358	1,0785153	1,09003	1,20924	1,6217346	1,3949024	1,9374492	1,1991133	1,4456734	1,0986381	1,354878	1,2560741	1,8245033	0,2840
26	2	2	2	1,01716	2	2	1,61957	1	2	1,9490132	2	2	2	1,3510253	2	1,6821192	0,7461
27	1,2693856	1,2447208	1	2	1,0295484	1	2	1	1,421497	1,9656904	1,3800311	1,5614834	1,393394	1,5672515	1,4082794	1,692053	0,3942

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	13933	2827,8	7662,6	367	2646	5223,1	78	67,4	16433,8	114,8	4345	1707	483,4	195,6	16343,9	19,7
2	12145	1618,9	4463	107,1	2102	2491,9	87	70,6	16349,3	111,2	2866	1511	261,1	84,9	14509,8	26,5
3	11796	2335,4	8716,4	318,1	1803	2832,2	94	64,7	14734,9	110	3857	1427	285,9	89,3	14054,4	20,3
4	27737	3941,1	24287,2	837	10312	9852,5	59	83	21469,6	113	5941	1963	149,4	95,7	17485,8	23,2
5	23137	2902,4	11547,8	369	14013	6619,1	59	67,1	21609,8	113,1	4479	2116	145	232,9	16900,5	22,4
6	11419	1779,3	3794,6	166,9	1579	2315,5	73	56,9	16011,6	111,9	3227	1493	146,8	201,5	13528,7	24,4
7	10081	1542,5	6013,7	286	1452	1985,1	145	93,7	13300	111,8	3871	1562	304,6	65,8	12819,7	22,4
8	20614	2559,7	8792,3	480,3	2755	5050,4	143	57,7	20340,1	113	4731	1843	89,4	62,3	17503,4	22,2
9	12485	2500,9	6440,1	446,9	2270	2852,7	55	82,1	15345,2	110,3	3120	1628	581,4	40,6	13296,4	23,1
10	21769	5789,3	4052,5	876,9	8240	2653,1	122	81,1	20092,4	109,5	5768	1987	1062,9	99,4	17036,8	30,6
11	13096	2720,1	3952,5	65	1375	2341,4	83	67,1	15832,3	109,7	3554	1537	159,8	257,6	13784,2	24,3
12	16562	1887,7	4077,2	249,4	4267	3105,6	73	56	18067,2	112,8	3073	1873	65,4	247,1	13611,6	23,6
13	14093	2647,5	7525,7	439	4171	5669,9	58	73,9	17317,3	113,4	5039	1667	319,3	152,5	14544	20,8
14	17050	3372,4	8116,8	145,1	2989	3950,2	122	69,2	17414,3	112,8	4109	1806	128,1	156,3	15721,5	21,6
15	20341	4183,4	16755,5	438,2	5951	6947,6	134	62,6	17824,4	114,4	6075	1786	572,1	87,1	19591,9	22,1
16	22337	5132	6492,7	297,5	5930	4451,3	68	75,5	18952,3	112,8	4046	1733	258	94,9	15035,5	24,6
17	11699	2343,9	4823,5	239,5	1332	2788,2	72	67,9	15180,8	112	3282	1614	198,2	74,3	13232	20,9
18	13631	1856,6	4778,8	191,9	1673	2900,5	65	54,1	17218,6	110,8	2891	1593	236,5	192,5	13030	23
19	10240	1311,1	4687	61,1	1030	3266,3	108	64,1	14451,8	111,2	3029	1412	418,1	72,9	12153,8	22,7
20	21228	3011,1	10660,1	744,4	6839	5052,8	78	64,1	19753,2	112,9	5683	1804	319,2	187,6	19571,6	22,6
21	12256	1905,1	7109,2	164,9	1493	3030,4	46	75,9	15349,5	112,6	4138	1482	163,1	110,9	14082,8	23,1
22	11780	2599,7	5271,6	164,9	1811	2913,9	93	65,5	16184,9	113	3233	1521	516,9	94,8	14077,9	24,6
23	14393	2344	5104,7	171,6	1881	3233,4	130	104	16551,2	111,5	3329	1532	289,2	99,5	14705,7	26,2
24	9383	2887,3	6125,6	68,7	4039	2677,5	87	78,1	14021,1	110,1	3977	1523	459,3	40,8	13473,8	22,3
25	13121	1433,1	4263,1	78,9	1637	2754,9	65	58,4	17197,3	112,7	4156	1465	201,8	107,2	13292,7	25,3
26	61088	10333	123027	5763	16705	27241,2	162	0	44877,6	113,4	15664	3161	1726	130,5	49660,6	20,9
27	16966	3929,8	0	383,6	1050	0	272	0	19308,1	113,9	6439	1882	1071,5	109,8	21559,3	21,2

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,228081	0,273667	0,062284	0,063682	0,158396	0,191735	0,286765	0,648077	0,366192	0,953833	0,277388	0,540019	0,28007	0,207566	0,329112	0,643791
2	0,198812	0,156673	0,036277	0,018584	0,125831	0,091475	0,319853	0,678846	0,364309	0,984712	0,182967	0,478013	0,151275	0,47821	0,292179	0,866013
3	0,193098	0,226014	0,070849	0,055197	0,107932	0,103968	0,345588	0,622115	0,328335	0,995455	0,246233	0,451439	0,165643	0,454647	0,283009	0,663399
4	0,45405	0,381409	0,197414	0,145237	0,6173	0,361676	0,216912	0,798077	0,478403	0,969027	0,379277	0,621006	0,086559	0,424242	0,352106	0,75817
5	0,378749	0,280886	0,093864	0,064029	0,838851	0,242981	0,216912	0,645192	0,481528	0,96817	0,285942	0,669408	0,084009	0,174324	0,34032	0,732026
6	0,186927	0,172196	0,030844	0,028961	0,094523	0,085	0,268382	0,547115	0,356784	0,978552	0,206014	0,472319	0,085052	0,201489	0,272423	0,797386
7	0,165024	0,149279	0,048881	0,049627	0,08692	0,072871	0,533088	0,900962	0,296362	0,979428	0,247127	0,494147	0,176477	0,617021	0,258146	0,732026
8	0,337448	0,247721	0,071466	0,083342	0,164921	0,185396	0,525735	0,554808	0,453235	0,969027	0,30203	0,583043	0,051796	0,651685	0,352461	0,72549
9	0,204377	0,24203	0,052347	0,077546	0,135887	0,10472	0,202206	0,789423	0,341935	0,992747	0,199183	0,515027	0,336848	1	0,267745	0,754902
10	0,356355	0,560273	0,03294	0,15216	0,493265	0,097393	0,448529	0,779808	0,447716	1	0,368233	0,628599	0,615817	0,408451	0,343065	1
11	0,214379	0,263244	0,032127	0,011279	0,082311	0,085951	0,305147	0,645192	0,352788	0,998177	0,22689	0,486239	0,092584	0,157609	0,277568	0,794118
12	0,271117	0,182687	0,033141	0,043276	0,255433	0,114004	0,268382	0,538462	0,402588	0,970745	0,196182	0,592534	0,037891	0,164306	0,274093	0,771242
13	0,2307	0,256218	0,061171	0,076176	0,249686	0,208137	0,213235	0,710577	0,385878	0,965608	0,321693	0,527365	0,184994	0,26623	0,292868	0,679739
14	0,279106	0,326372	0,065976	0,025178	0,178928	0,145008	0,448529	0,665385	0,38804	0,970745	0,262321	0,571338	0,074218	0,259757	0,316579	0,705882
15	0,332979	0,404858	0,136194	0,076037	0,356241	0,25504	0,492647	0,601923	0,397178	0,957168	0,387832	0,565011	0,33146	0,466131	0,394516	0,722222
16	0,365653	0,496661	0,052775	0,051622	0,354984	0,163403	0,25	0,725962	0,422311	0,970745	0,258299	0,548244	0,149479	0,427819	0,302765	0,803922
17	0,191511	0,226836	0,039207	0,041558	0,079737	0,102352	0,264706	0,652885	0,338271	0,977679	0,209525	0,510598	0,114832	0,546433	0,266449	0,683007
18	0,223137	0,179677	0,038844	0,033299	0,10015	0,106475	0,238971	0,520192	0,383679	0,988267	0,184563	0,503954	0,137022	0,210909	0,262381	0,751634
19	0,167627	0,126885	0,038097	0,010602	0,061658	0,119903	0,397059	0,616346	0,322027	0,984712	0,193373	0,446694	0,242236	0,556927	0,244737	0,74183
20	0,347499	0,291406	0,086648	0,129169	0,409398	0,185484	0,286765	0,616346	0,440157	0,969885	0,362806	0,570705	0,184936	0,216418	0,394107	0,738562
21	0,200629	0,18437	0,057786	0,028614	0,089374	0,111243	0,169118	0,729808	0,34203	0,972469	0,264173	0,468839	0,094496	0,366096	0,283581	0,754902
22	0,192837	0,251592	0,042849	0,028614	0,108411	0,106967	0,341912	0,629808	0,360645	0,969027	0,206397	0,481177	0,299479	0,42827	0,283482	0,803922
23	0,235611	0,226846	0,041493	0,029776	0,112601	0,118695	0,477941	1	0,368808	0,982063	0,212526	0,484657	0,167555	0,40804	0,296124	0,856209
24	0,153598	0,279425	0,049791	0,011921	0,241784	0,098289	0,319853	0,750962	0,31243	0,99455	0,253894	0,48181	0,266107	0,995098	0,271318	0,728758
25	0,214789	0,138692	0,034652	0,013691	0,097995	0,10113	0,238971	0,561538	0,383205	0,971606	0,265322	0,463461	0,116918	0,378731	0,267671	0,826797
26	1	1	1	1	1	1	0,595588	0	1	0,965608	1	1	1	0,311111	1	0,683007
27	0,27773	0,380315	0	0,066563	0,062855	0	1	0	0,430239	0,96137	0,41107	0,595381	0,6208	0,369763	0,434133	0,69281

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,228081	1,273667	1,062284	1,063682	1,158396	1,191735	1,286765	1,648077	1,366192	1,953833	1,277388	1,540019	1,28007	1,207566	1,329112	1,643791	0,3264
2	1,198812	1,156673	1,036277	1,018584	1,125831	1,091475	1,319853	1,678846	1,364309	1,984712	1,182967	1,478013	1,151275	1,47821	1,292179	1,866013	0,3124
3	1,193098	1,226014	1,070849	1,055197	1,107932	1,103968	1,345588	1,622115	1,328335	1,995455	1,246233	1,451439	1,165643	1,454647	1,283009	1,663399	0,3114
4	1,45405	1,381409	1,197414	1,145237	1,6173	1,361676	1,216912	1,798077	1,478403	1,969027	1,379277	1,621006	1,086559	1,424242	1,352106	1,75817	0,4335
5	1,378749	1,280886	1,093864	1,064029	1,838851	1,242981	1,216912	1,645192	1,481528	1,96817	1,285942	1,669408	1,084009	1,174324	1,34032	1,732026	0,3805
6	1,186927	1,172196	1,030844	1,028961	1,094523	1,085	1,268382	1,547115	1,356784	1,978552	1,206014	1,472319	1,085052	1,201489	1,272423	1,797386	0,2752
7	1,165024	1,149279	1,048881	1,049627	1,08692	1,072871	1,533088	1,900962	1,296362	1,979428	1,247127	1,494147	1,176477	1,617021	1,258146	1,732026	0,3329
8	1,337448	1,247721	1,071466	1,083342	1,164921	1,185396	1,525735	1,554808	1,453235	1,969027	1,30203	1,583043	1,051796	1,651685	1,352461	1,72549	0,3687
9	1,204377	1,24203	1,052347	1,077546	1,135887	1,10472	1,202206	1,789423	1,341935	1,992747	1,199183	1,515027	1,336848	2	1,267745	1,754902	0,3571
10	1,356355	1,560273	1,03294	1,15216	1,493265	1,097393	1,448529	1,779808	1,447716	2	1,368233	1,628599	1,615817	1,408451	1,343065	2	0,4586
11	1,214379	1,263244	1,032127	1,011279	1,082311	1,085951	1,305147	1,645192	1,352788	1,998177	1,22689	1,486239	1,092584	1,157609	1,277568	1,794118	0,2885
12	1,271117	1,182687	1,033141	1,043276	1,255433	1,114004	1,268382	1,538462	1,402588	1,970745	1,196182	1,592534	1,037891	1,164306	1,274093	1,771242	0,2962
13	1,2307	1,256218	1,061171	1,076176	1,249686	1,208137	1,213235	1,710577	1,385878	1,965608	1,321693	1,527365	1,184994	1,26623	1,292868	1,679739	0,3328
14	1,279106	1,326372	1,065976	1,025178	1,178928	1,145008	1,448529	1,665385	1,38804	1,970745	1,262321	1,571338	1,074218	1,259757	1,316579	1,705882	0,3332
15	1,332979	1,404858	1,136194	1,076037	1,356241	1,25504	1,492647	1,601923	1,397178	1,957168	1,387832	1,565011	1,33146	1,466131	1,394516	1,722222	0,4154
16	1,365653	1,496661	1,052775	1,051622	1,354984	1,163403	1,25	1,725962	1,422311	1,970745	1,258299	1,548244	1,149479	1,427819	1,302765	1,803922	0,3744
17	1,191511	1,226836	1,039207	1,041558	1,079737	1,102352	1,264706	1,652885	1,338271	1,977679	1,209525	1,510598	1,114832	1,546433	1,266449	1,683007	0,3041
18	1,223137	1,179677	1,038844	1,033299	1,10015	1,106475	1,238971	1,520192	1,383679	1,988267	1,184563	1,503954	1,137022	1,210909	1,262381	1,751634	0,2816
19	1,167627	1,126885	1,038097	1,010602	1,061658	1,119903	1,397059	1,616346	1,322027	1,984712	1,193373	1,446694	1,242236	1,556927	1,244737	1,74183	0,3046
20	1,347499	1,291406	1,086648	1,129169	1,409398	1,185484	1,286765	1,616346	1,440157	1,969885	1,362806	1,570705	1,184936	1,216418	1,394107	1,738562	0,3719
21	1,200629	1,18437	1,057786	1,028614	1,089374	1,111243	1,169118	1,729808	1,34203	1,972469	1,264173	1,468839	1,094496	1,366096	1,283581	1,754902	0,2952
22	1,192837	1,251592	1,042849	1,028614	1,108411	1,106967	1,341912	1,629808	1,360645	1,969027	1,206397	1,481177	1,299479	1,42827	1,283482	1,803922	0,3233
23	1,235611	1,226846	1,041493	1,029776	1,112601	1,118695	1,477941	2	1,368808	1,982063	1,212526	1,484657	1,167555	1,40804	1,296124	1,856209	0,3456
24	1,153598	1,279425	1,049791	1,011921	1,241784	1,098289	1,319853	1,750962	1,31243	1,99455	1,253894	1,48181	1,266107	1,995098	1,271318	1,728758	0,3578
25	1,214789	1,138692	1,034652	1,013691	1,097995	1,10113	1,238971	1,561538	1,383205	1,971606	1,265322	1,463461	1,116918	1,378731	1,267671	1,826797	0,2931
26	2	2	2	2	2	2	1,595588	1	2	1,965608	2	2	2	1,311111	2	1,683007	0,8175
27	1,27773	1,380315	1	1,066563	1,062855	1	2	1	1,430239	1,96137	1,41107	1,595381	1,6208	1,369763	1,434133	1,69281	0,3595

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	16507	3467,3	6805,6	416,1	3522	7090,3	87	64,5	20098,5	109,6	5177	1991	1019,3	172,6	19141,3	19,7
2	14332	2290,8	3849,1	125,9	3028	3287,1	93	70,6	20614,7	107	3447	1782	536,8	56,1	16571,2	26,7
3	13916	1682,6	8266,9	212,2	1683	3835,9	119	65,9	18579,6	108,1	4542	1692	534,9	68,4	16505,8	20,5
4	34709	3760,3	29407,8	2244	11917	11008,1	68	83,9	26623,3	109,3	7401	2369	262,8	24,9	20948,8	23,3
5	28986	2495,5	10489,2	513,1	11690	9033,6	68	68,3	26626,8	110,3	5718	2549	192,8	201,9	19988,1	22,7
6	14616	2352,8	3449,2	201,6	2464	3085,9	79	56,8	20409,4	108,9	3921	1785	352,3	99,3	15932,8	24,6
7	12278	1745,5	4793,5	293,8	2069	2446,8	207	91,1	16807,3	108,5	4797	1846	526,1	64,6	14900,8	22,6
8	23657	4062,9	8053,3	529,3	3726	6767,2	154	58,9	25423,8	109,7	5942	2187	211,7	111,9	20799,4	22,4
9	14814	3094,3	5065,9	371,3	3699	3554,3	55	82,6	19205,8	108,3	3520	1927	984,1	35,5	15854,3	23,6
10	26140	6571,3	5231,3	942,2	8914	2993,4	132	80,6	24989,5	107,9	7107	2295	2134,5	63,7	19992,4	31,6
11	15533	2422	4299	64,3	1680	3185,1	94	68,4	20012,9	108,5	4369	1815	247,5	285	15997	24,5
12	19788	2048,7	3563,3	300,2	4242	4219,2	78	50,9	22418,3	110,5	3973	2271	129,3	201,3	16278,6	23,8
13	16353	3187,6	6540,7	495,8	7308	6684,2	59	70,7	21675,1	109,7	5898	1941	611,9	115,6	17793,3	21,2
14	20276	3184,1	7495,8	138,9	4126	5271,4	314	69,8	21877,3	110	4800	2122	218,5	233,3	18124,4	21,7
15	22544	3366,8	16952,5	465,2	6612	8586,1	138	68,5	22236,9	110,5	7535	2046	639,5	50,1	23327,3	22,2
16	29652	4924,6	5571,1	370	6647	6788,6	77	67,5	23128,9	108,4	4830	2102	384,6	71,4	17663,8	24,7
17	13785	2012,5	4561,2	266,5	2332	3331,9	94	69,3	19277,6	108,3	3810	1960	477,6	38,7	15784,5	21,1
18	15711	1908,5	5034,5	310	2090	3677,6	61	48,7	21481	108,9	3365	1866	403,4	174,6	15673,3	23,1
19	11713	1947,4	4227,8	55,3	1776	3871,3	111	60,7	18136,1	105,5	3518	1659	690,7	45,3	14499,1	22,9
20	23639	2658,4	10396,7	987,9	6261	6714,2	83	56,8	24400,7	109	6806	2060	340,4	192,7	23531,3	22,9
21	14346	1545,6	7383,5	186,6	1317	4060,6	46	78,2	19245,9	110,6	4711	1733	378,9	85,2	16449,5	23,5
22	13602	2194	4830,8	137,5	1722	3727,8	98	65,2	20290,9	109,6	3930	1786	597,7	74,5	16339,8	25
23	17325	2174,1	5444,2	224,3	1755	4578,3	152	108,5	20305,4	109	4317	1835	324,8	70,5	17219,4	26,2
24	10939	2016,2	5294,4	68,7	1265	3313,3	97	80,6	17904,4	108,2	4558	1772	870	22,1	15702,2	22,6
25	15406	1603,3	3754,1	87,1	1570	3575,2	65	50,6	21265,1	109,5	3972	1711	368,8	90,2	16290,8	25,6
26	70424	9386,6	126862	7938,8	18304	55704,1	168	0	52328,4	109,8	19095	3431	1956	94,4	52687,3	21
27	20455	4365,4	0	404,2	853	0	310	0	23118,4	112,8	8135	2167	2528,9	96,8	24510,5	22

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,234395	0,369388	0,053646	0,052413	0,192417	0,127285	0,27707	0,59447	0,384084	0,962591	0,271118	0,580297	0,403061	0,128042	0,3633	0,623418
2	0,20351	0,24405	0,030341	0,015859	0,165428	0,05901	0,296178	0,650691	0,393949	0,985981	0,180518	0,519382	0,212266	0,393939	0,31452	0,844937
3	0,197603	0,179256	0,065165	0,026729	0,091947	0,068862	0,378981	0,607373	0,355058	0,975948	0,237863	0,493151	0,211515	0,323099	0,313279	0,648734
4	0,492858	0,400603	0,231809	0,282662	0,65106	0,197617	0,216561	0,773272	0,508773	0,965233	0,387588	0,690469	0,103919	0,88755	0,397606	0,737342
5	0,411593	0,265858	0,082682	0,064632	0,638658	0,162171	0,216561	0,629493	0,50884	0,956482	0,29945	0,742932	0,076239	0,10946	0,379372	0,718354
6	0,207543	0,250655	0,027189	0,025394	0,134615	0,055398	0,251592	0,523502	0,390025	0,968779	0,205342	0,520256	0,13931	0,222558	0,302403	0,778481
7	0,174344	0,185957	0,037785	0,037008	0,113035	0,043925	0,659236	0,839631	0,321189	0,97235	0,251218	0,538036	0,208035	0,342105	0,282816	0,71519
8	0,335922	0,43284	0,063481	0,066673	0,203562	0,121485	0,490446	0,542857	0,485851	0,961714	0,311181	0,637423	0,083712	0,197498	0,394771	0,708861
9	0,210354	0,329651	0,039932	0,04677	0,202087	0,063807	0,175159	0,76129	0,367024	0,974146	0,184341	0,561644	0,389142	0,622535	0,300913	0,746835
10	0,37118	0,700072	0,041236	0,118683	0,486997	0,053738	0,420382	0,742857	0,477551	0,977757	0,372192	0,668901	0,844043	0,346939	0,379454	1
11	0,220564	0,258027	0,033887	0,008099	0,091783	0,057179	0,299363	0,630415	0,382448	0,97235	0,228803	0,529	0,097869	0,077544	0,303622	0,775316
12	0,280984	0,218258	0,028088	0,037814	0,231753	0,075743	0,248408	0,469124	0,428416	0,954751	0,208065	0,661906	0,051129	0,109786	0,308966	0,753165
13	0,232208	0,33959	0,051558	0,062453	0,399257	0,119995	0,187898	0,651613	0,414213	0,961714	0,308877	0,565724	0,241963	0,191176	0,337715	0,670886
14	0,287913	0,339218	0,059086	0,017496	0,225415	0,094632	1	0,643318	0,418077	0,959091	0,251375	0,618479	0,086401	0,094728	0,343999	0,686709
15	0,320118	0,358682	0,133629	0,058598	0,361233	0,154138	0,43949	0,631336	0,424949	0,954751	0,394606	0,596328	0,252877	0,441118	0,44275	0,702532
16	0,42105	0,524642	0,043915	0,046607	0,363145	0,121869	0,245223	0,62212	0,441995	0,973247	0,252946	0,612649	0,152082	0,309524	0,335257	0,781646
17	0,195743	0,214401	0,035954	0,033569	0,127404	0,059814	0,299363	0,63871	0,368397	0,974146	0,199529	0,571262	0,188857	0,571059	0,299588	0,667722
18	0,223092	0,203322	0,039685	0,039049	0,114183	0,06602	0,194268	0,448848	0,410504	0,968779	0,176224	0,543865	0,159516	0,126575	0,297478	0,731013
19	0,166321	0,207466	0,033326	0,006966	0,097028	0,069498	0,353503	0,559447	0,346582	1	0,184237	0,483532	0,273123	0,487859	0,275192	0,724684
20	0,335667	0,283212	0,081953	0,124439	0,342056	0,120533	0,264331	0,523502	0,466299	0,96789	0,356428	0,600408	0,134604	0,114686	0,446622	0,724684
21	0,203709	0,16466	0,058201	0,023505	0,071951	0,072896	0,146497	0,720737	0,367791	0,953888	0,246714	0,505101	0,149828	0,25939	0,31221	0,743671
22	0,193144	0,233737	0,038079	0,01732	0,094078	0,066921	0,312102	0,600922	0,387761	0,962591	0,205813	0,520548	0,236348	0,296644	0,310128	0,791139
23	0,24601	0,231617	0,042914	0,028254	0,095881	0,08219	0,484076	1	0,388038	0,96789	0,22608	0,534829	0,128435	0,313475	0,326823	0,829114
24	0,155331	0,214796	0,041734	0,008654	0,069111	0,05948	0,308917	0,742857	0,342155	0,975046	0,238701	0,516468	0,344023	1	0,298026	0,71519
25	0,218761	0,170807	0,029592	0,010971	0,085774	0,064182	0,207006	0,466359	0,406378	0,96347	0,208013	0,498688	0,145834	0,245011	0,309198	0,810127
26	1	1	1	1	1	1	0,535032	0	1	0,960838	1	1	0,773459	0,23411	1	0,664557
27	0,290455	0,465067	0	0,050914	0,046602	0	0,987261	0	0,441795	0,935284	0,426028	0,631594	1	0,228306	0,465207	0,696203

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,234395	1,369388	1,053646	1,052413	1,192417	1,127285	1,27707	1,59447	1,384084	1,962591	1,271118	1,580297	1,403061	1,128042	1,3633	1,623418	0,3319
2	1,20351	1,24405	1,030341	1,015859	1,165428	1,05901	1,296178	1,650691	1,393949	1,985981	1,180518	1,519382	1,212266	1,393939	1,31452	1,844937	0,3193
3	1,197603	1,179256	1,065165	1,026729	1,091947	1,068862	1,378981	1,607373	1,355058	1,975948	1,237863	1,493151	1,211515	1,323099	1,313279	1,648734	0,3025
4	1,492858	1,400603	1,231809	1,282662	1,65106	1,197617	1,216561	1,773272	1,508773	1,965233	1,387588	1,690469	1,103919	1,88755	1,397606	1,737342	0,4739
5	1,411593	1,265858	1,082682	1,064632	1,638658	1,162171	1,216561	1,629493	1,50884	1,956482	1,29945	1,742932	1,076239	1,10946	1,379372	1,718354	0,3661
6	1,207543	1,250655	1,027189	1,025394	1,134615	1,055398	1,251592	1,523502	1,390025	1,968779	1,205342	1,520256	1,13931	1,222558	1,302403	1,778481	0,2899
7	1,174344	1,185957	1,037785	1,037008	1,113035	1,043925	1,659236	1,839631	1,321189	1,97235	1,251218	1,538036	1,208035	1,342105	1,282816	1,71519	0,3293
8	1,335922	1,43284	1,063481	1,066673	1,203562	1,121485	1,490446	1,542857	1,485851	1,961714	1,311181	1,637423	1,083712	1,197498	1,394771	1,708861	0,3559
9	1,210354	1,329651	1,039932	1,04677	1,202087	1,063807	1,175159	1,76129	1,367024	1,974146	1,184341	1,561644	1,389142	1,622535	1,300913	1,746835	0,3478
10	1,37118	1,700072	1,041236	1,118683	1,486997	1,053738	1,420382	1,742857	1,477551	1,977757	1,372192	1,668901	1,844043	1,346939	1,379454	2	0,4715
11	1,220564	1,258027	1,033887	1,008099	1,091783	1,057179	1,299363	1,630415	1,382448	1,97235	1,228803	1,529	1,097869	1,077544	1,303622	1,775316	0,2845
12	1,280984	1,218258	1,028088	1,037814	1,231753	1,075743	1,248408	1,469124	1,428416	1,954751	1,208065	1,661906	1,051129	1,109786	1,308966	1,753165	0,2926
13	1,232208	1,33959	1,051558	1,062453	1,399257	1,119995	1,187898	1,651613	1,414213	1,961714	1,308877	1,565724	1,241963	1,191176	1,337715	1,670886	0,3389
14	1,287913	1,339218	1,059086	1,017496	1,225415	1,094632	2	1,643318	1,418077	1,959091	1,251375	1,618479	1,086401	1,094728	1,343999	1,686709	0,3518
15	1,320118	1,358682	1,133629	1,058598	1,361233	1,154138	1,43949	1,631336	1,424949	1,954751	1,394606	1,596328	1,252877	1,441118	1,44275	1,702532	0,4002
16	1,42105	1,524642	1,043915	1,046607	1,363145	1,121869	1,245223	1,62212	1,441995	1,973247	1,252946	1,612649	1,152082	1,309524	1,335257	1,781646	0,3682
17	1,195743	1,214401	1,035954	1,033569	1,127404	1,059814	1,299363	1,63871	1,368397	1,974146	1,199529	1,571262	1,188857	1,571059	1,299588	1,667722	0,3166
18	1,223092	1,203322	1,039685	1,039049	1,114183	1,06602	1,194268	1,448848	1,410504	1,968779	1,176224	1,543865	1,159516	1,126575	1,297478	1,731013	0,2743
19	1,166321	1,207466	1,033326	1,006966	1,097028	1,069498	1,353503	1,559447	1,346582	2	1,184237	1,483532	1,273123	1,487859	1,275192	1,724684	0,3059
20	1,335667	1,283212	1,081953	1,124439	1,342056	1,120533	1,264331	1,523502	1,466299	1,96789	1,356428	1,600408	1,134604	1,114686	1,446622	1,724684	0,3484
21	1,203709	1,16466	1,058201	1,023505	1,071951	1,072896	1,146497	1,720737	1,367791	1,953888	1,246714	1,505101	1,149828	1,25939	1,31221	1,743671	0,2878
22	1,193144	1,233737	1,038079	1,01732	1,094078	1,066921	1,312102	1,600922	1,387761	1,962591	1,205813	1,520548	1,236348	1,296644	1,310128	1,791139	0,3060
23	1,24601	1,231617	1,042914	1,028254	1,095881	1,08219	1,484076	2	1,388038	1,96789	1,22608	1,534829	1,128435	1,313475	1,326823	1,829114	0,3393
24	1,155331	1,214796	1,041734	1,008654	1,069111	1,05948	1,308917	1,742857	1,342155	1,975046	1,238701	1,516468	1,344023	2	1,298026	1,71519	0,3442
25	1,218761	1,170807	1,029592	1,010971	1,085774	1,064182	1,207006	1,466359	1,406378	1,96347	1,208013	1,498688	1,145834	1,245011	1,309198	1,810127	0,2791
26	2	2	2	2	2	2	1,535032	1	2	1,960838	2	2	1,773459	1,23411	2	1,664557	0,7912
27	1,290455	1,465067	1	1,050914	1,046602	1	1,987261	1	1,441795	1,935284	1,426028	1,631594	2	1,228306	1,465207	1,696203	0,3753

Продовження додатку П
(2011 р.)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	19473	8336,7	7954,9	596,7	4382	8194,9	91	72,9	22815,4	106	6551	2295	1030,7	147,02	23387,2	20
2	17241	3435,1	3649,7	138,6	4123	3619	93	84,4	23531,9	102,8	4477	2074	616,5	52,3	20140,5	26,8
3	16523	2127,5	7447,6	233	2381	4143,7	134	72,2	21418,5	103,2	5692	1994	580	32,5	20349,5	20,7
4	37802	5440,9	37071,5	2407,8	12351	15539	72	98,3	30548	104,3	8985	2790	232,4	15,6	25925,2	23,5
5	31950	4896,6	11003,6	570,6	12122	10443,9	77	81,6	30472,1	105	7091	3063	257,1	172,7	24356	22,9
6	17750	2954,1	3239,1	265,7	3450	3308,6	99	64,6	23128,1	103,9	5147	2071	305,1	46	19717,9	24,8
7	15260	2349,8	3887,2	280,2	3052	2533,6	211	96	19110,4	103	5994	2069	647,6	71,1	17901,6	23,1
8	26242	3356,7	8179,4	543,3	4830	7648,3	164	67,3	28976,7	104,6	7447	2607	101,6	108,2	25916,1	22,6
9	17930	2596,8	4021	449,3	4937	3859,4	69	93,5	21923,9	102,9	4620	2213	822,7	36,8	19681,2	24,1
10	29128	9027	7135	1003,6	9874	4067,7	146	95,6	28347,4	103,9	9503	2761	1935,4	27,9	24708,8	32,1
11	18540	4493,7	5700	72,3	2844	3570	104	84,8	23134	103,7	5291	2114	224,6	239,5	19902	24,7
12	22781	2678,6	3774,1	336,7	5198	4952,6	90	63,6	25413,2	105,6	5007	2742	100,04	175,3	20252,2	23,9
13	19251	4512,1	6670,3	538	8265	7250,6	67	80,5	24471,1	104,9	7150	2244	719,1	104,8	22215,4	21,5
14	23761	3486,2	8044,9	132,2	5623	5662,7	140	78,2	25164,4	104,4	6074	2448	222,2	230,9	22235,6	21,8
15	25487	3425,8	16501,3	513,9	7516	9663,7	115	73,2	25614,8	105,4	9548	2387	754,9	39,2	29001,7	22,3
16	32245	6903	5389,2	474,4	7930	7531,8	77	91,6	26427	103,7	6114	2481	360,7	51,3	21277,7	24,9
17	16582	2392,2	3420,9	256,3	3544	3791,3	101	76,9	22188,7	103,4	4808	2211	652,6	11,9	20063,5	21,2
18	18183	2419,9	4388,8	313,3	3230	4241,3	66	66,5	24224,1	103,6	4321	2177	376,7	204,8	19374,1	23,4
19	12615	2156,9	4241,7	57,4	2580	4527,8	124	76	20487,9	103,7	4346	1871	592,4	45,9	18450	23,1
20	25423	3900,4	10043,6	1004,6	7101	7855,7	88	84,2	27767,8	104,1	8351	2407	302,3	134,5	29052,7	23,2
21	16345	2626,7	6133,3	190,4	2362	4109,3	43	95,7	22121,3	104,5	5801	1970	295,9	117,4	20337,9	23,2
22	15822	3026,3	4732,6	143,6	2543	4120,5	107	75,3	23150,8	104	4945	2075	458,6	71,7	20144,7	25,3
23	19540	2368,4	4504,7	223,8	2345	4989,8	157	127,6	23096,8	103,5	5539	2155	212,3	43,5	21385	26,4
24	12959	2439	5213,3	68,6	2521	3446,7	87	89,3	20198,9	102,4	5398	1985	798,8	1,53	19578,9	22,9
25	17926	2272,8	3704,6	90,6	2230	4060,2	64	65,7	24410,2	103,6	4997	1974	389,4	90,9	20555,6	25,9
26	73522	12488,2	142934	8844,7	19480	66461,7	171	0	59096	106,1	23527	4012	2318,9	55,8	57919,9	21,2
27	23846	4294,7	0	439,5	932	0	342	0	26657,9	106,7	10732	2476	2133,9	97,5	29844,7	20,5

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	0,264859	0,667566	0,055654	0,067464	0,224949	0,123303	0,266082	0,571317	0,386074	0,966038	0,278446	0,572034	0,444478	0,010407	0,403785	0,623053
2	0,234501	0,275068	0,025534	0,01567	0,211653	0,054452	0,27193	0,661442	0,398198	0,996109	0,190292	0,516949	0,265859	0,029254	0,34773	0,834891
3	0,224735	0,170361	0,052105	0,026343	0,122228	0,062347	0,391813	0,565831	0,362436	0,992248	0,241935	0,497009	0,250119	0,047077	0,351339	0,64486
4	0,514159	0,435683	0,259361	0,272231	0,634035	0,233804	0,210526	0,770376	0,516922	0,981783	0,381902	0,695414	0,10022	0,098077	0,447604	0,732087
5	0,434564	0,392098	0,076984	0,064513	0,622279	0,157142	0,225146	0,639498	0,515637	0,975238	0,301398	0,76346	0,110872	0,008859	0,420512	0,713396
6	0,241424	0,236551	0,022662	0,030041	0,177105	0,049782	0,289474	0,50627	0,391365	0,985563	0,21877	0,516201	0,131571	0,033261	0,340434	0,772586
7	0,207557	0,188162	0,027196	0,03168	0,156674	0,038121	0,616959	0,752351	0,323379	0,994175	0,254771	0,515703	0,27927	0,021519	0,309075	0,719626
8	0,356927	0,26879	0,057225	0,061427	0,247947	0,115078	0,479532	0,527429	0,490333	0,978967	0,31653	0,649801	0,043814	0,01414	0,447447	0,70405
9	0,243873	0,20794	0,028132	0,050799	0,253439	0,05807	0,201754	0,732759	0,370988	0,995141	0,19637	0,551595	0,35478	0,041576	0,3398	0,750779
10	0,396181	0,722842	0,049918	0,113469	0,506879	0,061204	0,426901	0,749216	0,479684	0,985563	0,403919	0,688185	0,83462	0,054839	0,426603	1
11	0,252169	0,359836	0,039879	0,008174	0,145996	0,053715	0,304094	0,664577	0,391465	0,987464	0,224891	0,526919	0,096856	0,006388	0,343612	0,76947
12	0,309853	0,21449	0,026404	0,038068	0,266838	0,074518	0,263158	0,498433	0,430032	0,969697	0,212819	0,68345	0,043141	0,008728	0,349659	0,744548
13	0,26184	0,361309	0,046667	0,060827	0,424281	0,109094	0,195906	0,630878	0,414091	0,976168	0,303906	0,559322	0,310104	0,014599	0,383554	0,669782
14	0,323182	0,27916	0,056284	0,014947	0,288655	0,085202	0,409357	0,612853	0,425822	0,980843	0,258171	0,610169	0,095821	0,006626	0,383903	0,679128
15	0,346658	0,274323	0,115447	0,058103	0,385832	0,145403	0,336257	0,573668	0,433444	0,971537	0,405832	0,594965	0,325542	0,039031	0,500721	0,694704
16	0,438576	0,552762	0,037704	0,053637	0,407084	0,113325	0,225146	0,717868	0,447188	0,987464	0,259872	0,618395	0,155548	0,029825	0,367364	0,775701
17	0,225538	0,191557	0,023933	0,028978	0,18193	0,057045	0,295322	0,602665	0,375469	0,990329	0,204361	0,551097	0,281427	0,128571	0,346401	0,660436
18	0,247314	0,193775	0,030705	0,035422	0,165811	0,063816	0,192982	0,52116	0,409911	0,988417	0,183661	0,542622	0,162448	0,007471	0,334498	0,728972
19	0,171581	0,172715	0,029676	0,00649	0,132444	0,068126	0,362573	0,595611	0,346688	0,987464	0,184724	0,466351	0,255466	0,033333	0,318543	0,719626
20	0,345788	0,312327	0,070267	0,113582	0,364528	0,118199	0,25731	0,659875	0,469876	0,98367	0,354954	0,59995	0,130364	0,011375	0,501601	0,722741
21	0,222314	0,210335	0,04291	0,021527	0,121253	0,06183	0,125731	0,75	0,374328	0,979904	0,246568	0,491027	0,127604	0,013032	0,351138	0,722741
22	0,215201	0,242333	0,03311	0,016236	0,130544	0,061998	0,312865	0,590125	0,391749	0,984615	0,210184	0,517198	0,197766	0,021339	0,347803	0,788162
23	0,265771	0,189651	0,031516	0,025303	0,12038	0,075078	0,459064	1	0,390835	0,989372	0,235432	0,537139	0,091552	0,035172	0,369217	0,82243
24	0,17626	0,195304	0,036473	0,007756	0,129415	0,05186	0,254386	0,699843	0,341798	1	0,229439	0,494766	0,344474	1	0,338034	0,713396
25	0,243818	0,181996	0,025918	0,010243	0,114476	0,061091	0,187135	0,51489	0,41306	0,988417	0,212394	0,492024	0,167924	0,016832	0,354897	0,806854
26	1	1	1	1	1	1	0,5	0	1	0,965127	1	1	1	0,027419	1	0,660436
27	0,324338	0,343901	0	0,049691	0,047844	0	1	0	0,451095	0,9597	0,456157	0,617149	0,920221	0,015692	0,515275	0,638629

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Рівень
1	1,264859	1,667566	1,055654	1,067464	1,224949	1,123303	1,266082	1,571317	1,386074	1,966038	1,278446	1,572034	1,444478	1,010407	1,403785	1,623053	0,3477
2	1,234501	1,275068	1,025534	1,01567	1,211653	1,054452	1,27193	1,661442	1,398198	1,996109	1,190292	1,516949	1,265859	1,029254	1,34773	1,834891	0,3063
3	1,224735	1,170361	1,052105	1,026343	1,122228	1,062347	1,391813	1,565831	1,362436	1,992248	1,241935	1,497009	1,250119	1,047077	1,351339	1,64486	0,2903
4	1,514159	1,435683	1,259361	1,272231	1,634035	1,233804	1,210526	1,770376	1,516922	1,981783	1,381902	1,695414	1,10022	1,098077	1,447604	1,732087	0,4344
5	1,434564	1,392098	1,076984	1,064513	1,622279	1,157142	1,225146	1,639498	1,515637	1,975238	1,301398	1,76346	1,110872	1,008859	1,420512	1,713396	0,3742
6	1,241424	1,236551	1,022662	1,030041	1,177105	1,049782	1,289474	1,50627	1,391365	1,985563	1,21877	1,516201	1,131571	1,033261	1,340434	1,772586	0,2847
7	1,207557	1,188162	1,027196	1,03168	1,156674	1,038121	1,616959	1,752351	1,323379	1,994175	1,254771	1,515703	1,27927	1,021519	1,309075	1,719626	0,3113
8	1,356927	1,26879	1,057225	1,061427	1,247947	1,115078	1,479532	1,527429	1,490333	1,978967	1,31653	1,649801	1,043814	1,01414	1,447447	1,70405	0,3349
9	1,243873	1,20794	1,028132	1,050799	1,253439	1,05807	1,201754	1,732759	1,370988	1,995141	1,19637	1,551595	1,35478	1,041576	1,3398	1,750779	0,3101
10	1,396181	1,722842	1,049918	1,113469	1,506879	1,061204	1,426901	1,749216	1,479684	1,985563	1,403919	1,688185	1,83462	1,054839	1,426603	2	0,4611
11	1,252169	1,359836	1,039879	1,008174	1,145996	1,053715	1,304094	1,664577	1,391465	1,987464	1,224891	1,526919	1,096856	1,006388	1,343612	1,76947	0,2962
12	1,309853	1,21449	1,026404	1,038068	1,266838	1,074518	1,263158	1,498433	1,430032	1,969697	1,212819	1,68345	1,043141	1,008728	1,349659	1,744548	0,2946
13	1,26184	1,361309	1,046667	1,060827	1,424281	1,109094	1,195906	1,630878	1,414091	1,976168	1,303906	1,559322	1,310104	1,014599	1,383554	1,669782	0,3356
14	1,323182	1,27916	1,056284	1,014947	1,288655	1,085202	1,409357	1,612853	1,425822	1,980843	1,258171	1,610169	1,095821	1,006626	1,383903	1,679128	0,3197
15	1,346658	1,274323	1,115447	1,058103	1,385832	1,145403	1,336257	1,573668	1,433444	1,971537	1,405832	1,594965	1,325542	1,039031	1,500721	1,694704	0,3678
16	1,438576	1,552762	1,037704	1,053637	1,407084	1,113325	1,225146	1,717868	1,447188	1,987464	1,259872	1,618395	1,155548	1,029825	1,367364	1,775701	0,3597
17	1,225538	1,191557	1,023933	1,028978	1,18193	1,057045	1,295322	1,602665	1,375469	1,990329	1,204361	1,551097	1,281427	1,128571	1,346401	1,660436	0,2993
18	1,247314	1,193775	1,030705	1,035422	1,165811	1,063816	1,192982	1,52116	1,409911	1,988417	1,183661	1,542622	1,162448	1,007471	1,334498	1,728972	0,2761
19	1,171581	1,172715	1,029676	1,00649	1,132444	1,068126	1,362573	1,595611	1,346688	1,987464	1,184724	1,466351	1,255466	1,033333	1,318543	1,719626	0,2789
20	1,345788	1,312327	1,070267	1,113582	1,364528	1,118199	1,25731	1,659875	1,469876	1,98367	1,354954	1,59995	1,130364	1,011375	1,501601	1,722741	0,3524
21	1,222314	1,210335	1,04291	1,021527	1,121253	1,06183	1,125731	1,75	1,374328	1,979904	1,246568	1,491027	1,127604	1,013032	1,351138	1,722741	0,2765
22	1,215201	1,242333	1,03311	1,016236	1,130544	1,061998	1,312865	1,590125	1,391749	1,984615	1,210184	1,517198	1,197766	1,021339	1,347803	1,788162	0,2908
23	1,265771	1,189651	1,031516	1,025303	1,12038	1,075078	1,459064	2	1,390835	1,989372	1,235432	1,537139	1,091552	1,035172	1,369217	1,82243	0,3180
24	1,17626	1,195304	1,036473	1,007756	1,129415	1,05186	1,254386	1,699843	1,341798	2	1,229439	1,494766	1,344474	2	1,338034	1,713396	0,3438
25	1,243818	1,181996	1,025918	1,010243	1,114476	1,061091	1,187135	1,51489	1,41306	1,988417	1,212394	1,492024	1,167924	1,016832	1,354897	1,806854	0,2735
26	2	2	2	2	2	2	1,5	1	2	1,965127	2	2	2	1,027419	2	1,660436	0,7816
27	1,324338	1,343901	1	1,049691	1,047844	1	2	1	1,451095	1,9597	1,456157	1,617149	1,920221	1,015692	1,515275	1,638629	0,3536

Додаток Р

Визначення рівня самофінансування депресивних областей України
у 2005- 2011 роках¹

Показники		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Закарпатська область	Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)	1259	1824	2458	3277	3498,4	4226,7	4722,2
	Чисті доходи населення (млн. грн.)	6012	7166	9105	12013	12148	15825	18314
	Грошові надходження населення (млн. грн.)	7504	9134	12103	16033	16492	20841	23888
	Прибуток підприємств (млн. грн.)	332,8	453,6	617,2	740,2	532,4	574	893
	Іноземні інвестиції (до курсу дол. США в млн. грн.)	1306,5	1475	1726,6	2851,2	2840	2915,2	2793,6
	Офіційні трансферти (млн. грн.)	792	1226	1605	2147	2456,6	3085,9	3516
	Кошти, що передаються до державного бюджету (млн. грн.)	8	51	72	91	9,1	7,7	9,1
	Відрахування до цільових фондів (млн. грн.)	3	2	5	16	8	8,9	8
	Кредити, надані в економіку регіону (млн. грн.)	1464	2945	4784	8066	7457	5944	4859
	Рівень самофінансування (%)	57	51	48,4	44	44,5	50,8	54,9
Тернопільська область	Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)	1069	1471	2023,9	2724,2	2886,2	3513,8	3996,1
	Чисті доходи населення (млн. грн.)	5616	6967	8886	11599	11603	15020	18314
	Грошові надходження населення (млн. грн.)	6969	8708	11367	14999	15608	19587	22127
	Прибуток підприємств (млн. грн.)	308,8	393,3	582,7	829,7	1308,1	1169,5	1849,1
	Іноземні інвестиції (до курсу дол. США в млн. грн.)	196,5	225	255	468,8	532	478,4	495,2
	Офіційні трансферти (млн. грн.)	731,4	1056,9	1410	1907,9	2055,7	2535,7	2921,7
	Кошти, що передаються до державного бюджету (млн. грн.)	–	–	–	–	–	–	–
	Відрахування до цільових фондів (млн. грн.)	–	–	–	–	6,8	4	9,9
	Кредити, надані в економіку регіону (млн. грн.)	1033	1845	3254	5774	5062	4782	4581
	Рівень самофінансування (%)	65,4	61,5	57	53,4	54	58	61,3

Продовження додатку Р

Чернівецька область	Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)	1007,9	1531,0	2032,7	3160,4	2574,1	3077,9	3478,9
	Чисті доходи населення (млн. грн.)	4620	5514	7006	8856	9054	12211	14146
	Грошові надходження населення (млн. грн.)	5776	7010	9178	12214	12619	16114	18176
	Прибуток підприємств (млн. грн.)	218,4	297,4	508,6	849,5	459,8	493,6	655,9
	Іноземні інвестиції (до курсу дол. США в млн. грн)	142	184	256	480,8	495,2	495,2	495,2
	Офіційні трансферти (млн. грн.)	630,3	1013,5	1248,8	2290,2	1707,9	2133,1	2426,2
	Кошти, що передаються до державного бюджету (млн. грн.)	–	–	–	4,6	–	–	–
	Відрахування до цільових фондів (млн. грн.)	17,8	27,4	48,3	55,9	62,7	40	22,5
	Кредити, надані в економіку регіону (млн. грн.)	1008	2105	3647	6064	5513	4765	4692
Рівень самофінансування (%)	63,7	56,6	52,8	46,2	55,5	54,6	57,6	

¹Примітка. Дані Державної служби статистики України, Головних фінансових управлінь Закарпатської, Тернопільської та Чернівецької обласних державних адміністрацій.

Додаток С

Дані про надходження до державного бюджету ПДВ і податку на прибуток, що справлялися по Тернопільській області у 2005-2011 роках¹

Роки Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Податок на прибуток (млн. грн.)	57,7	85,6	117,1	150,0	101,3	137,2	180,8
Податок на додану вартість (млн. грн.)	158,4	207,9	246,9	320,9	280,2	289,1	330,9
Дотації з державного бюджету (млн. грн.)	501,4	688,7	868,3	1199,4	1417,2	1692,1	1840,7
20% податку на прибуток у загальній сумі його надходжень (млн. грн.)	11,52	17,1	23,4	30	20,3	27,4	36,2
25% податку на додану вартість у загальній сумі його надходжень (млн. грн.)	39,6	52	61,7	80,2	70,1	72,3	82,7
Питома вага 20% податку на прибуток у загальному обсязі дотацій з державного бюджету (%)	2,3	2,5	2,7	2,5	1,4	1,6	2
Питома вага 25% податку на додану вартість у загальному обсязі дотацій з державного бюджету (%)	7,9	7,6	7,1	6,7	5	4,3	4,5

¹Примітка. Дані Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

Додаток Т

Джерела фінансових ресурсів розвитку Тернопільської області у 2000-2011 роках¹

Показники \ Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Доходи місцевих бюджетів (млн.грн.)	361,3	455,6	521,3	680,2	751,8	1069	1471,7	2023,9	2724,2	2886,1	3508,3	3930,6
Кредити банків (млн.грн)	101,2	163,2	232,8	454,8	585,0	1033,1	1875,5	3254,0	5774	5062	4782,2	4581
Прибуток підприємств (млн.грн.)	164,5	168,7	114,2	211,5	227,9	308,8	393,3	582,7	829,7	1308,1	1169,5	1109,4
Доходи населення (млн.грн.)	2347	2740,1	3119,2	3983	4942	6969	8708	11367	14999	15608	19587	22127
Інвестиції в основний капітал (млн.грн.)	199	274,3	319,3	456	632	890	1214	1979	2843	1427,8	2109,4	2329,4
Прямі іноземні інвестиції (млн. дол. США)	21,4	23,03	26,9	28,7	37,2	39,3	45	51	58,7	66,5	59,8	61,9
Бюджетне фінансування промисловості (млн. грн.)	0,195	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Бюджетне фінансування сільського господарства (млн. грн.)	4,3	0,632	0,907	1,111	0,875	0,669	0,933	1,073	1,001	1,062	0,405	0,6
Інвестиції в основний капітал в промисловість (млн. грн.)	20,8	69,4	73,8	129,3	119,4	171,2	245	297,9	430,9	260,4	233,2	365,7
Інвестиції в основний капітал в сільське господарство (млн. грн.)	23,4	20,6	23,9	31,0	75,7	122,9	186,2	287,7	659,9	245,9	517,2	550,9
Прямі іноземні інвестиції в промисловість (млн. дол. США)	18,5	20,2	22,7	24,07	24,4	25,5	27,1	29,4	35,3	42,2	42,4	35,5
Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство (млн. дол. США)	0,57	0,41	0,58	0,59	2,11	2,7	3,8	5,5	6,6	7,1	7,3	9,3
Інвестиції в основний капітал в житлове будівництво	56	71	90	133	186	301	381	645	827	454,9	745,7	639,8
Кредити в промисловість (млн. грн.)	43,7	70,8	99,6	180	180,7	225,7	298,3	472,7	507	680,9	382,6	708
Кредити в сільське господарство (млн. грн.)	4,5	19,8	45,4	72,7	104,0	195,9	300,5	383,6	728,4	599,5	567,2	401
Прибуток промислових підприємств (млн. грн.)	48,1	92,04	50,4	96,6	70,3	93,8	120,3	163,4	204,2	288,6	257,9	302,7
Прибуток сільськогосподарських підприємств (млн. грн.)	49,3	31,4	18,5	63,1	87,07	99,3	126,9	232	438,2	817,7	743,6	1136,8
Депозити фізичних осіб (млн. грн.)	132,6	140,0	257,9	476,9	599,8	1052,3	1461,0	2165,3	2852	2567	3102	3217

¹Примітка. Дані Головного управління статистики у Тернопільській області та Головного фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації.

Додаток У

Показники соціально-економічного розвитку Тернопільської області
у 2000-2011 роках¹

Показники \ Роки	Роки											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Валовий регіональний продукт (млн.грн.)	1853,1	2347	2631	3098	3948	5137	6452	8276	10618	11173	12726	13625
Депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб (млн.грн.)	132,6	253,6	348,9	636,9	724,4	1246,6	1699,8	2528,7	3565,8	3555	4181	4890
Індекс продукції промисловості (1990=100%) (%)	50	59	61	82	83	91	107	117	127	108	110,7	124,4
Індекс сільськогосподарської продукції (1990=100%) (%)	55,1	51,1	54,2	50,6	55,8	55,1	59,7	61,9	63,0	64,1	60,7	75,9
Індекс споживчих цін (грудень до грудня поперед. року у %)	125,8	106,1	98,4	104,2	110,7	108,4	110,0	120,1	118,6	111,2	108,5	103,7
Роздрібний товарооборот (млн.грн.)	385,5	470,7	563,2	723,9	962,1	1324,8	1729,8	2251,5	3309,2	3321,1	3821,9	4704,2
Середньомісячна номінальна заробітна плата (грн.)	134,96	189,6	237,05	304,18	388,46	553	727	943	1313	1412	1659	1871
Заборгованість з виплати зарплати (млн.грн.)	128,3	51,1	40,7	27,6	26,9	28,3	22,4	14,4	11,5	13,4	8,3	7,8
Витрати населення (млн.грн.)	1986	2392,3	2726	3184	3693	5046	6613	8807	12272	13323	15659	19926
Забезпеченість населення житлом (на 1 жителя м ²)	20,5	20,8	21,1	21,2	21,5	21,7	22,1	22,4	22,6	22,7	22,9	23,1
Введення в дію нових основних засобів (млн.грн.)	199	215	269	368	445	618	858	1568	2290	1030,3	1776,3	2580,3
Обсяги промислового виробництва (млн.грн.)	898	1064	1048,3	1363	1386	1510	1786	1941,4	2143,3	1817,5	1862,9	2093,9
Обсяги сільськогосподарського виробництва (млн.грн.)	1922,7	1781,9	1890,9	1768,1	1945,7	1920,1	2079	2153	2193,9	2231,2	2112,9	2645,3

¹Примітка. Дані Головного управління статистики у Тернопільській області.

Додаток Ф

Розрахунок економіко-математичних моделей залежностей факторних і результативних показників розвитку Тернопільської області

Валовий регіональний продукт (млн. грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: **Прямі іноземні інвестиції (млн. дол. США)**

Переменные: x2, x1

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-3175	219,1
Ст.ошиб.	523,9	12,36
Значим.	0,0005	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	1,027E8	1	1,027E8
Остаточн	2,616E6	8	3,27E5
Вся	1,053E8	9	

Множеств	R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,98751	0,97517	0,97206	571,81	314,1	0	

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф.	a0	a1
Значение	2,585	1,62
Ст.ошиб.	0,2581	0,07103
Значим.	0	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	3,653	1	3,653
Остаточн	0,0562	8	0,007024
Вся	3,71	9	

Множеств	R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,9924	0,98485	0,98296	0,083812	520,1	0	

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: **Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)**

Переменные: x5, x4

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	868,3	3,609
Ст.ошиб.	157,8	0,1002
Значим.	0,0008	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	1,047E8	1	1,047E8
Остаточн	6,453E5	8	8,066E4
Вся	1,053E8	9	

Множеств	R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,99693	0,99387	0,99311	284,01	1298	0	

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: **Кредити банків (млн. грн.)**

Переменные: x6, x3

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	335,4	0,6023
Ст.ошиб.	92,72	0,03324
Значим.	0,0069	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 1,536E7 1 1,536E7

Остаточн 3,744E5 8 4,68E4

Вся 1,574E7 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,98803 0,97621 0,97324 216,34 328,3 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф.	a0	a1
Значение	1,545	0,7801
Ст.ошиб.	0,2115	0,03071
Значим.	0,0002	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 11,55 1 11,55

Остаточн 0,1432 8 0,0179

Вся 11,7 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,99386 0,98775 0,98622 0,1338 645,3 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Обсяги сільськогосподарського виробництва (млн. грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Бюджетне фінансування сільського господарства (млн. грн.)

Переменные: x2, x1

Модель: парабола $Y = a_0 + a_1 * x + a_2 * x^2$

Коэфф.	a0	a1	a2
Значение	94,81	2501	-483,6
Ст.ошиб.	26,34	17,29	8,254
Значим.	0,0088	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 2,003E5 2 1,001E5

Остаточн 4,768E4 7 6812

Вся 2,48E5 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,89872 0,8077 0,75276 82,535 14,7 0,0036

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Середньомісячна номінальна заробітна плата (грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)

Переменные: x9, x8

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф.	a0	a1
Значение	9,413	-0,88

Ст.ошиб. 0,9176 0,132
 Значим. 0 0,0003

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 3,939 1 3,939
 Остаточн 0,7086 8 0,08858
 Вся 4,647 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,92061 0,84752 0,82846 0,29762 44,47 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: экспонента $Y = \text{EXP}(a_0 + a_1/x)$

Коэфф. a0 a1
 Значение 2,292 826,8
 Ст.ошиб. 0,123 83,09
 Значим. 0 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 4,3 1 4,3
 Остаточн 0,3474 8 0,04342
 Вся 4,647 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,9619 0,92525 0,91591 0,20838 99,02 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Заборгованість з виплати зарплати (млн. грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)

Переменные: x9, x8

Модель: степенная $Y = \text{EXP}(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф. a0 a1
 Значение 9,413 -0,88
 Ст.ошиб. 0,9176 0,132
 Значим. 0 0,0003

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 3,939 1 3,939
 Остаточн 0,7086 8 0,08858
 Вся 4,647 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,92061 0,84752 0,82846 0,29762 44,47 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: экспонента $Y = \text{EXP}(a_0 + a_1/x)$

Коэфф. a0 a1
 Значение 2,292 826,8
 Ст.ошиб. 0,123 83,09
 Значим. 0 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 4,3 1 4,3
 Остаточн 0,3474 8 0,04342
 Вся 4,647 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,9619 0,92525 0,91591 0,20838 99,02 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Витрати населення (млн. грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кредити банків (млн. грн.)

Переменные: x6, x1

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Пропущн=1 2

Коэфф.	a0	a1
Значение	3385	2,048
Ст.ошиб.	650,7	0,2784
Значим.	0,0016	0,0003

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 1,216E8 1 1,216E8

Остаточн 1,573E7 7 2,247E6

Вся 1,373E8 8

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,94098 0,88544 0,86908 1498,9 54,1 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Пропущн=1 2

Коэфф.	a0	a1
Значение	5,556	0,4633
Ст.ошиб.	0,1566	0,02348
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 3,269 1 3,269

Остаточн 0,05876 7 0,008394

Вся 3,328 8

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,99113 0,98234 0,97982 0,091619 389,4 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб (млн.грн)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кредити банків (млн. грн.)

Переменные: x6, x3

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	335,4	0,6023
Ст.ошиб.	92,72	0,03324
Значим.	0,0069	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 1,536E7 1 1,536E7

Остаточн 3,744E5 8 4,68E4

Вся 1,574E7 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,98803 0,97621 0,97324 216,34 328,3 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коефф. a0 a1
 Значение 1,545 0,7801
 Ст.ошиб. 0,2115 0,03071
 Значим. 0,0002 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 11,55 1 11,55
 Остаточн 0,1432 8 0,0179
 Вся 11,7 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,99386 0,98775 0,98622 0,1338 645,3 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Роздрібний товарооборот (млн. грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кредити банків (млн. грн.)

Переменные: x6, x5

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коефф. a0 a1
 Значение 542,2 0,511
 Ст.ошиб. 75,67 0,02713
 Значим. 0,0002 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 1,106E7 1 1,106E7
 Остаточн 2,494E5 8 3,118E4
 Вся 1,131E7 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,98891 0,97794 0,97519 176,57 354,7 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коефф. a0 a1
 Значение 3,383 0,5431
 Ст.ошиб. 0,09493 0,01379
 Значим. 0 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 5,599 1 5,599
 Остаточн 0,02887 8 0,003608
 Вся 5,628 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,99743 0,99487 0,99423 0,060069 1552 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коефф. a0 a1
 Значение 6,4190,0003339
 Ст.ошиб. 0,1442 5,169E-5
 Значим. 0 0,0003

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 4,723 1 4,723
 Остаточн 0,9052 8 0,1132
 Вся 5,628 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,91606 0,83916 0,81906 0,33638 41,74 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Обсяги промислового виробництва (млн. грн.)

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Інвестиції в основний капітал в промисловість (млн. грн.)

Переменные: x2, x1

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	905,2	3,248
Ст.ошиб.	55,48	0,255
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 1,505E6 1 1,505E6

Остаточн 7,425E4 8 9281

Вся 1,579E6 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,97621 0,95299 0,94712 96,338 162,2 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: степенная $Y = EXP(a_0) * x^{a_1}$

Коэфф.	a0	a1
Значение	5,706	0,3186
Ст.ошиб.	0,1411	0,02828
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 0,7244 1 0,7244

Остаточн 0,04565 8 0,005707

Вся 0,7701 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,9699 0,94072 0,93331 0,075543 126,9 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	6,872	0,002206
Ст.ошиб.	0,056030	0,0002576
Значим.	0	0,0001

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 0,6944 1 0,6944

Остаточн 0,07573 8 0,009467

Вся 0,7701 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,94956 0,90166 0,88936 0,097297 73,35 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

МНОЖЕСТВЕННАЯ ЛИНЕЙНАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Обсяги промислового виробництва (млн. грн.)

Коэфф.	a0	a1	a2	a3
Значение	1257	-19,7	1,052	2,633
Ст.ошиб.	358,4	19,54	0,7561	0,4869
Значим.	0,0127	0,354	0,2123	0,0021

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс. 1,527E6 3 5,091E5

Остаточн 5,227E4 6 8711

Вся 1,579E6 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,98331 0,96691 0,95036 93,335 58,44 0,0003
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хэксп	Уэксп	Урегр	остаток	Ст.остат	Ст.ошиб	Довер.инт
18,5	898	993,7	-95,65	-1,255	90,54	219,9
20,2	1064	1117	-52,65	-0,6908	88,49	214,9
22,7	1048	1109	-60,98	-0,8002	86,27	209,5
24,07	1363	1313	49,98	0,6558	85,46	207,6
24,4	1386	1281	104,8	1,375	85,31	207,2
25,5	1510	1443	66,74	0,8757	84,95	206,3
27,1	1786	1682	103,5	1,359	84,78	205,9
29,4	1941	1960	-18,52	-0,243	85,28	207,1
35,3	2143	2230	-86,7	-1,138	90,44	219,7
42,2	1818	1828	-10,56	-0,1386	102,4	248,8

МНОЖЕСТВЕННАЯ ЛИНЕЙНАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кобба Дугласа

Коэфф.	a0	a1	a2	a3
Значение	6,122	-0,2721	0,2532	0,1415
Ст.ошиб.	0,6325	0,3329	0,1571	0,09606
Значим.	0,0002	0,5506	0,1565	0,1897

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 0,7419 3 0,2473
 Остаточн 0,02821 6 0,004701
 Вся 0,7701 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,98151 0,96337 0,94506 0,068566 52,6 0,0003
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хэксп	Уэксп	Урегр	остаток	Ст.остат	Ст.ошиб	Довер.инт
2,918	6,8	6,714	0,08626	1,541	0,06816	0,1656
3,006	6,97	6,983	-0,01287	-0,23	0,06562	0,1594
3,122	6,955	7,046	-0,09111	-1,627	0,06331	0,1538
3,181	7,217	7,259	-0,04183	-0,7472	0,06264	0,1521
3,195	7,234	7,245	-0,01111	-0,1984	0,06253	0,1519
3,239	7,32	7,341	-0,02071	-0,37	0,06231	0,1513
3,3	7,488	7,445	0,04238	0,757	0,06234	0,1514
3,381	7,571	7,567	0,003753	0,06703	0,06297	0,1529
3,564	7,67	7,588	0,08248	1,473	0,06671	0,162
3,742	7,505	7,542	-0,03723	-0,6651	0,07304	0,1774

МНОЖЕСТВЕННАЯ ЛИНЕЙНАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Обсяги сільськогосподарського виробництва (млн. грн.)

Коэфф.	a0	a1	a2	a3
Значение	1796	88,96	0,1623	-0,4136
Ст.ошиб.	30,56	32,51	0,2858	0,4719
Значим.	0	0,0331	0,5947	0,5818

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 2,288E5 3 7,626E4
 Остаточн 1,92E4 6 3200
 Вся 2,48E5 9

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,96051 0,92258 0,88386 56,567 23,83 0,0016

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хэксп	Уэксп	Урегр	остаток	Ст.остат	Ст.ошиб	Довер.инт
0,57	1923	1849	73,64	1,594	53,56	130,1
0,41	1782	1828	-46,15	-0,9992	53,85	130,8
0,58	1891	1833	57,78	1,251	53,54	130
0,59	1768	1824	-55,77	-1,207	53,52	130
2,11	1946	1953	-7,694	-0,1666	51,68	125,5
2,7	1920	1976	-55,43	-1,2	51,41	124,9
3,8	2079	2040	38,61	0,8359	51,62	125,4
5,5	2153	2174	-20,72	-0,4487	53,7	130,4
6,6	2194	2189	4,524	0,09795	56,07	136,2
7,1	2231	2220	11,22	0,2429	57,39	139,4

Кобба-Дугласа

МНОЖЕСТВЕННАЯ ЛИНЕЙНАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл:

Коэфф.	a0	a1	a2	a3
Значение	7,589	0,08223	0,01504	-0,02424
Ст.ошиб.	0,1579	0,04541	0,04247	0,01734
Значим.	0	0,1184	0,7331	0,2103

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	0,05486	3	0,01829
Остаточн	0,007466	6	0,001244
Вся	0,06233	9	

Множеств	R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
	0,9382	0,88022	0,82033	0,035275	14,7	0,0044

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хэксп	Уэксп	Урегр	остаток	Ст.остат	Ст.ошиб	Довер.инт
-0,5621	7,561	7,554	0,007909	0,2746	0,03372	0,0819
-0,8916	7,485	7,489	-0,003219	-0,1118	0,03476	0,08442
-0,5447	7,545	7,499	0,04551	1,58	0,03367	0,08179
-0,5276	7,478	7,493	-0,01554	-0,5395	0,03363	0,08167
0,7467	7,573	7,603	-0,02935	-1,019	0,03206	0,07788
0,9933	7,56	7,615	-0,05481	-1,903	0,03222	0,07827
1,335	7,64	7,6390	0,007246	0,02516	0,03269	0,07941
1,705	7,675	7,67	0,004672	0,1622	0,03351	0,08139
1,887	7,693	7,682	0,01156	0,4014	0,03403	0,08264
1,96	7,71	7,678	0,03254	1,13	0,03425	0,08319

Додаток X

Розрахунок динамічних моделей джерел фінансування економіки Тернопільської області

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Доходи місцевих бюджетів (млн. грн.)

Переменные: x1, x2

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-522,5	341,7
Ст.ошиб.	215,7	29,3
Значим.	0,0344	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	1,67E7	1	1,67E7
Остаточн	1,228E6	10	1,228E5
Вся	1,793E7	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,96514	0,93149	0,92464	350,43	136	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	3920	411,5	906,9
14	4261	425,8	938,6
15	4603	441,7	973,5
16	4945	458,8	1011
17	5287	477,2	1052

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	5,615	0,2337
Ст.ошиб.	0,06499	0,00883
Значим.	0	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	7,809	1	7,809
Остаточн	0,1115	10	0,01115
Вся	7,921	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,99294	0,98592	0,98452	0,10559	700,4	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	5729	306,9	676,4
14	7237	317,6	700
15	9142	329,4	726
16	1,155E4	342,2	754,2
17	1,459E4	355,9	784,4

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Кредиты банків (млн. грн.)

Переменные: x1, x3

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-1314	559,8
Ст.ошиб.	582,5	79,15
Значим.	0,0458	0,0001

Продовження додатку X

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 4,481E7 1 4,481E7
 Остаточн 8,959E6 10 8,959E5
 Вся 5,377E7 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,9129 0,83338 0,81672 946,52 50,02 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	5964	1111	2450
14	6523	1150	2535
15	7083	1193	2629
16	7643	1239	2732
17	8203	1289	2841

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	4,473	0,3928
Ст.ошиб.	0,2456	0,03336
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 22,06 1 22,06
 Остаточн 1,592 10 0,1592
 Вся 23,66 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,96577 0,93271 0,92598 0,39898 138,6 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	1,446E4	2338	5154
14	2,142E4	2420	5333
15	3,172E4	2510	5532
16	4,699E4	2607	5747
17	6,959E4	2712	5977

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Прибуток підприємств (млн. грн.)

Переменные: x1, x4

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-178,2	111,9
Ст.ошиб.	114,4	15,55
Значим.	0,1479	0,0001

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 1,79E6 1 1,79E6
 Остаточн 3,457E5 10 3,457E4
 Вся 2,136E6 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,9155 0,83814 0,82196 185,92 51,78 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
--------	--------	---------	-----------

13	1276	218,3	481,2
14	1388	225,9	498
15	1500	234,3	516,5
16	1612	243,4	536,6
17	1724	253,2	558

Модель: експонента $Y = EXP(a_0+a_1*x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	4,497	0,2286
Ст.ошиб.	0,1618	0,02198
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс.	7,473	1	7,473
Остаточн	0,6911	10	0,06911
Вся	8,165	11	

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,95674	0,91535	0,90689	0,26289	108,1	0
---------	---------	---------	---------	-------	---

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

13	1753	201,4	444
14	2204	208,5	459,5
15	2770	216,2	476,6
16	3481	224,6	495,1
17	4375	233,6	514,9

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Доходи населення (млн. грн.)

Переменные: x1, x5

Модель: линейная $Y = a_0+a_1*x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-2399	1863
Ст.ошиб.	1090	148,2
Значим.	0,0504	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс.	4,961E8	1	4,961E8
Остаточн	3,139E7	10	3,139E6
Вся	5,275E8	11	

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,96979	0,94049	0,93454	1771,7	158,1	0
---------	---------	---------	--------	-------	---

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

13	2,182E4	2080	4585
14	2,368E4	2153	4745
15	2,554E4	2233	4922
16	2,74E4	2320	5113
17	2,927E4	2413	5318

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0+a_1*x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	7,479	0,2203
Ст.ошиб.	0,05381	0,007311
Значим.	0	0

Продовження додатку X

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 6,94 1 6,94
 Остаточн 0,07644 10 0,007644
 Вся 7,016 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,99454 0,98911 0,98802 0,087429 907,9 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	3,105E4	1407	3100
14	3,87E4	1456	3209
15	4,823E4	1510	3328
16	6,012E4	1569	3457
17	7,494E4	1631	3596

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Інвестиції в основний капітал (млн. грн.)

Переменные: x1, x6

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-232	223,8
Ст.ошиб.	268,2	36,44
Значим.	0,5886	0,0002

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 7,163E6 1 7,163E6
 Остаточн 1,898E6 10 1,898E5
 Вся 9,062E6 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,88909 0,79049 0,76954 435,72 37,73 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	2678	511,6	1128
14	2901	529,5	1167
15	3125	549,2	1210
16	3349	570,5	1257
17	3573	593,3	1308

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	5,216	0,2405
Ст.ошиб.	0,1894	0,02574
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 8,273 1 8,273
 Остаточн 0,9474 10 0,09474
 Вся 9,22 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,94723 0,89725 0,88697 0,3078 87,32 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	4200	711,7	1569
14	5342	736,5	1623

15	6794	763,9	1684
16	8642	793,6	1749
17	1,099E4	825,4	1819

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Прямі іноземні інвестиції (млн. дол. США)

Переменные: x1, x7

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	14,86	4,373
Ст.ошиб.	2,358	0,3204
Значим.	0,0002	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	2735	1	2735
Остаточн	146,8	10	14,68
Вся	2882	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,9742	0,94907	0,94397	3,831	186,3	0
Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>					

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	71,71	4,498	9,915
14	76,08	4,655	10,26
15	80,46	4,829	10,64
16	84,83	5,016	11,06
17	89,2	5,217	11,5

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	2,986	0,1093
Ст.ошиб.	0,05844	0,007941
Значим.	0	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	1,709	1	1,709
Остаточн	0,09017	10	0,009017
Вся	1,799	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,97462	0,94989	0,94487	0,094957	189,5	0
Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>					

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	82,05	6,393	14,09
14	91,53	6,616	14,58
15	102,1	6,862	15,12
16	113,9	7,128	15,71
17	127,1	7,414	16,34

Додаток Ц

Динамічні моделі досліджуваних показників соціально-економічного розвитку депресивного регіону у часі

Показники соціально-економічного розвитку	Економіко-математична модель, у-фактор, t – період часу, рік	Прогнозні роки	Прогнозні значення (млн. грн)
Валовий регіональний продукт	$y = -497 + 1105t, R = 0,9750$	2012 2013 2014 2015 2016	13860 14970 16070 17180 18280
	$y = e^{7,367+0,1903t}, R = 0,9861$	2012 2013 2014 2015 2016	18790 22720 27490 33250 40220
Депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб	$y = -988,6 + 456,8t, R = 0,9707$	2012 2013 2014 2015 2016	4949 5406 5863 6319 6776
	$y = e^{4,943+0,3281t}, R = 0,9801$	2012 2013 2014 2015 2016	9980 13860 19230 26700 37070
Роздрібний товарооборот	$y = -630,82 + 399,2t, R = 0,9668$	2012 2013 2014 2015 2016	4558,8 4958,0 5357,2 5756,4 6155,6
	$y = e^{5,692+0,24197t}, R = 0,9932$	2012 2013 2014 2015 2016	6888,6 8774,4 11176 14236 18133
Введення в дію нових основних засобів	$y = -318,15 + 205,57t, R = 0,8831$	2012 2013 2014 2015 2016	2354,3 2559,9 2765,5 2971,0 3176,6

Продовження додатку Ц

	$y = e^{4,9807+0,2442t}, R = 0,9557$	2012 2013 2014 2015 2016	3481,4 4444,3 5673,5 7242,8 9246,1
Обсяги промислового виробництва	$y = 858,62 + 110,4t, R = 0,9348$	2012 2013 2014 2015 2016	2293,8 2404,2 2514,6 2624,9 2735,3
	$y = e^{6,833+0,075692t}, R = 0,9323$	2012 2013 2014 2015 2016	2483,9 2679,3 2889,9 3117,2 3362,3
Обсяги сільськогосподарського виробництва	$y = 1685,1 + 56,712t, R = 0,8452$	2012 2013 2014 2015 2016	2422,4 2479,1 2535,8 2592,5 2649,2
	$y = e^{7,4473+0,026796t}, R = 0,8587$	2012 2013 2014 2015 2016	2429,9 2495,9 2563,7 2633,3 2704,8
Депозити фізичних осіб	$y = -628,3 + 327,7t, R = 0,9724$	2012 2013 2014 2015 2016	3632 3960 4288 4615 4943
	$y = e^{4,721+0,3223t}, R = 0,9674$	2012 2013 2014 2015 2016	7412 10230 14120 19490 26900
Заборгованість з виплати зарплати	$y = 77,764 - 7,0829t, R = 0,8704$	2012 2013 2014 2015 2016	-14,314 -21,397 -28,479 -35,562 -42,645

Продовження додатку Ц

Витрати населення	$y = -2332,6 + 1584,9t, R = 0,9525$	2012	18270
		2013	19855
		2014	21440
		2015	23025
		2016	24610
	$y = e^{7,2716+0,22029t}, R = 0,9941$	2012	25220
		2013	31436
		2014	39183
		2015	48839
		2016	60876
Забезпеченість населення житлом (на 1 жителя м ²)	$y = 20,32 + 0,24056t, R = 0,9951$	2012	23,447
		2013	23,688
		2014	23,928
		2015	24,169
		2016	24,409
	$y = e^{3,0134+0,01102t}, R = 0,9943$	2012	23,491
		2013	23,752
		2014	24,015
		2015	24,281
		2016	24,55

Додаток Ш

Розрахунок динамічних моделей досліджуваних показників соціально-економічного розвитку Тернопільської області

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Валовий регіональний продукт (млн. грн.)

Переменные: x1, x2

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-497,4	1105
Ст.ошиб.	585,3	79,53
Значим.	0,5803	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	1,745E8	1	1,745E8
Остаточн	9,045E6	10	9,045E5
Вся	1,835E8	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,97504	0,95071	0,94578	951,03	192,9	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	1,386E4	1117	2461
14	1,497E4	1156	2547
15	1,607E4	1199	2642
16	1,718E4	1245	2745
17	1,828E4	1295	2854

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	7,367	0,1903
Ст.ошиб.	0,07473	0,01015
Значим.	0	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	5,178	1	5,178
Остаточн	0,1474	10	0,01474
Вся	5,326	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,98606	0,97232	0,96955	0,12142	351,3	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	1,879E4	1581	3485
14	2,272E4	1636	3607
15	2,749E4	1697	3741
16	3,325E4	1763	3886
17	4,022E4	1834	4042

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб (млн. грн.)

Переменные: x1, x3

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
--------	----	----

Продовження додатку Ш

Значение -988,6 456,8
 Ст.ошиб. 263 35,74
 Значим. 0,0039 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 2,983E7 1 2,983E7
 Остаточн 1,827E6 10 1,827E5
 Вся 3,166E7 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,97073 0,94231 0,93654 427,38 163,3 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	4949	501,8	1106
14	5406	519,3	1145
15	5863	538,7	1187
16	6319	559,6	1233
17	6776	582	1283

Модель: экспонента $Y = \text{EXP}(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	4,943	0,3281
Ст.ошиб.	0,1547	0,02102
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 15,39 1 15,39
 Остаточн 0,6317 10 0,06317
 Вся 16,02 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,98009 0,96058 0,95664 0,25133 243,7 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	9980	1012	2231
14	1,386E4	1048	2309
15	1,923E4	1087	2395
16	2,67E4	1129	2488
17	3,707E4	1174	2587

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Роздрібний товарооборот (млн. грн.)
 Переменные: x1, x7

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-630,82	399,2
Ст.ошиб.	245,77	33,394
Значим.	0,0268	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 2,2789E7 1 2,2789E7
 Остаточн 1,5947E6 10 1,5947E5
 Вся 2,4383E7 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,96675 0,9346 0,92806 399,33 142,91 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
--------	--------	---------	-----------

Продовження додатку Ш

13	4558,8	468,9	1033,5
14	4958	485,27	1069,6
15	5357,2	503,31	1109,3
16	5756,4		522,87 1152,5
17	6155,6		543,78 1198,5

Модель: експонента $Y = EXP(a_0+a_1*x)$

Коефф.	a0	a1
Значение	5,692	0,24197
Ст.ошиб.	0,0661920	0,0089937
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс.	8,3728	1	8,3728
Остаточн	0,11567	10	0,011567
Вся	8,4885	11	

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,99316 0,98637 0,98501 0,10755 723,86 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

13	6888,6		409,04 901,55
14	8774,4		423,31 933,01
15	11176	439,05	967,71
16	14236	456,12	1005,3
17	18133	474,36	1045,5

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Введення в дію нових основних засобів (млн. грн.)

Переменные: x1, x12

Модель: линейная $Y = a_0+a_1*x$

Коефф.	a0	a1
Значение	-318,15	205,57
Ст.ошиб.	254,22	34,542
Значим.	0,238	0,0002

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.

Регресс.	6,0433E6	1	6,0433E6
Остаточн	1,7062E6	10	1,7062E5
Вся	7,7494E6	11	

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим

0,88308 0,77983 0,75782 413,06 35,42 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

13	2354,3	485,02	1069
14	2559,9	501,95	1106,3
15	2765,5	520,61	1147,5
16	2971	540,85	1192,1
17	3176,6	562,47	1239,7

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0+a_1*x)$

Коефф.	a0	a1
Значение	4,9807	0,24419
Ст.ошиб.	0,17505	0,023784
Значим.	0	0

Продовження додатку Ш

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 8,527 1 8,527
 Остаточн 0,80892 10 0,080892
 Вся 9,3359 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,9557 0,91335 0,90469 0,28442 105,41 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	3481,4	500,42	1103
14	4444,3	517,89	1141,5
15	5673,5	537,15	1183,9
16	7242,8	558,02	1229,9
17	9246,1	580,34	1279,1

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Обсяги промислового виробництва (млн. грн.)

Переменные: x1, x13

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	858,62	110,4
Ст.ошиб.	97,634	13,266
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 1,7428E6 1 1,7428E6
 Остаточн 2,5166E5 10 25166
 Вся 1,9944E6 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,93478 0,87382 0,8612 158,64 69,251 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	2293,8	186,27	410,56
14	2404,2	192,77	424,89
15	2514,6	199,94	440,69
16	2624,9	207,71	457,82
17	2735,3	216,02	476,13

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	6,8336	0,075692
Ст.ошиб.	0,0683440	0,0092862
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 0,81928 1 0,81928
 Остаточн 0,12331 10 0,012331
 Вся 0,94259 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,9323 0,86918 0,85609 0,11105 66,439 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	2483,9	228,58	503,8
14	2679,3	236,55	521,38
15	2889,9	245,35	540,77

16	3117,2	254,89	561,79
17	3362,3	265,08	584,25

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Обсяги сільськогосподарського виробництва (млн. грн.)

Переменные: x1, x14

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	1685,1	56,712
Ст.ошиб.	83,453	11,339
Значим.	0	0,0007

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	4,5992E5	1	4,5992E5
Остаточн	1,8386E5	10	18386
Вся	6,4378E5	11	

Множеств	R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
	0,84522	0,7144	0,68584	135,6	25,014	0
Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>						

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	2422,4	159,22	350,93
14	2479,1	164,77	363,18
15	2535,8	170,9	376,68
16	2592,5	177,55	391,32
17	2649,2	184,64	406,97

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	7,4473	0,026796
Ст.ошиб.	0,0372250,0050579	
Значим.	0	0,0005

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	0,10267	1	0,10267
Остаточн	0,036583	100,0036583	
Вся	0,13926	11	

Множеств	R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
	0,85866	0,7373	0,71103	0,060484	28,066	0
Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>						

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	2429,9	154,03	339,5
14	2495,9	159,41	351,35
15	2563,7	165,34	364,42
16	2633,3	171,76	378,58
17	2704,8	178,63	393,72

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Депозити фізичних осіб (млн. грн.)

Переменные: x2, x1

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-628,3	327,7
Ст.ошиб.	183,1	24,88
Значим.	0,0065	0

Продовження додатку Ш

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 1,536E7 1 1,536E7
 Остаточн 8,855E5 10 8,855E4
 Вся 1,624E7 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,97236 0,94549 0,94004 297,57 173,5 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	3632	349,4	770,1
14	3960	361,6	797
15	4288	375,1	826,7
16	4615	389,6	858,8
17	4943	405,2	893,1

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	4,721	0,3223
Ст.ошиб.	0,1964	0,02669
Значим.	0	0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 14,85 1 14,85
 Остаточн 1,019 10 0,1019
 Вся 15,87 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,96737 0,9358 0,92938 0,31919 145,8 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	7412	953,5	2102
14	1,023E4	986,8	2175
15	1,412E4	1023	2256
16	1,949E4	1063	2344
17	2,69E4	1106	2437

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Заборгованість з виплати зарплати (млн. грн.)

Переменные: x1, x9

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	77,764	-7,0829
Ст.ошиб.	13,643	1,8537
Значим.	0,0003	0,0036

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 7173,9 1 7173,9
 Остаточн 4913,9 10 491,39
 Вся 12088 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,77038 0,59348 0,55283 22,167 14,599 0
 Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	-14,314	26,029	57,371
14	-21,397	26,938	59,373
15	-28,479	27,939	61,581

16	-35,562	29,025	63,974
17	-42,645	30,186	66,532

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Витрати населення (млн. грн.)

Переменные: x1, x10

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	-2332,6	1584,9
Ст.ошиб.	1179,9	160,32
Значим.	0,0738	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	3,5918E8	1	3,5918E8
Остаточн	3,6755E7	10	3,6755E6
Вся	3,9594E8	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,95245	0,90717	0,89789	1917,2	97,723	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	18270	2251,2	4961,8
14	19855	2329,7	5134,9
15	21440	2416,4	5325,9
16	23025	2510,3	5532,9
17	24610	2610,7	5754,1

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф.	a0	a1
Значение	7,2716	0,22029
Ст.ошиб.	0,0562040,0076367	
Значим.	0	0

Источник	Сум.квадр.	Степ.св	Средн.квадр.
Регресс.	6,9398	1	6,9398
Остаточн	0,083396	100,0083396	
Вся	7,0232	11	

Множеств R	R^2	R^2прив	Ст.ошиб.	F	Значим
0,99405	0,98813	0,98694	0,091321	832,14	0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн	Упрогн	Ст.ошиб	Довер.инт
13	25220	803,28	1770,5
14	31436	831,31	1832,3
15	39183	862,23	1900,4
16	48839	895,73	1974,3
17	60876	931,55	2053,2

ПРОСТАЯ РЕГРЕССИЯ. Файл: Забезпеченість населення житлом (на 1 жителя м2)

Переменные: x1, x11

Модель: линейная $Y = a_0 + a_1 * x$

Коэфф.	a0	a1
Значение	20,32	0,24056
Ст.ошиб.	0,0555350,0075458	
Значим.	0	0

Продовження додатку Ш

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 8,2752 1 8,2752
 Остаточн 0,081422 100,0081422
 Вся 8,3567 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,99512 0,99026 0,98928 0,090234 1016,3 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

13 23,447 0,10595 0,23353

14 23,688 0,10965 0,24168

15 23,928 0,11373 0,25067

16 24,169 0,11815 0,26041

17 24,409 0,12287 0,27083

Модель: экспонента $Y = EXP(a_0 + a_1 * x)$

Коэфф. a0 a1

Значение 3,0134 0,01102

Ст.ошиб. 0,00274640,00037317

Значим. 0 0

Источник Сум.квадр. Степ.св Средн.квадр.
 Регресс. 0,017367 1 0,017367
 Остаточн 0,00019913 101,9913E-5
 Вся 0,017566 11

Множеств R R^2 R^2прив Ст.ошиб. F Значим
 0,99432 0,98866 0,987530,0044624 872,13 0

Гипотеза 1: <Регрессионная модель адекватна экспериментальным данным>

Хпрогн Упрогн Ст.ошиб Довер.инт

13 23,491 0,11652 0,25682

14 23,752 0,12059 0,26578

15 24,015 0,12507 0,27567

16 24,281 0,12993 0,28638

17 24,55 0,13513 0,29783

УКРАЇНА
 МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
**ГОЛОВНЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ
 ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

46021, м. Тернопіль, вул. Грушевського, 8, тел. 52-10-83, факс 23-51-90, e-mail: gfu_ter@tr.ukrtel.net

14.02.2011 № 2.1-11/6-333

**Голові спеціалізованої вченої
 ради із захисту дисертацій на
 здобуття вченого ступеня
 кандидата економічних наук**

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи Круп'як І.Й.
 на тему: «Фінансове забезпечення розвитку депресивних територій»**

Головним фінансовим управлінням Тернопільської обласної державної адміністрації розглянуті та взяті до використання пропозиції аспірантки кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету Круп'як Ірини Йосифівни щодо впровадження методики багатофакторного порівняльного аналізу для оцінки рівня фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних територій при проведенні моніторингу стану соціально-економічного розвитку Тернопільської області. З метою їх практичного використання вони включені до проекту угоди про регіональний розвиток між Кабінетом Міністрів України та Тернопільською обласною радою в рамках реалізації програми подолання депресивності територій.

**Начальник головного
 фінансового управління**

І.М. Пиріг

У К Р А І Н А

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІвул. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021
e-mail: teuds@te.guds.gov.uaтел./факс 52-83-92, 52-51-21
код ЄДРПОУ 33539196*«24» жовтня 2011р. № 204*

**Голові спеціалізованої вченої ради із
захисту дисертацій на здобуття
вченого ступеня кандидата
економічних наук**

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень Круп'як Ірини Йосифівни,
отриманих в рамках виконання дисертаційної роботи за темою: «Фінансове
забезпечення розвитку депресивних територій»

Управлінням державної служби Головного управління державної служби України в Тернопільській області розглянуті та взяті до використання пропозиції аспірантки кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету Круп'як Ірини Йосифівни щодо розробки фінансової стратегії подолання депресивності територій, яка передбачає: залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки шляхом визначення рівня потреб депресивного регіону в інвестиціях, пріоритетів інвестування у критичних структуроформуєчих галузях економіки; покращення фінансування розвитку агропромислового комплексу шляхом субсидування видатків по сплаті відсотків за кредитами, застосування фінансового лізингу, нефінансових інвестицій. З метою практичного використання пропозиції враховані при поданні пропозицій Тернопільській обласній державній адміністрації до формування програми соціально-економічного розвитку Тернопільської області на 2012 рік та коригуванні Стратегії розвитку Тернопільської області на період до 2015 року.

Начальник Управління

Грусевич 52 51 21

І.В. ХОНДОГІЙ

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ

88008, м.Ужгород, пл.Народна 4, e-mail:bjudzhet@uzh.ukrtel.net, тел.:61-28-50, 61-29-88. факс:61-23-11, 61-67-51

від 01.06.12 № 1501
 на № _____ від _____

Голові спеціалізованої вченої ради
 із захисту дисертацій на здобуття
 вченого ступеня кандидата
 економічних наук

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень Круп'як Ірини Йосифівни,
 отриманих в рамках виконання дисертаційної роботи на тему: «Фінансове
 забезпечення розвитку депресивних територій»

Головним фінансовим управлінням Закарпатської обласної державної адміністрації розглянуті та взяті до використання пропозиції аспірантки кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету Круп'як Ірини Йосифівни щодо оцінки фінансового стану депресивних територій шляхом визначення рівня їх самофінансування та встановлення його недостатньої величини (менше 60%), при якій депресивні території неспроможні себе профінансувати та потребують з боку держави надання інвестиційних та інноваційних субвенцій та коштів державного фонду регіонального розвитку. З метою практичного використання пропозиції враховані при коригуванні Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року.

Начальник головного
 фінансового управління

П.Д. Лазар

Тернопільський національний економічний університет
Ternopil National Economic University

Lvivska Str. 11, Ternopil, 46020, Ukraine
 Tel./Fax +380 (352) 47 50 51
 E-mail: academ@tneu.edu.ua
 http://www.tneu.edu.ua

вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна
 Тел./факс +380 (352) 47 50 51
 E-mail: academ@tneu.edu.ua
 http://www.tneu.edu.ua

№ 126-06/2275

"24" 10 2017 р.

На № _____ від _____

Голові спеціалізованої вченої ради
 із захисту дисертацій на здобуття
 вченого ступеня кандидата
 економічних наук

ДОВІДКА

про впровадження у навчальний процес Тернопільського національного
 економічного університету результатів наукових досліджень

Видана аспірантці кафедри міжнародних фінансів Круп'як Ірині Йосифівні про те, що результати її дисертаційного дослідження на тему: «Фінансове забезпечення розвитку депресивних територій», зокрема в частині дослідження бюджетного фінансування розвитку депресивних територій використовуються в навчальному процесі кафедри фінансів, а саме при викладанні дисциплін: «Місцеві фінанси» та «Бюджетна політика і бюджетне планування».

Проректор з науково-педагогічних
 роботи, к.ф.-м.н., доцент

М.І. Шинкарик

Завідувач кафедри фінансів
 д.е.н., професор

О.П. Кириленко